

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«Επιστήμες της Εκπαίδευσης – Master in Education»

Διπλωματική Εργασία

**«Κοινωνικά Αξιώματα και Υποκειμενική Ευημερία στην Ποιότητα των Φιλικών
Σχέσεων κατά την Εποχή του COVID-19»**

Ελένη Καλλιαμβάκου

A.M.: 1088967

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πέννυ Χ. Παναγιωτοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια (Επιβλέπουσα)

Κλεοπάτρα Διακογιώργη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Ιωάννης Δημάκος, Επίκουρος Καθηγητής

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2022

Περίληψη

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Τα κοινωνικά αξιώματα είναι «γενικευμένες πεποιθήσεις για τον εαυτό, το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, ή τον πνευματικό κόσμο, και έχουν τη μορφή ισχυρισμού για τη σχέση μεταξύ δύο οντοτήτων ή ιδεών», με διαστάσεις τον κοινωνικό κυνισμό, την επιβράβευση της προσπάθειας, την κοινωνική πολυπλοκότητα, τον έλεγχο από τη μοίρα και τη θρησκευτικότητα (Leung et al., 2002). Η υποκειμενική ευημερία αναφέρεται στις γνωστικές και συναισθηματικές αξιολογήσεις του ατόμου για τη ζωή του και απαρτίζεται από τρεις διαστάσεις: την ικανοποίηση από τη ζωή, το θετικό και το αρνητικό θυμικό (Diener, 1984· Diener et al., 1997). Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων αξιολογείται από έξι λειτουργίες, οι οποίες είναι η ενδιαφέρουσα συντροφιά, η βοήθεια, η οικειότητα, η αξιόπιστη συμμαχία, η αυτο-επικύρωση και η συναισθηματική ασφάλεια (Mendelson και Aboud, 1997). Η παρούσα έρευνα είναι διαδικτυακή έρευνα με τη χρήση εργαλείων σε μορφή ερωτηματολογίου. Για τη μέτρηση των μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν το “Social Axioms Survey II” (Leung et al., 2012), το “BBC Subjective Well-being Scale” (Pontin et al., 2013) και το “McGill Friendship Questionnaire-Friend’s Functions” (Mendelson & Aboud, 1999). Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 469 ενήλικες, κάτοικοι της Ελλάδας. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι άνδρες χαρακτηρίζονται περισσότερο από τον κοινωνικό κυνισμό, ενώ οι γυναίκες εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα ποιότητας στις φιλικές τους σχέσεις. Εντοπίστηκαν θετικές συσχετίσεις μεταξύ του παράγοντα της επιβράβευσης της προσπάθειας και των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων με την υποκειμενική ευημερία των ατόμων. Βρέθηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπουν την εμφάνιση της υποκειμενικής ευημερίας. Τέλος, η ευημερία στις σχέσεις και η διαδικτυακή και τηλεφωνική επικοινωνία αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της ποιότητας των φιλικών σχέσεων.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνικά αξιώματα, υποκειμενική ευημερία, ποιότητα φιλικών σχέσεων, ενήλικες

Abstract

The aim of this thesis was to investigate social axioms and subjective well-being as a part of adult friendship quality. Social axioms, as defined by Leung et al. (2002), are “generalized beliefs about oneself, the social and physical environment, or the spiritual world, and are in the form of an assertion about the relationship between two entities or concepts” (p. 289). Five social axiom dimensions were identified, social cynicism, reward for application, social complexity, fate control and religiosity. Subjective well-being refers to the cognitive and affective evaluations a person makes about his or her life and has three components: life satisfaction, positive and negative affect (Diener, 1984· Diener et al., 1997). Friendship quality is assessed by six friendships functions, including stimulating companionship, help, intimacy, reliable alliance, emotional security and self-validation (Mendelson και Aboud, 1997). The present study was a web survey. The questionnaires used were the “Social Axioms Survey II” (Leung et al., 2012), the “BBC Subjective Well-being Scale” (Pontin et al., 2013) and the “McGill Friendship Questionnaire-Friend’s Functions” (Mendelson & Aboud, 1999). The research sample consisted of 469 adults, Greek residents. The results of the study showed that men score higher in social cynicism beliefs, whereas women show higher levels of friendship quality. Results showed a positive correlation between reward of application and friendship quality with subjective well-being and its subscales. Also, higher levels of reward for application predicted subjective well-being. Finally, friendship quality was strongly affected by higher levels of well-being in relationships and internet and phone communication between friends.

Keywords: social axioms, subjective well-being, friendship quality, adults

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Εκπαίδευσης – Master in Education» του Τμήματος Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Από αυτή τη θέση θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με βοήθησαν και με στήριξαν στην ολοκλήρωσή της.

Πρωτίστως θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την καθηγήτριά μου και επιβλέπουσα της διπλωματικής μου, κα. Πέννυ Παναγιωτοπούλου, επίκουρη καθηγήτρια του Τμήματος Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Η διαρκής καθοδήγηση και οι χρήσιμες συμβουλές της σε επιστημονικό και προσωπικό επίπεδο καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της εργασίας μου ήταν πολύτιμες. Η συνεργασία μας και η συμπαράστασή της σε δύσκολες στιγμές με βοήθησε ώστε να προχωρήσω στην ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Θα ήθελα, ακόμα, να ευχαριστήσω την κα. Κλεοπάτρα Διακογιώργη, Επίκουρη Καθηγήτρια και τον κ. Ιωάννη Δημάκο, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών, που δέχθηκαν πρόθυμα να συμμετάσχουν ως μέλη στην τριμελή εξεταστική επιτροπή της εργασίας μου.

Τέλος, περισσότερο από όλους οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ στην οικογένειά μου και στους στενούς μου φίλους για τη συνεχή στήριξη και εμπύχωση κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abstract	3
Ευχαριστίες	4
Κατάλογος Πινάκων	8
Κατάλογος Σχημάτων.....	11
Πρόλογος	12
Εισαγωγή.....	13
1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	16
1.1 Πεποιθήσεις, Στάσεις, Αξίες	16
1.2 Κοινωνικά Αξιώματα	21
1.2.1 Διαστάσεις των Κοινωνικών Αξιωμάτων.....	23
1.2.2 Κοινωνικά Αξιώματα στην Ελλάδα	26
1.2.3 Εξέλιξη Έρευνας των Κοινωνικών Αξιωμάτων	27
1.3 Συναίσθημα.....	28
1.4 Υποκειμενική Ευημερία.....	32
1.4.1 Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί.....	32
1.4.2 Διαστάσεις της Υποκειμενικής Ευημερίας.....	35
1.4.3 Εργαλεία Μέτρησης.....	36
1.4.4 Θεωρίες της Υποκειμενικής Ευημερίας	38
1.4.5 Παράγοντες Πρόβλεψης και Αίτια	40
1.5 Φιλικές Σχέσεις Ενηλίκων	47
1.5.1 Ορισμός των Φιλικών Σχέσεων.....	47
1.5.2 Δημιουργία και Ανάπτυξη των Φιλικών Σχέσεων	48
1.5.3 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα Φιλίας.....	50
1.5.4 Η Ποιότητα των Φιλικών Σχέσεων	52
1.5.5 Φιλικές Σχέσεις και Ευημερία.....	53
1.6 Ερευνητικά Ερωτήματα	57
2. ΜΕΘΟΔΟΣ	59
2.1 Δείγμα	59
2.1.1 Δειγματοληψία	62
2.2 Εργαλεία	63
2.2.1 Ερωτηματολόγιο SAS II.....	64
2.2.2 Ερωτηματολόγιο Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας (MFQ-FF) 66	
2.2.3 Κλίμακα Υποκειμενικής Ευημερίας του BBC (BBC SWB Scale)	68
2.3 Διαδικασία Διεξαγωγής της Έρευνας.....	70

3. ΕΥΡΗΜΑΤΑ.....	72
3.1 Αξιοπιστία Εργαλείων.....	73
3.2 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία	76
3.2.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Φύλο.....	76
3.2.2 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς την Ηλικία	78
3.2.3 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	81
3.2.4 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς τον Τόπο Κατοικίας.....	94
3.3 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία	102
3.3.1 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Φύλο....	102
3.3.2 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς την Ηλικία	103
3.3.3 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	104
3.3.4 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τον Τόπο Κατοικίας.....	105
3.4 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία	106
3.4.1 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο	106
3.4.2 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία ..	108
3.4.3 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	111
3.4.4 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τον Τόπο Κατοικίας.....	112
3.5 Συσχετίσεις Μεταξύ των Μεταβλητών της Έρευνας	113
3.6 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων, στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της, και στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων	117
3.6.1 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων.....	118
3.6.2 Επιδράσεις στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της	124
3.6.3 Επιδράσεις στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων	129
4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	136
4.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων και στα Λειτουργικά Χαρακτηριστικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία	139
4.1.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία	139
4.1.2 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο και την Ηλικία	143
4.2 Συσχετίσεις των Μεταβλητών.....	144

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

4.3	Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων, στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της, και στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων	147
4.3.1	Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων.....	147
4.3.2	Επιδράσεις στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της	149
4.3.3	Επιδράσεις στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων	150
4.4	Περιορισμοί της Έρευνας.....	152
4.5	Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα	153
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ		154
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ		172

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Κατανομή του Δείγματος ως προς τα Δημογραφικά Χαρακτηριστικά	61
Πίνακας 2 Δείκτες Cronbach α Εργαλείων.....	74
Πίνακας 3 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς το Φύλο.....	77
Πίνακας 4 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς το Φύλο.....	77
Πίνακας 5 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς την Ηλικία.....	79
Πίνακας 6 Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη.....	79
Πίνακας 7 Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35	80
Πίνακας 8 Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35	80
Πίνακας 9 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	82
Πίνακας 10 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ.....	82
Πίνακας 11 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΑΕΙ	84
Πίνακας 12 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΤΕΙ.....	85
Πίνακας 13 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος.....	86
Πίνακας 14 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΑΕΙ	88
Πίνακας 15 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ	89
Πίνακας 16 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος	90
Πίνακας 17 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ	91
Πίνακας 18 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος	92
Πίνακας 19 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος	93
Πίνακας 20 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς τον Τόπο Κατοικίας	94

Πίνακας 21 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών.....	95
Πίνακας 22 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πάτρα.....	96
Πίνακας 23 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Αθήνα.....	97
Πίνακας 24 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Πάτρα	99
Πίνακας 25 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Αθήνα	100
Πίνακας 26 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πάτρα και Κατοίκους από Αθήνα	100
Πίνακας 27 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Φύλο	102
Πίνακας 28 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς την Ηλικία ..	103
Πίνακας 29 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	104
Πίνακας 30 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τον Τόπο Κατοικίας	105
Πίνακας 31 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο.....	107
Πίνακας 32 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία.....	108
Πίνακας 33 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιοπίστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη.....	109
Πίνακας 34 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιοπίστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35	109
Πίνακας 35 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιοπίστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35	110
Πίνακας 36 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο	111
Πίνακας 37 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τον Τόπο Κατοικίας.....	112
Πίνακας 38 Συσχετίσεις Μεταβλητών	114
Πίνακας 39 Επιδράσεις στον Παράγοντα του Κοινωνικού Κυνισμού	119
Πίνακας 40 Επιδράσεις στον Παράγοντα της Επιβράβευσης της Προσπάθειας	120
Πίνακας 41 Επιδράσεις στον Παράγοντα της Θρησκευτικότητας	121
Πίνακας 42 Επιδράσεις στον Παράγοντα της Κοινωνικής Πολυπλοκότητας	122
Πίνακας 43 Επιδράσεις στον Παράγοντα του Ελέγχου από τη Μοίρα.....	123
Πίνακας 44 Επιδράσεις στη Συνολική Υποκειμενική Ευημερία	125
Πίνακας 45 Επιδράσεις στη Διάσταση της Ψυχολογικής Ευημερίας.....	126
Πίνακας 46 Επιδράσεις στη Διάσταση της Φυσικής Κατάστασης και Ευημερίας	127
Πίνακας 47 Επιδράσεις στη Διάσταση των Σχέσεων	128
Πίνακας 48 Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς.....	130
Πίνακας 49 Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Βοήθειας.....	131
Πίνακας 50 Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Οικειότητας.....	132

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Πίνακας 51	Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Αξιόπιστης Συμμαχίας	133
Πίνακας 52	Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Συναισθηματικής Ασφάλειας	134
Πίνακας 53	Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Αυτο-επικύρωσης	135

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς το Φύλο	78
Σχήμα 2 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς την Ηλικία	81
Σχήμα 3 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ.....	83
Σχήμα 4 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΑΕΙ	84
Σχήμα 5 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΤΕΙ.....	85
Σχήμα 6 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος.....	87
Σχήμα 7 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΑΕΙ	88
Σχήμα 8 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ	89
Σχήμα 9 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος	90
Σχήμα 10 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ	91
Σχήμα 11 Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος	93
Σχήμα 12 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών	95
Σχήμα 13 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πάτρα.....	96
Σχήμα 14 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Αθήνα.....	98
Σχήμα 15 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Πάτρα.....	99
Σχήμα 16 Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πάτρα και Κατοίκους από Αθήνα	101
Σχήμα 17 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο	107
Σχήμα 18 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία	110

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Εκπαίδευσης – Master in Education» του Τμήματος Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Επιβλέπουσα καθηγήτρια της εργασίας είναι η επίκουρη καθηγήτρια κα. Πέννυ Παναγιωτοπούλου, του Τμήματος Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ενήλικων ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Ύστερα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, παρατηρήθηκε ότι έχουν πραγματοποιηθεί ελάχιστες ερευνητικές προσπάθειες στην Ελλάδα αναφορικά με τη σχέση της φιλίας των ενήλικων ατόμων και τις μεταβλητές των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας. Το κενό αυτό στην ελληνική βιβλιογραφία αποτέλεσε την αφορμή για την ερευνητική αυτή προσπάθεια και μελέτη. Η πανδημία του ιού Covid-19 με την απουσία της φυσικής επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων επηρέασε τη συλλογή των δεδομένων καθώς η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτύου.

Εισαγωγή

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τα κοινωνικά αξιώματα και την υποκειμενική ευημερία των ενήλικων ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια, τη Βιβλιογραφία και το Παράρτημα.

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο θεωρητικό πλαίσιο των υπό εξέταση μεταβλητών της εργασίας, αλλά και των εννοιολογικών κατασκευών που θεωρούνται απαραίτητες για την καλύτερη κατανόηση αυτών. Ειδικότερα, για να παρουσιαστεί η έννοια των κοινωνικών αξιωμάτων, παρουσιάζονται αρχικά οι έννοιες των πεποιθήσεων, των στάσεων και των αξιών. Το σύστημα αξιολογικών κρίσεων των ατόμων αποτελείται από πεποιθήσεις, στάσεις και αξίες. Οι πεποιθήσεις χρησιμοποιούνται από τα άτομα για να εκφράσουν τις σκέψεις τους (Bar-Tal, 2000) και αναφέρονται σε πληροφορίες που έχουν τα άτομα για αντικείμενα, συνδέοντας τα αντικείμενα με κάποιο χαρακτηριστικό στοιχείο (Ajzen & Fishbein, 1975). Οι στάσεις αποτελούν πεποιθήσεις που έχουν οργανωθεί μακρόχρονα γύρω από κάποιο αντικείμενο ή κατάσταση και δημιουργούν τη προδιάθεση στο άτομο να ανταποκριθεί με συγκεκριμένο τρόπο (Rokeach, 1968). Οι αξίες είναι στάσεις σε ένα ανώτερο επίπεδο αφαίρεσης και σχετίζονται με ιδανικούς τρόπους συμπεριφοράς και ιδανικούς στόχους (Rokeach, 1968). Οι εννοιολογικές αυτές κατασκευές έχουν χρησιμοποιηθεί εκτενώς στο χώρο της Ψυχολογίας για να μελετήσουν τις συμπεριφορές των ατόμων. Η νοητική κατασκευή των κοινωνικών αξιωμάτων επιχειρεί να καλύψει την ερευνητική έλλειψη στην Κοινωνική Ψυχολογία μιας κατασκευής που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την κατανόηση των διαφορών στη συμπεριφορά των ατόμων σε κάθε πολιτισμό. Τα κοινωνικά αξιώματα ορίζονται ως γενικές πεποιθήσεις που χρησιμοποιούν τα άτομα για να καθοδηγήσουν τη συμπεριφορά τους στο κοινωνικό και φυσικό τους περιβάλλον (Leung et al., 2002). Αποτελούνται από πέντε διαστάσεις: τον κοινωνικό κυνισμό, την κοινωνική πολυπλοκότητα, την αμοιβή της προσπάθειας, τη θρησκευτικότητα και τον έλεγχο από τη μοίρα.

Στη συνέχεια, γίνεται σύντομη αναφορά στην έννοια των συναισθημάτων και σχετιζόμενων όρων, όπως το θυμικό και οι διαθέσεις που σχετίζονται άμεσα με τη μεταβλητή της υποκειμενικής ευημερίας. Η υποκειμενική ευημερία αναφέρεται, σύμφωνα με τον Diener (1984), στις αξιολογήσεις που πραγματοποιούν τα άτομα για την ποιότητα της ζωής τους. Υψηλά επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας επιτυγχάνονται όταν το άτομο είναι ικανοποιημένο από τη ζωή του και νιώθει ευχάριστα συναισθήματα κατά την ενασχόλησή του με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες (Diener et al., 1997). Τέλος, το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

ολοκληρώνεται με την παράθεση πληροφοριών για τις φιλικές σχέσεις των ενήλικων ατόμων, όπως τη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής και την ποιότητα της φιλικής σχέσης. Επίσης, περιγράφεται η σύνδεση των φιλικών σχέσεων με την υποκειμενική ευημερία των ατόμων μέσω μεταβλητών, όπως η ποιότητα της φιλικής σχέσης και η ικανοποίηση βασικών ψυχολογικών αναγκών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η μέθοδος που ακολουθήθηκε στην παρούσα έρευνα. Αρχικά, περιγράφεται το δείγμα της έρευνας, το οποίο αποτέλεσαν 469 ενήλικες άτομα, κάτοικοι της Ελλάδας. Για την επιλογή του δείγματος επιλέχθηκε η μέθοδος δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας. Η έρευνα διεξήχθη μέσω διαδικτύου με τη χορήγηση ερωτηματολογίου. Για τη διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων χρησιμοποιήθηκε το «Ερωτηματολόγιο SAS II» (Leung et al., 2012). Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων των ενήλικων μετρήθηκε με τη χρήση του «Ερωτηματολογίου Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας» (Πεζηρκιανίδης, 2020). Τέλος, για τη μέτρηση της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων χρησιμοποιήθηκε το “BBC Subjective Well-being Scale” (Pontin et al., 2013).

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας παρατίθενται η αξιοπιστία των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα και τα ευρήματα της έρευνας. Τα ευρήματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων και στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία του φύλου, της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου κατοικίας, ενώ για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της δεν εντοπίστηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς τα δημογραφικά στοιχεία. Επιπλέον, εντοπίστηκαν μέτριες προς αδύναμες συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας. Η υποκειμενική ευημερία παρουσίασε αδύναμη θετική συσχέτιση με τη επιβράβευση της προσπάθειας και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων παρουσίασαν αδύναμη θετική συσχέτιση με την επιβράβευση της προσπάθειας, τη κοινωνική πολυπλοκότητα και τα δημογραφικά στοιχεία της διαδικτυακής και της τηλεφωνικής επικοινωνίας, αλλά αδύναμη αρνητική συσχέτιση με τον κοινωνικό κυνισμό. Τέλος, βρέθηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπουν την εμφάνιση της υποκειμενικής ευημερίας, ενώ η ευημερία στις σχέσεις και η διαδικτυακή και τηλεφωνική επικοινωνία αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες της ποιότητας των φιλικών σχέσεων.

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας ακολουθεί η συζήτηση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας βάσει ερευνών της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας. Η εργασία ολοκληρώνεται με τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας και τις προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Ακόμα, παρατίθεται η βιβλιογραφία της εργασίας, αλλά και τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα στο Παράρτημα.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Οι ψυχολόγοι έχουν αντικείμενο το ίδιο το άτομο και τη συμπεριφορά του και, συγκεκριμένα, τις διαδικασίες της αντίληψης, του γινώσκειν, του συναισθήματος, και των αποτελεσμάτων των διαδικασιών αυτών στον εαυτό, στις στάσεις και στη συμπεριφορά του ατόμου. Ο τομέας της Κοινωνικής Ψυχολογίας μελετά τα παραπάνω φαινόμενα σε σύνδεση με τις κοινωνικές ομάδες, την οικογένεια και τις φιλικές σχέσεις, αλλά και τη φύση και τα αίτια της ανθρώπινης κοινωνικής συμπεριφοράς (Michener & DeLamater, 1999). Η χρήση των κοινωνικών αξιωμάτων για την πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς και την ερμηνεία των ατομικών αλλά και των πολιτισμικών διαφορών έχει εδραιωθεί τις τελευταίες δεκαετίες. Η συμπεριφορά του κάθε ατόμου συνδέεται άμεσα με την ευημερία του και τις σχέσεις που συνάπτει με τους σημαντικούς άλλους της ζωής του.

1.1 Πεποιθήσεις, Στάσεις, Αξίες

Το σύστημα πεποιθήσεων των ατόμων περιλαμβάνει ιδεολογίες, αξίες, γνώμες και στάσεις. Αντιπροσωπεύει το σύνολο των πεποιθήσεων του ατόμου για τον φυσικό και κοινωνικό κόσμο και για τον εαυτό του (Rokeach, 1968). Ένας ενήλικας πιθανόν να έχει δεκάδες ή εκατοντάδες χιλιάδες πεποιθήσεις, χιλιάδες στάσεις, αλλά μόνο μερικές αξίες.

Οι πεποιθήσεις (beliefs) ορίζονται ως προτάσεις που διαμορφώνουν τα άτομα και εκφράζουν τις σκέψεις τους (Bar-Tal, 2000). Οι πεποιθήσεις είναι βασικές μονάδες διαφόρων κατηγοριών γνώσεων, όπως είναι οι αξίες, οι αποφάσεις, οι στόχοι, οι προσδοκίες, τα θρησκευτικά δόγματα ή οι αιτιολογίες. Οι πεποιθήσεις αντιπροσωπεύουν τις πληροφορίες που έχει το άτομο για ένα αντικείμενο, συνδέουν το αντικείμενο με κάποιο χαρακτηριστικό στοιχείο (Ajzen & Fishbein, 1975) και περιγράφουν τις σχέσεις του με άλλα αντικείμενα (Katz, 1960). Το αντικείμενο μιας πεποίθησης μπορεί να είναι ένα άτομο, μια ομάδα ατόμων, ένας θεσμός, μια συμπεριφορά, ένα γεγονός, κ.λπ., και το χαρακτηριστικό στοιχείο μπορεί να είναι κάποιο αντικείμενο, γνώρισμα, ιδιότητα, αποτέλεσμα ή γεγονός (Ajzen & Fishbein, 1975).

Οι πεποιθήσεις είναι απλές προτάσεις, συνειδητές ή ασυνειδητές, προερχόμενες από όσα λέει ή κάνει το άτομο και μπορούν να ξεκινήσουν με τη φράση «Εγώ πιστεύω ότι...» (Rokeach, 1968). Η κάθε πεποίθηση έχει τρία μέρη: α) ένα γνωστικό μέρος, καθώς αντιπροσωπεύει τις γνώσεις του ατόμου, β) ένα θυμικό μέρος, γιατί υπό κατάλληλες συνθήκες η πεποίθηση είναι ικανή να προκαλέσει το θυμικό του ατόμου αναφορικά με το αντικείμενο

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

της πεποίθησης, αναφορικά με άλλα αντικείμενα (άτομα ή ομάδες ατόμων) που συμφωνούν ή διαφωνούν σχετικά με το αντικείμενο της πεποίθησης ή όταν αμφισβητείται η εγκυρότητα της πεποίθησης, και γ) ένα συμπεριφορικό μέρος, καθώς η πεποίθηση προκαλεί κάποια δράση αναλόγως με το περιεχόμενό της. Τα άτομα προσπαθούν να διατηρήσουν μια σταθερότητα μεταξύ των γνωστικών, θυμικών και συμπεριφορικών μερών μιας πεποίθησης, μεταξύ δύο ή περισσότερων πεποιθήσεων που σχετίζονται, μεταξύ όλων των πεποιθήσεων που αποτελούν μια στάση και μεταξύ των πεποιθήσεων και στάσεων που αποτελούν ένα σύστημα πεποιθήσεων.

Όταν μια πεποίθηση αξιολογεί το αντικείμενο ως καλό ή κακό ονομάζεται αξιολογική πεποίθηση (evaluative belief), π.χ. «Εγώ πιστεύω ότι το παγωτό είναι καλό» (Rokeach, 1973) ή «Οι πόλεμοι είναι κακοί» (Leung et al., 2002). Οι κανονιστικές πεποιθήσεις (normative beliefs) είναι περιγραφικές δηλώσεις, οι οποίες όμως δεν αναφέρονται στη σχέση μεταξύ δύο οντοτήτων (Leung et al., 2002). Οι κανονιστικές πεποιθήσεις αναφέρονται σε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά η εκδήλωση της οποίας είναι αναμενόμενη ή επιθυμητή (Ajzen & Fishbein, 1972). Αντιπροσωπεύουν αυτό που θεωρείται ως σωστή πορεία δράσης, για παράδειγμα «Θα πρέπει να βοηθάμε τους φτωχούς» (Leung et al., 2002).

Ο Katz (1960) ορίζει μια στάση (attitude) ως την προδιάθεση του ατόμου να αξιολογεί κάποιο αντικείμενο ή κάποια πλευρά του κόσμου του με ευνοϊκό ή δυσμενή τρόπο. Σύμφωνα με τον Rokeach (1968, σ. 112), μια στάση είναι «μια σχετικά μακρόχρονη οργάνωση των πεποιθήσεων ενός ατόμου γύρω από ένα αντικείμενο ή μια κατάσταση, η οποία του δημιουργεί την προδιάθεση να ανταποκριθεί με ένα συγκεκριμένο τρόπο». Οι στάσεις του ατόμου μπορεί να αναφέρονται σε ένα από ή αφηρημένο αντικείμενο, π.χ. ένα άτομο, μια ομάδα ατόμων, ένας θεσμός ή σε μια συγκεκριμένη κατάσταση, ένα γεγονός ή μια δραστηριότητα, για την οποία το άτομο οργανώνει ένα σύνολο από συσχετισμένες πεποιθήσεις για το πώς να συμπεριφερθεί (Rokeach, 1968). Η προδιάθεση για ανταπόκριση αναφέρεται είτε στην προφορική έκφραση μιας γνώμης είτε σε μια μορφή μη φραστικής συμπεριφοράς.

Μια στάση έχει τρεις διαστάσεις, όπως και οι πεποιθήσεις. Έχει θυμικά στοιχεία, δηλαδή το συναίσθημα της αρέσκειας ή δυσαρέσκειας, γνωστικά στοιχεία, δηλαδή όσα περιγράφουν το αντικείμενο της στάσης, τα χαρακτηριστικά του και τις σχέσεις του με άλλα αντικείμενα, και συμπεριφορικά στοιχεία, δηλαδή την αντίστοιχη δράση του ατόμου αναφορικά με τη στάση (Katz, 1960). Η γνώμη είναι η προφορική έκφραση μιας στάσης, ενώ παράλληλα μπορεί να εκφραστεί και με μη λεκτικές συμπεριφορές. Όλες οι στάσεις περιέχουν

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

πεποιθήσεις, αλλά δεν περιέχουν όλες οι πεποιθήσεις στάσεις. Οι στάσεις, σύμφωνα με τον Katz έχουν τέσσερις λειτουργίες: (α) την ωφελμιστική λειτουργία, κατά την οποία το άτομο επιδιώκει να αυξήσει τις αμοιβές από το περιβάλλον του και να μειώσει τις ποινές, (β) τη λειτουργία της άμυνας του εγώ, κατά την οποία το άτομο προστατεύει τον εαυτό του από το να γνωρίσει τις βασικές αλήθειες για εκείνον ή τη σκληρή πραγματικότητα του έξω κόσμου, (γ) τη λειτουργία της έκφρασης αξιών, κατά την οποία το άτομο νιώθει ικανοποίηση όταν εκφράζει στάσεις κατάλληλες για τις προσωπικές του αξίες και την έννοια του εαυτού, και (δ) τη λειτουργία της γνώσης, η οποία βασίζεται στην ανάγκη του ατόμου να δώσει επαρκή δομή στον κόσμο γύρω του.

Οι αξίες λειτουργούν ως καθοδηγητικές αρχές δράσης στις ζωές των ανθρώπων (Schwartz, 1992). Σύμφωνα με τον Rokeach (1968), οι αξίες είναι ένα είδος πεποίθησης, κεντρικές του συστήματος πεποιθήσεων του ατόμου και αναφέρονται στο πώς πρέπει ή δεν πρέπει να συμπεριφέρεται το άτομο. Είναι αφηρημένα θετικά ή αρνητικά ιδανικά, χωρίς να συνδέονται με ένα συγκεκριμένο αντικείμενο κάποιας στάσης ή κάποια κατάσταση και αντιπροσωπεύουν τις πεποιθήσεις του ατόμου για ιδανικούς τρόπους συμπεριφοράς και στόχους (Rokeach, 1968). Κάποια παραδείγματα ιδανικών τρόπων συμπεριφοράς είναι η αναζήτηση της αλήθειας, να συμπεριφέρεται κανείς ειλικρινά, δίκαια, ταπεινά, με συμπόνοια, σεβασμό και αφοσίωση. Κάποια παραδείγματα ιδανικών στόχων είναι η ευτυχία, η ελευθερία, η ισότητα, η δόξα και η δύναμη. Παρέχουν τα κατάλληλα κριτήρια στα άτομα για να αξιολογήσουν τις πράξεις των άλλων, να αιτιολογήσουν απόψεις, να καθοδηγήσουν συμπεριφορές, να αποφασίσουν μεταξύ εναλλακτικών, να ασκήσουν κοινωνική επιρροή και να παρουσιάσουν τον εαυτό τους στους άλλους (Feather, 1994).

Ο Shalom Schwartz εξέτασε τις διαπολιτισμικές διαφορές με τη χρήση αξιών σε ατομικό επίπεδο ανάλυσης (Schwartz, 1992, 2012) και σε επόμενη έρευνα σε πολιτισμικό επίπεδο ανάλυσης (Schwartz, 1994). Όσον αφορά το ατομικό επίπεδο ανάλυσης, περιέγραψε τους ακόλουθους δέκα αξιακούς τύπους: παγκοσμιότητα (universalism), καλοσύνη (benevolence), συμμόρφωση (conformity), παράδοση (tradition), ασφάλεια (security), δύναμη (power), επιτεύγματα (achievement), ηδονισμός (hedonism), διέγερση (stimulation) και αυτοπροσδιορισμός (self-direction) (Schwartz, 1992, 2012). Οι παραπάνω αξιακοί τύποι χωρίζονται σε δύο ζεύγη. Το πρώτο ζεύγος αναφέρεται ως «ανοιχτή στάση προς την αλλαγή» έναντι του «συντηρητισμού». Η «ανοιχτή στάση προς την αλλαγή» περιλαμβάνει τους αξιακούς τύπους της διέγερσης (οι αξίες αναφέρονται σε καινοτομίες και προκλήσεις της ζωής, π.χ. συναρπαστική ζωή) και του αυτοπροσδιορισμού (οι αξίες αναφέρονται σε ανεξάρτητη

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

σκέψη και δράση, π.χ. ελευθερία). Ο «συντηρητισμός» περιλαμβάνει τους τύπους της ασφάλειας, της συμμόρφωσης και της παράδοσης, και δηλώνει την «υποταγή του εαυτού υπέρ των κοινωνικά επιβεβλημένων προσδοκιών». Η «ασφάλεια» ορίζεται ως αρμονία και σταθερότητα της κοινωνίας, των σχέσεων και του εαυτού (π.χ. δημόσια τάξη). Η «συμμόρφωση» ορίζεται ως περιορισμός των πράξεων και των παρορμήσεων που ενδέχεται να αναστατώσουν ή να βλάψουν άλλους και να παραβιάσουν τις κοινωνικές προσδοκίες ή τις κοινωνικές νόρμες (π.χ. αυτοέλεγχος). Η «παράδοση» αναφέρεται στον σεβασμό και στην αποδοχή των εθίμων και των ιδεών που παρέχει ο πολιτισμός ή η θρησκεία (π.χ. ευσέβεια).

Το δεύτερο ζεύγος ονομάζεται «αυτο-βελτίωση» έναντι της «αυθυπέρβασης». Η «αυτο-βελτίωση» περιλαμβάνει τους αξιακούς τύπους της δύναμης (οι αξίες αναφέρονται σε κοινωνικές θέσεις και κύρος στην κοινωνική δομή, π.χ. πλούτος) και των επιτευγμάτων (οι αξίες αναφέρονται στην προσωπική επιτυχία μέσω επίδειξης ικανότητας στην καθημερινή αλληλεπίδραση, π.χ. φιλόδοξος). Η «αυθυπέρβαση» περιλαμβάνει τους αξιακούς τύπους της καλοσύνης και της παγκοσμιότητας και εστιάζει στην ευημερία των ατόμων με τα οποία κάποιος βρίσκεται τόσο σε στενή επαφή, όσο και εκτός της στενής κοινωνικής ομάδας (π.χ. παγκόσμια ειρήνη, ισότητα, κοινωνική δικαιοσύνη). Ο αξιακός τύπος του ηδονισμού, ο οποίος αναφέρεται στην ευχαρίστηση και στην απόλαυση της ζωής, συνδέεται τόσο με την «ανοιχτή στάση προς την αλλαγή» όσο και με την «αυτοβελτίωση», καθώς μοιράζεται και με τους δύο τύπους κοινά στοιχεία.

Η κυρίαρχη εννοιολογική κατασκευή που είχε χρησιμοποιηθεί στη διαπολιτισμική έρευνα για τη χαρτογράφηση των πολιτισμών μέχρι πρότινος ήταν οι αξίες (Leung et al., 2002). Τρεις πρωτοποριακές ερευνητικές μελέτες χρησιμοποίησαν τις αξίες για να ταξινομήσουν τους πολιτισμούς και για να εξηγήσουν την ανθρώπινη συμπεριφορά σε πολιτισμικό επίπεδο. Οι μελέτες του Hofstede (1980), του Bond και των συνεργατών του (1987) και του Schwartz (1994). Η πιο γνωστή μελέτη έχει πραγματοποιηθεί από τον Geert Hofstede το 1980 και περιγράφεται στο βιβλίο του με τίτλο «Οι επιπτώσεις του πολιτισμού» (Culture's consequences). Η έρευνα αυτή μελέτησε τις αξίες που σχετίζονται με τον εργασιακό χώρο συνολικά σε 53 χώρες (Hofstede & Bond, 1984) και τις ταξινόμησε με βάση τέσσερις διαστάσεις: την «απόσταση εξουσίας» (power distance), την «αποφυγή αβεβαιότητας» (uncertainty avoidance), τον «ατομικισμό – συλλογικότητα» (individualism – collectivism), και τον «ανδρισμό – θηλυκότητα» (masculinity – femininity) (Bond et al., 2004· Smith & Bond, 1997/2011). Η πρώτη διάσταση της «απόστασης εξουσίας» σχετίζεται με την κοινωνική ανισότητα και τον βαθμό εξουσίας ενός ατόμου έναντι των άλλων (Hofstede & Bond, 1984).

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Η δεύτερη διάσταση της «αποφυγής αβεβαιότητας» ορίζεται από το πώς οι άνθρωποι αποφεύγουν τις αμφίσημες καταστάσεις της ζωής και σχετίζεται με τον τρόπο που η κοινωνία αντιμετωπίζει τη σύγκρουση και την επιθετικότητα. Η τρίτη διάσταση αντανακλά τη θέση του εκάστοτε πολιτισμού στο δίπολο «ατομικισμός – συλλογικότητα» και σχετίζεται με την έννοια του εαυτού, η οποία διαμορφώνεται από τις προσωπικές επιλογές και επιτυχίες του ατόμου ως «εγώ» ή από τις ομάδες στις οποίες ανήκει, αντίστοιχα (Smith et al., 1996). Στην τέταρτη διάσταση, ο «ανδρισμός» αναφέρεται σε πολιτισμούς όπου κυρίαρχες αξίες είναι η επιτυχία, η επίδοση, ο ανταγωνισμός, τα χρήματα και τα αντικείμενα, ενώ η «θηλυκότητα» αναφέρεται σε αξίες όπως οι ένθερμες κοινωνικές σχέσεις, η φροντίδα των άλλων και η ποιότητα ζωής (Hofstede & Bond, 1984· Smith et al., 1996). Η διάσταση αυτή σχετίζεται με την επιλογή των κοινωνικών ρόλων των δύο φύλων και τις επιδράσεις τους στην εικόνα του εαυτού (Hofstede & Bond, 1984). Ο Hofstede σε συνέχεια της έρευνάς του με βάση νέα ευρήματα πρόσθεσε και μια πέμπτη διάσταση. Η πέμπτη αυτή διάσταση πήρε την ονομασία «μακροπρόθεσμος προσανατολισμός» (long-term orientation) και αφορά τον βραχυπρόθεσμο έναντι του μακροπρόθεσμου προσανατολισμού (Hofstede, 1991).

Μετά την έρευνα του Hofstede, ο Bond και οι συνεργάτες του εξέτασαν αν ένα ψυχομετρικό εργαλείο που μελετά τις αξίες, προερχόμενο από διαφορετικό πολιτισμό, μπορεί να αποδώσει ίδια ή διαφορετικά αποτελέσματα από αυτά της έρευνας του Hofstede (Chinese Culture Connection, 1987). Η ανάλυση των δεδομένων εμφάνισε τέσσερις παράγοντες, τους οποίους ονόμασαν «λειτουργική ενσωμάτωση» (integration), «κομφουκιανός εργασιακός δυναμισμός» (Confucian work dynamism), «εγκαρδιότητα» (human-heartedness) και «ηθική πειθαρχία» (moral discipline). Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαίωσαν ότι οι τρεις από τους τέσσερις παράγοντες αντιστοιχούν με τις διαστάσεις του Hofstede. Συγκεκριμένα, ο παράγοντας λειτουργική ενσωμάτωση αντιστοιχεί με τη διάσταση της συλλογικότητας, ο παράγοντας εγκαρδιότητα με τη διάσταση του ανδρισμού και ο παράγοντας ηθική πειθαρχία αντιστοιχεί με υψηλή απόσταση εξουσίας. Η τέταρτη διάσταση, αυτή του «κομφουκιανού εργασιακού δυναμισμού», η οποία δίνει έμφαση σε αξίες όπως η φειδώ και η επιμονή, προστέθηκε αργότερα ως πέμπτη διάσταση στις διαστάσεις του Hofstede (Smith et al., 1996).

Τέλος, ο Schwartz (1994) συνοψίζει ότι οι πολιτισμοί μπορούν να οριστούν και να συγκριθούν με βάση επτά διαστάσεις αξιών σε πολιτισμικό επίπεδο. Οι επτά διαστάσεις του Schwartz είναι:

- η ιεραρχία (hierarchy), η οποία εκφράζει τον επιθυμητό βαθμό ιεραρχικών σχέσεων σε μια κοινωνία,
- ο συντηρητισμός (conservatism), ο οποίος αναφέρεται σε αξίες που ενδέχεται να είναι σημαντικές σε κοινωνίες που βασίζονται σε στενές αρμονικές σχέσεις, στις οποίες τα συμφέροντα του ατόμου δεν θεωρούνται διαφορετικά από εκείνα της ομάδας,
- η αρμονία (harmony), η οποία αναφέρεται τόσο σε σχέση με τη φύση όσο και με την κοινωνία,
- η ανθρωπιστική δέσμευση (egalitarian commitment), οι αξίες που αποτελούν αυτή τη διάσταση προτρέπουν την εθελοντική δέσμευση για την προώθηση της ευημερίας άλλων ανθρώπων (π.χ. κοινωνική δικαιοσύνη, υπεύθυνος, πιστός),
- η διανοητική αυτονομία (intellectual autonomy) και η συναισθηματική αυτονομία (affective autonomy), οι οποίες αναφέρονται σε αξίες σημαντικές σε κοινωνίες που θεωρούν το άτομο ως μια αυτόνομη οντότητα που δικαιούται να επιδιώκει τα ατομικά του ενδιαφέροντα και επιθυμίες. Η διανοητική αυτονομία δίνει έμφαση στην αυτοκατεύθυνση και η συναισθηματική αυτονομία δίνει έμφαση στη διεγέρση και στον ηδονισμό.
- και, τέλος, η ανωτερότητα (mastery), οι αξίες σε αυτή τη διάσταση δίνουν έμφαση στην ανωτερότητα του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσω της αυτο-επιβεβαίωσης.

1.2 Κοινωνικά Αξιώματα

Οι πεποιθήσεις έχουν χρησιμοποιηθεί ευρέως ως μεταβλητές ατομικών διαφορών για να εξηγήσουν και να προβλέψουν την κοινωνική συμπεριφορά των ατόμων (Leung & Bond, 2004). Μερικές πεποιθήσεις είναι αρκετά συγκεκριμένες και ορίζονται από τα άτομα που εμπλέκονται σε αυτές, καθώς και το περιβάλλον και τη χρονική περίοδο (Leung et al., 2002). Το άτομο μπορεί να διαθέτει συγκεκριμένες πεποιθήσεις για ένα εστιατόριο που επισκέπτεται συχνά, για μια πόλη που έχει επισκεφτεί (π.χ. οι Ιάπωνες επισκέπτονται το Κιότο τον Απρίλιο με τις ανθισμένες κερασιές επειδή είναι χαλαρωτικό) ή για τα άτομα που γνωρίζει (π.χ. ο Γιάννης ξεχνάει όταν έχει μεγάλο φόρτο εργασίας) (Leung & Bond, 2004· Leung et al., 2002). Οι πεποιθήσεις αυτού του τύπου είναι αναρίθμητες και εφαρμόζονται μόνο σε ένα στενό εύρος καταστάσεων. Αντίθετα, υπάρχουν πεποιθήσεις οι οποίες είναι αρκετά γενικές και θεωρούνται «γενικευμένες προσδοκίες», όπως έχει διατυπωθεί από τον Rotter (1966) για να χαρακτηρίσει την εννοιολογική κατασκευή της έδρας ελέγχου.

Οι γενικές πεποιθήσεις σχετίζονται με ένα εύρος κοινωνικών συμπεριφορών σε διαφορετικές καταστάσεις, άτομα, στόχους και χρονικές περιόδους. Οι πεποιθήσεις αυτές ονομάζονται «κοινωνικά αξιώματα» και, όπως τα αξιώματα στα μαθηματικά, είναι βασικές αρχές τις οποίες χρησιμοποιούν τα άτομα για να καθοδηγήσουν τη συμπεριφορά τους σε διάφορες καταστάσεις της καθημερινότητας. Σε αντίθεση, όμως, με τα αξιώματα στα μαθηματικά, τα κοινωνικά αξιώματα είναι πιθανό να διαφέρουν από άτομο σε άτομο, αντανakλώντας με αυτόν τον τρόπο τις ξεχωριστές τους εμπειρίες (Bond et al., 2004). Είναι αληθή ως αποτέλεσμα προσωπικών εμπειριών και κοινωνικοποίησης του ατόμου και δεν είναι αποτέλεσμα επιστημονικής επικύρωσης. Το άτομο δέχεται την εγκυρότητά τους χωρίς να έχει προχωρήσει σε σχολαστική αξιολόγηση αυτών (Leung et al., 2007).

Τα κοινωνικά αξιώματα διαφέρουν από τις αξίες και από άλλου είδους πεποιθήσεις. Ένα κοινωνικό αξίωμα έχει τη δομή «το Α σχετίζεται με το Β», όπου το Α και το Β μπορεί να είναι οντότητες και η σχέση τους να είναι αιτιώδης ή συσχέτισης (Leung et al., 2002). Τα κοινωνικά αξιώματα διαφέρουν από τις αξίες, οι οποίες έχουν τη μορφή «Το Α είναι καλό/επιθυμητό/σημαντικό». Το Α είναι μια αξία και η σημαντικότητά της καθορίζεται από τη σημασία ή την επιθυμία που τα άτομα συνδέουν με αυτήν, όπως η θρησκεία ή η δύναμη (Leung & Bond, 2004· Leung et al., 2002). Τα κοινωνικά αξιώματα, επίσης, διαφέρουν από τις αξιολογικές πεποιθήσεις, οι οποίες έχουν τη μορφή «Το Α είναι σημαντικό» (Leung et al., 2002). Για παράδειγμα, η αξιολογική πεποίθηση «Η καλή υγεία είναι σημαντική» όταν γίνεται πιο συγκεκριμένη, όπως «Η καλή υγεία οδηγεί σε επιτυχία στη δουλειά», είναι κοινωνικό αξίωμα, καθώς πλέον η δήλωση εκφράζει μια συγκεκριμένη σχέση μεταξύ δύο σταθερών οντοτήτων. Επιπλέον, η διαφορά των κοινωνικών αξιωμάτων με τις κανονιστικές πεποιθήσεις είναι ότι οι κανονιστικές πεποιθήσεις περιγράφουν τη σωστή πορεία δράσης. Έχουν τη μορφή «Ο Α πρέπει να κάνει το Χ», όπου Α είναι ένα άτομο και Χ είναι μια πράξη, όπως για παράδειγμα «Εμείς πρέπει να προστατεύουμε το περιβάλλον» (Leung & Bond, 2004). Τέλος, τα κοινωνικά αξιώματα δεν σχετίζονται με συγκεκριμένες ανθρώπινες συμπεριφορές, όπως οι στάσεις (Παναγιωτοπούλου κ.ά., 2014).

Οι Leung et al. (2002) προτείνουν τον ακόλουθο ορισμό για τα κοινωνικά αξιώματα: «Τα κοινωνικά αξιώματα είναι γενικευμένες πεποιθήσεις για τον εαυτό, το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, ή τον πνευματικό κόσμο, και έχουν τη μορφή ισχυρισμού για τη σχέση μεταξύ δύο οντοτήτων ή ιδεών». Τα κοινωνικά αξιώματα διαδραματίζουν οργανωτικό ρόλο στο σύστημα πεποιθήσεων των ατόμων (Leung et al., 2002). Η βασική λειτουργία τους είναι η επιβίωση και η λειτουργικότητα των ατόμων στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον τους.

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Επίσης, διαθέτουν τις τέσσερις βασικές λειτουργίες των στάσεων, οι οποίες είναι να διευκολύνουν την κατάκτηση σημαντικών στόχων, να παρέχουν βοήθεια για την προστασία της αυτο-αξίας του ατόμου, να εξυπηρετούν ως εκδηλώσεις των πεποιθήσεων των ατόμων και να βοηθούν στην κατανόηση του κόσμου (Bond et al., 2004· Katz, 1960).

1.2.1 Διαστάσεις των Κοινωνικών Αξιωμάτων

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια μελέτης των κοινωνικών αξιωμάτων πραγματοποιήθηκε από τον Leung και τους συνεργάτες του (2002) σε πέντε πολιτισμικές ομάδες: Χονγκ Κονγκ, Βενεζουέλα, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Ιαπωνία και Γερμανία. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ατομικό επίπεδο ανάλυσης. Αναγνωρίστηκε ένα σύνολο από κοινωνικά αξιώματα, μέσω συνεντεύξεων, βιβλιογραφικής ανασκόπησης και ανάλυσης περιεχομένου γραπτών κειμένων, τα οποία αποτέλεσαν το Ερωτηματολόγιο των Κοινωνικών Αξιωμάτων (Social Axioms Survey). Το Ερωτηματολόγιο των Κοινωνικών Αξιωμάτων χορηγήθηκε σε συνολικό δείγμα 985 ατόμων. Σε πρώτη φάση στις πολιτισμικές ομάδες του Χονγκ Κονγκ και της Βενεζουέλας, η ανάλυση παραγόντων αναγνώρισε πέντε παράγοντες στο σύνολο των 182 προτάσεων και επιλέχθηκαν οι 60 προτάσεις που τους ορίζουν για τη διαμόρφωση της σύντομης έκδοσης του ερωτηματολογίου. Οι πέντε παράγοντες/διαστάσεις ήταν: Κοινωνικός κυνισμός, Κοινωνική πολυπλοκότητα, Αμοιβή της προσπάθειας, Πνευματικότητα και Έλεγχος της μοίρας. Σε δεύτερη φάση στις πολιτισμικές ομάδες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Γερμανίας, τα αποτελέσματα της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων επιβεβαίωσαν τη δομή των πέντε διαστάσεων. Η αναγνώριση και η καθιέρωση της καθολικής δομής των κοινωνικών αξιωμάτων εξετάστηκε σε ευρύτερη έρευνα στην οποία συλλέχθηκαν δεδομένα σε πάνω από 40 πολιτισμικές ομάδες (Leung & Bond, 2004). Οι ερευνητές αναγνώρισαν και επιβεβαίωσαν τις πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων με τη χρήση της στατιστικής μεθόδου της ανάλυσης παραγόντων. Το περιεχόμενο των πέντε διαστάσεων παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

Η πρώτη διάσταση με όνομα «Κοινωνικός κυνισμός» (Social cynicism) αντιπροσωπεύει την αρνητική πλευρά της ανθρώπινης φύσης, η οποία διαφθείρεται εύκολα με την εξουσία, τη μεροληπτική αντιμετώπιση ορισμένων ομάδων ανθρώπων, την έλλειψη εμπιστοσύνης σε κοινωνικούς θεσμούς και την περιφρόνηση ηθικών μέσων για την επίτευξη ενός σκοπού (Leung & Bond, 2004· Leung et al, 2002). Ένα παράδειγμα κοινωνικού αξιώματος που ανήκει στη διάσταση αυτή είναι: «Τα άτομα με ισχύ τείνουν να εκμεταλλεύονται τους άλλους» (Leung & Bond, 2004). Το περιεχόμενο της διάστασης αυτής

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

αναφέρεται στην αρνητική επίδραση της εξουσίας και σχετίζεται κυρίως με χαμηλότερη ικανοποίηση από τη ζωή. Οι άνθρωποι που χαρακτηρίζονται με υψηλό κοινωνικό κυνισμό ακολουθούν έναν γρήγορο ρυθμό ζωής, είναι εγωκεντρικοί, αδιαφορούν για τους συμπολίτες τους, είναι περισσότερο πιθανό να βιώνουν αρνητικά συναισθήματα και να έχουν διαπροσωπικά προβλήματα, καθώς αναμένουν αρνητικές εκβάσεις από τα άτομα με τα οποία έρχονται σε επαφή, ιδίως με τα ισχυρότερα από εκείνα (Leung & Bond, 2004).

Η δεύτερη διάσταση ήταν η «Κοινωνική πολυπλοκότητα» (Social complexity) και υποδείκνυε ότι δεν υπάρχουν αυστηροί κανόνες, αλλά πολλαπλοί τρόποι για να επιτευχθεί ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα, και ότι η ασυνέπεια είναι κοινό στοιχείο της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Leung et al., 2002). Ένα παράδειγμα κοινωνικού αξιώματος που ανήκει στη διάσταση αυτή είναι: «Η συμπεριφορά του ανθρώπου αλλάζει ανάλογα με το κοινωνικό περιβάλλον» (Leung & Bond, 2004).

Η τρίτη διάσταση ονομάζεται «Επιβράβευση της προσπάθειας» (Reward for application) καθώς οι προτάσεις που την ορίζουν αντανakλούν μια αισιοδοξία ότι οι δυσκολίες της ζωής μπορούν να επιλυθούν με προσπάθεια, αλλά και με τη χρήση προσωπικών πόρων (Leung & Bond, 2004). Η προσπάθεια, η γνώση και ο προσεκτικός προγραμματισμός μπορούν να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα (Leung et al., 2002). Η διάσταση αυτή αναφέρεται σε έναν δίκαιο κόσμο, στον οποίο η προσπάθεια των ατόμων ανταμείβεται. Αυτό είναι σημαντικό καθώς τα άτομα πρέπει να γνωρίζουν αν το να προσπαθούν είναι χρήσιμο για το κοινωνικό τους περιβάλλον. Ένα παράδειγμα κοινωνικού αξιώματος που ανήκει στη διάσταση αυτή είναι: «Κάθε πρόβλημα έχει τη λύση του» (Leung & Bond, 2004).

Η τέταρτη διάσταση, αρχικά είχε το όνομα «Πνευματικότητα» (Spirituality), ωστόσο μετονομάστηκε σε «Θρησκευτικότητα» (Religiosity), επειδή υπογραμμίζει τις ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις των θρησκευτικών πεποιθήσεων (Leung & Bond, 2004). Η διάσταση αυτή αναφέρεται στις θετικές λειτουργίες των θρησκευτικών πεποιθήσεων, στην πεποίθηση της ύπαρξης υπερφυσικών δυνάμεων, αλλά και στην επίδραση της θρησκείας στις ζωές των ατόμων (Leung et al., 2002). Ένα παράδειγμα κοινωνικού αξιώματος που ανήκει στη διάσταση αυτή είναι: «Η θρησκευτική πίστη συμβάλλει στην καλή ψυχική υγεία» (Leung & Bond, 2004). Τα άτομα με υψηλή θρησκευτικότητα ασχολούνται με περισσότερες θρησκευτικές δραστηριότητες και θεωρούν τη θρησκεία το πιο σημαντικό στοιχείο της ζωής τους.

Η πέμπτη διάσταση με όνομα «Έλεγχος της μοίρας» (Fate control) αντιπροσωπεύει την πεποίθηση ότι τα σημαντικά γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα και υπό τον έλεγχο απρόσωπων δυνάμεων, όμως υπάρχουν διάφοροι τρόποι που μπορούν οι άνθρωποι να τα προβλέψουν και να τα επηρεάσουν (Leung et al., 2002, 2007). Ένα παράδειγμα κοινωνικού αξιώματος που ανήκει στη διάσταση αυτή είναι: «Η καλή τύχη θα ακολουθήσει εάν κανείς ξεπεράσει μια καταστροφή» (Leung & Bond, 2004). Η διάσταση αυτή σχετίζεται με δύσκολες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες. Η πεποίθηση ότι τα γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα, αλλά και ότι υπάρχουν τρόποι να επηρεάσει κανείς τις εκβάσεις αυτών πιθανώς να είναι ένας τρόπος διαχείρισης των δύσκολων συνθηκών αυτών. Τα άτομα με υψηλό ποσοστό ελέγχου της μοίρας δεν ελέγχουν ενεργά τα γεγονότα που τους συμβαίνουν και υιοθετούν ένα παθητικό στυλ στην αντιμετώπιση αυτών.

Ύστερα από την αναγνώριση και επιβεβαίωση των πέντε καθολικών διαστάσεων των κοινωνικών αξιωμάτων σε άτομα από 41 χώρες, η μελέτη αυτών προχώρησε με την αναζήτηση των διαστάσεων τους σε πολιτισμικό επίπεδο. Η έρευνα των Bond et al. (2004) είχε ως στόχο να ερευνήσει τις διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων σε πολιτισμικό επίπεδο και να τις συγκρίνει με διαστάσεις των αξιών σε πολιτισμικό επίπεδο για να αξιολογήσει τον βαθμό αλληλοεπικάλυψης. Επιπλέον, ο συσχετισμός των διαστάσεων των κοινωνικών αξιωμάτων με άλλους εθνικούς δείκτες θα βοηθούσε στον ορισμό των διαστάσεων αυτών. Στην έρευνα συμμετείχαν 7.672 φοιτητές από 41 χώρες και 2.252 ενήλικες από 13 χώρες συμπληρώνοντας τη σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου των Κοινωνικών Αξιωμάτων με 60 προτάσεις. Πραγματοποιήθηκε οικολογική ανάλυση παραγόντων στα δεδομένα του ερωτηματολογίου και αναγνωρίστηκαν δύο παράγοντες: ο πρώτος με όνομα «Δυναμική εξωτερικότητα» (Dynamic Externality) και ο δεύτερος με όνομα «Κοινωνιακός κυνισμός» (Societal Cynicism). Ο παράγοντας «Δυναμική εξωτερικότητα» συνδυάζει 21 προτάσεις από τις διαστάσεις της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας, του Ελέγχου της μοίρας και της Κοινωνικής πολυπλοκότητας. Σχετίζεται με τις διαστάσεις της απόστασης εξουσίας, της συλλογικότητας, του συντηρητισμού και της ιεραρχίας. Οι πολιτισμικές ομάδες που χαρακτηρίζονται από αυτόν τον παράγοντα σχετίζονται με υψηλή αποφυγή της αβεβαιότητας, υψηλό προσανατολισμό προς το μέλλον και χαμηλή ισονομία μεταξύ των φύλων, ενώ είναι λιγότερο κοινωνικο-οικονομικά αναπτυγμένες. Ο παράγοντας «Κοινωνιακός κυνισμός» περιέχει 10 προτάσεις από τη διάσταση του Κοινωνικού κυνισμού. Η διάσταση αυτή σχετίζεται με την τάση των ατόμων να μην επιδιώκουν υψηλές επιδόσεις, καθώς υπάρχει μια γενικότερη

καχυποψία αυτών ως προς το κοινωνικό σύστημα. Τα άτομα αυτά βασιζόμενα σε αυτή την καχυποψία αναμένουν αρνητικά αποτελέσματα από τη δράση τους στην κοινωνία.

1.2.2 Κοινωνικά Αξιώματα στην Ελλάδα

Στον ελληνικό χώρο, πραγματοποιήθηκε έρευνα από τους Παναγιωτοπούλου κ.ά. (2006) με στόχο τη σύγκριση έξι χωρών με έντονες διαφορές μεταξύ τους, από την ευρύτερη έρευνα των Leung και συνεργατών (Leung & Bond, 2004). Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε η σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου των Κοινωνικών Αξιωμάτων με 60 προτάσεις. Η ανάλυση των δεδομένων με τη χρήση της μεθόδου της ανάλυσης παραγόντων ανέδειξε τις πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων. Οι διαστάσεις της Θρησκευτικότητας, του Κοινωνικού κυνισμού και της Αμοιβής της προσπάθειας ήταν πιο ισχυροί παράγοντες, ενώ οι διαστάσεις του Ελέγχου της μοίρας και της Κοινωνικής πολυπλοκότητας ήταν πιο αδύναμοι. Οι ερευνητές προτείνουν τη συμπλήρωση των πρωτότυπων διαστάσεων των κοινωνικών αξιωμάτων με ημικές προτάσεις, δηλαδή πιθανές πολιτισμικά συγκεκριμένες μεταβλητές που αντανακλούν χαρακτηριστικά της κάθε χώρας.

Την παραπάνω πρόταση υποστήριξαν οι ερευνητές με δύο μεταγενέστερες έρευνες. Σε έρευνα με δείγμα Έλληνες φοιτητές και ενήλικες, στόχος ήταν να αναγνωριστούν οι διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων σε 6 χώρες με διαφορετικά οικολογικά, κοινωνικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά (Gari, Mylonas & Panagiotopoulou, 2009). Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε η σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου των Κοινωνικών Αξιωμάτων με 60 προτάσεις. Με τη χρήση της διερευνητικής ανάλυσης παραγόντων αναγνωρίστηκε μια έκτη διάσταση των κοινωνικών αξιωμάτων με το όνομα «Κοινωνικά Ντετερμινιστικός Κυνισμός» (Socially Deterministic Cynicism) στα δεδομένα του ελληνικού δείγματος, η οποία περιείχε προτάσεις από τις διαστάσεις της Αμοιβής της προσπάθειας και του Κοινωνικού κυνισμού. Σε αντίστοιχη έρευνα σε δείγμα Ελλήνων φοιτητών, στόχος ήταν να διερευνηθεί σε ατομικό επίπεδο η δομή των κοινωνικών αξιωμάτων (Gari, Panagiotopoulou & Mylonas, 2009). Χρησιμοποιήθηκε η σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου των Κοινωνικών Αξιωμάτων με 60 προτάσεις σε συνδυασμό με 20 νέες επιπρόσθετες προτάσεις για να εξεταστεί μια ελληνική πολιτισμική προσέγγιση των κοινωνικών αξιωμάτων. Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων επαλήθευσε εκ νέου τις πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων, με την ανάδειξη μιας έκτης διάστασης με προτάσεις από τις διαστάσεις της Αμοιβής της προσπάθειας και του Κοινωνικού κυνισμού. Αυτός ο έκτος παράγοντας εισήγαγε την παράμετρο του ανταγωνισμού ως σημαντικό στοιχείο στην ελληνική διάσταση του Κοινωνικού κυνισμού. Αφορούσε

στερεοτυπικές πεποιθήσεις για τη δικαιοσύνη, την επιτυχία και για έναν «δίκαιο κόσμο». Ο παράγοντας αυτός αντανakλούσε τα υψηλά ποσοστά Θρησκευτικότητας μεταξύ των Ελλήνων, συγκεκριμένα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα και το χάσμα γενεών στην Ελλάδα. Αυτός ο ημικός παράγοντας ονομάστηκε «Ανταγωνιστικός κοινωνικός κυνισμός» (Competitive Social Cynicism). Φαίνεται να ενσωματώνεται στις πρωτότυπες πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων για το ελληνικό δείγμα και, σύμφωνα με τους ερευνητές, μπορεί να θεωρηθεί ως εμπλουτισμός των αρχικών καθολικών διαστάσεων.

1.2.3 Εξέλιξη Έρευνας των Κοινωνικών Αξιωμάτων

Στην τελευταία έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί από τον Leung και τους συνεργάτες του, κατασκευάστηκε μια νέα κλίμακα για τα κοινωνικά αξιώματα (Leung et al., 2012), στόχος της οποίας ήταν να βελτιώσει την αξιοπιστία των πέντε διαστάσεων των κοινωνικών αξιωμάτων με την ανάπτυξη νέων προτάσεων, βασισμένες στους ορισμούς των διαστάσεων από διαφορετικές πολιτισμικές οπτικές. Συγκεκριμένα, η προγενέστερη έρευνα επέτρεψε στους ερευνητές να ακολουθήσουν μια παραγωγική προσέγγιση, κατά την οποία οι προτάσεις αναπτύσσονται με βάση τους ορισμούς και υποβάλλονται σε λεπτομερή επεξεργασία, ώστε να επιλεγθούν οι καλύτερες προτάσεις. Επίσης, η χρήση της πολιτισμικά αποκεντρωμένης προσέγγισης επέτρεπε την παραγωγή προτάσεων από διαφορετικές πολιτισμικές οπτικές ώστε να καλύπτονται όλα τα χαρακτηριστικά μιας εννοιολογικής κατασκευής. Για την ανάπτυξη των προτάσεων στη νέα κλίμακα εργάστηκαν ψυχολόγοι από δέκα χώρες με διαφορετικούς πολιτισμούς, θρησκείες, κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη και πολιτικά συστήματα (π.χ. Βραζιλία, Κίνα, Γερμανία). Συλλέχθηκαν δεδομένα από συμμετέχοντες σε 12 πολιτισμικές ομάδες.

Στην πρώτη φάση της έρευνας το εργαλείο περιείχε 125 προτάσεις, των οποίων οι 86 ήταν νέες και οι 39 πρωτότυπες από το Ερωτηματολόγιο των Κοινωνικών Αξιωμάτων των Leung και Bond (2004). Σε κάθε πολιτισμική ομάδα, επιλέχθηκαν οι πιο αξιόπιστες προτάσεις για να ενισχυθεί η εσωτερική συνέπεια της κάθε διάστασης των κοινωνικών αξιωμάτων και χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων για να αξιολογηθεί η δομή των πέντε διαστάσεων. Δημιουργήθηκε ένα εργαλείο με 83 προτάσεις, το οποίο είναι πιο αξιόπιστο από το πρωτότυπο εργαλείο. Στη δεύτερη φάση της έρευνας, αναπτύχθηκαν νέες προτάσεις με στόχο να βελτιωθεί περαιτέρω η αξιοπιστία των διαστάσεων της Κοινωνικής πολυπλοκότητας και του Ελέγχου της μοίρας. Η ανάπτυξη των νέων προτάσεων

πραγματοποιήθηκε από τους τρεις πρώτους ερευνητές σε συνεργασία με κάποιους από τους ψυχολόγους της πρώτης φάσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι, κατά τη διερευνητική ανάλυση παραγόντων, η διάσταση του Ελέγχου της μοίρας παρουσίασε δύο επιμέρους παράγοντες, τη «Ντετερμινιστική μοίρα» (Fate determinism) και τη «Μεταβλητή μοίρα» (Fate alterability). Η Ντετερμινιστική μοίρα παρουσιάζει σημαντική θετική συσχέτιση με τον νευρωτισμό και είναι εννοιολογικά κοντά με την εξωτερική έδρα ελέγχου. Η Μεταβλητή μοίρα αναφέρεται στην πρόβλεψη της μοίρας για τη βελτίωση και την αλλαγή της.

Η παρουσίαση των παραπάνω εννοιολογικών κατασκευών συνέδεσε το σύστημα πεποιθήσεων των ατόμων με τις έννοιες των συναισθημάτων και του θυμικού. Οι πεποιθήσεις αποτελούν σημεία αναφοράς των συναισθημάτων, καθώς, σύμφωνα με τη θεωρία της αποτίμησης (appraisal theory), τα συναισθήματα είναι αποτέλεσμα του πώς πιστεύει το άτομο ότι πρέπει να είναι ο κόσμος, πώς προκύπτουν τα γεγονότα και τι επιπτώσεις θα έχουν (Scherer, 1999). Τα συναισθήματα επηρεάζουν τις πεποιθήσεις των ατόμων με δύο τρόπους, μπορεί να δημιουργήσουν πεποιθήσεις ή να αλλάξουν τις υπάρχουσες και μπορεί να ενισχύσουν ή να μειώσουν την ισχύ με την οποία διατηρείται μια πεποίθηση (Frijda & Mesquita, 2000). Η επόμενη ενότητα της διπλωματικής εργασίας θα επιχειρήσει να διασαφηνίσει την έννοια των συναισθημάτων, ώστε να κατανοηθεί η επιρροή της στο σύστημα των πεποιθήσεων των ατόμων.

1.3 Συναίσθημα

Τα συναισθήματα και το θυμικό αποτελούν κεντρικά στοιχεία της υποκειμενικής ευημερίας, καθώς η κοινωνική ζωή του ατόμου περιστοιχίζεται από συναίσθημα (Forgas & Smith, 2003). Η κάθε αλληλεπίδραση μπορεί να επηρεάσει τη συναισθηματική κατάσταση του ατόμου. Κατ' επέκταση τα συναισθήματα διαδραματίζουν σημαντικό επικοινωνιακό ρόλο στις ανθρώπινες εμπειρίες, στο πώς διαμορφώνει το άτομο τις κρίσεις του και στο πώς συμπεριφέρεται σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις (Cacioppo & Gardner, 1999· Forgas & Smith, 2003).

Η μελέτη των συναισθημάτων στον τομέα της ψυχολογίας έχει τις βάσεις της στις έρευνες του Darwin και του James (Keltner & Lerner, 2010). Ο Δαρβίνος (1872, όπως αναφέρεται στη Stets, 2006) άρχισε να μελετά τα συναισθήματα και συγκεκριμένα την έκφραση των συναισθημάτων, καθώς θεωρούσε ότι λειτουργούσαν υπέρ της επιβίωσης και της εξέλιξης του ανθρώπινου είδους. Σημαντική ήταν η συνεισφορά του William James στη θεωρία των συναισθημάτων. Στο έργο του με τίτλο «Τι είναι το συναίσθημα;» (“What Is an Emotion?”) όρισε το συναίσθημα ως ένα αίσθημα ή σύνολο αισθημάτων, τα οποία

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

προκαλούνται από μια σωματική ενόχληση και συνοδεύουν την αντίληψη του ατόμου για όσα βλέπει και ακούει (James, 1884). Τα τελευταία 40 χρόνια, η μελέτη των συναισθημάτων έχει προχωρήσει αρκετά και έχει απασχολήσει πολλούς κλάδους της ψυχολογίας. Για παράδειγμα, η αναπτυξιακή ψυχολογία ασχολήθηκε με τη μελέτη των συναισθημάτων τα οποία θεώρησε ως κεντρικά στοιχεία της προσκόλλησης μεταξύ γονέα και παιδιού (Ainsworth, 1991). Ο κλάδος της νευροψυχολογίας ασχολήθηκε με την ανακάλυψη ότι το ένα ημισφαίριο του εγκεφάλου ανταποκρίνεται σε συναισθηματικά ερεθίσματα σχετικά περισσότερο από το άλλο (Sackeim et al., 1978· Schwartz et al., 1975). Ακόμη, τη δεκαετία του 1980, οι γνωστικοί ψυχολόγοι ξεκίνησαν να μελετούν το πώς τα συναισθήματα διαμορφώνουν τη μνήμη του ατόμου, αλλά και τις κρίσεις του και τη λήψη αποφάσεων. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, οι Batson et al. (1992, όπως αναφέρονται στον Ekkekakis, 2012) ανέφεραν ότι στην ψυχολογία οι όροι «θυμικό», «διάθεση» και «συναίσθημα» χρησιμοποιούνται ως ισοδύναμοι, χωρίς να υπάρχει προσπάθεια εννοιολογικής διαφοροποίησης. Ωστόσο, στις επόμενες δεκαετίες υπήρξαν προσπάθειες εννοιολογικού προσδιορισμού των όρων σχετικών με τις συναισθηματικές εμπειρίες των ατόμων.

Ο όρος «θυμικό» (affect) χρησιμοποιείται συχνά ως γενικός όρος για να περιγράψει τα συναισθήματα, τις διαθέσεις, τις προδιαθέσεις και τις προτιμήσεις (Schwarz & Clore, 2007). Το θυμικό αποτελείται από θετικά συναισθήματα, όπως είναι η χαρά, το ενδιαφέρον και η ικανοποίηση, αλλά και αρνητικά συναισθήματα, όπως είναι ο φόβος, ο θυμός και η αηδία (Hughes, 2011· Schwarz & Clore, 2007).

Τα «συναίσθημα» (emotions) δεν είναι απλώς πρωτόγονα αντανάκλαστικά (Cacioppo & Gardner, 1999). Σύμφωνα με τον Frijda (1986), τα συναισθήματα ορίζονται ως αλλαγές στην ετοιμότητα για δράση και προκαλούνται όταν το άτομο αξιολογεί ένα ερέθισμα, το οποίο είναι σχετικό με κάτι που κρίνει το άτομο ως σημαντικό. Οι Russell και Feldman Barrett (1999) ορίζουν το «συναίσθημα» (emotion) ως ένα «πρωτότυπο συναισθηματικό επεισόδιο», το οποίο περιλαμβάνει μια περίπλοκη σειρά από συσχετισμένα γεγονότα αναφορικά με ένα συγκεκριμένο αντικείμενο (π.χ. άτομο, γεγονός ή πράγμα), είτε πρόκειται για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον είτε για αληθινό ή φανταστικό. Το συναισθηματικό επεισόδιο έχει τα εξής χαρακτηριστικά, τα οποία συμβαίνουν ενδεχομένως και ταυτόχρονα: (α) το κεντρικό θυμικό, (β) η έκδηλη συμπεριφορά, η οποία είναι σύμφωνη με το συναίσθημα (π.χ. ένα χαμόγελο), (γ) η προσοχή προς το ερέθισμα, (δ) η γνωστική αξιολόγηση του νοήματος και των πιθανών συνεπειών του ερεθίσματος, (ε) η απόδοση της έναρξης του επεισοδίου στο

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

ερέθισμα, (στ) η εμπειρία του συγκεκριμένου συναισθήματος, και (ζ) οι νευρικές και ενδοκρινολογικές αλλαγές σύμφωνα με το συγκεκριμένο συναίσθημα (Russell, 2003). Κεντρικό στοιχείο θεωρείται η γνωστική αξιολόγηση μεταξύ του ατόμου για το προκλητικό ερέθισμα ή αντικείμενο του συναισθήματος, καθώς τα συναισθηματικά επεισόδια προκαλούνται από κάτι, είναι αντιδράσεις σε κάτι και γενικώς σχετίζονται με κάτι. Τα «συναισθήματα» είναι σύντομης διάρκειας, σχετίζονται με συγκεκριμένο πλαίσιο και επικεντρώνονται περισσότερο σε μια συγκεκριμένη αιτία ή σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο (Keltner & Lerner, 2010). Ο Ekman (1984) θεωρεί ότι η διάρκεια είναι ένας δείκτης που καθορίζει τα όρια των συναισθημάτων, με το πλήθος των εκφραζόμενων συναισθημάτων να διαρκούν μεταξύ μισό και τέσσερα δευτερόλεπτα. Οι Ekman et al. (1983), επίσης, αναφέρει έξι βασικά και οικουμενικά συναισθήματα, τα οποία είναι η έκπληξη, η αηδία, η θλίψη, ο θυμός, ο φόβος και η χαρά. Σε αυτά, κάποια χρόνια αργότερα, πρόσθεσε και την περιφρόνηση.

Το θυμικό του ατόμου μπορεί να επισημανθεί από άλλα άτομα μέσω παρατηρήσιμων στοιχείων, όπως είναι οι εκφράσεις του προσώπου, οι χειρονομίες, η στάση και η γλώσσα του σώματος και ο τόνος της φωνής (Alpert & Rosen, 1990· Hughes, 2011). Οι 30 ή 40 μύες του προσώπου του ανθρώπου εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες, όπως είναι η αναπνοή, το φαγητό, η ομιλία, η προσωδία και η έκφραση συναισθημάτων (Keltner, 2010). Ο Ekman και οι συνεργάτες του μελέτησαν τα συναισθήματα αναφορικά με τις εκφράσεις του προσώπου ατόμων σε πολιτισμούς με και χωρίς αλφάβητο, δείχνοντάς τους φωτογραφίες των έξι βασικών συναισθημάτων (Ekman, 2003). Απέδειξαν ότι υπάρχουν εκφράσεις του προσώπου που συνδέονται παγκοσμίως με συγκεκριμένα συναισθήματα. Σύμφωνα με τον Ekman (1993), από τους δεκάδες χιλιάδες συνδυασμούς των μυών του προσώπου, ένας περιορισμένος αριθμός συνδυασμών εκφράζουν συναισθήματα. Οι κινήσεις των μυών του προσώπου που εκφράζουν συγκεκριμένα συναισθήματα τείνουν να είναι σύντομες (μεταξύ ενός και πέντε δευτερολέπτων), συμμετρικές και δύσκολες να αναπαρασταθούν οικειοθελώς (Keltner & Lerner, 2010). Ακόμα, ερευνητές έχουν καταγράψει περισσότερα από 20 ακουστικά χαρακτηριστικά της ομιλίας σχετικά με τη φωνητική επίδειξη συναισθημάτων, συμπεριλαμβανομένου του ρυθμού και της ευχέρειας της ομιλίας, του αριθμού των συλλαβών ανά δευτερόλεπτο, της διάρκειας της συλλαβής, του αριθμού και της διάρκειας των παύσεων, του τόνου και της έντασης της φωνής.

Το «κεντρικό θυμικό» (core affect) είναι μια νευροψυχολογική κατάσταση η οποία είναι συνειδητά προσβάσιμη στο άτομο ως ένα απλό πρωτόγονο, μη αντανakλαστικό αίσθημα

(Russell, 2003). Είναι μια σημαντική μίξη ηδονικών και εγερτήριων αξιών. Για παράδειγμα, το κεντρικό θυμικό περιλαμβάνει την ευχαρίστηση και τη δυσαρέσκεια, την πίεση και τη χαλάρωση, την ενέργεια και την κούραση. Ένας άνθρωπος βιώνει διαρκώς το κεντρικό θυμικό, παρόλο που η φύση και η ένταση του θυμικού αλλάζει με το πέρασμα του χρόνου. Το κεντρικό θυμικό μπορεί να είναι συστατικό στοιχείο των συναισθημάτων και των διαθέσεων, αλλά μπορεί να προκύπτει σε καθαρή ή μεμονωμένη μορφή.

Οι «διαθέσεις» (moods) διαρκούν περισσότερο από το συναίσθημα και επιμένουν για ώρες, μέρες ή και εβδομάδες (Alpert & Rosen, 1990). Σύμφωνα με τους Watson και Tellegen (1985), θεωρούνται μεγάλης διάρκειας γενικές συναισθηματικές εμπειρίες, οι οποίες δεν επικεντρώνονται σε κάποια αιτία ή πλαίσιο, όπως τα συναισθήματα. Ο θυμός, για παράδειγμα, ο οποίος είναι ένα συγκεκριμένο συναίσθημα, έχει μια συγκεκριμένη πηγή προέλευσης (π.χ. ένας καυγάς στον εργασιακό χώρο), ενώ η ευερεθιστικότητα, η οποία είναι μια διάθεση, δεν σχετίζεται με μια αιτία ή ένα συγκεκριμένο αντικείμενο (π.χ. να ξυπνά κανείς με «κακή» διάθεση το πρωί) (Keltner & Lerner, 2010). Επομένως, η αιτία μιας διάθεσης μπορεί να μην είναι πάντα εύκολα αναγνωρίσιμη (Ekkekakis, 2012).

Τα συναισθηματικά «γνώρισμα» (traits) αναφέρονται σε γενικές συναισθηματικές αποκρίσεις, οι οποίες επιμένουν πέρα του πλαισίου και του χρόνου (Keltner & Lerner, 2010). Για παράδειγμα, οι άνθρωποι που βιώνουν το γνώρισμα της ευγνωμοσύνης τείνουν να αισθάνονται ευγνώμονες σε διαφορετικές στιγμές και διαφορετικές καταστάσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Η ευγνωμοσύνη αποτελεί θετικό συναισθηματικό γνώρισμα το οποίο εντάσσεται στην έννοια της υποκειμενικής ευημερίας του ατόμου και το βοηθά στην ικανοποίηση της ζωής.

1.4 Υποκειμενική Ευημερία

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του ανθρώπου, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, οι φιλόσοφοι έχουν ασχοληθεί με την έννοια της ευτυχίας, την οποία θεωρούσαν ως το υπέρτατο αγαθό για τον άνθρωπο. Ωστόσο, σε μεγάλο μέρος της ιστορίας της επιστήμης της ψυχολογίας, αφετηρία των ερευνητικών προβληματισμών ήταν οι δυσλειτουργικές ιδιότητες και συμπεριφορές του ατόμου, ενώ οι ψυχολόγοι αγνοούσαν τη θετική υποκειμενική ευημερία των ατόμων (Diener, 1984).

Ο Warner Wilson (1967), ύστερα από ανάλυση της περιορισμένης διαθέσιμης βιβλιογραφίας στον τομέα της υποκειμενικής ευημερίας, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η θεωρία για την ευτυχία του ατόμου έχει παραμείνει στάσιμη εκεί όπου την άφησαν οι αρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι. Μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, ερευνητές άρχισαν να ρωτούν τα άτομα για την ευτυχία και την ικανοποίηση από τη ζωή τους χρησιμοποιώντας απλά ερωτηματολόγια δημοσκοπήσεων (Diener et al., 2002). Με τη δημοσίευση της βιβλιογραφικής ανάλυσης του Diener (1984) για την υποκειμενική ευημερία, 20 σχεδόν χρόνια μετά αυτή του Wilson, έγινε φανερό ότι ο τομέας είχε αναπτυχθεί ραγδαία, καθώς τα άτομα στον Δυτικό κόσμο είχαν επιτύχει σε ένα βαθμό υλικό πλούτο και καλή υγεία, κάτι που τους επέτρεπε να επεκταθούν πέρα των βασικών αναγκών επιβίωσης για την αναζήτηση της «καλής ζωής» (Diener et al., 2002).

1.4.1 Εννοιολογικοί Προσδιορισμοί

Ο τομέας της υποκειμενικής ευημερίας ερευνά τους λόγους που οι άνθρωποι βιώνουν τη ζωή τους με θετικούς όρους, συμπεριλαμβανομένου και των συναισθημάτων τους από τις εμπειρίες που βιώνουν (Diener, 1984). Πλήθος διαφορετικών ορολογιών έχουν χρησιμοποιηθεί σε έρευνες, όπως ευτυχία, ικανοποίηση, ηθικό, ευεξία, ευ ζην και θετικό συναίσθημα. Η διαφορά μεταξύ της υποκειμενικής ευημερίας και των όρων αυτών που χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι δεν φαίνεται να είναι ξεκάθαρη (Linton et al., 2016).

Η υποκειμενική ευημερία χρησιμοποιείται πολλές φορές ως συνώνυμη έννοια της ευτυχίας, ιδίως στην καθομιλουμένη (Diener, Scollon & Lucas, 2009· Linton et al., 2016). Ο Wilson (1967) περιέγραψε έναν «ευτυχισμένο άνθρωπο», ανεξαρτήτως φύλου και νοημοσύνης, ως κάποιον άνθρωπο νέο και υγιή, με καλή εκπαίδευση, οικονομικά ικανό, εξωστρεφή, αισιόδοξο, χωρίς ανησυχίες, θρησκευόμενο και παντρεμένο με υψηλή αυτοπεποίθηση, υψηλό εργατικό ηθικό και ταπεινές φιλοδοξίες. Η λέξη «ευτυχία» (happiness) μπορεί να αναφέρεται στην ευχαρίστηση, στην ικανοποίηση από τη ζωή, στα θετικά

συναισθήματα, στη ζωή με νόημα ή σε ένα γενικό αίσθημα ικανοποίησης (Diener, Scollon & Lucas, 2009). Η ευτυχία βασίζεται στα ευχάριστα αισθήματα που βιώνει το άτομο κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου της ζωής του και διαφοροποιείται από την ικανοποίηση από τη ζωή, η οποία αναφέρεται σε μακρόχρονες αξιολογήσεις για την ίδια (Keyes & Magyar-Moe, 2003). Εξαιτίας των διαφορετικών σημασιών της λέξης ευτυχίας, οι ερευνητές του τομέα της ευημερίας αποφεύγουν να χρησιμοποιούν τον όρο αυτόν και χρησιμοποιούν τον όρο «υποκειμενική ευημερία» (Diener, Scollon & Lucas, 2009).

Ο Diener (1984) επισήμανε ότι η υποκειμενική ευημερία έχει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά. Τα χαρακτηριστικά αυτά διαφοροποιούν τον τομέα της υποκειμενικής ευημερίας από τον τομέα της κλινικής ψυχολογίας. Πρώτον, είναι υποκειμενική, δηλαδή αφορά την εσωτερική εμπειρία του ίδιου του ατόμου και μετριέται από τη δική του οπτική γωνία (π.χ. με εργαλεία αυτο-αναφοράς). Για παράδειγμα, αν ένα άτομο θεωρεί ότι η ζωή του πηγαινέει καλά, τότε πράγματι πηγαινέει καλά στα πλαίσια αυτού του χαρακτηριστικού (Diener, 1984· Diener et al., 1997). Τα άτομα αντιδρούν διαφορετικά στις ίδιες καταστάσεις και αξιολογούν τις συνθήκες της ζωής τους με βάση τις δικές τους προσδοκίες, αξίες και προηγούμενες εμπειρίες (Diener et al., 1999). Η υποκειμενική ευημερία εστιάζει στην οπτική γωνία του συμμετέχοντα, σε αντίθεση με πρακτικές της κλινικής ψυχολογίας, κατά τις οποίες παρόλο που δίνεται βαρύτητα στις αντιλήψεις των ατόμων για τη ζωή τους, συχνά θεωρείται ότι τα άτομα έχουν κάποιο πρόβλημα ακόμα και αν δεν το αναγνωρίζουν οι ίδιοι. Δεύτερον, ο τομέας της υποκειμενικής ευημερίας καλύπτει το φάσμα της ευημερίας, από την οδύνη μέχρι την ευφορία (Diener et al., 1997). Η υποκειμενική ευημερία περιλαμβάνει ανεπιθύμητες καταστάσεις για τις οποίες ενδιαφέρονται κυρίως οι κλινικοί ψυχολόγοι, όπως κατάθλιψη και απόγνωση, αλλά δεν επικεντρώνεται μόνο σε αυτές. Ενδιαφέρεται για τα αίτια της κατάθλιψης και του άγχους, αλλά και για τους παράγοντες που διαφοροποιούν τους λίγο ευτυχισμένους ανθρώπους από τους μέτρια και υπερβολικά ευτυχισμένους ανθρώπους. Οι ερευνητές της υποκειμενικής ευημερίας εξετάζουν τα αποτελέσματα της ευτυχίας, της αισιοδοξίας και άλλων παραγόντων θετικής ευημερίας (Lucas et al., 1996). Ένα τελευταίο χαρακτηριστικό της είναι ότι ο τομέας επικεντρώνεται σε μακροπρόθεσμες καταστάσεις και όχι απλώς σε διαθέσεις της στιγμής (Diener et al., 1997). Συχνά αυτό που οδηγεί στην ευτυχία τη μια χρονική στιγμή μπορεί να μην είναι το ίδιο που παράγει μακροπρόθεσμη υποκειμενική ευημερία.

Ο όρος «υποκειμενική ευημερία» (subjective well-being, SWB) χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Ed Diener για να περιγράψει τον τομέα εκείνο της ψυχολογίας, ο οποίος

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

επιχειρεί να κατανοήσει τα επίπεδα ευημερίας που βιώνουν τα άτομα σύμφωνα με τις γνωστικές και συναισθηματικές αξιολογήσεις για τη ζωή τους (Diener, 1984· Diener et al., 1997). Ο όρος «υποκειμενική» ορίζει και περιορίζει την εννοιολογική κατασκευή, καθώς οι ερευνητές της υποκειμενικής ευημερίας ενδιαφέρονται για τις αξιολογήσεις της ποιότητας της ζωής ενός ατόμου από την οπτική γωνία του ίδιου του ατόμου (Diener, Lucas & Oishi, 2018). Τα άτομα «ζυγίζουν» τις διαφορετικές αντικειμενικές καταστάσεις και τη σημαντικότητα των συνθηκών αυτών με διαφορετικό τρόπο, βάσει των στόχων τους, των αξιών τους και του πολιτισμού τους (Diener, Lucas & Oishi, 2018· Diener, Scollon & Lucas, 2009). Αυτές οι υποκειμενικές αξιολογήσεις μπορούν να είναι τόσο θετικές όσο και αρνητικές (Diener & Ryan, 2009). Η γνωστική αξιολόγηση του ατόμου για τη ζωή του έχει τη μορφή γνωστικών δηλώσεων (όταν το άτομο δίνει συνειδητές αξιολογήσεις για την ικανοποίηση της ζωής του ως σύνολο) ή αξιολογικών δηλώσεων (όταν το άτομο αξιολογεί συγκεκριμένους τομείς της ζωής του, π.χ. δουλειά, σχέσεις, υγεία, ψυχαγωγία) (Diener et al., 1997· Diener & Ryan, 2009). Η συναισθηματική αξιολόγηση έχει τη μορφή συναισθημάτων και διαθέσεων, όπως είναι η χαρά και η λύπη, σε γεγονότα και εμπειρίες της καθημερινής ζωής του ατόμου (Chamberlain, 1988· Diener et al., 1997· Diener & Ryan, 2009· Diener, Scollon & Lucas, 2009). Όταν τα άτομα παρέχουν αυτές τις αξιολογήσεις για τη ζωή τους ως σύνολο ή για διάφορους τομείς της ζωής τους, συγκρίνουν με τα πρότυπα κριτήρια που έχουν οι ίδιοι για μια «καλή» ζωή (Diener, Oishi & Tay, 2018).

Με βάση τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι, ένα άτομο θεωρείται ότι έχει υψηλά επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας όταν είναι ικανοποιημένο από τη ζωή του και όταν νιώθει περισσότερα ευχάριστα και λιγότερα δυσάρεστα συναισθήματα κατά την ενασχόληση με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες (Diener et al., 1997). Αντίθετα, ένα άτομο θεωρείται ότι έχει χαμηλά επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας όταν δεν είναι ικανοποιημένο από τη ζωή του, βιώνει λίγη χαρά και στοργή και αισθάνεται συχνά αρνητικά συναισθήματα. Τα γνωστικά και θυμικά δομικά στοιχεία της υποκειμενικής ευημερίας συσχετίζονται σε υψηλό βαθμό. Επομένως, η υποκειμενική ευημερία είναι μια πολυδιάστατη εννοιολογική κατασκευή, η οποία περιλαμβάνει τρεις βασικές διαστάσεις: το βίωμα ευχάριστων συναισθημάτων, χαμηλά επίπεδα αρνητικών διαθέσεων και υψηλή ικανοποίηση από τη ζωή (Diener et al., 1997). Οι Diener et al. (1999) συμπεριέλαβαν αργότερα και την ικανοποίηση από συγκεκριμένους τομείς της ζωής στον ορισμό της υποκειμενικής ευημερίας.

1.4.2 Διαστάσεις της Υποκειμενικής Ευημερίας

Η υποκειμενική ευημερία, σύμφωνα με τον ορισμό της που αναφέρθηκε παραπάνω, περιλαμβάνει τις συναισθηματικές αξιολογήσεις του ατόμου για τη ζωή του, αλλά και τις γνωστικές αξιολογήσεις σχετικά με την ικανοποίηση από το σύνολο της ζωής του και ως προς συγκεκριμένους τομείς. Οι Andrews και Withey (1976) ήταν από τους πρώτους ερευνητές του χώρου οι οποίοι επισημαίνουν ότι η αξιολόγηση ενός ατόμου για τη ζωή του «περιλαμβάνει τόσο κάποια γνωστική αξιολόγηση, όσο και κάποιο βαθμό θετικού και/ή αρνητικού συναισθήματος, δηλαδή θυμικού» (σ. 18). Αναφέρουν ότι η διάσταση της ικανοποίησης από τη ζωή είναι ξέχωρη από τις διαστάσεις του θετικού θυμικού και του αρνητικού θυμικού. Μάλιστα, οι Lucas et al. (1996) πραγματοποίησαν τρεις μελέτες σε διάστημα δύο ετών και χρησιμοποίησαν multitrait-multimethod matrix ανάλυση για να δείξουν ότι το θετικό θυμικό, το αρνητικό θυμικό και η ικανοποίηση από τη ζωή είναι τρεις διαφορετικές εννοιολογικές κατασκευές.

Σημαντική ανακάλυψη στον τομέα της ευημερίας τη δεκαετία του 1960 ήταν αυτή του Norman Bradburn (1969) με τη δημοσίευση του «The Structure of Psychological Well-Being». Ο Bradburn απέδειξε ότι η ευημερία απαρτίζεται από δύο ανεξάρτητες διαστάσεις, το θετικό θυμικό (positive affect) και το αρνητικό θυμικό (negative affect), και ότι αυτές επηρεάζονται από διαφορετικούς παράγοντες. Με άλλα λόγια, το θετικό θυμικό και το αρνητικό θυμικό δεν είναι απλώς τα άκρα ενός δίπολου και πρέπει να αξιολογούνται χωριστά (Chamberlain, 1988· Diener, Scollon & Lucas, 2009). Ο Bradburn υπέθεσε ότι η ευτυχία δεν είναι μονοδιάστατη, αλλά δισδιάστατη εννοιολογική κατασκευή, καθώς τα άτομα συγκρίνουν το αρνητικό θυμικό τους με το θετικό θυμικό τους. Αυτή η ανακάλυψη του Bradburn ήταν αρκετά σημαντική για τον κλάδο της υποκειμενικής ευημερίας, καθώς έδειξε ότι η προσπάθεια της κλινικής ψυχολογίας να εξαλείψει μόνο τις αρνητικές συνθήκες δεν θα καλλιεργούσε απαραίτητα θετικές συνθήκες (Diener, Oishi & Lucas, 2009). Η εξάλειψη του πόνου δεν σημαίνει απαραίτητα την αύξηση σε επίπεδα ευχαρίστησης.

Η υποκειμενική ευημερία μπορεί να αξιολογηθεί είτε σε γενικό επίπεδο είτε σε σταδιακά στενότερα επίπεδα, αναλόγως τους σκοπούς του εκάστοτε ερευνητή (Diener et al., 1997). Οι τρεις βασικές διαστάσεις που σχηματίζουν την εννοιολογική κατασκευή της υποκειμενικής ευημερίας μπορούν να χωριστούν στις ακόλουθες υποκατηγορίες. Η ικανοποίηση από τη ζωή μπορεί να χωριστεί σε ικανοποίηση από διάφορους τομείς της ζωής, όπως η ψυχαγωγία, η αγάπη, ο έγγαμος βίος, η φιλία, κ.λπ. Το θετικό θυμικό μπορεί να

χωριστεί σε συγκεκριμένα συναισθήματα, όπως είναι η χαρά, η στοργή και η υπερηφάνεια. Τέλος, το αρνητικό θυμικό μπορεί να χωριστεί σε συγκεκριμένα συναισθήματα και διαθέσεις, όπως είναι η ντροπή, η ενοχή, η λύπη, ο θυμός και το άγχος. Για παράδειγμα, κάποιος ερευνητής μπορεί να μελετήσει σε γενικό επίπεδο την ικανοποίηση από τη ζωή των ατόμων, ενώ κάποιος άλλος μπορεί να ερευνήσει συγκεκριμένα την ικανοποίηση του ατόμου από τον έγγαμο βίο. Η μελέτη των στενότερων επιπέδων της υποκειμενικής ευημερίας δίνει τη δυνατότητα στους ερευνητές να κατανοήσουν τις συγκεκριμένες συνθήκες που μπορεί να επηρεάσουν την ευημερία των ατόμων σε συγκεκριμένους τομείς της ζωής.

1.4.3 Εργαλεία Μέτρησης

Η ψυχολογία προσφέρει πολλές μεθόδους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αξιολογηθούν οι διαστάσεις της υποκειμενικής ευημερίας, όπως είναι η αυτο-αξιολόγηση, η αξιολόγηση από τρίτους (π.χ. φίλοι, συνάδελφοι), η μέθοδος της παρατήρησης, οι συναισθηματικά ευαίσθητες εργασίες (π.χ. η ταχεία ανάκληση χαρούμενων εμπειριών) και άλλες γνωστικές εργασίες, όπως η συμπλήρωση και η αναγνώριση λέξεων (Larsen & Eid 2008). Για τη μέτρηση της υποκειμενικής ευημερίας έχουν χρησιμοποιηθεί εργαλεία τόσο με μία ερώτηση/πρόταση όσο και με πολλαπλές προτάσεις.

Οι πρώτοι ερευνητές της υποκειμενικής ευημερίας χρησιμοποίησαν εργαλεία με μία και μόνο ερώτηση για την αξιολόγηση της ευτυχίας ή της ικανοποίησης από τη ζωή των ατόμων (Diener et al., 2002· Diener, Oishi & Lucas, 2009). Για παράδειγμα, ένα από τα πιο ευρέως χρησιμοποιημένα εργαλεία με μια πρόταση είναι η Self-Anchoring Scale του Cantril (1965), η οποία ζητά από τον συμμετέχοντα να φανταστεί μια σκάλα με σκαλοπάτια αριθμημένα από το 0 έως το 10, όπου 0=η χειρότερη δυνατή ζωή συνολικά και 10=η καλύτερη δυνατή ζωή συνολικά. Οι συμμετέχοντες επιλέγουν το σκαλοπάτι που αντιπροσωπεύει περισσότερο τη ζωή τους σε σύνολο. Οι μετρήσεις με μια ερώτηση δεν παρέχουν συγκεκριμένες πληροφορίες σχετικές με τις ξεχωριστές διαστάσεις της υποκειμενικής ευημερίας και δεν προσφέρουν μια διαφοροποιημένη εικόνα για την υποκειμενική ευημερία του κάθε συμμετέχοντα (Diener, 1984· Pavot, 2018). Παρόλα αυτά, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία των εργαλείων αυτών υποδεικνύει ότι είναι επαρκής για χρήση ως σύντομες μετρήσεις γενικής ευημερίας (Diener, 1984).

Με την πρόοδο της έρευνας στον τομέα της υποκειμενικής ευημερίας αναπτύχθηκαν εργαλεία μέτρησης με πολλαπλές προτάσεις. Τα εργαλεία με πολλαπλές προτάσεις τείνουν να χρησιμοποιούνται περισσότερο στη μελέτη της υποκειμενικής ευημερίας, καθώς παρέχουν

στους ερευνητές μια πιο λεπτομερή εικόνα του συμμετέχοντα, η οποία μπορεί να εξεταστεί ψυχομετρικά με περισσότερη λεπτομέρεια (Pavot, 2018). Οι μετρήσεις της εσωτερικής αξιοπιστίας των εργαλείων πολλαπλών προτάσεων για την ικανοποίηση από τη ζωή και το θετικό και αρνητικό θυμικό συνήθως ξεπερνούν το .80, ενώ τα εργαλεία με μία ερώτηση ως δείκτες ευημερίας είναι λιγότερο αξιόπιστα (Keyes & Magyar-Moe, 2003).

Ο συνήθης τρόπος μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας είναι με τη χρήση ερωτηματολογίων αυτο-αναφοράς, στα οποία ο συμμετέχων κρίνει και αναφέρει την ικανοποίηση από τη ζωή του, τη συχνότητα του θετικού θυμικού ή τη συχνότητα των δυσάρεστων συναισθημάτων του (Diener et al., 1997). Τέτοια εργαλεία είναι η Κλίμακα Ικανοποίησης από τη Ζωή (Satisfaction with Life Scale) των Diener et al. (1985) και το Positive and Negative Affect Schedule (PANAS) των Watson et al. (1988). Η χρήση εργαλείων αυτο-αναφοράς βασίζεται στη δυνατότητα του ατόμου να αναφέρει ο ίδιος την εμπειρία της ευημερίας του (Diener et al., 1997). Πράγματι, μόνο το ίδιο το άτομο μπορεί να κρίνει αν η ζωή του αξίζει βάσει της εσωτερικής προσωπικής εμπειρίας του.

Κατά τη μέτρηση της υποκειμενικής ευημερίας, σημαντική είναι η διαφοροποίηση μεταξύ των τρεχόντων συναισθημάτων και σκέψεων ενός ατόμου για την ευημερία του και των πιο γενικών αξιολογήσεων (Diener et al., 1997, 2002). Στο τρέχον επίπεδο, αξιολογούνται οι αναφορές των ατόμων για τις διαθέσεις τους, τις χαρές και τους πόνους, και τις ικανοποιήσεις τους με τη χρήση της μεθόδου της δειγματοληψίας εμπειριών. Για παράδειγμα, στο εργαστήριο χρησιμοποιούνται τάμπλετ που στέλνουν σήματα σε άτομα σε τυχαίες χρονικές στιγμές και όταν λάβει το αντίστοιχο σήμα ο συμμετέχων συμπληρώνει ένα ερωτηματολόγιο για τα συναισθήματα που νιώθει εκείνη τη χρονική στιγμή. Από την άλλη, οι μετρήσεις γενικής υποκειμενικής ευημερίας είναι σημαντικές, καθώς προσφέρουν μια εικόνα για τις ψυχολογικές διαδικασίες με τις οποίες τα άτομα κατασκευάζουν γενικές κρίσεις για τις ζωές τους (Diener et al., 2002· Diener, Oishi & Lucas, 2009). Συχνά προβλέπουν μελλοντικές αποφάσεις και σημαντικά αποτελέσματα της ζωής, όπως είναι η σταθερότητα των σχέσεων. Με τις γενικές αναφορές, οι ερευνητές ανακαλύπτουν πώς συνοψίζει ένα άτομο τη ζωή του συνολικά και αυτή η σύνοψη απαθανατίζει τις αξίες και την ατομικότητά του.

Ένα καίριο πρόβλημα στη μέτρηση της ευημερίας είναι η διαφωνία στον επιστημονικό χώρο για έναν ενιαίο ορισμό και μιας θεωρητικής βάσης (Linton et al., 2016). Οι ορισμοί συνήθως διαφέρουν αναλόγως τον εκάστοτε κλάδο που μελετά την υποκειμενική ευημερία, ενώ οι θεωρίες είναι πολυάριθμες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει πλέον ένας πολύ

μεγάλος αριθμός από εργαλεία μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας. Παρά τον μεγάλο αριθμό διαθέσιμων εργαλείων, δεν έχει προκύψει κάποιο γενικά αποδεκτό εργαλείο μέτρησης, καθώς δεν υπάρχουν συμφωνημένα κριτήρια αναφορικά με το τι θα πρέπει να περιέχει ένα τέτοιο εργαλείο. Τα περισσότερα εργαλεία εξετάζουν συγκεκριμένες πλευρές της αντί να ενσωματώνουν στην αξιολόγησή τους όλους τους τομείς της ευημερίας ή έχουν αναπτυχθεί για συγκεκριμένους ερευνητικούς σκοπούς, περιορίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο τη χρήση τους στον γενικό πληθυσμό (Pontin et al., 2013). Η ανάλυση των Linton et al. (2016) σε 99 εργαλεία υποκειμενικής ευημερίας κατέληξε στα εξής συμπεράσματα αναφορικά με τα εργαλεία μέτρησης: α) η πλειοψηφία των εργαλείων περιλαμβάνουν πολλαπλές προτάσεις και χρησιμοποιούν κλίμακες Likert 5 βαθμών, β) οι προτάσεις ρωτούν τους συμμετέχοντες για τη συχνότητα συμφωνίας τους ή για την ισχύ συγκεκριμένων σκέψεων, συναισθημάτων, εμπειριών και δηλώσεων, και γ) οι δύο θεωρίες με τη μεγαλύτερη επιρροή στην κατασκευή των εργαλείων ήταν το μοντέλο της υποκειμενικής ευημερίας του Diener (1984) και ο ορισμός του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (2006) για την υγεία ως «μια κατάσταση σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευημερίας». Εν κατακλείδι, η ανάλυση υποδεικνύει ότι υπάρχει μικρή συνοχή ως προς το πώς πρέπει να αξιολογείται η ευημερία, πώς πρέπει να κατασκευάζονται τα εργαλεία που την αξιολογούν και ποιες διαστάσεις πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην αξιολόγησή της.

1.4.4 Θεωρίες της Υποκειμενικής Ευημερίας

Η υποκειμενική ευημερία είναι μια ευρεία εννοιολογική κατασκευή και για αυτόν το λόγο δεν υπάρχει μία και μόνο κυρίαρχη θεωρία σχετικά με αυτή (Diener, Lucas & Oishi, 2018). Παρακάτω παρουσιάζονται μερικές από τις θεωρίες που έχουν προταθεί για να επεξηγήσουν τις ατομικές διαφορές στην υποκειμενική ευημερία των ατόμων.

Σύμφωνα με τις τελικές θεωρίες (telic theories) της υποκειμενικής ευημερίας, η ευτυχία αποκτάται όταν ικανοποιείται κάποια ανάγκη ή επιτυγχάνεται κάποιος στόχος (Diener, 1984). Επομένως, οι αιτίες της υποκειμενικής ευημερίας δεν είναι κοινές, καθώς διαφέρουν από άτομο σε άτομο βάσει των αξιών και των επιθυμιών του καθενός (Diener et al., 1997). Οι τελικές θεωρίες περιλαμβάνουν τις θεωρίες των αναγκών και τις θεωρίες των στόχων. Οι θεωρίες των αναγκών, όπως η ψυχολογική ευημερία της Ryff (1989), αναφέρουν ότι υπάρχουν ορισμένες έμφυτες ανάγκες, τις οποίες το άτομο επιζητά να εκπληρώσει, και η ευημερία θα επέλθει μόλις αυτές εκπληρωθούν (Diener, 1984· Diener & Ryan, 2009). Η ψυχολογική ευημερία της Ryff (1989) αποτελείται από έξι διαστάσεις: την αυτο-αποδοχή, τις θετικές

σχέσεις με άλλους, την αυτονομία, την περιβαλλοντική κυριαρχία, το σκοπό ζωής και την προσωπική ανάπτυξη. Αυτές οι έξι διαστάσεις είναι σημαντικές για την ψυχική υγεία του ατόμου και υποδηλώνουν τις δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπίσει για να προσπαθήσει να λειτουργήσει και να κατανοήσει τα ξεχωριστά του χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τον Veenhoven (1991), η εκπλήρωση των βασικών ανθρωπίνων αναγκών μπορεί να παράγει μακροπρόθεσμη υποκειμενική ευημερία. Οι θεωρίες των στόχων βασίζονται σε συγκεκριμένες συνειδητές επιθυμίες, τις οποίες επιδιώκει το άτομο με αποτέλεσμα να αποκτήσει υψηλή ευημερία μόλις τις εκπληρώσει (Diener, 1984· Diener & Ryan, 2009). Το είδος των στόχων που θέτει το άτομο, η δομή τους, η πρόοδος προς την εκπλήρωση αυτών και το πόσο τελικά επιτυγχάνει το άτομο να τις εκπληρώσει μπορούν να επηρεάσουν τα συναισθήματα και την ικανοποίηση από τη ζωή του ατόμου (Diener et al., 1999). Οι άνθρωποι αντιδρούν με θετικό τρόπο όταν οδεύουν με επιτυχία στους στόχους τους και με αρνητικό όταν αποτυγχάνουν. Η υποκειμενική ευημερία θα επέλθει όταν τα άτομα χρησιμοποιούν στρατηγικές για την επίτευξη των στόχων τους, οι οποίες συμφωνούν με την προσωπικότητά τους και το περιβάλλον τους (Diener et al., 1997). Σύμφωνα με τις τελικές θεωρίες υπάρχουν, όμως, μερικά πράγματα που μπορεί να δυσχεραίνουν την επίτευξη της υποκειμενικής ευημερίας, όπως είναι η αντίφαση μεταξύ των στόχων και των επιθυμιών ενός ατόμου, το να μη θέτει κάποιος στόχους για τον εαυτό του ή οι στόχοι που θέτει να είναι αρκετά υψηλοί (Diener, 1984).

Ο Diener (1984) διέκρινε ανάμεσα σε «από πάνω προς τα κάτω» και «από κάτω προς τα πάνω» διαδικασίες οι οποίες επηρεάζουν την υποκειμενική ευημερία των ατόμων. Η θεωρία «από κάτω προς τα πάνω» (bottom-up theory) αναφέρει ότι η υποκειμενική ευημερία είναι το άθροισμα ευχάριστων και δυσάρεστων στιγμών και εμπειριών. Όταν ένα άτομο κρίνει αν η ζωή του είναι ευτυχισμένη πραγματοποιεί έναν νοητικό υπολογισμό των θετικών και των αρνητικών στιγμών. Η θεωρία αυτή ορίζει ότι η ικανοποίηση από τη ζωή είναι ένας συνδυασμός ικανοποίησης από διαφορετικούς τομείς της ζωής του ατόμου (Brief et al., 1993). Σε αυτή τη θεωρία, η ευημερία είναι μια κατάσταση (state), η οποία προκαλείται από τη συλλογή πολλών ευχάριστων στιγμών (Diener & Ryan, 2009). Εναλλακτικά, η θεωρία «από πάνω προς τα κάτω» (top-down theory) θεωρεί ότι υπάρχει μια έμφυτη τάση να βιώνει κανείς τον κόσμο γύρω του με έναν συγκεκριμένο τρόπο και η αντίδραση του ατόμου στα γεγονότα και στις καταστάσεις μπορεί να είναι θετική ή αρνητική (Diener, 1984· Diener & Ryan, 2009). Επομένως, ένα άτομο με περισσότερο θετικό τρόπο σκέψης είναι ευτυχισμένο γιατί απολαμβάνει τις ευχαριστήσεις της ζωής ή ερμηνεύει ένα συγκεκριμένο γεγονός ως «θετικό», σε αντίθεση με ένα άτομο με αρνητική οπτική, με αποτέλεσμα η θετική στάση να αποτελέσει

παράγοντα της ευημερίας και όχι τα αντικειμενικά γεγονότα (Diener & Ryan, 2009). Σε αυτή τη θεωρία, η υποκειμενική ευημερία αποτελεί χαρακτηριστικό της προσωπικότητας του ατόμου (trait), δηλαδή μια τάση να αντιδρά το άτομο θετικά στα γεγονότα (Diener, 1984· Diener & Ryan, 2009).

Κάποιες θεωρίες υποστηρίζουν ότι η ευημερία είναι αποτέλεσμα της σύγκρισης μεταξύ προτύπων και πραγματικών συνθηκών (Diener, 1984). Μία από αυτές τις θεωρίες είναι η θεωρία της προσαρμογής (adaptation) των Brickman et al. (1978). Στη θεωρία της προσαρμογής, το παρελθόν και η εμπειρία του ατόμου θεωρούνται ως πρότυπο για σύγκριση. Αν οι τωρινές πραγματικές συνθήκες ζωής του ατόμου υπερβαίνουν το πρότυπο του παρελθόντος, τότε θα επέλθει η υποκειμενική ευημερία και το άτομο θα είναι ευτυχισμένο. Ωστόσο, η θεωρία της προσαρμογής υποστηρίζει ότι με το πέρασμα του χρόνου τα γεγονότα χάνουν την ισχύ τους για να προκαλέσουν το θυμικό του ατόμου είτε με θετικό είτε με αρνητικό τρόπο (Diener & Ryan, 2009). Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη θεωρία της προσαρμογής, αν ένα άτομο βιώσει ένα θετικό γεγονός, όπως μια προαγωγή, θα αυξηθεί η ευημερία του επειδή η προαγωγή σαν γεγονός είναι άνω των προηγούμενων προτύπων του. Όμως, όσο περνά ο καιρός, η προαγωγή θα είναι το νέο πρότυπο με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προκαλέσει πλέον αυξημένη ευημερία στο άτομο. Υπήρξαν έρευνες που έδειξαν ότι παρόλο που τα άτομα αντιδρούν έντονα στα νέα γεγονότα και ύστερα επιστρέφουν στο επίπεδο αναφοράς τους, δεν προσαρμόζονται πάντα πλήρως (Diener, 2013). Για παράδειγμα, οι άνθρωποι συχνά δεν προσαρμόζονται στις δυσάρεστες καταστάσεις, όπως είναι η ανεργία, και οι χήροι ίσως χρειαστούν αρκετά χρόνια να προσαρμοστούν στον θάνατο του/της συντρόφου τους. Οι συνθήκες ζωής των ανθρώπων συχνά δεν τους επιτρέπουν να προσαρμόζονται πλήρως σε θετικές ή και αρνητικές καταστάσεις.

1.4.5 Παράγοντες Πρόβλεψης και Αίτια

Οι άνθρωποι μπορεί να έχουν τις δυνατότητες να είναι δυνατοί και να προσαρμόζονται στις εναλλαγές της καθημερινότητας, αλλά ο μέσος άνθρωπος δεν το επιτυγχάνει πάντα. Ο κάθε άνθρωπος έχει την δυνατότητα να επιλέξει τον τρόπο ζωής που θα ακολουθήσει για να επιτύχει ευημερία. Υπάρχουν ορισμένα αντικειμενικά χαρακτηριστικά, όπως είναι οι δημογραφικοί παράγοντες και οι εξωτερικές συνθήκες, αλλά και ορισμένα εσωτερικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η προσωπικότητα, τα οποία διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στο πώς αισθάνονται τα άτομα για τη ζωή τους.

Προσωπικότητα

Η προσωπικότητα είναι ένας από τους πιο συνεπείς και ισχυρούς προβλεπτικούς παράγοντες της υποκειμενικής ευημερίας, παρά τον τεράστιο αριθμό εξωτερικών συνθηκών και δημογραφικών παραγόντων (Diener, 1984· Diener et al., 1999). Η αισιοδοξία, η αυτο-εκτίμηση και η εξωστρέφεια είναι μερικά από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που διαθέτουν οι ευτυχισμένοι άνθρωποι (Diener et al., 1997). Μάλιστα, τα υψηλά επίπεδα αυτο-εκτίμησης είναι από τους πιο ισχυρούς προβλεπτικούς παράγοντες της υποκειμενικής ευημερίας (Diener, 1984). Σύμφωνα με τους Costa και McCrae (1980), η εξωστρέφεια και ο νευρωτισμός είναι οι δύο βασικές διαστάσεις της προσωπικότητας, οι οποίες σχετίζονται με το θετικό θυμικό και το αρνητικό θυμικό, αντίστοιχα.

Εισόδημα

Το εισόδημα έχει συσχετιστεί θετικά με την υποκειμενική ευημερία σε αμέτρητες έρευνες, ακόμα και όταν ελέγχονται άλλες μεταβλητές, όπως η εκπαίδευση (Diener, 1984· Diener, Lucas & Oishi, 2018). Το εισόδημα φαίνεται να σχετίζεται περισσότερο με τη διάσταση της ικανοποίησης από τη ζωή παρά με τις διαστάσεις του θετικού και του αρνητικού θυμικού (Diener, Lucas & Oishi, 2018· Diener, Oishi & Tay, 2018). Ένας από τους λόγους που σχετίζεται το εισόδημα με την υποκειμενική ευημερία είναι γιατί βοηθά στην εκπλήρωση των βασικών και ψυχολογικών αναγκών των ατόμων, όπως είναι το φαγητό, η στέγη, το καθαρό πόσιμο νερό και η ιατρική φροντίδα (Diener et al., 1999· Diener, Oishi & Tay, 2018).

Οι αλλαγές στο εισόδημα δεν αντανακλούν απαραίτητα τα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας. Όταν το εισόδημα παραμένει σταθερό για μεγάλο χρονικό διάστημα, τα άτομα μπορεί να προσαρμόζονται σε αυτό το συγκεκριμένο επίπεδο πλούτου (Diener et al., 1999). Η υποκειμενική ευημερία μπορεί να αυξάνεται ή να μειώνεται προσωρινά αν προκύπτουν αλλαγές στο εισόδημα, ειδικά αν η αλλαγή έχει ως αποτέλεσμα την ανικανότητα του ατόμου να κυνηγήσει τους στόχους του ή να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Η θεωρία της προσαρμογής υποστηρίζει, ωστόσο, ότι με το πέρασμα του χρόνου τα άτομα θα προσαρμοστούν στο νέο τους εισόδημα. Η έρευνα έχει αποδείξει ότι διάφοροι παράγοντες που επηρεάζουν και περιορίζουν τη σχέση μεταξύ εισοδήματος και υποκειμενικής ευημερίας είναι ο τρόπος που τα άτομα κερδίζουν το εισόδημά τους, ο τρόπος που δαπανούν τα χρήματά τους, το πόσο υψηλά θέτουν τον υλισμό έναντι άλλων αξιών, οι στόχοι και οι προσδοκίες των ατόμων, και η αισιοδοξία τους για το μέλλον (Diener, 2013· Diener, Lucas & Oishi, 2018). Παραδείγματα τρόπων που δαπανούν τα άτομα τα χρήματά τους είναι η απόκτηση υλικών αγαθών, καλύτερης

ιατρικής περίθαλψης και η ενασχόληση με ενδιαφέρουσες δραστηριότητες στον ελεύθερό τους χρόνο. Σύμφωνα με τον Drakopoulos (2008) η αύξηση του ατομικού εισοδήματος δεν αντιστοιχεί με αύξηση της υποκειμενικής ευημερίας του ατόμου. Αυτό το φαινόμενο χαρακτηρίζεται ως «παράδοξο της ευτυχίας» ή «παράδοξο του Easterlin», σύμφωνα με το οποίο μια αύξηση σε εισόδημα δεν αυξάνει τα ποσοστά υποκειμενικής ευημερίας, αν δεν συνοδεύεται από κοινωνική και οικονομική άνοδο, αφού το εισόδημα είναι ένα «σχετικό μέγεθος». Επιπλέον, σε έρευνες στις οποίες άτομα έχουν κερδίσει χρηματικά ποσά σε λαχεία ή έλαβαν αυξημένα ποσά κοινωνικής πρόνοιας, οι ερευνητές εντόπισαν ότι οι θετικές αυτές αλλαγές στο εισόδημα είχαν ως αποτέλεσμα περισσότερο άγχος, περιορίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις θετικές επιδράσεις του εισοδήματος στην υποκειμενική ευημερία των ατόμων (Diener et al., 1999).

Ηλικία

Οι πρώτες έρευνες στο χώρο της υποκειμενικής ευημερίας σε σχέση με την ηλικία υποδείκνυαν ότι η νεότητα είναι σταθερός προβλεπτικός παράγοντας της ευημερίας (Diener, 1984· Diener & Ryan, 2009). Ωστόσο, οι τυπικές συσχετίσεις των ηλικιωμένων ατόμων με χαρακτηριστικά όπως ιδιότροποι, εριστικοί και δυστυχισμένοι με τη ζωή έχουν αποδειχθεί λανθασμένες (Diener & Ryan, 2009). Τη δεκαετία του 1970, οι ερευνητές κατέδειξαν ότι η ηλικία δεν επηρεάζει την υποκειμενική ευημερία (Diener, 1984). Σύμφωνα με τον Braun (1977, όπως αναφέρεται στον Diener, 1984), οι νέοι συμμετέχοντες αναφέρουν πιο υψηλά επίπεδα θετικού και αρνητικού θυμικού, όμως οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα συνολικής ευημερίας.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ ηλικίας και ικανοποίησης, καθώς η ικανοποίηση από τη ζωή συνήθως αυξάνεται ή τουλάχιστον δεν μειώνεται με τα χρόνια (Diener et al., 1999). Οι Diener και Suh (1998), ύστερα από ανάλυση διεθνών ερευνών σχετικά με την υποκειμενική ευημερία των ατόμων σε 40 χώρες, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το θετικό θυμικό μειώνεται με την ηλικία, ενώ το αρνητικό θυμικό των ατόμων δεν μειώνεται. Σχετικά με τη διάσταση της ικανοποίησης από τη ζωή, δεν μειώθηκε με την ηλικία και παρατήρησαν μια μικρή αύξηση στα άτομα ηλικίας 20 έως 80. Το γεγονός ότι η ικανοποίηση από τη ζωή δεν μειώνεται οφείλεται στην ικανότητα των ατόμων να προσαρμόζονται τόσο οι ίδιοι στις διάφορες καταστάσεις της ζωής όσο και οι στόχοι τους με το πέρασμα του χρόνου (Diener et al., 1999). Ωστόσο, σε πρόσφατες έρευνες παρατηρείται η τάση της υποκειμενικής ευημερίας κατά τη διάρκεια της ζωής των ατόμων από τα πρώτα

χρόνια ενήλικης ζωής έως τα 60-70 χρόνια ζωής να έχει σχήμα U (Diener, Lucas & Oishi, 2018).

Φύλο

Οι έρευνες έχουν συγκρίνει συχνά τα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας στα δύο φύλα. Τα δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί μέχρι σήμερα υποδεικνύουν ότι οι άνδρες και οι γυναίκες δεν διαφέρουν σημαντικά ως προς το μέσο όρο της υποκειμενικής ευημερίας τους (Diener et al., 1999). Το εύρημα ότι οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν σχεδόν ίσα επίπεδα γενικής ευημερίας είναι ασύμβατο με το γεγονός ότι η κατάθλιψη είναι περισσότερο συχνή στις γυναίκες παρά στους άνδρες (Nolen-Hoeksema, 2001). Μια πιθανή εξήγηση αυτού του παράδοξου φαινομένου είναι ότι οι γυναίκες βιώνουν, κατά μέσο όρο, τα θετικά και τα αρνητικά συναισθήματα πιο έντονα και πιο συχνά από τους άνδρες (Diener et al., 1999). Οι Fujita et al. (1991) βρήκαν σε δείγμα φοιτητών με τη χρήση t test ότι οι γυναίκες βιώνουν πιο έντονα συναισθήματα σε σχέση με τους άντρες. Τα πιο έντονα θετικά συναισθήματα των γυναικών φαίνεται να ισορροπούν τα υψηλά επίπεδα αρνητικών συναισθημάτων τους, με αποτέλεσμα στο γενικό πληθυσμό τα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας των γυναικών να είναι παρόμοια με αυτά των ανδρών.

Εργασία

Η εργασία σχετίζεται με την υποκειμενική ευημερία γιατί παρέχει ευχάριστα κίνητρα, θετικές κοινωνικές σχέσεις και αίσθηση ταυτότητας και νοήματος στο άτομο (Diener et al., 1999). Η ικανοποίηση από την εργασία σχετίζεται με την υποκειμενική ευημερία. Η σχέση μεταξύ ικανοποίησης από την εργασία και ικανοποίησης από τη ζωή αντανάκλα μια «από πάνω προς τα κάτω» διαδικασία. Τα άτομα τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας είναι πιο πιθανό να απολαμβάνουν τη δουλειά τους (Diener & Ryan, 2009). Σύμφωνα με τους Stones και Kozma (1986), οι άνθρωποι που ικανοποιούνται από τη ζωή τους τείνουν να νιώθουν περισσότερη ικανοποίηση από την εργασία τους. Τα άτομα αυτά είναι περισσότερο παραγωγικοί, συνεργάσιμοι, συνεπείς, αξιόπιστοι, δημιουργικοί, αλλά και βοηθητικοί συνεργάτες (Diener & Ryan, 2009· Keyes & Magyar-Moe, 2003).

Ωστόσο, πιο σημαντικό στοιχείο από την ικανοποίηση του ατόμου από την εργασία του είναι αν εργάζεται. Οι έρευνες δείχνουν ότι η ανεργία έχει επίδραση στην υποκειμενική ευημερία πολλών ατόμων (Diener, 1984· Diener et al., 1999). Σύμφωνα με τον Bradburn (1969), η ανεργία επηρεάζει την ευημερία και στα δύο φύλα. Οι άνεργοι άνθρωποι έχουν υψηλότερα επίπεδα ψυχικής δυσφορίας, χαμηλότερη ικανοποίηση από τη ζωή και

υψηλότερους δείκτες τάσης αυτοκτονίας σε σχέση με άτομα που εργάζονται (Diener et al., 1999). Σύμφωνα με τον Clark (2010), η ανεργία έχει δείξει να έχει διαρκή και αρνητική επίδραση στην υποκειμενική ευημερία, καθώς τα άτομα δεν προσαρμόζονται και δεν επιστρέφουν στα προηγούμενα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας τους, ακόμη και μετά την επαναπασχόληση. Αυτό το συμπέρασμα καταδεικνύει ότι ακόμα και μια σύντομη περίοδος ανεργίας μπορεί να προκαλέσει μόνιμες αλλαγές στη μακρόχρονη ευημερία ενός ατόμου.

Μορφωτικό Επίπεδο

Πολλοί ερευνητές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου στην υποκειμενική ευημερία δεν είναι ισχυρή και σημαντική (Diener, 1984). Ωστόσο, έχουν βρεθεί κάποιες μικρές συσχετίσεις μεταξύ του μορφωτικού επιπέδου και της υποκειμενικής ευημερίας, οι οποίες εξηγούν μόνο το 1-3% της διακύμανσης της ευημερίας στους ενήλικες (Witter et al., 1984). Η εκπαίδευση επηρεάζει έμμεσα την υποκειμενική ευημερία επιτρέποντας στα άτομα να προοδεύουν προς τους στόχους τους ή να προσαρμόζονται σε αλλαγές του περιβάλλοντος (Diener et al., 1999). Επίσης, η εκπαίδευση μπορεί να αυξάνει τις προσδοκίες των ατόμων. Σύμφωνα με τους Clark και Oswald (1994), άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο ήταν περισσότερο ανήσυχοι όταν έμειναν άνεργοι σε σχέση με άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, εξαιτίας των υψηλών προσδοκιών τους. Η εκπαίδευση, λοιπόν, μπορεί να παρεμβαίνει στην υποκειμενική ευημερία των ατόμων αν οδηγεί σε προσδοκίες που δεν μπορούν να εκπληρωθούν (Diener et al., 1999).

Θρησκεία

Η σχέση μεταξύ θρησκευτικότητας ή πνευματικότητας και ευημερίας είναι παράδοξη (Diener & Ryan, 2009). Οι θρησκευόμενοι άνθρωποι τείνουν να βιώνουν υψηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας από τους μη θρησκευόμενους (Diener, Lucas & Oishi, 2018). Συγκεκριμένα, η συμμετοχή σε θρησκευτικές τελετές, η θρησκευτική ένταξη, η σχέση του ατόμου με τα Θεία και η προσευχή έχουν συσχετιστεί με υψηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας (Diener & Ryan, 2009). Η θετική σχέση της υψηλής υποκειμενικής ευημερίας και της θρησκευτικότητας θεωρείται ότι πηγάζει από την αίσθηση νοήματος, σκοπού και ασφάλειας που παρέχουν οι θρησκευτικές εμπειρίες στην καθημερινή ζωή του ατόμου, αλλά και σε κρίσιμα γεγονότα της ζωής (Diener et al., 1999· Diener & Ryan, 2009). Τα άτομα δημιουργούν κοινωνικά δίκτυα και ομάδες στήριξης στις εκκλησίες και ενορίες που συμμετέχουν. Ωστόσο, τα ψυχολογικά και κοινωνικά οφέλη της θρησκείας μπορεί να διαφέρουν σύμφωνα με τις ανάγκες και τα πιστεύω του κάθε ατόμου (Diener et al., 1999).

Υπάρχουν λίγα ερευνητικά δεδομένα στο πώς οι διάφορες πλευρές της θρησκευτικότητας αλληλεπιδρούν με τις καταστάσεις της ζωής για να επηρεάσουν την υποκειμενική ευημερία. Φαίνεται από τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί μέχρι στιγμής ότι η θρησκευτικότητα είναι ένας συχνός, αλλά όχι γενικός προβλεπτικός παράγοντας της υψηλής υποκειμενικής ευημερίας και οι επιδράσεις της εξαρτώνται σε ένα βαθμό από τον πολιτισμό και τις συνθήκες ζωής των ατόμων (Diener, Lucas & Oishi, 2018). Σε έρευνα των Diener et al. (2011) η θρησκεία συσχετιζόταν με υψηλά επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας σε τέσσερις βασικές θρησκείες (Χριστιανισμός, Βουδισμός, Ινδουισμός και Ισλάμ), ωστόσο η επίδραση ήταν πιο ισχυρή σε χώρες με δύσκολες συνθήκες ζωής, όπως πείνα και χαμηλό προσδόκιμο ζωής.

Υγεία

Η επίδραση της υγείας του ατόμου στην υποκειμενική ευημερία εξαρτάται από την αντίληψη του ίδιου του ατόμου για την κατάσταση της υγείας του, δηλαδή την υποκειμενική αξιολόγηση της υγείας (Diener et al., 1999, 2002). Η υποκειμενική υγεία φαίνεται να έχει ισχυρή σχέση με την υποκειμενική ευημερία, αλλά η αντικειμενική υγεία φαίνεται να έχει αδύναμη σχέση (Diener, 1984). Η κακή υγεία, όπως οι σοβαρές συνθήκες αναπηρίας ή τα χρόνια προβλήματα, μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την υποκειμενική ευημερία, καθώς παρεμβαίνει στην επίτευξη σημαντικών στόχων (Diener et al., 1999). Υπάρχουν, όμως, αρκετές έρευνες που παρέχουν αποδεικτικά στοιχεία ότι η υποκειμενική ευημερία βελτιώνει τόσο την υγεία όσο και τη μακροζωία των ατόμων (Diener & Ryan, 2009). Οι άνθρωποι που έχουν υψηλά επίπεδα ευημερίας αναφέρουν ότι έχουν καλύτερη υγεία και λιγότερα αρνητικά σωματικά συμπτώματα (Røysamb et al., 2003). Παρατηρείται, ακόμα, ότι έχουν πιο δυνατά ανοσοποιητικά συστήματα επειδή έχουν υψηλότερα επίπεδα σε λεμφοκύτταρα, καλύτερη καρδιαγγειακή υγεία και εμπλέκονται σε πιο υγιείς συμπεριφορές, όπως να φορούν ζώνη στο αυτοκίνητο ή αντιηλιακό, και αποφεύγουν δυσάρεστους τρόπους ζωής, όπως τον εθισμό σε αλκοόλ και ναρκωτικά (Diener & Biswas-Diener, 2008).

Κοινωνικές Σχέσεις

Ο αριθμός, αλλά και η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων του ατόμου σχετίζονται και είναι σημεία αναφοράς της υποκειμενικής ευημερίας και των αξιολογήσεων των ατόμων για τη ζωή τους (Diener & Ryan, 2009). Όλες οι ανθρώπινες σχέσεις είναι ουσιαστικά θετικές (Diener, 1984). Γενικά, οι άνθρωποι είναι πιο ευτυχισμένοι όταν είναι μαζί με άλλους ανθρώπους, καθώς οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις θεωρούνται οι πιο ευχάριστες στιγμές της ημέρας (Diener & Ryan, 2009). Οι άνθρωποι τείνουν να εκφράζουν περισσότερο θετικό θυμικό όταν

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

είναι μαζί με άλλους ανθρώπους. Η κοινωνική αλληλεπίδραση όχι μόνο ενισχύει τα επίπεδα ευημερίας του ατόμου, αλλά λειτουργεί και ως «μαξιλάρι ασφαλείας» σε σημαντικές πιέσεις της ζωής, όπως είναι η απώλεια, ο βιασμός και η ανεργία.

Η υποκειμενική ευημερία αυξάνεται μέσω των κοινωνικών δεσμών, όπως είναι ο γάμος (Diener & Ryan, 2009). Ο γάμος, η οικογένεια και η ικανοποίηση που νιώθει κανείς από αυτούς τους δεσμούς είναι από τους πιο σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες της υποκειμενικής ευημερίας (Diener, 1984). Οι άνθρωποι που παντρεύονται εμφανίζουν υψηλότερη ικανοποίηση συγκριτικά με τη ζωή πριν τον γάμο και κατ' επέκταση είναι πιο πιθανό να μείνουν παντρεμένοι και να βιώσουν θετικά συναισθήματα στον έγγαμο βίο (Diener & Ryan, 2009). Έρευνες μεγάλης κλίμακας φανερώνουν ότι οι παντρεμένοι άνθρωποι αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας από αυτούς που είναι ανύπαντροι, διαζευγμένοι, σε διάσταση ή χήροι (Diener et al., 1999). Μεταξύ των άγαμων ατόμων, ωστόσο, υπάρχουν άτομα που συζούν με τον/την σύντροφό τους και είναι αρκετά πιο ευτυχισμένοι από αυτούς που μένουν μόνοι τους. Ακόμα, παρόλο που πολλοί πιστεύουν ότι η δημιουργία μιας οικογένειας θα τους κάνει πιο ευτυχισμένους, η απόκτηση παιδιών δεν σχετίζεται με υψηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας (Diener, Oishi & Tay, 2018).

Σύμφωνα με τον Lucas (2005), τα διαζευγμένα άτομα φανερώνουν χαμηλότερα επίπεδα ευημερίας κατά μέσο όρο. Τη χρονική περίοδο πριν από το διαζύγιο προκαλείται μείωση στην υποκειμενική ευημερία του ατόμου. Οι έρευνες σχετικά με τα διαζύγια δείχνουν ότι η υποκειμενική ευημερία βελτιώνεται μετά το διαζύγιο, όμως δεν επιστρέφει στα προηγούμενα επίπεδα ικανοποίησης που υπήρχαν κατά τις καλές στιγμές του έγγαμου βίου ή πριν το γάμο (Diener, Lucas & Oishi, 2018). Το γεγονός του διαζυγίου φαίνεται να επηρεάζει την υποκειμενική ευημερία περισσότερο από το γεγονός του γάμου (Diener & Ryan, 2009). Επίσης, οι άνθρωποι που χηρεύουν βιώνουν σημαντικές μειώσεις της υποκειμενικής ευημερίας τους, με σημάδια μικρού βαθμού ανάκαμψης τα επερχόμενα χρόνια μετά το γεγονός (Diener, Lucas & Oishi, 2018).

1.5 Φιλικές Σχέσεις Ενηλίκων

Οι φιλικές σχέσεις αποτελούν ένα μεγάλο μέρος των διαπροσωπικών σχέσεων κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου, από τα παιδικά του χρόνια μέχρι και τα γηρατεία (Chan & Cheung, 2004· Tesch, 1983). Οι φιλικές σχέσεις διαδραματίζουν κύριο ρόλο στην καθημερινή ζωή των ατόμων, καθώς αποτελούν βασικό παράγοντα για την κοινωνική, ψυχολογική και σωματική ευημερία των ατόμων, αλλά και την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας (Demir & Weitekamp, 2007· Hojjat & Moyer, 2017· Sherman et al., 2000). Όλα τα άτομα μιλούν για τις φιλικές σχέσεις τους και μπορεί να έχουν τον δικό τους τρόπο για να τις περιγράψουν. Στην καθημερινή τους ζωή, οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τον όρο «φίλο/η» για να αναφερθούν σε ένα εύρος ατόμων, με τους οποίους διατηρούν προσωπικές σχέσεις, όπως οι στενές γνωριμίες, τα μέλη της οικογένειας, οι σύντροφοι ή οι συνάδελφοι (Demir et al., 2015· Wrzus et al., 2017). Ωστόσο, δεν είναι εύκολο να οριστούν οι φιλικές σχέσεις, καθώς υπάρχουν τόσοι ορισμοί όσοι και οι επιστήμονες που τις μελετούν (Fehr, 1996).

1.5.1 Ορισμός των Φιλικών Σχέσεων

Οι φιλικές σχέσεις αποτελούν είδος διαπροσωπικών σχέσεων. Οι διαπροσωπικές σχέσεις, όπως ορίζονται από τον Hinde (1979, όπως αναφέρεται στη Fehr, 1996), είναι μια σειρά αλληλεπιδράσεων μεταξύ δύο ατόμων, οι οποίοι γνωρίζονται μεταξύ τους. Ένας ορισμός που συναντάται συχνά στη βιβλιογραφία αναφορικά με τις φιλικές σχέσεις είναι αυτός του Hays (1988), ο οποίος όρισε τη φιλία ως μια εθελοντική αλληλεξάρτηση με το πέρασμα του χρόνου μεταξύ δύο ατόμων, η οποία έχει σκοπό τη διευκόλυνση των κοινωνικο-συναισθηματικών στόχων των συμμετεχόντων και μπορεί να περιέχει σε διαφορετικό βαθμό τα χαρακτηριστικά της συντροφιάς, της οικειότητας, της στοργής και της αμοιβαίας βοήθειας.

Επιπλέον, μια ενήλικη φιλική σχέση αποτελούμενη από δύο άτομα, σύμφωνα με την Hess (1972), είναι μια οικειοθελής σχέση, η οποία περιλαμβάνει το μοίρασμα συναισθημάτων, ανησυχιών, ενδιαφερόντων και πληροφοριών. Σύμφωνα με τον Hartup (1975), οι φίλοι είναι εκείνοι που αναζητούν αυθόρμητα ο ένας τη συντροφιά του άλλου και εγγύτητα. Ο Reisman (1979) επισημαίνει ότι ο φίλος είναι ένα άτομο, το οποίο του αρέσει και εύχεται να πράττει καλά για κάποιο άλλο άτομο και πιστεύει ότι αυτά τα συναισθήματα και οι καλές προθέσεις ανταποδίδονται. Ο Wright (1984) αναφέρει ότι η φιλική σχέση είναι μια σχέση που εμπεριέχει την εθελοντική ή αβίαστη αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων, κατά την οποία τα άτομα αποκρίνονται προσωπικά, δηλαδή ως ξεχωριστά όντα. Όλοι οι παραπάνω ορισμοί υποδηλώνουν ότι οι φιλικές σχέσεις είναι ποιοτικές σχέσεις και περιγράφουν την εθελοντική

σχέση δύο ατόμων μέσω της οικείας, πρόσωπο με πρόσωπο αλληλεπίδρασης (Chan & Cheung, 2004· Demir et al., 2007).

Οι φιλικές σχέσεις διαφέρουν από άλλες διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων και μπορούν να χωριστούν σε υποκατηγορίες. Οι φίλοι διαφοροποιούνται από τις υπόλοιπες διαπροσωπικές σχέσεις καθώς δεν έχουν συγγενικές εξ αίματος σχέσεις ούτε είναι ερωτικοί σύντροφοι (Fehr, 1996). Οι φιλικές σχέσεις πλησιάζουν στη σημαντικότητα και στην εγγύτητα που έχουν οι οικογενειακές σχέσεις στη ζωή ενός ατόμου (Albert & Brignate, 1962). Ωστόσο, σε αντίθεση με τις παραπάνω, οι φιλικές σχέσεις δημιουργούνται από επιλογή και εθελοντικά, όχι βάσει της συγγένειας των προσώπων ή βάσει νομικών ρυθμίσεων (Adams & Blieszner, 1994). Επίσης, σε αντίθεση με τις επαγγελματικές σχέσεις με συναδέλφους ή εργοδότες, οι φιλικές σχέσεις είναι ανεπίσημες, προσωπικές και κυρίως χωρίς κάποια ιεραρχία, ενώ οι επαγγελματικές σχέσεις βασίζονται σε συμβόλαια και κανονισμούς. Ως προς τις υποκατηγορίες των φιλικών σχέσεων, αυτές χωρίζονται με βάση τα δημογραφικά χαρακτηριστικά σε φιλικές σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου ή διαφορετικού φύλου και σε φιλικές σχέσεις κατά την παιδική ηλικία, την εφηβεία ή την ενήλικη ζωή (Fehr, 1996). Επίσης, με βάση τον βαθμό οικειότητας μεταξύ των ατόμων χωρίζονται σε γνωστούς (acquaintances), στενούς φίλους (close friends) και καλύτερους φίλους (best friends). Οι στενοί φίλοι διαφέρουν με τους γνωστούς στην αλληλεπίδραση που έχουν μεταξύ τους. Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ των στενών φίλων είναι περισσότερο χαρούμενη γιατί εκδηλώνεται με χαμόγελα, γέλιο, συζητήσεις και θετικά σχόλια (Fehr, 1996). Οι φίλοι μοιράζονται περισσότερα είτε προφορικά μέσω της αυτο-αποκάλυψης είτε έμπρακτα με την ανταλλαγή προσωπικών αντικειμένων. Οι στενοί φίλοι έχουν περισσότερη οικειότητα, επικοινωνούν και περνούν περισσότερο χρόνο μεταξύ τους, είναι άτομα εμπιστοσύνης και συναισθηματικής υποστήριξης. Τέλος, οι καλύτεροι φίλοι διαφέρουν από τις υπόλοιπες φιλικές σχέσεις καθώς εκδηλώνουν τα προηγούμενα χαρακτηριστικά σε μεγαλύτερο βαθμό. Χαρακτηρίζονται από αποκλειστικότητα, προσφέρουν μεγαλύτερη βοήθεια, υποστήριξη και οικειότητα.

1.5.2 Δημιουργία και Ανάπτυξη των Φιλικών Σχέσεων

Οι φιλικές σχέσεις είναι σημαντικές καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου, από την παιδική του ηλικία έως τα γηρατειά. Ειδικά κατά την ενήλικη ζωή, τα άτομα ενδεχομένως να διατηρούν κάποιες από τις φιλίες τους από τα σχολικά τους χρόνια, παράλληλα αποκτούν και νέες φιλίες με άτομα που συναντούν στην καθημερινή τους ζωή, π.χ. στη γειτονιά, στην

εργασία και σε αθλητικές δραστηριότητες, ή γνωρίζουν νέα άτομα μέσω των συντρόφων τους ή μέσω των φίλων τους (Wrzus et al., 2017).

Για τη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης, δύο άτομα είναι αρχικά ξένοι, ύστερα γίνονται γνωστοί και με το πέρασμα του χρόνου γίνονται φίλοι (Adams & Blieszner, 1994). Αυτή η πορεία της σχέσης επιτυγχάνεται ανεπίσημα, συνήθως ξεκινά αυθόρμητα, χωρίς ιδιαίτερο «προγραμματισμό», και εξελίσσεται μέσω αμοιβαίας διαπραγμάτευσης (Aries & Johnson, 1983). Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής διείσδυσης των Altman και Taylor (1973), η ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων χαρακτηρίζεται από την αυτο-αποκάλυψη, η οποία ενθαρρύνει την οικειότητα μεταξύ των ατόμων. Στα πρώτα στάδια ανάπτυξης της σχέσης, το άτομο μοιράζεται συγκεκριμένες πληροφορίες για τον εαυτό του αναφορικά με συγκεκριμένα επιφανειακά θέματα. Όσο εξελίσσεται η σχέση και το άτομο νιώθει ευχαρίστηση και οικειότητα από την αλληλεπίδραση με τον φίλο του αποκαλύπτει πιο προσωπικά θέματα για τον εαυτό του. Αν η κάθε αλληλεπίδραση έχει θετική έκβαση τότε το άτομο θα συνεχίσει να αυτο-αποκαλύπτεται τόσο σε περισσότερα θέματα όσο και σε πιο προσωπικό επίπεδο. Στα τελευταία στάδια ανάπτυξης της φιλικής σχέσης, το άτομο έχει φανερώσει τις πιο προσωπικές του σκέψεις και συναισθήματα αναφορικά με διάφορα θέματα εφόσον διατηρείται.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τέσσερις παράγοντες συμβάλλουν στη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης: περιβαλλοντικοί, ατομικοί, περιστασιακοί και δυαδικοί (Fehr, 1996). Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες αναφέρονται στη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης μεταξύ δύο ατόμων που έρχονται σε επαφή λόγω της εγγύτητας της θέσης τους. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα που κατοικούν σε ίδιο φυσικό περιβάλλον είναι περισσότερο πιθανό να συνάψουν φιλική σχέση σε σύγκριση με άτομα που κατοικούν σε διαφορετικό φυσικό περιβάλλον. Η έννοια «περιβάλλον» αναφέρεται τόσο στη τοποθεσία κατοικίας του ατόμου όσο και στο περιβάλλον που διαδραματίζεται η καθημερινότητά του, π.χ. ο χώρος εργασίας ή σπουδών. Οι ατομικοί παράγοντες σχετίζονται με τις προσωπικές επιλογές του ατόμου να συνάψει φιλίες με συγκεκριμένα άτομα. Σύμφωνα με την Rodin (1982), το άτομο πρώτα εκτιμά τα κριτήρια που θα αποκλείσει να συνάψει φιλική σχέση με ένα άλλο άτομο, π.χ. λόγω φυλής, μόρφωσης, φυσικής εμφάνισης, ηλικίας, και ύστερα θα εκτιμήσει τα κριτήρια που θα επισυνάψει αυτή τη σχέση. Τα άτομα εκδηλώνουν συναισθηματική εγγύτητα με τους φίλους τους, η οποία σχετίζεται με το πόσο μοιάζουν τα ενδιαφέροντα, οι αξίες και τα προσωπικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους (Wrzus et al., 2017). Σύμφωνα με τη θεωρία της ομοιότητας-έλξης (similarity-attraction theory) του Byrne (1971), τα άτομα αναζητούν άλλα άτομα για φίλους τα οποία

μοιάζουν με τον εαυτό τους. Η αλληλεπίδραση με αυτά είναι ευχάριστη καθώς επιβεβαιώνει την αίσθηση του εαυτού του ατόμου, τις πεποιθήσεις του και τις απόψεις του για τον κόσμο γύρω του. Οι περιστασιακοί παράγοντες που επηρεάζουν τη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης είναι το πόσο συχνά θα μπορεί το άτομο να βλέπει τον φίλο του, αν εξαρτάται από αυτόν για κάτι σημαντικό κι αν το άτομο μπορεί να ικανοποιήσει τη σχέση αυτή παράλληλα με άλλες δεσμεύσεις. Τέλος, οι δυαδικοί παράγοντες σχετίζονται με την αμοιβαιότητα της αρέσκειας μεταξύ των ατόμων που συνάπτουν μια φιλική σχέση, η οποία εξαρτάται από τα όσα αποκαλύπτει το κάθε άτομο για τον εαυτό του.

Μετά τη δημιουργία μιας φιλικής σχέσης επέρχεται η φάση της διατήρησης αυτής της σχέσης. Κατά τη διάρκεια αυτής της φάσης εκτυλίσσονται γνωστικές, θυμικές και συμπεριφορικές διαδικασίες (Adams & Blieszner, 1994). Οι γνωστικές διαδικασίες αναφέρονται στις εσωτερικές σκέψεις του ατόμου για τον εαυτό του, τον φίλο του και τη φιλία τους. Οι θυμικές διαδικασίες περιλαμβάνουν όλες τις συναισθηματικές αντιδράσεις μεταξύ φίλων σε μια σχέση. Τα συναισθήματα σε μια φιλική σχέση μπορεί να είναι θετικά, π.χ. ενσυναίσθηση, στοργή, εμπιστοσύνη, αφοσίωση, ικανοποίηση, δέσμευση και χαρά, αλλά μπορεί να είναι και αρνητικά, π.χ. αδιαφορία, θυμός, έχθρα και ζήλεια. Τέλος, η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων, οι συναισθηματικές εκδηλώσεις, η ανταλλαγή πόρων, η συνεργασία, η εκπλήρωση επιθυμιών του φίλου και η από κοινού συμμετοχή σε δραστηριότητες και κοινά ενδιαφέροντα είναι μερικές από τις συμπεριφορικές διαδικασίες που περιλαμβάνονται σε μια φιλική σχέση. Οι παραπάνω διαδικασίες αλληλεπιδρούν η μία με την άλλη, καθώς οι γνωστικές διαδικασίες μπορεί να προκαλούν την εκδήλωση συναισθηματικών αντιδράσεων, οι οποίες με τη σειρά τους μπορούν να οδηγήσουν στην εκδήλωση συμπεριφορών και αντίστροφα.

1.5.3 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα Φιλίας

Οι φίλοι παρέχουν ο ένας στον άλλον πληθώρα πλεονεκτημάτων, όπως η κάλυψη κοινωνικο-συναισθηματικών αναγκών, η καλλιέργεια της οικειότητας, της στοργής και της συντροφιάς, η ανταλλαγή πόρων και η παροχή βοήθειας και καθοδήγησης για την επίλυση προβλημάτων και για καταστάσεις ανάγκης (Berndt, 2002· Hartup & Stevens, 1997). Οι Aries και Johnson (1983) πραγματοποίησαν έρευνα με σκοπό τον προσδιορισμό της φύσης των στενών φιλικών σχέσεων σε 158 ενήλικες στην Αμερική. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι ενήλικοι στις φιλικές τους σχέσεις μπορούν να συζητούν για διάφορα θέματα, όπως είναι οι καθημερινές δραστηριότητες και ανησυχίες, οι αναμνήσεις από κοινές εμπειρίες του παρελθόντος και τα προσωπικά και οικογενειακά τους προβλήματα και τις προσωπικές τους σχέσεις, αλλά και να

συμμετέχουν σε κοινές δραστηριότητες αναψυχής. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες της έρευνας στις φιλικές τους σχέσεις ανταλλάσσουν πιο συχνά πληροφορίες, οι οποίες είναι σε βάθος για τα παραπάνω θέματα. Από την άλλη μεριά, οι άνδρες δεν συζητούν τόσο συχνά και σε βάθος τα θέματα αυτά. Σύμφωνα με τους ερευνητές, υποδεικνύεται ότι μπορεί οι άνδρες να θεωρούν τον στενό φίλο τους ως κάποιον που μπορούν να του εμπιστευτούν προσωπικά θέματα, ωστόσο τα κοινωνικά πρότυπα των φύλων τούς περιορίζουν να μιλούν για αυτά σε άλλους άνδρες. Επιπρόσθετα, έρευνα του Tokuno (1986) σε δείγμα νέων ενηλίκων (17 έως 28 ετών) έδειξε ότι οι φίλοι, ιδίως οι καλύτεροι φίλοι, βοηθούν τα άτομα που εμπλέκονται στη φιλική σχέση να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες και να ανταπεξέλθουν σε αγχογόνες εμπειρίες που σχετίζονται με σημαντικές αλλαγές της ζωής τους, καθώς οι φίλοι επηρεάζουν ο ένας τον άλλον μέσω συζήτησης και αποτελούν πηγή κοινωνικής υποστήριξης.

Στον αντίποδα, με την ανάπτυξη μιας φιλικής σχέσης μπορεί να προκύπτουν και μειονεκτήματα. Ο Hays (1985) πραγματοποίησε έρευνα σε 100 φοιτητές με σκοπό την καλύτερη κατανόηση της ανάπτυξης των φιλικών σχέσεων και αναφέρει ότι οι φιλικές σχέσεις των ατόμων μπορούν να είναι πηγή άγχους, καθώς προκύπτουν αυξημένες διαφωνίες με το πέρασμα του χρόνου, συναισθηματική δυσαρέσκεια και απογοητεύσεις σε σχέση με τη συμπεριφορά του φίλου. Οι Lewis et al. (2015), ύστερα από ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, αναφέρουν ότι τα πιο συχνά μειονεκτήματα που συναντά κανείς στις φιλικές σχέσεις είναι αυτά του ανταγωνισμού και της αντιπαλότητας. Οι φιλίες μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου μπορεί να δυσχεραίνονται από τον ανταγωνισμό για κύρος, για τους ίδιους φίλους ή για ταίρι, ενώ οι φιλίες μεταξύ ατόμων του αντίθετου φύλου σπάνια αντιμετωπίζουν τέτοια προβλήματα. Ο ανταγωνισμός στις φιλικές σχέσεις ατόμων του ίδιου φύλου μπορεί ακόμη να προκαλέσει συναισθήματα προδοσίας, με αποτέλεσμα τη διάλυση της φιλίας. Στις φιλικές σχέσεις ατόμων διαφορετικού φύλου ένα βασικό μειονέκτημα, σύμφωνα με τους DeSouza et al. (1992) σε έρευνα με 402 Βραζιλιάνους και Αμερικανούς φοιτητές, είναι η ανεπιθύμητη σεξουαλική έλξη. Οι Elsesser και Peplau (2006) πραγματοποίησαν έρευνα σε εργασιακό χώρο σε δείγμα 41 ενηλίκων και βρήκαν ότι εμπόδια στη δημιουργία φιλικών σχέσεων μεταξύ ατόμων του αντίθετου φύλου ήταν η αντίληψη, κυρίως από τους άνδρες ότι οι γυναίκες στον εργασιακό χώρο πολλές φορές παρερμηνεύουν τη φιλικότητα του ατόμου ως ερωτικό ενδιαφέρον ή σεξουαλική παρενόχληση.

1.5.4 Η Ποιότητα των Φιλικών Σχέσεων

Η φιλία, όπως περιεγράφηκε στην προηγούμενη υποενότητα, είναι ένα είδος ποιοτικής σχέσης που περιλαμβάνει θετικά (π.χ. συντροφιά, στοργή, βοήθεια) και αρνητικά (π.χ. σύγκρουση) στοιχεία σε διαφορετικό βαθμό. Ωστόσο, σημαντικό ενδιαφέρον από τους ερευνητές έχει προκαλέσει και η διάσταση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων. Η διάσταση αυτή χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη φύση των φιλικών σχέσεων και την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ατόμων σε αυτές (Hartup & Stevens, 1997). Σύμφωνα με τους Hartup και Stevens (1999), η ποιότητα των φιλικών σχέσεων είναι πιο σημαντική από το πλήθος και το είδος των φιλικών σχέσεων ενός ατόμου. Οι φιλικές σχέσεις έχουν υψηλή ποιότητα όταν χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα θετικών χαρακτηριστικών, όπως είναι η θετική κοινωνική συμπεριφορά κι η οικειότητα, και από χαμηλά επίπεδα αρνητικών χαρακτηριστικών, όπως οι συγκρούσεις κι οι αντιπαλότητες (Berndt, 2002). Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων περιλαμβάνει λειτουργίες και την ικανοποίηση αυτών, οι οποίες αναφέρονται στο τι αποκομίζουν τα άτομα από τις φιλικές τους σχέσεις ως προς τη συντροφικότητα, τη βοήθεια, την οικειότητα και την αίσθηση ασφάλειας (Demir et al., 2007). Τα άτομα βιώνουν αυτές τις λειτουργίες σε διαφορετικό βαθμό στις φιλικές τους σχέσεις.

Για την αξιολόγηση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων σε ενήλικες χρησιμοποιείται, κυρίως, το McGill Friendship Questionnaire-Friend's Functions (MFQ-FF) των Mendelson και Aboud (1999). Οι Mendelson και Aboud (1997), ύστερα από την ανάλυση των προγενέστερων εργαλείων της βιβλιογραφίας, αναγνώρισαν έξι λειτουργίες των φιλικών σχέσεων. Αυτές είναι η ενδιαφέρουσα συντροφιά, η βοήθεια, η οικειότητα, η αξιόπιστη συμμαχία, η αυτο-επικύρωση και η συναισθηματική ασφάλεια. Οι ερευνητές αναφέρουν ότι οι φίλοι εκπληρώνουν μερικές, αν όχι όλες, από αυτές τις λειτουργίες των φιλικών σχέσεων. Αναλυτικά, η ενδιαφέρουσα συντροφιά είναι μια από τις βασικές διαστάσεις των σχέσεων αυτών και αναφέρεται στη συμμετοχή του ατόμου σε κοινές δραστηριότητες με φίλους, οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν ευχαρίστηση, διασκέδαση και ενθουσιασμό. Η βοήθεια αναφέρεται στην παροχή καθοδήγησης, συμβουλών και υλικών αγαθών για την επίτευξη αναγκών ή στόχων. Η οικειότητα αναφέρεται στην ευαισθησία του ατόμου για τις ανάγκες του άλλου, παρέχοντας ένα ασφαλές περιβάλλον στο οποίο μπορεί να εκφράσει ανοιχτά και ειλικρινά προσωπικές πληροφορίες, όπως σκέψεις και συναισθήματα. Η λειτουργία της αξιόπιστης συμμαχίας αναφέρεται στη δυνατότητα του ατόμου να βασίζεται στη διαρκή διαθεσιμότητα και αφοσίωση του φίλου του. Η αυτο-επικύρωση αναφέρεται στην αντίληψη του φίλου ως ένα άτομο καθησυχαστικό και ενθαρρυντικό, ώστε να βοηθά στη διατήρηση της

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

αυτο-εικόνας του ατόμου ως άτομο ικανό και αξιόλογο. Τέλος, η λειτουργία της συναισθηματικής ασφάλειας αφορά στην παροχή παρηγοριάς και εμπιστοσύνης από έναν φίλο σε καινούριες ή απειλητικές καταστάσεις.

Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων επιδρά στην προσωπικότητα και στην κοινωνική προσαρμογή του ατόμου. Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας προβλέπουν την ποιότητα των φιλικών σχέσεων (Wrzus et al., 2017). Για παράδειγμα, άτομα με υψηλά επίπεδα εξωστρέφειας ή άτομα με περισσότερη αισιοδοξία έχουν περισσότερες επαφές με τους φίλους τους και αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα υποστήριξης από αυτούς. Σε έρευνα των Buote et al. (2007), η ποιότητα των νέων φιλικών σχέσεων που σχηματίζουν οι πρωτοετείς φοιτητές ήταν σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της προσαρμογής τους στο πανεπιστήμιο. Οι νέες φιλίες σχετίζονται με την κοινωνική προσαρμογή, την ακαδημαϊκή προσαρμογή, αλλά ήταν και πηγή διασκέδασης και χαράς, εξισορροπώντας τους αγχογόνους παράγοντες της καθημερινότητας των ατόμων. Μια άλλη ιδιαίτερα σημαντική λειτουργία των νέων φίλων, όπως έδειξε η έρευνα των Buote et al. (2007), είναι ότι οι νέοι φίλοι συστήνουν τα άτομα σε νέα άτομα, επεκτείνοντας τον κοινωνικό κύκλο των ατόμων, ειδικά σε καταστάσεις όπου το άτομο εισέρχεται σε νέο κοινωνικό περιβάλλον και δεν έχει υφιστάμενο δίκτυο φίλων.

1.5.5 Φιλικές Σχέσεις και Ευημερία

Οι φιλικές σχέσεις είναι από τις πιο σημαντικές σχέσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων, καθώς πολλοί ερευνητές έχουν καταγράψει τη σημαντική συνάφεια αυτών με την υποκειμενική ευημερία. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια κοινωνικοποίησης του ατόμου, οι φιλικές σχέσεις έχουν θετική επίδραση στην επιλογή καθημερινών δραστηριοτήτων και τη λήψη αποφάσεων. Οι φίλοι ενθαρρύνουν πολλές φορές το άτομο στο να συνεχίσει να προσπαθεί για τους στόχους και τα όνειρά του. Η σύνδεση των φιλικών σχέσεων και της ευημερίας έχει παρατηρηθεί σε διάφορες ηλικίες, εθνικότητες και πολιτισμικές ομάδες με τη χρήση διαφόρων μεθόδων, όπως της παρατήρησης και των διαχρονικών αξιολογήσεων (Demir et al., 2013).

Για τα άτομα οι σχέσεις με τους φίλους τους είναι σημαντική πηγή ευημερίας. Το άτομο απολαμβάνει να κάνει ευχάριστες δραστηριότητες με τους φίλους του και νιώθει ευημερία όταν έρχεται σε συχνή επαφή μαζί τους (Argyle, 2001). Η συντροφιά ενός φίλου οδηγεί στην ευημερία καθώς είναι ευδιάθετος, προσφέρει χαρά και γέλιο και είναι πρόθυμος να κάνουν πράγματα μαζί. Οι Argyle και Furnham (1982) πραγματοποίησαν έρευνα σε ενήλικες με στόχο να μελετήσουν τις καταστάσεις και τις δραστηριότητες που επιλέγουν τα άτομα σε

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

διαφορετικού είδους σχέσεις. Βρήκαν ότι τα άτομα επιλέγουν να κάνουν μαζί με τους φίλους τους ψυχαγωγικές κυρίως δραστηριότητες, όπως να πάνε για χορό, να συμμετάσχουν σε ομαδικά αθλήματα, να πάνε για ποτό και για βόλτα. Οι δραστηριότητες αυτές, αν και φαίνονται απλές, προκαλούν ευημερία στα άτομα και χαρακτηρίζουν τις υποστηρικτικές φιλικές σχέσεις (Argyle, 2001). Ακόμα, οι φίλοι προσφέρουν ικανοποίηση με τη μορφή αμοιβών, συναισθηματικής στήριξης και συντροφιάς. Οι αμοιβές μπορεί να είναι είτε προφορικές όταν υπάρχει συμφωνία απόψεων, ενθάρρυνση και ενδιαφέρον είτε έμπρακτες όταν προσφέρουν δώρα, φαγητό, συμβουλές και πληροφορίες.

Η έρευνα έχει δείξει ότι διάφορες διαστάσεις των φιλικών σχέσεων, όπως η ποιότητα (είτε της συνολικής ποιότητας είτε μεμονωμένων λειτουργιών) και η ικανοποίηση βασικών ψυχολογικών αναγκών, σχετίζονται θετικά με την υποκειμενική ευημερία. Ο Demir και οι συνεργάτες του έχουν ασχοληθεί εκτενώς με την έρευνα στον τομέα των φιλικών σχέσεων και της ευημερίας. Έχουν προτείνει την επέκταση της μελλοντικής έρευνας πέραν της απλής καταγραφής της σύνδεσης φιλικών σχέσεων και ευημερίας στη διερεύνηση των πιθανών μεταβλητών που μπορούν να εξηγήσουν πότε και πώς οι φιλικές σχέσεις σχετίζονται με την ευημερία.

Στην προοπτική αυτή της έρευνας εντάσσεται και η μελέτη των Demir και Weitekamp (2007) οι οποίοι πραγματοποίησαν έρευνα σε 423 φοιτητές (18 έως 44 ετών) πανεπιστημίου της Αμερικής με σκοπό να διερευνήσουν τη σχέση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων και της ευημερίας. Η έρευνα έδειξε ότι η ποιότητα των φιλικών σχέσεων του ατόμου είναι σημαντικός παράγοντας στην ευημερία του, και όχι το πλήθος των φιλικών του σχέσεων. Αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι, ακόμα κι αν ένα άτομο έχει την προδιάθεση να είναι ευτυχισμένο, η παρουσία υψηλής ποιότητας φιλικής σχέσης στη ζωή του έχει τη δυνατότητα να αυξήσει τα επίπεδα ευημερίας του. Αναφορικά με την ποιότητα μιας φιλικής σχέσης, τα λειτουργικά συστατικά της συντροφιάς και της αυτο-επικύρωσης σχετίζονται με τη ευημερία του ατόμου. Σύμφωνα με τη Rook (1987), ύστερα από μια σειρά ερευνών, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συντροφιά είναι πιο σημαντική από την κοινωνική υποστήριξη για την πρόβλεψη της ικανοποίησης από μια σχέση και της μοναξιάς. Η έμφαση στο ρόλο της συντροφικότητας και της διασκεδαστικής πλευράς των φιλικών σχέσεων αιτιολογείται, καθώς το να περνά κανείς χρόνο με τους φίλους του και να συμμετέχει σε ευχάριστες δραστηριότητες μαζί τους μπορεί να συμβάλλει ιδιαίτερα στην υποκειμενική ευημερία του (Demir et al., 2011). Ακόμα, το να λαμβάνει κανείς θετικά σχόλια από έναν φίλο (π.χ. «Έχεις δυναμικό χαρακτήρα») μπορεί να

συμβάλλει τόσο στη σχέση με τον φίλο όσο και στην ευημερία του ατόμου, περισσότερο και από την επιρροή της προσωπικότητας (Demir & Weitekamp, 2007).

Η συνολική ποιότητα της φιλικής σχέσης εξαρτάται και από τον βαθμό εγγύτητας των μελών της φιλικής σχέσης. Σύμφωνα με τη Fehr (1996), τα άτομα κάνουν ξεκάθαρους διαχωρισμούς μεταξύ γνωστών, στενής και καλύτερης φιλικής σχέσης. Προηγούμενες έρευνες της βιβλιογραφίας, συγκρίνοντας την ποιότητα των διαφόρων ειδών φιλικών σχέσεων, παρατήρησαν ότι οι καλύτερες φιλικές σχέσεις είχαν υψηλότερη ποιότητα, καθώς χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό εγγύτητας και οικειότητας (Demir et al., 2007). Μάλιστα, η έρευνα των Demir et al. (2007) σε 280 φοιτητές (18 έως 44 ετών) πανεπιστημίου της Αμερικής απέδειξε ότι οι καλύτερες φιλικές σχέσεις είχαν υψηλότερη ποιότητα σε σχέση με τις άλλες φιλικές σχέσεις των ατόμων. Τα αποτελέσματα της έρευνας φανερώνουν ότι όσο πιο σημαντική είναι η σχέση για το άτομο, τόσο υψηλότερη είναι η συνολική ποιότητα της σχέσης αυτής. Η υψηλή ποιότητα της φιλικής σχέσης μεταξύ καλύτερων φίλων αποδείχθηκε σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της ευημερίας των ατόμων. Μια φιλική σχέση χαμηλής ποιότητας με έναν καλύτερο φίλο μπορεί να έχει αρνητική επίδραση στην ευημερία του ατόμου, καθώς ο καλύτερος φίλος εξ ορισμού είναι η καλύτερη επιλογή ατόμου για συντροφιά και άτομο εμπιστοσύνης. Συμπεραίνεται ότι οι καλύτεροι φίλοι κατέχουν ξεχωριστή θέση στο δίκτυο των φίλων του ατόμου.

Οι Demir και Özdemir (2010), ύστερα από δύο έρευνες που πραγματοποίησαν σε συνολικό δείγμα 600 φοιτητών, αναφέρουν ότι η ικανοποίηση βασικών ψυχολογικών αναγκών (της σχετικότητας, της αυτονομίας και της ικανότητας) μέσα σε μια φιλική σχέση υπήρξε μεσολαβητικός παράγοντας μεταξύ της ποιότητας της καλύτερης φιλικής σχέσης και της ευημερίας. Τα άτομα στις φιλικές τους σχέσεις περνούν χρόνο μαζί κάνοντας διάφορες δραστηριότητες, όπως να συνομιλούν για καθημερινά γεγονότα, να παρέχουν υποστήριξη και να αποκαλύπτουν προσωπικές πληροφορίες. Οι κοινές αυτές δραστηριότητες που βιώνει το άτομο με τους φίλους του τον βοηθά να ικανοποιήσει τις βασικές του ανάγκες, να αισθάνεται άνετα να εκφράσει τον εαυτό του, να νιώσει και να δράσει με επαρκή τρόπο και να βιώσει έναν δυνατό δεσμό στις φιλικές του σχέσεις. Αυτές οι εμπειρίες με τη σειρά τους θα προβλέψουν την ευημερία του. Σε επακόλουθη έρευνα σε δείγμα 4.283 ατόμων, οι Demir και Davidson (2013) απέδειξαν ότι η ικανοποίηση των βασικών ψυχολογικών αναγκών αποτελεί τον ισχυρότερο προβλεπτικό παράγοντα της ευημερίας του ατόμου.

Σε δύο έρευνες που πραγματοποίησαν οι Demir et al. (2011), το να νιώθει κανείς σημαντικός (perceived mattering) για τους φίλους του σχετίζεται με την ποιότητα της φιλικής σχέσης και την ευημερία. Συγκεκριμένα, τα άτομα βιώνουν διάφορες κοινές και ξεχωριστές εμπειρίες σε μια φιλική σχέση, όπως το να πάνε μαζί σε μια συναυλία, να περάσουν χρόνο μαζί, να αναζητήσουν ο ένας τις συμβουλές του άλλου, οι οποίες προάγουν τη συνολική ποιότητα του φιλικού δεσμού και τα συναισθήματα οικειότητας. Αυτές οι εμπειρίες μπορούν να ενισχύσουν το αίσθημα της σημαντικότητας του ατόμου, το οποίο κατ' επέκταση μπορεί να συμβάλει στην ατομική ευημερία. Επομένως, το να νιώθει κανείς σημαντικός στις φιλικές του σχέσεις σχετίζεται θετικά με την υποκειμενική ευημερία.

Η έρευνα των Demir et al. (2013) διερεύνησε και απέδειξε ότι η προσωπική αίσθηση της μοναδικότητας (personal sense of uniqueness) αποτελεί μεσολαβητικό παράγοντα μεταξύ της ποιότητας της φιλικής σχέσης και της ευημερίας. Η αίσθηση μοναδικότητας έχει οριστεί ως ένα θετικό χαρακτηριστικό για την ανάπτυξη και την ευημερία του ατόμου. Σύμφωνα με τους Şimşek and Yalınçetin (2010), η αίσθηση μοναδικότητας αναφέρεται στην τάση του ατόμου να αναγνωρίζει τα ξεχωριστά χαρακτηριστικά του εαυτού του με αίσθημα αξίας και να συνυπάρχει με άλλους διατηρώντας τη μοναδικότητά του. Τα ευρήματα της έρευνας των Demir et al (2013) αναφέρουν ότι οι θετικές εμπειρίες των φιλικών σχέσεων καταδεικνύουν και ενθαρρύνουν το άτομο να αποδεχθεί τη μοναδικότητά του, η οποία θα συμβάλει στην υποκειμενική του ευημερία. Το άτομο μέσω των εμπειριών που βιώνει στις φιλικές του σχέσεις συνειδητοποιεί τα ξεχωριστά του χαρακτηριστικά και αναπτύσσει την αίσθηση της μοναδικότητας.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι όσοι ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τη μελέτη της σχέσης των φιλικών σχέσεων και της ευημερίας έχουν επικεντρωθεί σε φιλικές σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου (Procsal et al., 2015). Αυτό προκύπτει για δύο λόγους: πρώτον, διότι η πλειοψηφία των ατόμων αναφέρουν ότι το φύλο του καλύτερου ή στενού τους φίλου είναι το ίδιο με το δικό τους και, δεύτερον, γιατί οι φιλικές σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου είναι γενικά πιο κοινές. Σε αντίθεση, οι φιλικές σχέσεις ατόμων διαφορετικού φύλου είναι πιο συχνές κατά τη διάρκεια της εφηβείας και των πρώτων χρόνων της ενήλικης ζωής σε σύγκριση με τις άλλες ηλικιακές περιόδους, καθώς το περιβάλλον του σχολείου και του πανεπιστημίου προσφέρουν την ευκαιρία για παρέες με άτομα και των δύο φύλων. Επίσης, η έρευνα σχετική με τις φιλικές σχέσεις ατόμων διαφορετικού φύλου είναι σχετικά πρόσφατη και εξετάζει κυρίως τα κοινωνικά εμπόδια (π.χ. την κοινωνικοποίηση των φύλων) και τις δομικές πτυχές

των σχέσεων αυτών (π.χ. η δημιουργία και διατήρηση της φιλίας). Η έρευνα των Procsal et al. (2015) επικεντρώθηκε σε φιλικές σχέσεις μεταξύ άτομα διαφορετικού φύλου και κατέδειξε ότι οι σχέσεις αυτές σχετίζονται θετικά με την ευημερία. Τα αποτελέσματα της έρευνας συμφωνούν με την προηγούμενη βιβλιογραφία σχετικά με το ρόλο της ποιότητας των φιλικών σχέσεων στην ευημερία των ατόμων.

1.6 Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην παρούσα έρευνα ήταν τα εξής:

1. Υπάρχουν διαφορές:
 - α) στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;
 - β) στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;
 - γ) στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση και στη συναισθηματική ασφάλεια ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;
2. Υπάρχει σχέση ανάμεσα στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις, και στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση, στη συναισθηματική ασφάλεια και στα δημογραφικά στοιχεία: ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;
3. Προβλέπεται η κάθε μία από τις υπό διερεύνηση μεταβλητές από τις υπόλοιπες μεταβλητές της παρούσας έρευνας; Συγκεκριμένα:

- α) Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων προβλέπονται από την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα;
- β) Η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα;
- γ) Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, τη διάρκεια φιλίας, τη συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;

2. ΜΕΘΟΔΟΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Στην ενότητα αυτή θα ακολουθήσει η παρουσίαση του δείγματος της έρευνας, των ερευνητικών εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα και της ερευνητικής διαδικασίας για τη συλλογή των δεδομένων.

2.1 Δείγμα

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 483 ενήλικα άτομα από όλη την Ελλάδα. Ύστερα από καθαρισμό των δεδομένων (data cleaning) το τελικό δείγμα αποτελέσαν 469 ενήλικα άτομα, καθώς δεν συμπεριλήφθηκαν περιπτώσεις με ημιτελή δεδομένα και όσες δεν πληρούσαν τα χαρακτηριστικά κριτήρια του δείγματος (ενήλικες κάτοικοι της Ελλάδας). Η κατανομή του δείγματος ως προς το φύλο, την ηλικία, τον τόπο κατοικίας, την οικογενειακή κατάσταση, το μορφωτικό επίπεδο, την κατάσταση διαβίωσης, την εργασιακή κατάσταση και το εισόδημα παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, σε απόλυτες και σχετικές συχνότητες, ενώ δίνεται και ο μέσος όρος και η τυπική απόκλιση της ηλικίας.

Αναλυτικότερα, όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, από τους 469 συμμετέχοντες οι 166 (35.5%) ήταν άνδρες και οι 302 (64.5%) ήταν γυναίκες με μέσο όρο ηλικίας τα 31.18 έτη. Οι 463 (95.4%) είναι Έλληνες και οι 6 (4.6%) είχαν άλλη εθνικότητα. Όσον αφορά στον τόπο κατοικίας των συμμετεχόντων, 30 άτομα (6.4%) ζουν σε χωριό, 52 άτομα (11.1%) σε κομόπολη, 32 άτομα (6.9%) σε πόλη, 18 άτομα (3.9%) σε νησί, 166 άτομα (35.5%) στην Πάτρα, 45 άτομα (9.6%) στη Θεσσαλονίκη και 124 άτομα (26.6%) στην Αθήνα. Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των συμμετεχόντων, οι 234 συμμετέχοντες (50%) ήταν άγαμοι, οι 107 συμμετέχοντες (22.9%) ήταν έγγαμοι ή με σύμφωνο συμβίωσης, οι 110 συμμετέχοντες (23.5%) ήταν σε σχέση, οι 2 συμμετέχοντες (4%) βρίσκονται σε διάσταση, οι 13 συμμετέχοντες (2.8%) ήταν διαζευγμένοι και οι 2 συμμετέχοντες (4%) ήταν χήροι. Οι 167 (35.6%) συμμετέχοντες ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ, οι 102 (21.7%) ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος, οι 88 (18.7%) ήταν φοιτητές ΑΕΙ ή ΤΕΙ, οι 52 (11.1%) ήταν απόφοιτοι ΤΕΙ/Επαγγελματικής σχολής/Ινστιτούτου, οι 42 (9%) ήταν απόφοιτοι γενικού ή τεχνικού λυκείου, οι 12 (2.6%) ήταν κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, οι 5 (1.1%) ήταν απόφοιτοι γυμνασίου και ένας συμμετέχοντας (2%) ήταν απόφοιτος δημοτικού σχολείου. Αναφορικά με την

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

κατάσταση διαβίωσης των συμμετεχόντων, οι 150 συμμετέχοντες (32%) ζουν μόνοι τους, οι 122 (26%) ζουν με τους γονείς τους, οι 102 (21.7%) ζουν με τον/την σύντροφό τους, οι 82 (17.5%) ζουν με τον/την σύντροφό τους και τα παιδιά τους και οι 13 (2.8%) ζουν με τα παιδιά τους.

Όσον αφορά στην εργασιακή κατάσταση και το εισόδημα των συμμετεχόντων προκύπτουν τα παρακάτω στοιχεία. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, δηλαδή 228 άτομα (48.6%), ήταν εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης, οι 90 συμμετέχοντες (19.2%) ήταν φοιτητές, οι 67 συμμετέχοντες (14.3%) ήταν απασχολούμενοι ή ελεύθεροι επαγγελματίες, οι 45 συμμετέχοντες (9.6%) ήταν εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης, οι 30 συμμετέχοντες (6.4%) ήταν άνεργοι, οι 7 συμμετέχοντες (1.5%) απασχολούνται με οικιακά και 2 συμμετέχοντες (4%) ήταν συνταξιούχοι. Σχετικά με το εισόδημα των συμμετεχόντων, τα 256 άτομα (54.7%) ανήκουν στο πρώτο εισοδηματικό κλιμάκιο (0 έως 10.000€), τα 118 άτομα (25.2%) ανήκουν στο δεύτερο εισοδηματικό κλιμάκιο (10.001€ έως 20.000€), τα 41 άτομα (8.8%) ανήκουν στο τρίτο εισοδηματικό κλιμάκιο (20.001€ έως 30.000€), τα 10 άτομα (2.1%) ανήκουν στο τέταρτο εισοδηματικό κλιμάκιο (30.001€ έως 40.000€), τα 6 άτομα (1.3%) ανήκουν στο πέμπτο εισοδηματικό κλιμάκιο (άνω των 40.001€) και 37 άτομα (7.9%) επέλεξαν να μην απαντήσουν.

Πίνακας 1*Κατανομή του Δείγματος ως προς τα Δημογραφικά Χαρακτηριστικά*

	N	%	M	SD
Φύλο				
Άνδρας	166	35.5		
Γυναίκα	302	64.5		
Ηλικία			31.18	9.24
Τόπος κατοικίας				
Χωριό	30	6.4		
Κωμόπολη	52	11.1		
Πόλη	32	6.9		
Νησί	18	3.9		
Πάτρα	166	35.5		
Θεσσαλονίκη	45	9.6		
Αθήνα	124	26.6		
Οικογενειακή κατάσταση				
Άγαμος/η	234	50.0		
Έγγαμος/η ή Σύμφωνο συμβίωσης	107	22.9		
Σε σχέση	110	23.5		
Σε διάσταση	2	.4		
Διαζευγμένος/η	13	2.8		
Χήρος/α	2	.4		
Μορφωτικό επίπεδο				
Απόφοιτος/η δημοτικού σχολείου	1	.2		
Απόφοιτος/η γυμνασίου	5	1.1		
Απόφοιτος/η γενικού/τεχνικού λυκείου	42	9.0		
Φοιτητής/τρια ΑΕΙ	63	13.4		
Φοιτητής/τρια ΤΕΙ	25	5.3		
Απόφοιτος/η ΑΕΙ	167	35.6		
Απόφοιτος/η ΤΕΙ/Επαγγελματικής σχολής/Ινστιτούτου	52	11.1		
Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος	102	21.7		
Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος	12	2.6		
Κατάσταση διαβίωσης				
Ζω μόνος/η	150	32.0		
Ζω με τους γονείς μου	122	26.0		
Ζω με τον/την σύντροφό μου	102	21.7		
Ζω με τον/την σύντροφό μου και το παιδί/τα παιδιά μας	82	17.5		
Ζω με το παιδί/τα παιδιά μου	13	2.8		
Εργασιακή κατάσταση				
Φοιτητής/τρια	90	19.2		
Οικιακά	7	1.5		
Εργαζόμενος/η πλήρους απασχόλησης	228	48.6		
Εργαζόμενος/η μερικής απασχόλησης	45	9.6		
Αυτοαπασχολούμενος/η ή Ελεύθερος επαγγελματίας	67	14.3		
Άνεργος/η	30	6.4		
Συνταξιούχος	2	.4		
Εισόδημα				
0 έως 10.000	256	54.7		
10.001 έως 20.000	118	25.2		
20.001 έως 30.000	41	8.8		
30.001 και άνω	16	3.4		
Δεν επιθυμώ να απαντήσω	37	7.9		

2.1.1 Δειγματοληψία

Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας (snowball sampling) για τη συλλογή του δείγματος. Η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας είναι μια δειγματοληψία μη πιθανοτήτων (Robson, 2010). Περιγράφεται ως εξής: ένα τυχαίο δείγμα ατόμων αντλείται από τον πληθυσμό, το καθένα από τα οποία θα υποδείξει άλλα διαφορετικά άτομα του πληθυσμού (Goodman, 1961). Για παράδειγμα, μπορεί να ζητηθεί από τα άτομα να υποδείξουν τους καλύτερους φίλους τους ή τα άτομα με τα οποία συναναστρέφονται πιο συχνά ή τα άτομα των οποίων τη γνώμη επιζητούν πιο συχνά κ.λπ. Τα άτομα τα οποία υποδείχθηκαν από το τυχαίο δείγμα αποτελούν το πρώτο «κύμα». Στη συνέχεια, ζητείται από το κάθε άτομο του πρώτου «κύματος» να υποδείξει άλλα διαφορετικά άτομα, τα οποία θα αποτελέσουν το δεύτερο «κύμα». Τα άτομα του δεύτερου «κύματος» θα υποδείξουν και εκείνα κάποια άλλα διαφορετικά άτομα, τα οποία θα αποτελέσουν το τρίτο «κύμα». Αυτή η διαδικασία συνεχίζεται μέχρι το κάθε άτομο του εκάστοτε «κύματος» να έχει υποδείξει άλλα άτομα. Η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας παρομοιάζεται με τις ικανότητες ενός δημοσιογράφου να μπορεί να εντοπίζει στοιχεία από το ένα άτομο στο άλλο, ακολουθώντας τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων στην κοινωνία (Coleman, 1958). Το κεντρικό χαρακτηριστικό της δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας είναι η συσσωρευτική της διάσταση, καθώς δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να έρθει σε επαφή με νέους συμμετέχοντες, εμπλουτίζοντας το δείγμα του (Noy, 2008). Ο ερευνητής θα πρέπει να δρα ενεργά και να ελέγχει τη συμμετοχή των ατόμων, την εξέλιξη του δείγματος και την ολοκλήρωση της συλλογής του (Biernacki & Waldorf, 1981).

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του διαδικτύου. Η διαδικτυακή έρευνα έχει πολλά πλεονεκτήματα, καθώς παρέχει την πρόσβαση στην έρευνα σε άτομα του δείγματος που είναι απομακρυσμένα από τον τόπο κατοικίας του ερευνητή (Evans & Mathur, 2005· Fowler Jr, 2014). Οι διαδικτυακές έρευνες είναι αρκετά ευέλικτες και η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει προσφέρει τη δυνατότητα διεξαγωγής τους με διάφορες μορφές, όπως αποστολή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) με ενσωματωμένη την έρευνα, αποστολή πρόσκλησης και συνδέσμου της έρευνας μέσω e-mail ή επίσκεψη του συμμετέχοντα στην ιστοσελίδα της έρευνας (Evans & Mathur, 2005). Ακόμα, μπορεί να χορηγηθεί άμεσα, μειώνοντας τον συνολικό χρόνο που απαιτείται από την έναρξη της ερευνητικής διαδικασίας έως την ολοκλήρωση της συλλογής των δεδομένων. Οι διαδικτυακές έρευνες παρέχουν ευκολίες με πολλούς τρόπους: οι συμμετέχοντες μπορούν να απαντήσουν στις ερωτήσεις σε χρονική στιγμή που εξυπηρετεί τους ίδιους, να πάρουν όση ώρα χρειάζονται για να

απαντήσουν, να ξεκινήσουν την έρευνα και να επιστρέψουν αργότερα για την ολοκλήρωσή της, αλλά και να απαντήσουν μέσω διαφόρων ηλεκτρονικών μέσων (π.χ. φορητός υπολογιστής, tablet, smartphone) (Evans & Mathur, 2005· Visser et al., 2014). Επιπλέον, εξαιτίας του χαμηλού κόστους και της ευκολίας της αποστολής e-mail για μια διαδικτυακή έρευνα, οι ερευνητές μπορούν να στείλουν μηνύματα υπενθύμισης στους συμμετέχοντες για τη συμπλήρωση της έρευνας, αυξάνοντας το ποσοστό ανταπόκρισης (Evans & Mathur, 2005).

Η επιλογή της μεθόδου δειγματοληψίας της χιονοστιβάδας μέσω διαδικτυακής έρευνας επιλέχθηκε, εκτός των όσων λόγων αναφέρθηκαν παραπάνω, εξαιτίας της πανδημίας της Covid-19. Δίνεται η δυνατότητα εύρεσης δείγματος με εύκολο τρόπο και η επικοινωνία του ερευνητή με τα άτομα του δείγματος μπορεί να πραγματοποιηθεί εξ αποστάσεως με ασφάλεια μέσω ηλεκτρονικών μηνυμάτων. Ακόμα, ο σύντομος χρόνος και η ευκολία διεξαγωγής της διαδικτυακής έρευνας, το χαμηλό κόστος και η άμεση καταγραφή των απαντήσεων σε πραγματικό χρόνο ήταν καθοριστικά στοιχεία κατά την επιλογή της.

2.2 Εργαλεία

Στην ενότητα αυτή περιγράφονται τα τρία εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε το “Social Axioms Survey II” (Leung et al., 2012) για τη διερεύνηση των κοινωνικών αξιωμάτων, το οποίο έχει προσαρμοστεί στα ελληνικά από τη Γκαρή στα πλαίσια της λειτουργίας του Εργαστηρίου Ανάπτυξης της Δημιουργικότητας στο Τμήμα Ψυχολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με τίτλο «Ερωτηματολόγιο SAS II». Για τη μέτρηση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων χρησιμοποιήθηκε το “McGill Friendship Questionnaire-Friend’s Functions” (Mendelson & Aboud, 1999), το οποίο έχει προσαρμοστεί στα ελληνικά από τον Πεζηρκιανίδη (2020) με τίτλο «Ερωτηματολόγιο Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας». Ακόμα, χρησιμοποιήθηκε το “BBC Subjective Well-being Scale” (Pontin et al., 2013) για τη μέτρηση της υποκειμενικής ευημερίας, το οποίο μεταφράστηκε με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας με τίτλο «Κλίμακα Υποκειμενικής Ευημερίας του BBC». Η ερευνήτρια επικοινωνήσε τόσο με τους ξένους όσο και με τους Έλληνες κατασκευαστές των παραπάνω εργαλείων για να ζητηθεί και να χορηγηθεί η άδεια χρήσης τους, η οποία και δόθηκε. Το εργαλείο της έρευνας παρατίθεται στο Παράρτημα σελ. 172.

Για τη συλλογή των δεδομένων στην παρούσα έρευνα συμπεριλήφθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο με δημογραφικές μεταβλητές κλειστού τύπου. Οι δημογραφικές μεταβλητές ήταν: το φύλο των συμμετεχόντων, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, η εθνικότητα, το μορφωτικό επίπεδο, ο τόπος κατοικίας, η κατάσταση διαβίωσης, η εργασιακή κατάσταση, το εισόδημα και το θρήσκευμα. Το ερωτηματολόγιο είχε ηλεκτρονική μορφή και χρησιμοποιήθηκε η πλατφόρμα Google forms για την κατασκευή και τη χορήγηση του ερωτηματολογίου στους συμμετέχοντες. Το ερωτηματολόγιο ως μέσο συλλογής δεδομένων δίνει τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να απαντήσουν σε ερωτήσεις με ειλικρινή τρόπο, χάρη στην ανωνυμία του διαδικτύου και της φυσικής απουσίας του ερευνητή (Fowler Jr, 2014). Η χρήση ενός ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου παρέχει τη δυνατότητα στον ερευνητή να περιλάβει διαφορετικού τύπου ερωτήσεις με τη χρήση πολυμέσων και η προώθηση αυτού μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έχει χαμηλό κόστος για την ερευνητή (Evans & Mathur, 2005· Fowler Jr, 2014). Ακόμα, με τη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου οι απαντήσεις των συμμετεχόντων καταγράφονται άμεσα και αυτόματα σε ηλεκτρονικό αρχείο για τη διευκόλυνση του ερευνητή και για την αποφυγή τυχόν λαθών κατά την εισαγωγή των δεδομένων. Το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο μπορεί να κατασκευαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε οι συμμετέχοντες να απαντούν στις ερωτήσεις με συγκεκριμένη σειρά, όπως επιθυμεί ο ερευνητής, προτού προχωρήσουν σε επόμενες ερωτήσεις (Evans & Mathur, 2005). Επιπλέον, ο ερευνητής μπορεί να διαμορφώσει την εμφάνιση του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου ώστε να είναι ευπαρουσίαστο και φιλικό προς τον χρήστη για την αυθόρμητη ανταπόκριση στις ερωτήσεις (Visser et al., 2014).

2.2.1 Ερωτηματολόγιο SAS II

Για τη μέτρηση της μεταβλητής των κοινωνικών αξιωμάτων χρησιμοποιήθηκε το «Ερωτηματολόγιο SAS II» (Social Axioms Survey II), το οποίο κατασκευάστηκε από τους Leung et al. (2012). Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί τη νέα έκδοχή του Ερωτηματολογίου των Κοινωνικών Αξιωμάτων της πρώτης έρευνας του ερευνητικού προγράμματος των Leung et al. (2002). Από τις πρώτες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν από τον Leung και τους συνεργάτες του αναγνωρίστηκαν πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων, οι οποίες είναι ο Κοινωνικός κυνισμός (Social cynicism), η Επιβράβευση της προσπάθειας (Reward for application), η Κοινωνική πολυπλοκότητα (Social complexity), ο Έλεγχος από τη μοίρα (Fate control) και η Θρησκευτικότητα (Religiosity). Το Ερωτηματολόγιο SAS II είχε ως στόχο να βελτιώσει την αξιοπιστία των πέντε αυτών διαστάσεων με την ανάπτυξη νέων κοινωνικών αξιωμάτων. Το προγενέστερο και εκτενέστερο ερωτηματολόγιο περιέχει 83 προτάσεις και η

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

σύντομη έκδοση περιέχει 40 προτάσεις, ενώ και οι δύο εκδόσεις του ερωτηματολογίου εμφανίζουν υψηλές συσχετίσεις.

Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας χρησιμοποιήθηκε η σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου SAS II (Leung et al., 2012). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 40 προτάσεις, οι οποίες βαθμολογούνται σε αξιολογική κλίμακα Likert με πέντε βαθμίδες (1= δεν το πιστεύω καθόλου, 2= δεν το πιστεύω, 3= δεν έχω άποψη, 4= το πιστεύω, 5= το πιστεύω απόλυτα). Για τη δημιουργία της σύντομης έκδοσης του ερωτηματολογίου, οι ερευνητές επέλεξαν τις οκτώ προτάσεις με τις υψηλότερες φορτίσεις κατά την επιβεβαιωτική ανάλυση παραγόντων για καθεμία από τις πέντε διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων. Επισημαίνεται ότι οι μετρήσεις των συγγραφέων αποδείχτηκαν αξιόπιστες για τη σύντομη έκδοση του ερωτηματολογίου με τον δείκτη Cronbach α να κυμαίνεται άνω του .64 για τις πέντε διαστάσεις των αξιωμάτων.

Η πρώτη διάσταση «Κοινωνικός κυνισμός» (Cronbach α =.81) αναφέρεται στα αρνητικά αποτελέσματα της ανθρώπινης φύσης και του κοινωνικού κόσμου (Leung et al., 2012). Ενδεικτικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στη διάσταση αυτή είναι π.χ. «Όταν οι άνθρωποι έχουν ευκαιρίες να πλουτίσουν επιλέγουν ανέντιμα μέσα», «Οι άνθρωποι που γίνονται πλούσιοι και επιτυχημένοι ξεχνούν όσους ανθρώπους τους» και «Οι καλοσυνάτοι άνθρωποι εκφοβίζονται εύκολα». Η δεύτερη διάσταση «Επιβράβευση της προσπάθειας» (Cronbach α =.74) αναφέρεται στην πεποίθηση ότι η προσπάθεια, η γνώση και ο προσεκτικός σχεδιασμός των ατόμων μπορούν να επιφέρουν θετικά αποτελέσματα. Ενδεικτικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στη διάσταση αυτή είναι π.χ. «Η επιμονή και η αποφασιστικότητα είναι το κλειδί για την επίτευξη στόχων», «Η επιτυχία απαιτεί έντονη θέληση» και «Οι αντιξοότητες μπορούν να ξεπεραστούν με την προσπάθεια». Η τρίτη διάσταση «Θρησκευτικότητα» (Cronbach α =.81) αναφέρεται στην πεποίθηση της ύπαρξης του υπερφυσικού και στα πλεονεκτήματα της θρησκευτικής άσκησης. Ενδεικτικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στη διάσταση αυτή είναι π.χ. «Η πίστη σε μια θρησκεία βοηθάει στην κατανόηση του νοήματος της ζωής», «Υπάρχει ένα υπέρτατο ον που ελέγχει το σύμπαν» και «Η θρησκεία κάνει τους ανθρώπους πιο χαρούμενους». Η τέταρτη διάσταση «Κοινωνική πολυπλοκότητα» (Cronbach α =.64) σχετίζεται με τη συμπεριφορά των ατόμων σε διαφορετικές καταστάσεις και με τις πολλαπλές λύσεις των προβλημάτων. Ενδεικτικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στη διάσταση αυτή είναι π.χ. «Οι άνθρωποι είναι πιθανό να έχουν αντίθετες συμπεριφορές σε διαφορετικές συνθήκες», «Μία αρνητική κατάσταση μπορεί ξαφνικά να αλλάξει προς το

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

καλύτερο» και «Συνήθως υπάρχουν περισσότεροι από ένας σωστοί τρόποι να χειριστεί κανείς μια κατάσταση». Η πέμπτη διάσταση «Έλεγχος από τη μοίρα» (Cronbach $\alpha=.79$) φάνηκε στην έρευνα των Leung et al. (2012) ότι αποτελείται από δύο επιμέρους παράγοντες, τη Ντετερμινιστική μοίρα (Fate determinism) (Cronbach $\alpha=.78$) και τη Μεταβλητή μοίρα (Fate alterability) (Cronbach $\alpha=.75$). Επομένως, για τη διάσταση αυτή επιλέχθηκαν οι τέσσερις προτάσεις με τις υψηλότερες φορτίσεις από τον κάθε επιμέρους παράγοντα του εκτενέστερου ερωτηματολογίου. Ενδεικτικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στη διάσταση αυτή είναι π.χ. «Η τύχη καθορίζει τις επιτυχίες και τις αποτυχίες ενός ατόμου» και «Η τύχη μπορεί να ενισχυθεί με συγκεκριμένες τακτικές». Οι κατασκευαστές του εργαλείου δεν προτείνουν κάποια βαθμολογία για το ερωτηματολόγιο. Επισημαίνεται ότι το κοινωνικό αξίωμα «Η θρησκεία επιβραδύνει την επιτυχία του ανθρώπου» βαθμολογείται αντιστρόφως.

Η μετάφραση του Ερωτηματολογίου SAS II από τα αγγλικά στα ελληνικά πραγματοποιήθηκε από την καθηγήτρια Αικατερίνη Γκαρή, του Τμήματος Ψυχολογίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και Διευθύντρια του Εργαστηρίου Ανάπτυξης και Δημιουργικότητας.

2.2.2 Ερωτηματολόγιο Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας (MFQ-FF)

Για τη μέτρηση της μεταβλητής της ποιότητας των φιλικών σχέσεων χρησιμοποιήθηκε το «McGill Friendship Questionnaire-Friend's Functions» (MFQ-FF) από τους Mendelson & Aboud (1999). Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε και προσαρμόστηκε στα ελληνικά από τον Πεξηρκιανίδη (2020) με τίτλο «Ερωτηματολόγιο Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας».

Οι Mendelson και Aboud (1999) επικεντρώθηκαν στα λειτουργικά συστατικά μιας φιλίας, τα οποία ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό από τη συμπεριφορά ενός/μιας φίλου/ης. Οι συγγραφείς διέκριναν έξι λειτουργικά συστατικά τα οποία είναι: η ενδιαφέρουσα συντροφιά (stimulating companionship), η βοήθεια (help), η οικειότητα (intimacy), η αξιόπιστη συμμαχία (reliable alliance), η αυτο-επικύρωση (self-validation) και η συναισθηματική ασφάλεια (emotional security). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 30 προτάσεις και το κάθε λειτουργικό συστατικό αποτελεί μια υποκλίμακα με πέντε προτάσεις. Η κάθε πρόταση είναι μια θετική δήλωση για έναν συγκεκριμένο φίλο/η που ικανοποιεί ένα λειτουργικό συστατικό της φιλίας. Κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ζητείται από τον συμμετέχοντα να φανταστεί ότι στο κενό της κάθε πρότασης βρίσκεται το όνομα του/της φίλου/ης του. Ο

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

συμμετέχων βαθμολογεί τη συχνότητα με την οποία ο/η φίλος/η κάνει αυτό που αναφέρεται στην κάθε πρόταση σε μια αξιολογική κλίμακα Likert με εννέα βαθμίδες (0= ποτέ, 1= πολύ σπάνια, 2= αρκετά σπάνια, 3= σπάνια, 4= κάποιες φορές, 5= συχνά, 6= αρκετά συχνά, 7= πολύ συχνά και 8= πάντα). Για το ερωτηματολόγιο προκύπτει βαθμολογία για κάθε ένα από τα έξι λειτουργικά συστατικά. Η βαθμολογία για την κάθε υποκλίμακα υπολογίζεται ως το μέσο όρο των πέντε προτάσεων που ανήκουν σε αυτήν. Υψηλότερη βαθμολογία σημαίνει μεγαλύτερη εκπλήρωση των λειτουργικών συστατικών στη φιλική σχέση από τον φίλο. Επισημαίνεται ότι δεν προβλέπονται αντιστροφές στις προτάσεις του εργαλείου.

Παρακάτω περιγράφονται τα έξι λειτουργικά συστατικά του ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, η ενδιαφέρουσα συντροφιά σχετίζεται με τις από κοινού δραστηριότητες που κάνει το άτομο με τον φίλο του, οι οποίες προκαλούν χαρά και ενθουσιασμό (Mendelson & Aboud, 1997). Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ έχει καλές ιδέες, για να κάνουμε διασκεδαστικά πράγματα» και «Ο/Η ____ με κάνει να γελάω». Το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας αναφέρεται στην παροχή καθοδήγησης και βοήθειας από τον φίλο, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων του ατόμου. Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ με βοηθάει, όταν το χρειάζομαι» και «Ο/Η ____ μου δανείζει πράγματα, που χρειάζομαι». Η οικειότητα αφορά την ευαισθησία που δείχνει το άτομο για τις ανάγκες του άλλου, ενώ παρέχεται ένα αποδεκτό περιβάλλον για να εκφράσει ελεύθερα τις σκέψεις, τα συναισθήματά του και προσωπικές πληροφορίες. Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ είναι κάποιος/α, στον/ην οποίο/α μπορώ να πω προσωπικά πράγματα» και «Ο/Η ____ καταλαβαίνει, πότε είμαι αναστατωμένος/η». Η αξιόπιστη συμμαχία σχετίζεται με την αφοσίωση του φίλου και να είναι διαρκώς διαθέσιμος. Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ θα ήθελε να παραμείνει φίλος/η μου, αν δε βλέπαμε ο ένας τον άλλον για μερικούς μήνες» και «Ο/Η ____ θα ήθελε ακόμη να είναι φίλος/η μου, έστω κι αν είχαμε έναν καβγά». Η αυτο-επικύρωση αναφέρεται στην παροχή βοήθειας ώστε ο άλλος να διατηρεί μια θετική αυτο-εικόνα. Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ με κάνει να νιώθω έξυπνος/η» και «Ο/Η ____ επισημαίνει πράγματα, στα οποία είμαι καλός/ή». Τέλος, η λειτουργία της συναισθηματικής ασφάλειας αφορά την παροχή παρηγοριάς και εμπιστοσύνης σε καινούριες ή απειλητικές καταστάσεις. Ενδεικτικές προτάσεις που ανήκουν στην υποκλίμακα αυτή είναι π.χ. «Ο/Η ____ θα με έκανε να νιώσω άνετα σε μια νέα κατάσταση» και «Θα ήταν καλό να έχω τον/την ____ κοντά μου, εάν ήμουν φοβισμένος/η».

Η εσωτερική συνέπεια ήταν πολύ υψηλή με τον δείκτη Cronbach α να κυμαίνεται από .84 έως .90 για τις έξι υποκλίμακες του ερωτηματολογίου (Mendelson & Aboud, 1997). Συγκεκριμένα: ενδιαφέρουσα συντροφιά (Cronbach α =.84), βοήθεια (Cronbach α =.84), οικειότητα (Cronbach α =.90), αξιόπιστη συμμαχία (Cronbach α =.88), αυτο-επικύρωση (Cronbach α =.89) και συναισθηματική ασφάλεια (Cronbach α =.85).

Η μετάφραση του Ερωτηματολογίου Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης από τον Πεξηρκιανίδη (2020). Η ελληνική εκδοχή του εργαλείου ελέγχθηκε στα ελληνικά δεδομένα σε δείγμα 771 ενηλίκων ηλικίας 18 έως 73 ετών με τη χρήση της Επιβεβαιωτικής Ανάλυσης Παραγόντων. Τα έξι λειτουργικά συστατικά είχαν τους ακόλουθους δείκτες εσωτερικής συνοχής: ενδιαφέρουσα συντροφιά (Cronbach α =.91), βοήθεια (Cronbach α =.86), οικειότητα (Cronbach α =.90), αξιόπιστη συμμαχία (Cronbach α =.91), συναισθηματική ασφάλεια (Cronbach α =.89) και αυτο-επικύρωση (Cronbach α =.89).

2.2.3 Κλίμακα Υποκειμενικής Ευημερίας του BBC (BBC SWB Scale)

Για τη μέτρηση της μεταβλητής της υποκειμενικής ευημερίας χρησιμοποιήθηκε η «BBC Subjective Well-being Scale» (BBC SWB), η οποία κατασκευάστηκε από τους Pontin et al. (2013). Η μετάφραση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκε από την ερευνήτρια με τη χρήση της μεθόδου της αντίστροφης μετάφρασης για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας.

Η «Κλίμακα της Υποκειμενικής Ευημερίας του BBC» αποτελεί ένα εργαλείο μέτρησης της γενικής ευημερίας του ατόμου, ενσωματώνοντας τις διάφορες διαστάσεις που συμπεριλαμβάνονται στον ορισμό της ευημερίας. Το συγκεκριμένο εργαλείο αποτελεί αναθεωρημένη μορφή του εργαλείου «BBC Well-being Scale» των Kinderman et al. (2011). Έχει απλή δομή και αποτελείται από 24 προτάσεις, οι οποίες χωρίζονται σε 3 υποκλίμακες: την υποκλίμακα της «ψυχολογικής ευημερίας» (psychological well-being) με 12 προτάσεις, την υποκλίμακα της «φυσικής κατάστασης και ευημερίας» (physical health and well-being) με 7 προτάσεις και την υποκλίμακα των «σχέσεων» (relationships) με 5 προτάσεις (Pontin et al., 2013). Οι συμμετέχοντες έχουν ως οδηγία κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να επιχειρήσουν να μετρήσουν πόσο χαρούμενοι αισθάνονται γενικώς στους περισσότερους τομείς της ζωής τους. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων δίνονται σε αξιολογική κλίμακα Likert 5 βαθμών (1= καθόλου, 2= λίγο, 3= μέτρια, 4= αρκετά και 5= εξαιρετικά), όπου το 5 αντικατοπτρίζει το μεγαλύτερο βαθμό ευημερίας για όλες τις προτάσεις με εξαίρεση την πρόταση 4, η οποία βαθμολογείται αντίστροφα, καθώς αναφέρεται σε κατάθλιψη και άγχος

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

(«Αισθάνεσαι κατάθλιψη ή άγχος;»). Η εσωτερική συνέπεια αποδείχθηκε αρκετά υψηλή για το εργαλείο αυτό με τον υπολογισμό του δείκτη Cronbach $\alpha=.94$ για την κλίμακα σε σύνολο. Η υποκλίμακα «ψυχολογική ευημερία» είχε δείκτη Cronbach $\alpha=.93$, η υποκλίμακα «φυσική κατάσταση και ευημερία» είχε δείκτη Cronbach $\alpha=.80$ και η υποκλίμακα «σχέσεις» είχε δείκτη Cronbach $\alpha=.81$. Από την κλίμακα προκύπτει μια βαθμολογία συνολικής ευημερίας η οποία υπολογίζεται από το άθροισμα της βαθμολογίας της κάθε υποκλίμακας. Όσο πιο υψηλή είναι η βαθμολογία τόσο καλύτερα είναι τα επίπεδα ευημερίας σε κάθε τομέα της ζωής και της συνολικής υποκειμενικής ευημερίας.

Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε με τη μέθοδο της αντίστροφης μετάφρασης για να χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έρευνα. Η μέθοδος της αντίστροφης μετάφρασης (back-translation method) χρησιμοποιείται στη διαπολιτισμική έρευνα για να μεταφραστούν εργαλεία και ερωτηματολόγια από μια γλώσσα σε μια άλλη (Brislin, 1970). Αρχικά, σύμφωνα με τη μέθοδο αυτή, δύο δίγλωσσα άτομα με μητρική γλώσσα τα αγγλικά και ελληνική ιθαγένεια μετέφρασαν το εργαλείο. Το πρώτο δίγλωσσο άτομο μετέφρασε το πρωτότυπο εργαλείο από τα αγγλικά στα ελληνικά. Στη συνέχεια, το δεύτερο δίγλωσσο άτομο μετέφρασε το εργαλείο από τα ελληνικά στα αγγλικά, χωρίς να βλέπει την πρωτότυπη αγγλική εκδοχή. Τα δύο δίγλωσσα άτομα δεν είχαν καμία επικοινωνία μεταξύ τους, παρά μόνο ο καθένας με την ερευνήτρια. Δόθηκε αρκετός χρόνος στον καθένα για να μπορέσουν να μεταφράσουν το εργαλείο. Μετέπειτα, συγκρίθηκαν τόσο η παραγόμενη αγγλική μετάφραση του εργαλείου με την πρωτότυπη αγγλική εκδοχή του, όσο και η ελληνική εκδοχή, για τυχόν λάθη ή προβληματικά σημεία. Κάποιες εκφραστικές διαφορές που παρατηρήθηκαν συζητήθηκαν σε συνεργασία με την Επιβλέπουσα επ. καθ. κα. Παναγιωτοπούλου και τον επ. καθ. κ. Δημάκο μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής. Εφόσον οι δύο αγγλικές εκδοχές ήταν πανομοιότυπες και δεν παρουσιάστηκαν σημαντικά προβλήματα, συμφωνήθηκε η τελική μορφή της ελληνικής μετάφρασης του ερωτηματολογίου. Η ελληνική μετάφραση συμπεριλήφθηκε στο ερωτηματολόγιο της έρευνας. Ενδεικτικά παραδείγματα των ερωτήσεων που περιλαμβάνονται στις υποκλίμακες του ερωτηματολογίου είναι τα εξής: «Αισθάνεσαι ικανός/ή να απολαμβάνεις τη ζωή;» (ψυχολογική ευημερία), «Είσαι ικανοποιημένος/η με την φυσική σου κατάσταση;» (φυσική κατάσταση και ευημερία) και «Είσαι ικανοποιημένος /η με τις φιλίες και τις προσωπικές σου σχέσεις;» (σχέσεις).

2.3 Διαδικασία Διεξαγωγής της Έρευνας

Η έρευνα ξεκίνησε μόλις δόθηκε έγκριση στην αίτηση άδειας διεξαγωγής έρευνας (με αριθμό πρωτοκόλλου 23597) από το Διοικητικό Συμβούλιο του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης και Κοινωνικής Εργασίας του Πανεπιστημίου Πατρών στην υπ' αριθ. 3/02.11.2021 συνεδρίασή του, κατ' εφαρμογή των άρθρων 10, 21, 22 και 70 (παρ. 1) του Ν. 4485/2017 (Φ.Ε.Κ. 114/04.08.2017, τεύχος Α') όπως αντικαταστάθηκε και ισχύει με την παρ. 3 του άρθρου 46 του 4589/2019 καθώς και του Εσωτερικού Κανονισμού του Πανεπιστημίου Πατρών (ΦΕΚ Β 3899/2019). Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας τηρήθηκε η επιστημονική δεοντολογία σύμφωνα με τον Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας της Επιστημονικής Έρευνας του Πανεπιστημίου Πατρών (2019). Διασφαλίστηκε η ενημερωμένη συναίνεση, η ανωνυμία των συμμετεχόντων της έρευνας και η προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, αλλά και δόθηκε η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αποσυρθούν από την έρευνα χωρίς καμία υποχρέωση οποιαδήποτε στιγμή.

Η έρευνα διήρκεσε από τις 12 Νοεμβρίου 2021 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2021. Αρχικά, συγγράφηκε η πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα, η οποία ανέφερε ότι η συμμετοχή στην έρευνα είναι ανώνυμη και κρατείται πλήρης εμπιστευτικότητα, η χρήση των δεδομένων γίνεται αποκλειστικά για ερευνητικούς σκοπούς και δινόταν η επιλογή στον συμμετέχοντα να αποσυρθεί χωρίς καμία υποχρέωση οποιαδήποτε στιγμή επιθυμούσε να μην συνεχίσει. Η πρόσκληση περιλάμβανε το σύνδεσμο της έρευνας και στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) ή προσωπικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων στους συμμετέχοντες.

Η ερευνήτρια επικοινωνήσε σε πρώτη φάση με πέντε άτομα του στενού κοινωνικού της κύκλου για να σταλθεί η έρευνα πιλοτικά προκειμένου να διαπιστωθεί η ορθή λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας Google forms και η ορθή αυτόματη καταγραφή των απαντήσεων των συμμετεχόντων στο ηλεκτρονικό αρχείο. Εφόσον δεν υπήρξε κάποιο πρόβλημα με αυτές τις πρώτες συμμετοχές ξεκίνησε η διαδικασία της έρευνας με την μέθοδο της χιονοστιβάδας. Η ερευνήτρια ήρθε σε επικοινωνία μέσω προσωπικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων με 25 άτομα του στενού κοινωνικού της κύκλου, οι οποίοι ήταν ενήλικες με ισότιμη εκπροσώπηση των δύο φύλων και από όλη την Ελλάδα. Η ερευνήτρια ενημέρωνε για το σκοπό της έρευνας και προχωρούσε σε αποστολή της πρόσκλησης για συμμετοχή στην έρευνα, εφόσον τα άτομα συμφωνούσαν να συμμετάσχουν. Στη συνέχεια, η ερευνήτρια διαπίστωνε τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είτε από ενημέρωση των ίδιων των ατόμων είτε από επόμενη επικοινωνία μαζί τους, καθώς το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο. Σε επόμενη

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

φάση, ζητούνταν ευγενικά από τα συγκεκριμένα άτομα να αποστείλουν τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δικών τους γνωστών ατόμων (φίλοι, οικογένεια, κ.λπ.) με παρόμοια χαρακτηριστικά (ενήλικες με ισότιμη εκπροσώπηση των δύο φύλων από όλη την Ελλάδα), ώστε να τους προωθήσει η ερευνήτρια την πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα. Δίνονταν και η επιλογή να προωθήσουν οι ίδιοι την έρευνα στα άτομα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή messenger με κοινοποίηση στην ερευνήτρια. Η αποστολή της πρόσκλησης σε αυτά τα άτομα αποτέλεσε το πρώτο «κύμα».

Η πρόσκληση της έρευνας αποστέλλονταν στα άτομα του πρώτου «κύματος» και η ερευνήτρια επικοινωνούσε μαζί τους μετά από 3-4 μέρες για να διαπιστώσει αν είχαν συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο. Αφότου την ενημέρωναν για την επιτυχή συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, ζητούνταν από τα άτομα αυτά να αποστείλουν με τη σειρά τους τις διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου δικών τους γνωστών ατόμων (φίλοι, οικογένεια, κ.λπ.) με παρόμοια χαρακτηριστικά (ενήλικες με ισότιμη εκπροσώπηση των δύο φύλων από όλη την Ελλάδα), για να ακολουθήσει η ίδια διαδικασία με το πρώτο «κύμα». Η αποστολή της πρόσκλησης στα άτομα αυτά αποτέλεσε το δεύτερο «κύμα».

Δυστυχώς, το δεύτερο «κύμα» λειτούργησε μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, καθώς δεν υπήρξε ανταπόκριση από την πλειοψηφία των ατόμων και σταματούσε εκεί το «κύμα» και η επικοινωνία της ερευνήτριας. Για αυτό τον λόγο, η ερευνήτρια προχώρησε στην αποστολή της πρόσκλησης της έρευνας σε άτομα εκτός του στενού κοινωνικού της κύκλου μέσω προσωπικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης για να δημιουργηθούν νέα «κύματα». Η επιλογή (ενήλικες με ισότιμη εκπροσώπηση των δύο φύλων από όλη την Ελλάδα) και η επικοινωνία με τα άτομα γινόταν με παρόμοιο τρόπο με τα άτομα του στενού κοινωνικού κύκλου της ερευνήτριας. Η ερευνήτρια ερχόταν σε επικοινωνία μέσω προσωπικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων (direct message ή messenger) με τα άτομα αυτά, ενημέρωνε για το σκοπό της έρευνας και όταν υπήρχε θετική ανταπόκριση έστελνε την πρόσκληση για συμμετοχή στην έρευνα. Όταν οι συμμετέχοντες δεν ανταποκρίνονταν στα μηνύματα της ερευνήτριας τότε σταματούσε η επικοινωνία.

Καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας υπήρχε συχνή και διακριτική επικοινωνία με τους συμμετέχοντες της έρευνας, τόσο για τη διαπίστωση της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου όσο και για την παροχή καθοδήγησης και βοήθειας. Μετά από αρκετές προσπάθειες για εντοπισμό και ενημέρωση των συμμετεχόντων, η συλλογή του δείγματος ολοκληρώθηκε με τη συγκέντρωση 483 ατόμων.

3. ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων είναι ο κοινωνικός κυνισμός, η επιβράβευση της προσπάθειας, η θρησκευτικότητα, η κοινωνική πολυπλοκότητα και ο έλεγχος από τη μοίρα. Η υποκειμενική ευημερία των ατόμων απαρτίζεται από τις διαστάσεις της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και των σχέσεων. Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων των ατόμων διερευνήθηκε ως προς τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας. Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία επιχείρησε να απαντήσει η παρούσα έρευνα ήταν:

1. Υπάρχουν διαφορές (α) στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας; (β) στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας; (γ) στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση και στη συναισθηματική ασφάλεια ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;
2. Υπάρχει σχέση ανάμεσα στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις, και στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση, στη συναισθηματική ασφάλεια και στα δημογραφικά στοιχεία: ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;
3. Προβλέπεται η κάθε μία από τις υπό διερεύνηση μεταβλητές από τις υπόλοιπες μεταβλητές της παρούσας έρευνας; Συγκεκριμένα: (α) Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων προβλέπονται από την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα; (β) Η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων,

το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα; (γ) Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, τη διάρκεια φιλίας, τη συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;

Προκειμένου να απαντηθεί το πρώτο ερευνητικό ερώτημα χρησιμοποιήθηκε το παραμετρικό κριτήριο t για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Independent Samples t -test) για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» και συγκεκριμένα για τις εξαρτημένες μεταβλητές «κοινωνικός κυνισμός» και «έλεγχος από τη μοίρα». Χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney U test για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» στις περιπτώσεις που η εξαρτημένη μεταβλητή παρουσίαζε μη ομαλή κατανομή τιμών. Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές «ηλικία», «μορφωτικό επίπεδο» και «τόπος κατοικίας» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Kruskal-Wallis για τρία ή περισσότερα ανεξάρτητα δείγματα. Προκειμένου να απαντηθεί το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα πραγματοποιήθηκε ανάλυση συσχετίσεων με την χρήση του συντελεστή συσχέτισης ή r_s του Spearman (Spearman's rank correlation coefficient) λόγω μη ομαλής κατανομής των δεδομένων της έρευνας. Τέλος, για να απαντηθεί το τρίτο ερευνητικό ερώτημα πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης (multiple regression) με τη μέθοδο αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection). Στην υποενότητα που ακολουθεί, πριν την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, παρατίθενται οι δείκτες εσωτερικής συνοχής Cronbach alpha των μεταβλητών της έρευνας.

3.1 Αξιοπιστία Εργαλείων

Η αξιοπιστία των εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν ελέγχθηκε με τον δείκτη εσωτερικής συνοχής Cronbach alpha (Cronbach α). Ο δείκτης Cronbach α δημιουργήθηκε από τον Lee Cronbach (1951) για να περιγράψει τον βαθμό στον οποίο οι προτάσεις ενός εργαλείου μετρούν την ίδια εννοιολογική κατασκευή και σχετίζεται με την αλληλοσυσχέτιση των προτάσεων του εργαλείου. Αποδεκτές τιμές για τον δείκτη Cronbach α είναι άνω του .60 (Cohen et al., 2007). Όσο μεγαλύτερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο μεγαλύτερη είναι η αξιοπιστία εσωτερικής συνοχής του εργαλείου, με τιμές άνω του .80 να φανερώνουν υψηλή αξιοπιστία. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει τους δείκτες Cronbach α για τα εργαλεία της έρευνας.

Πίνακας 2*Δείκτες Cronbach α Εργαλείων*

Εργαλεία έρευνας	Cronbach α
Ερωτηματολόγιο SAS II	
Κοινωνικός κυνισμός	.768
Επιβράβευση της προσπάθειας	.754
Θρησκευτικότητα	.896
Κοινωνική πολυπλοκότητα	.583
Έλεγχος από τη μοίρα	.778
Κλίμακα SWB BBC	
Ψυχολογική ευημερία	.882
Φυσική κατάσταση και ευημερία	.751
Σχέσεις	.765
Ερωτηματολόγιο MFQ-FF	
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	.868
Βοήθεια	.846
Οικειότητα	.866
Αξιόπιστη συμμαχία	.892
Συναισθηματική ασφάλεια	.885
Αυτο-επικύρωση	.892

Ο δείκτης Cronbach α για το «Ερωτηματολόγιο SAS II» ήταν μεγαλύτερος του .70 για τους τέσσερις παράγοντες από τους πέντε των κοινωνικών αξιωμάτων, ώστε η κλίμακα παρουσιάζει ικανοποιητικό βαθμό εσωτερικής συνοχής. Συγκεκριμένα, για τον παράγοντα του Κοινωνικού κυνισμού ο Cronbach α ήταν .768, για τον παράγοντα της Επιβράβευσης της προσπάθειας ήταν .754, για τον παράγοντα της Θρησκευτικότητας ήταν .896, για τον παράγοντα της Κοινωνικής πολυπλοκότητας ήταν .583 και για τον παράγοντα του Ελέγχου από τη μοίρα ήταν .778.

Ο δείκτης του Cronbach α για ολόκληρη την «Κλίμακα Υποκειμενικής Ευημερίας του BBC» ήταν .907, κάτι το οποίο δηλώνει εξαιρετική αξιοπιστία του εργαλείου μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων. Για τις τρεις υποκλίμακες του εργαλείου ο δείκτης Cronbach α ήταν μεγαλύτερος του .70, ώστε η κλίμακα παρουσιάζει ικανοποιητικό βαθμό εσωτερικής συνοχής. Αναλυτικά, για την υποκλίμακα της ψυχολογικής ευημερίας ήταν .882, για την υποκλίμακα της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ήταν .751 και για την υποκλίμακα των σχέσεων ήταν .765.

Ο δείκτης του Cronbach α για το «Ερωτηματολόγιο Φιλίας του McGill – Λειτουργικά Συστατικά της Φιλίας» ήταν μεγαλύτερος του .80 και για τις έξι υποκλίμακες του ερωτηματολογίου, ώστε η κλίμακα παρουσιάζει ικανοποιητικό βαθμό εσωτερικής συνοχής.

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Πιο συγκεκριμένα, για την υποκλίμακα της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ήταν .868, για την υποκλίμακα της βοήθειας ήταν .846, για την υποκλίμακα της οικειότητας ήταν .866, για την υποκλίμακα της αξιόπιστης συμμαχίας ήταν .892, για την υποκλίμακα της συναισθηματικής ασφάλειας ήταν .885 και για την υποκλίμακα της αυτο-επικύρωσης ήταν .892.

3.2 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία

Προκειμένου να απαντηθεί το πρώτο υποερώτημα του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος «Υπάρχουν διαφορές στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;» χρησιμοποιήθηκε το παραμετρικό κριτήριο t για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Independent Samples t -test) για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» και συγκεκριμένα για τις εξαρτημένες μεταβλητές «Κοινωνικός κυνισμός» και «Έλεγχος από τη μοίρα». Επίσης, χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney U test για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο» και συγκεκριμένα για τις εξαρτημένες μεταβλητές «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα» και «Κοινωνική πολυπλοκότητα», καθώς οι τιμές τους παρουσίαζαν μη ομαλή κατανομή. Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές «ηλικία», «μορφωτικό επίπεδο» και «τόπος κατοικίας» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Kruskal-Wallis για τρία ή περισσότερα ανεξάρτητα δείγματα.

3.2.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Φύλο

Πραγματοποιήθηκε παραμετρικός έλεγχος για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Independent Samples t -test) για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Κοινωνικός κυνισμός» και «Έλεγχος από τη μοίρα» ως προς το φύλο. Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Mann-Whitney U Test) για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα» και «Κοινωνική πολυπλοκότητα» ως προς το φύλο.

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 3 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα του παραμετρικού ελέγχου για δύο ανεξάρτητα δείγματα για τους δύο παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Κοινωνικός κυνισμός» και «Έλεγχος από τη μοίρα». Αναλυτικά, για τον παράγοντα του Κοινωνικού κυνισμού βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς το φύλο ($t_{(462)}=4.23$, $p<.05$), με τους άνδρες να εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία συγκριτικά με τις γυναίκες. Για τον παράγοντα του Ελέγχου από τη μοίρα δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς το φύλο ($t_{(462)}=.49$, $p>.05$).

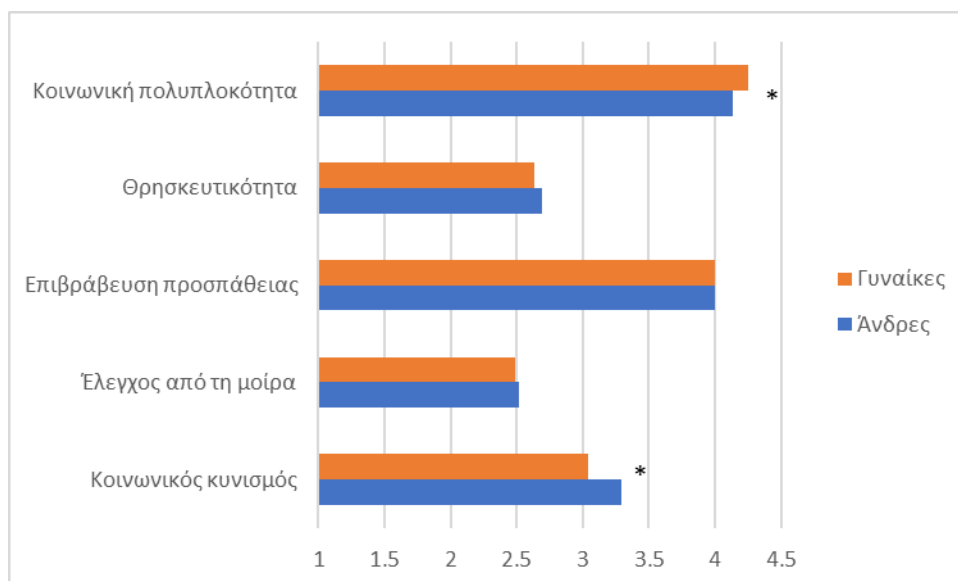
Πίνακας 3*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Φύλο*

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Άνδρες		Γυναίκες		t(462)	p	Cohen's d
	M	SD	M	SD			
Κοινωνικός κυνισμός	3.29	.59	3.04	.61	4.23	.000	.414
Έλεγχος από τη μοίρα	2.52	.71	2.49	.69	.49	.625	.043

Ο Πίνακας 4 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για δύο ανεξάρτητα δείγματα για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα» και «Κοινωνική πολυπλοκότητα». Αναλυτικά, διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στον παράγοντα της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(465)}=23491.5$, $Z=-.81$, $p>.05$, $r=-.04$), ούτε για τον παράγοντα Θρησκευτικότητα διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($U_{(465)}=23772$, $Z=-.60$, $p>.05$, $r=-.03$) ως προς το φύλο. Για τον παράγοντα Κοινωνική πολυπλοκότητα διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ($U_{(465)}=20163.5$, $Z=-3.23$, $p<.05$, $r=-.15$), με τους άνδρες να έχουν χαμηλότερη βαθμολογία συγκριτικά με τις γυναίκες.

Πίνακας 4*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Φύλο*

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Άνδρες	Γυναίκες	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Επιβράβευση προσπάθειας	4.00	4.00	23491.5	-.81	.421	-.04
Θρησκευτικότητα	2.69	2.63	23772.0	-.60	.548	-.03
Κοινωνική πολυπλοκότητα	4.13	4.25	20163.5	-3.23	.001	-.15

Σχήμα 1*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Φύλο*Σημείωση. * = $p < .05$ **3.2.2 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς την Ηλικία**

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τρία ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Κοινωνικός κυνισμός», «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα», «Κοινωνική πολυπλοκότητα» και «Έλεγχος από τη μοίρα» ως προς την ηλικία. Οι ηλικιακές ομάδες που διαμορφώθηκαν ήταν «18-25 έτη», «26-34 έτη» και «άνω των 35».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 5 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τρία ανεξάρτητα δείγματα για τους πέντε παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων. Αναλυτικά, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($H_{(2)}=1.87$, $p>.05$) και της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($H_{(2)}=3.54$, $p>.05$) δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς την ηλικία. Για τους παράγοντες της Θρησκευτικότητας ($H_{(2)}=7.86$, $p<.05$), της Κοινωνικής πολυπλοκότητας ($H_{(2)}=6.2$, $p<.05$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($H_{(2)}=20.63$, $p<.05$) βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς την ηλικία.

Πίνακας 5*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς την Ηλικία*

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	18-25 έτη	26-34 έτη	άνω των 35	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn		
Κοινωνικός κυνισμός	3.13	3.13	3.20	1.87	.392
Επιβράβευση προσπάθειας	4.13	4.00	4.00	3.54	.170
Θρησκευτικότητα	2.75	2.50	2.81	7.86	.020
Κοινωνική πολυπλοκότητα	4.25	4.25	4.13	6.20	.045
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.50	2.63	20.63	.000

Ο Πίνακας 6 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Θρησκευτικότητας, της Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα ως προς τις ηλικιακές ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη. Δεν αναδείχθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους συμμετέχοντες 18-25 έτη και στους συμμετέχοντες 26-34 έτη.

Πίνακας 6*Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη*

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	18-25 έτη	26-34 έτη	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn			
Θρησκευτικότητα	2.75	2.50	12022.0	-1.19	.234
Κοινωνική πολυπλ.	4.25	4.25	11927.0	-1.31	.191
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.50	11988.0	-1.23	.218

Ο Πίνακας 7 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Θρησκευτικότητας, της Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα ως προς τις ηλικιακές ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35. Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες της Θρησκευτικότητας ($U_{(329)}=10769.5$, $Z=-2.77$, $p<.05$, $r=-.15$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(329)}=10274$, $Z=-3.36$, $p<.05$, $r=-.19$) τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους συμμετέχοντες 26-34 έτη και άνω των 35, με τους συμμετέχοντες άνω των 35 να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες 26-34 έτη.

Πίνακας 7

Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35

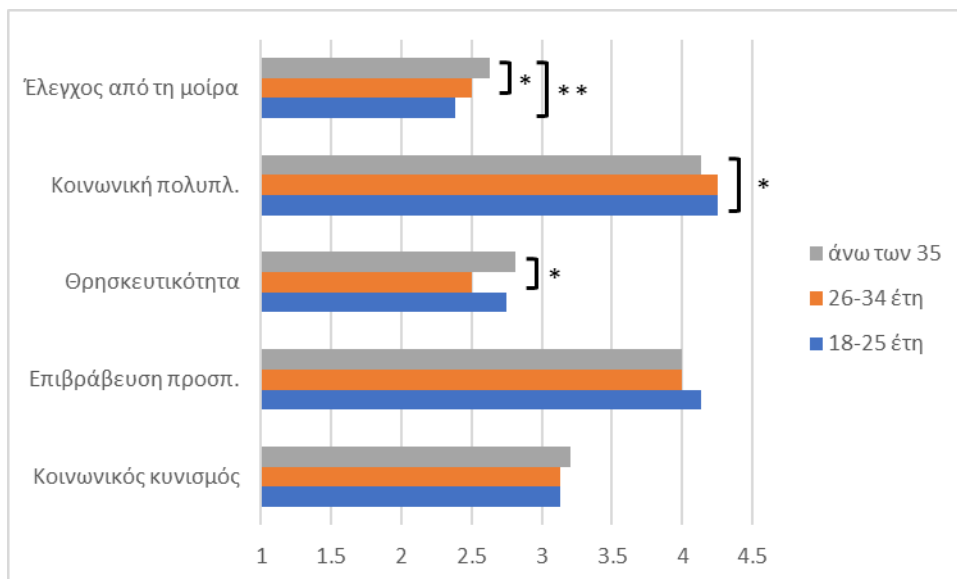
Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	26-34 έτη	άνω των 35	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Θρησκευτικότητα	2.50	2.81	10769.5	-2.77	.006	-.15
Κοινωνική πολυπλ.	4.25	4.13	11939.5	-1.40	.161	-.08
Έλεγχος από τη μοίρα	2.50	2.63	10274.0	-3.36	.001	-.19

Ο Πίνακας 8 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Θρησκευτικότητας, της Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα ως προς τις ηλικιακές ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35. Συγκεκριμένα, για τον παράγοντα της Κοινωνικής πολυπλοκότητας τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους συμμετέχοντες 18-25 έτη και άνω των 35 ($U_{(271)}=7589$, $Z=-2.48$, $p<.05$, $r=-.15$), με τους συμμετέχοντες 18-25 έτη να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες άνω των 35. Για τον παράγοντα Ελέγχου από τη μοίρα τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στους συμμετέχοντες 18-25 έτη και άνω των 35 ($U_{(271)}=6317$, $Z=-4.45$, $p<.05$, $r=-.27$), με τους συμμετέχοντες άνω των 35 να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες 18-25 έτη.

Πίνακας 8

Διαφορές Επιπέδων Θρησκευτικότητας, Κοινωνικής Πολυπλοκότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	18-25 έτη	άνω των 35	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Θρησκευτικότητα	2.75	2.81	8185.0	-1.54	.123	-.09
Κοινωνική πολυπλ.	4.25	4.13	7589.0	-2.48	.013	-.15
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.63	6317.0	-4.45	.000	-.27

Σχήμα 2*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς την Ηλικία*

Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

3.2.3 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για πέντε ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Κοινωνικός κυνισμός», «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα», «Κοινωνική πολυπλοκότητα» και «Έλεγχος από τη μοίρα» ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Οι ομάδες του μορφωτικού επιπέδου διαμορφώθηκαν ως εξής: «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου», «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ», «Απόφοιτοι ΑΕΙ», «Απόφοιτοι ΤΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 9 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για πέντε ανεξάρτητα δείγματα για τους πέντε παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων. Συγκεκριμένα, για τον παράγοντα Κοινωνική πολυπλοκότητα δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς το μορφωτικό επίπεδο ($H(4)=.86$, $p > .05$). Για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων Κοινωνικός κυνισμός ($H(4)=40.04$, $p < .05$), Επιβράβευση της προσπάθειας ($H(4)=10.98$, $p < .05$), Θρησκευτικότητα ($H(4)=22.49$, $p < .05$) και Έλεγχος από τη μοίρα ($H(4)=28.6$, $p < .05$) βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς το μορφωτικό επίπεδο.

Πίνακας 9*Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο*

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Δ/Γ/Λ	Φοιτητές	ΑΕΙ	ΤΕΙ	ΜΔΕ/ ΔΔ	H	p
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Κοινωνικός κυνισμός	3.50	3.25	3.00	3.38	2.88	40.04	.000
Επιβράβευση προσπ.	4.06	4.13	4.00	4.13	3.88	10.98	.027
Θρησκευτικότητα	3.06	2.75	2.50	2.88	2.38	22.49	.000
Κοινωνική πολυπλ.	4.25	4.25	4.25	4.19	4.25	.86	.930
Έλεγχος από τη μοίρα	2.88	2.38	2.50	2.69	2.29	28.60	.000

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο, ΜΔΕ: Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ΔΔ: Διδακτορική διατριβή

Ο Πίνακας 10 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(134)}=1280.5$, $Z=-3.49$, $p<.05$, $r=-.30$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(134)}=1526.5$, $Z=-2.34$, $p<.05$, $r=-.20$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(134)}=1289$, $Z=-3.45$, $p<.05$, $r=-.30$) τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ», με τους απόφοιτους δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Πίνακας 10

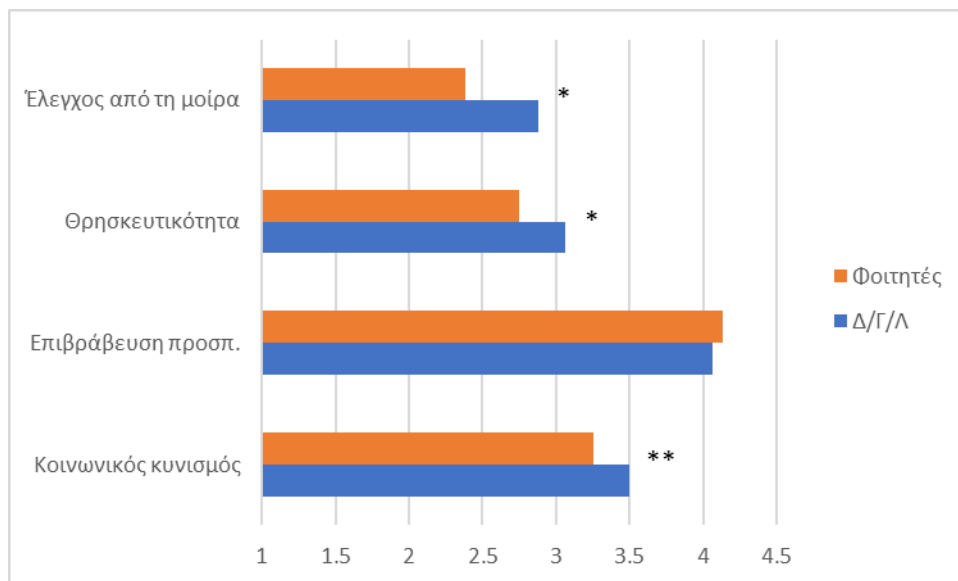
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Δ/Γ/Λ	Φοιτητές	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.50	3.25	1280.5	-3.49	.000	-.30
Επιβράβευση προσπ.	4.06	4.13	1857.0	-.79	.432	-.23
Θρησκευτικότητα	3.06	2.75	1526.5	-2.34	.020	-.20
Έλεγχος από τη μοίρα	2.88	2.38	1289.0	-3.45	.001	-.30

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο

Σχήμα 3

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ

Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

Ο Πίνακας 11 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και «Απόφοιτοι ΑΕΙ». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(212)}=1987$, $Z=-4.98$, $p < .05$, $r=-.34$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(212)}=2581$, $Z=-3.36$, $p < .05$, $r=-.23$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(212)}=2620.5$, $Z=-3.26$, $p < .05$, $r=-.22$) τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΑΕΙ», με τους απόφοιτους δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους απόφοιτους ΑΕΙ.

Πίνακας 11

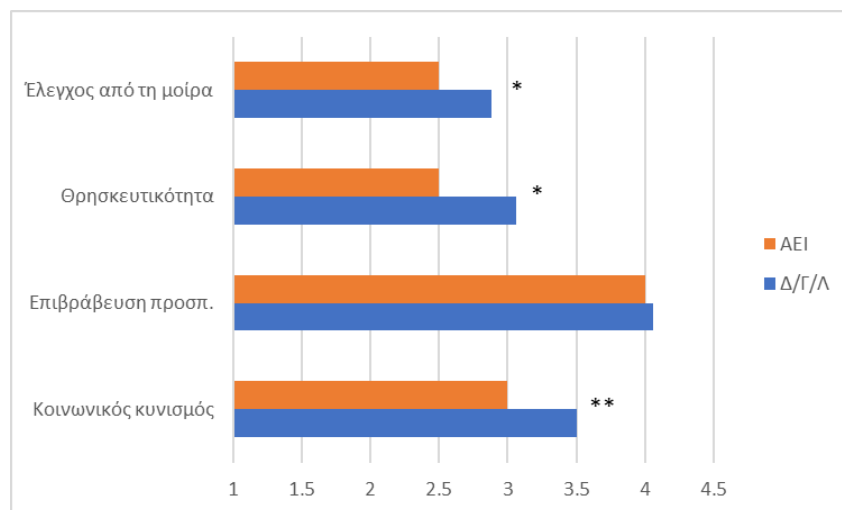
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΑΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Δ/Γ/Λ	ΑΕΙ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.50	3.00	1987.0	-4.98	.000	-.34
Επιβράβευση προσπ.	4.06	4.00	3293.5	-1.43	.153	-.10
Θρησκευτικότητα	3.06	2.50	2581.0	-3.36	.001	-.23
Έλεγχος από τη μοίρα	2.88	2.50	2620.0	-3.26	.001	-.22

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο

Σχήμα 4

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΑΕΙ

Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

Ο Πίνακας 12 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και «Απόφοιτοι ΤΕΙ». Ακολουθεί περιγραφή για τον παράγοντα του Κοινωνικού κυνισμού, για τον οποίο τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΤΕΙ» ($U_{98}=887.5$, $Z=-2.20$, $p<.05$, $r=-.22$), με τους απόφοιτους

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους απόφοιτους ΤΕΙ.

Πίνακας 12

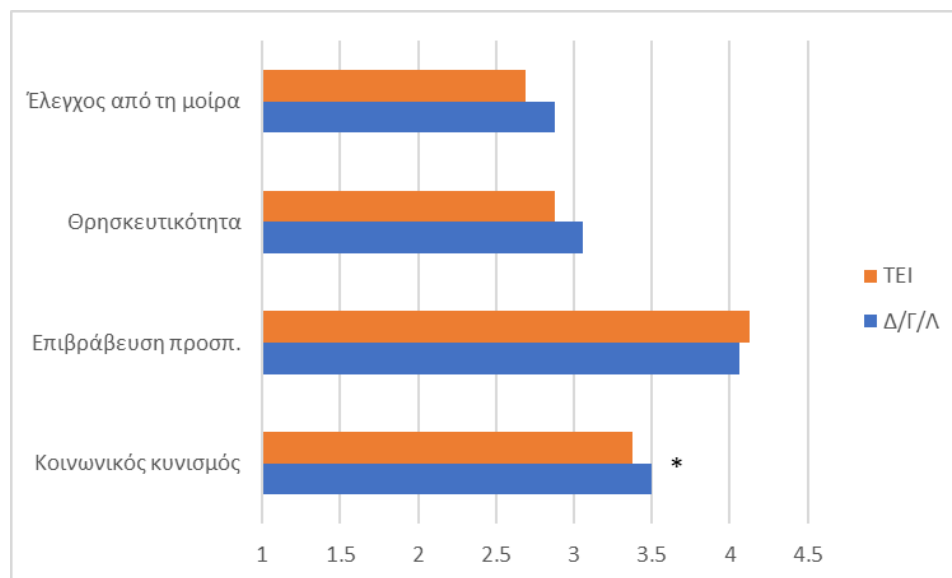
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΤΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Δ/Γ/Λ	ΤΕΙ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.50	3.38	887.5	-2.20	.028	-.22
Επιβράβευση προσπ.	4.06	4.13	1163.0	-.24	.814	-.02
Θρησκευτικότητα	3.06	2.88	1079.5	-.83	.406	-.08
Έλεγχος από τη μοίρα	2.88	2.69	1095.0	-.72	.471	-.07

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο

Σχήμα 5

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Απόφοιτους ΤΕΙ

Σημείωση. * = $p < .05$

Ο Πίνακας 13 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(159)}=1229.5$, $Z=-5.21$, $p<.05$, $r=-.41$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(159)}=1646.5$, $Z=-3.62$, $p<.05$, $r=-.29$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(159)}=1560$, $Z=-3.95$, $p<.05$, $r=-.31$) τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος», με τους απόφοιτους δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους κάτοχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος.

Πίνακας 13

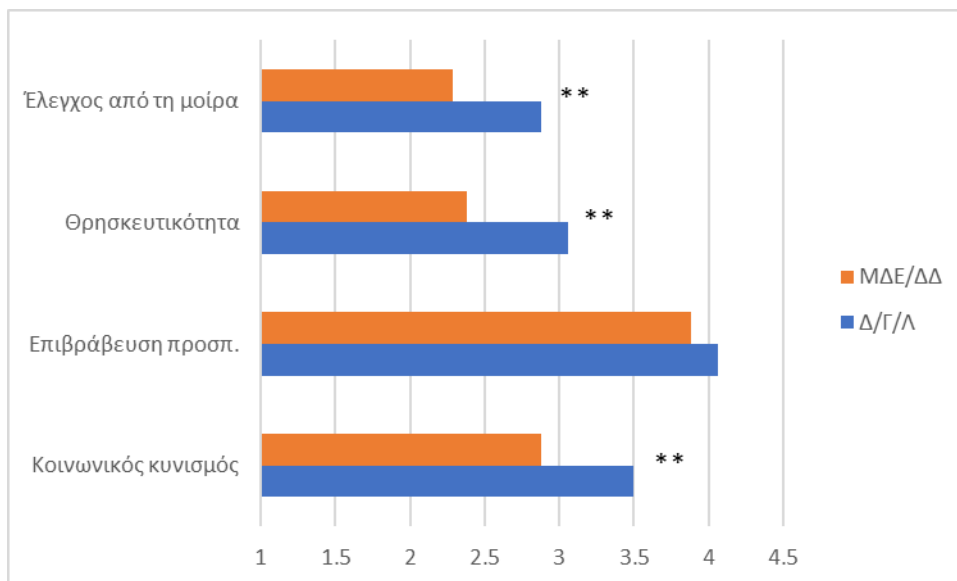
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Δ/Γ/Λ	ΜΔΕ/ΔΔ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.50	2.88	1229.5	-5.21	.000	-.41
Επιβράβευση προσπ.	4.06	3.88	2279.5	-1.22	.223	-.10
Θρησκευτικότητα	3.06	2.38	1646.5	-3.62	.000	-.29
Έλεγχος από τη μοίρα	2.88	2.29	1560.0	-3.95	.000	-.31

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο, ΜΔΕ: Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ΔΔ: Διδακτορική διατριβή

Σχήμα 6

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους Δημοτικού/Γυμνασίου/Λυκείου και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Σημείωση. ** = $p < .001$

Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και «Απόφοιτοι ΑΕΙ». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(254)}=6127.5$, $Z=-2.12$, $p<.05$, $r=-.13$) και της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(254)}=5726$, $Z=-2.84$, $p<.05$, $r=-.18$) τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΑΕΙ», με τους φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους απόφοιτους ΑΕΙ.

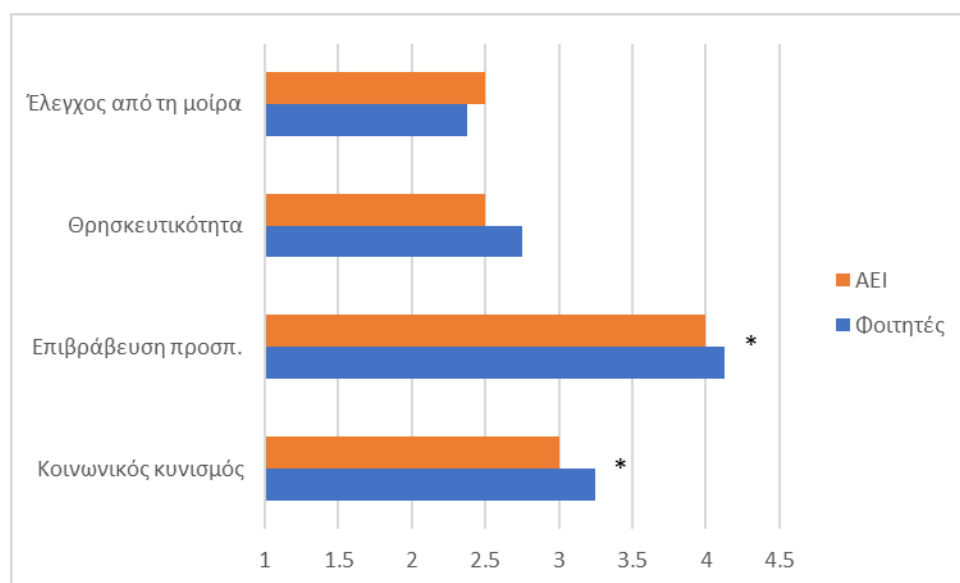
Πίνακας 14

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΑΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Φοιτητές	ΑΕΙ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.25	3.00	6127.5	-2.12	.034	-.13
Επιβράβευση προσπ.	4.13	4.00	5726.0	-2.84	.004	-.18
Θρησκευτικότητα	2.75	2.50	6608.0	-1.25	.211	-.08
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.50	6902.0	-.72	.470	-.05

Σχήμα 7

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΑΕΙ

Σημείωση. * = $p < .05$

Ο Πίνακας 15 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και «Απόφοιτοι ΤΕΙ». Ακολουθεί περιγραφή για τον παράγοντα του Ελέγχου από τη μοίρα, για τον οποίο τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΤΕΙ» ($U_{(140)}=1536.5$, $Z=-3.25$, $p<.05$, $r=-.27$), με τους απόφοιτους ΤΕΙ να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ.

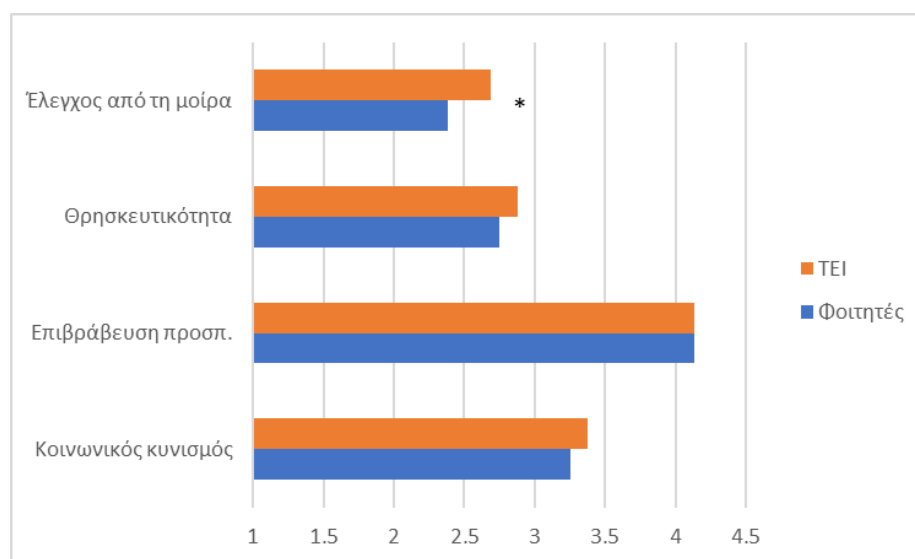
Πίνακας 15

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Φοιτητές	ΤΕΙ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.25	3.38	2003.5	-1.23	.218	-.10
Επιβράβευση προσπ.	4.13	4.13	2181.5	-.46	.645	-.04
Θρησκευτικότητα	2.75	2.88	1929.0	-1.55	.121	-.13
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.69	1536.5	-3.25	.001	-.27

Σχήμα 8

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ

Σημείωση. * = $p < .05$

Ο Πίνακας 16 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(201)}=3835$, $Z=-2.79$, $p<.05$, $r=-.20$) και της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(201)}=3995$, $Z=-2.40$, $p<.05$, $r=-.17$) τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος», με τους φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ να

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους κάτοχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος.

Πίνακας 16

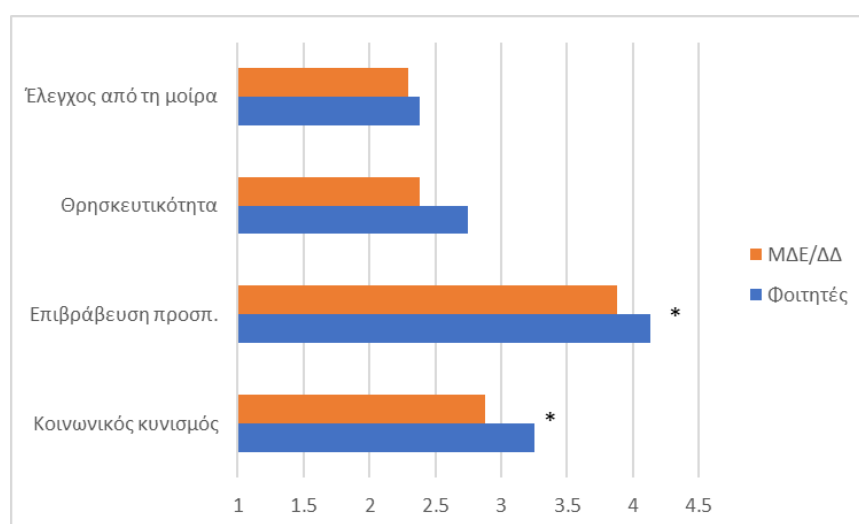
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Φοιτητές	ΜΔΕ/ΔΔ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.25	2.88	3835.0	-2.79	.005	-.20
Επιβράβευση προσπ.	4.13	3.88	3995.0	-2.40	.017	-.17
Θρησκευτικότητα	2.75	2.38	4296.0	-1.65	.098	-.12
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.29	4648.0	-.79	.428	-.06

Σημείωση. ΜΔΕ: Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ΔΔ: Διδακτορική διατριβή

Σχήμα 9

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Σημείωση. * = $p < .05$

Ο Πίνακας 17 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΑΕΙ» και «Απόφοιτοι ΤΕΙ». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(218)}=3172$, $Z=-2.89$, $p<.05$, $r=-.20$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(218)}=3174.5$, $Z=-2.88$, $p<.05$, $r=-.20$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(218)}=3187$, $Z=-2.85$, $p<.05$, $r=-.19$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΑΕΙ» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΤΕΙ», με τους απόφοιτους ΤΕΙ να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους απόφοιτους ΑΕΙ.

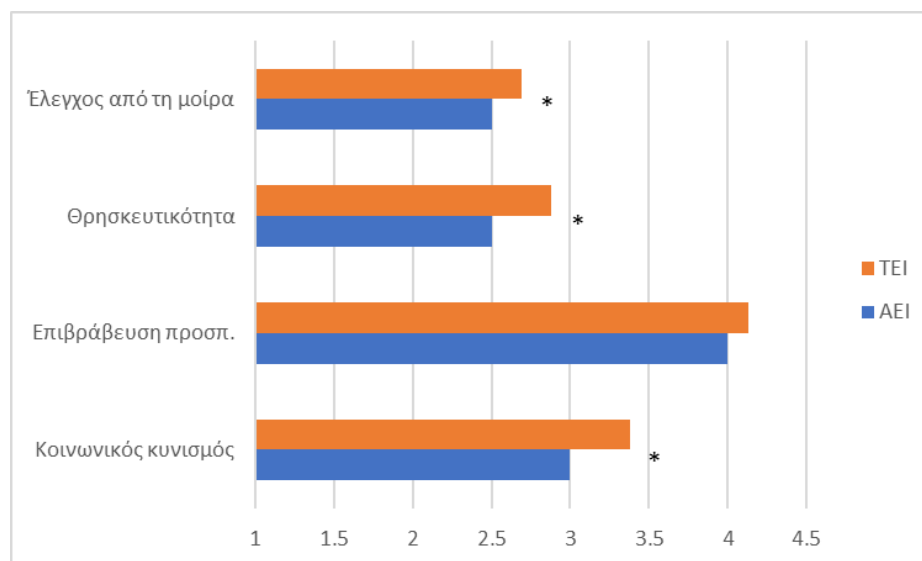
Πίνακας 17

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	ΑΕΙ	ΤΕΙ	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.00	3.38	3172.0	-2.89	.004	-.20
Επιβράβευση προσπ.	4.00	4.13	3587.0	-1.84	.065	-.12
Θρησκευτικότητα	2.50	2.88	3174.5	-2.88	.004	-.20
Έλεγχος από τη μοίρα	2.50	2.69	3187.0	-2.85	.004	-.19

Σχήμα 10

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Απόφοιτους ΤΕΙ

Σημείωση. * = $p<.05$

Ο Πίνακας 18 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΑΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος». Δεν αναδείχθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους απόφοιτους ΑΕΙ και στους κάτοχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος.

Πίνακας 18

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Απόφοιτους ΑΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	ΑΕΙ	ΜΔΕ/ΔΔ	U	Z	p
	Mdn	Mdn			
Κοινωνικός κυνισμός	3.00	2.88	8647.5	-1.11	.268
Επιβράβευση προσπ.	4.00	3.88	9274.5	-.16	.874
Θρησκευτικότητα	2.50	2.38	8843.5	-.81	.418
Έλεγχος από τη μοίρα	2.50	2.29	8286.0	-1.66	.098

Σημείωση. ΜΔΕ: Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ΔΔ: Διδακτορική διατριβή

Ο Πίνακας 19 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού, της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΤΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($U_{(165)}=1986.5$, $Z=-3.35$, $p<.05$, $r=-.26$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(165)}=1974.5$, $Z=-3.83$, $p<.05$, $r=-.30$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(165)}=1802$, $Z=-3.99$, $p<.05$, $r=-.31$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Απόφοιτοι ΤΕΙ» και στην ομάδα του μορφωτικού επιπέδου «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος», με τους απόφοιτους ΤΕΙ να έχουν στατιστικώς σημαντικά υψηλότερη βαθμολογία από τους κάτοχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος.

Πίνακας 19

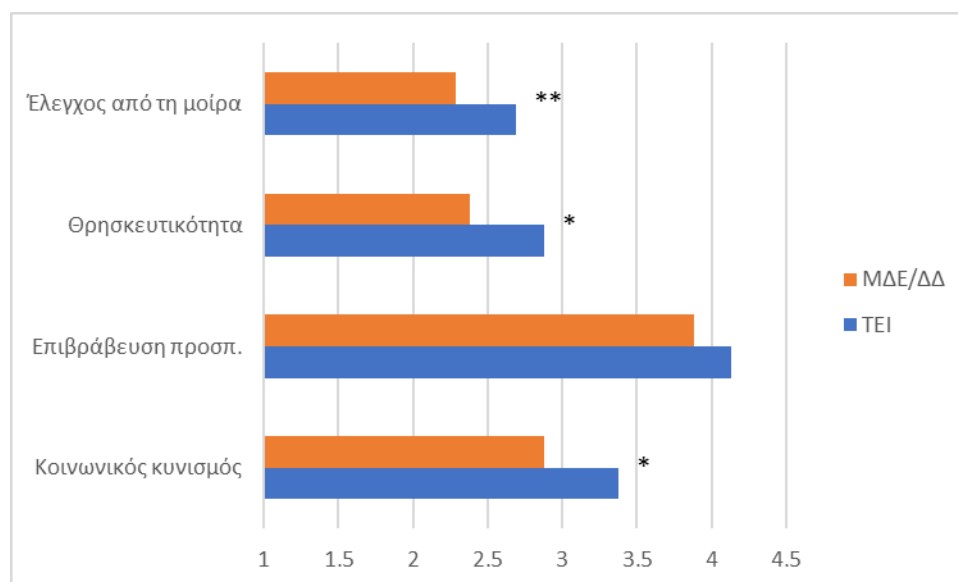
Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Αποφοιτούς ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	ΤΕΙ	ΜΔΕ/ΔΔ	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Κοινωνικός κυνισμός	3.38	2.88	1986.5	-3.35	.001	-.26
Επιβράβευση προσπ.	4.13	3.88	2519.0	-1.48	.140	-.12
Θρησκευτικότητα	2.88	2.38	1974.5	-3.83	.001	-.30
Έλεγχος από τη μοίρα	2.69	2.29	1802.0	-3.99	.000	-.31

Σημείωση. ΜΔΕ: Μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης, ΔΔ: Διδακτορική διατριβή

Σχήμα 11

Διαφορές Επιπέδων Κοινωνικού Κυνισμού, Επιβράβευση της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Αποφοιτούς ΤΕΙ και Κάτοχους Μεταπτυχιακού/Διδακτορικού Διπλώματος

Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

3.2.4 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων «Κοινωνικός κυνισμός», «Επιβράβευση της προσπάθειας», «Θρησκευτικότητα», «Κοινωνική πολυπλοκότητα» και «Έλεγχος από τη μοίρα» ως προς τον τόπο κατοικίας. Οι ομάδες του τόπου κατοικίας διαμορφώθηκαν ως εξής: «Χωριό/κωμόπολη», «Πρωτεύουσες νομών», «Πάτρα» και «Αθήνα» με βάση τον αυξανόμενο πληθυσμό στους αναφερόμενους τόπους.

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 20 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα για τους πέντε παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων. Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες του Κοινωνικού κυνισμού ($H_{(3)}=.16, p>.05$) και της Κοινωνικής πολυπλοκότητας ($H_{(3)}=.49, p>.05$) δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά ως προς τον τόπο κατοικίας. Για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων Επιβράβευση της προσπάθειας ($H_{(3)}=19.02, p<.05$), Θρησκευτικότητα ($H_{(3)}=24.13, p<.05$) και Έλεγχος από τη μοίρα ($H_{(3)}=9.62, p<.05$) βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς τον τόπο κατοικίας.

Πίνακας 20

Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιωμάτων	Χωριό/ κωμόπολη	Πρωτεύου σες νομών	Πάτρα	Αθήνα	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Κοινωνικός κυνισμός	3.25	3.00	3.25	3.13	5.21	.157
Επιβράβευση προσπ.	4.25	3.88	4.13	4.00	19.02	.000
Θρησκευτικότητα	3.00	2.45	2.75	2.38	24.13	.000
Κοινωνική πολυπλ.	4.25	4.25	4.13	4.13	2.43	.489
Έλεγχος από τη μοίρα	2.63	2.38	2.56	2.38	9.62	.022

Ο Πίνακας 21 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και για τους κατοίκους «Πρωτεύουσες νομών». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(176)}=2559.5, Z=-3.82, p<.05, r=-.29$), της

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Θρησκευτικότητας ($U_{(176)}=2482.5$, $Z=-4.04$, $p<.05$, $r=-.30$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(176)}=2919$, $Z=-2.74$, $p<.05$, $r=-.21$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και στους κατοίκους «Πρωτεύουσες νομών», με τους κατοίκους από χωριό/κωμόπολη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους κατοίκους από πρωτεύουσες νομών.

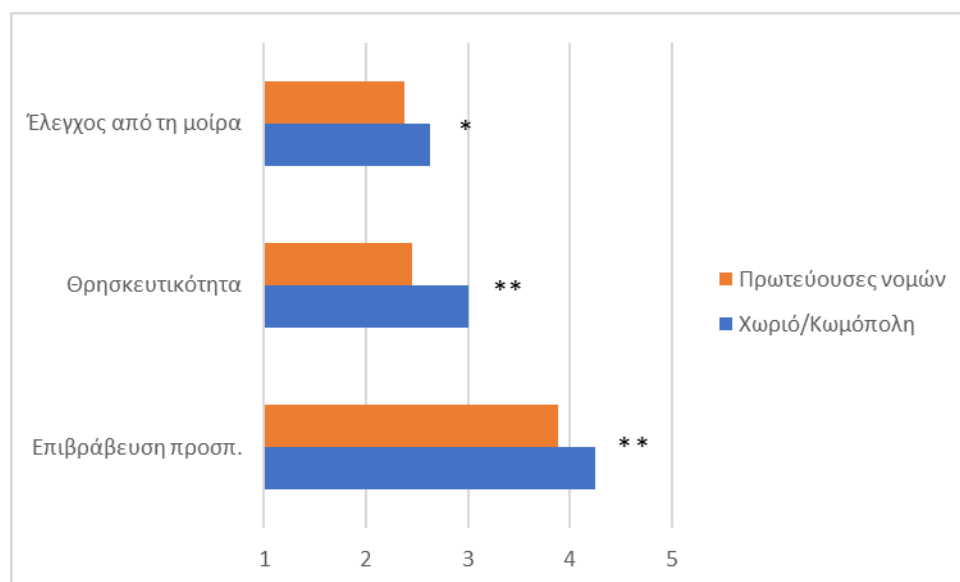
Πίνακας 21

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Χωριό/ κωμόπολη Mdn	Πρωτεύου σες νομών Mdn	U	Z	p	r
Επιβράβευση προσπ.	4.25	3.88	2559.5	-3.82	.000	-.29
Θρησκευτικότητα	3.00	2.45	2482.5	-4.04	.000	-.30
Έλεγχος από τη μοίρα	2.63	2.38	2919.0	-2.74	.006	-.21

Σχήμα 12

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών

Σημείωση. * = $p<.05$, ** = $p<.001$

Ο Πίνακας 22 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και για τους κατοίκους «Πάτρα». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(244)}=5546$, $Z=-1.97$, $p<.05$, $r=-.13$) και της Θρησκευτικότητας ($U_{(244)}=5319.5$, $Z=-2.40$, $p<.05$, $r=-.15$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και στους κατοίκους «Πάτρα», με τους κατοίκους από χωριό/κωμόπολη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους κατοίκους της Πάτρας.

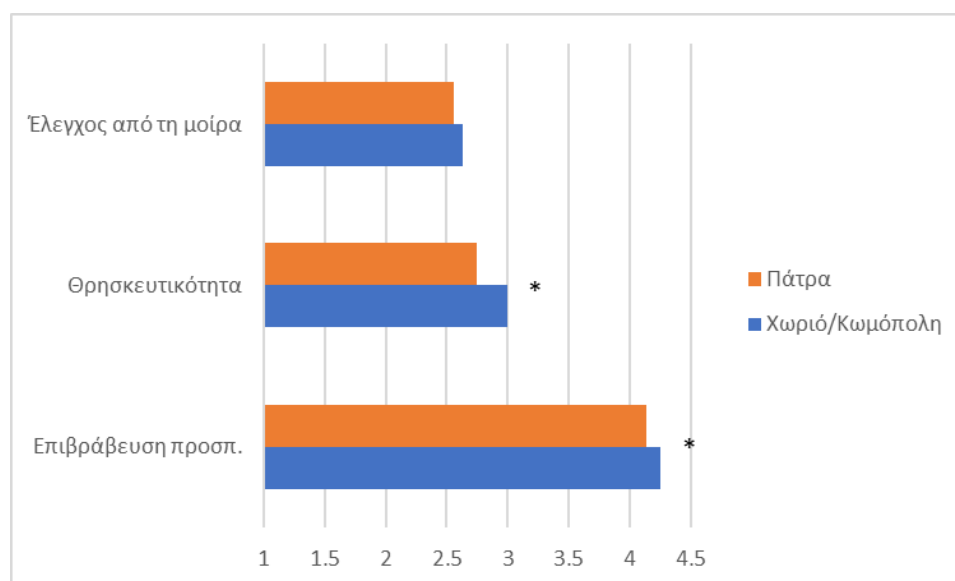
Πίνακας 22

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πάτρα

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Χωριό/ κωμόπολη	Πάτρα	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Επιβράβευση προσπ.	4.25	4.13	5546.0	-1.97	.049	-.13
Θρησκευτικότητα	3.00	2.75	5319.5	-2.40	.016	-.15
Έλεγχος από τη μοίρα	2.63	2.56	6115.0	-.86	.389	-.06

Σχήμα 13

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Πάτρα

Σημείωση. * = $p<.05$

Ο Πίνακας 23 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και για τους κατοίκους «Αθήνα». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(203)}=3578.5$, $Z=-3.29$, $p<.05$, $r=-.23$), της Θρησκευτικότητας ($U_{(203)}=3188.5$, $Z=-4.24$, $p<.05$, $r=-.30$) και του Ελέγχου από τη μοίρα ($U_{(203)}=3949.5$, $Z=-2.38$, $p<.05$, $r=-.17$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους «Χωριό/κωμόπολη» και στους κατοίκους «Αθήνα», με τους κατοίκους από χωριό/κωμόπολη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους κατοίκους της Αθήνας.

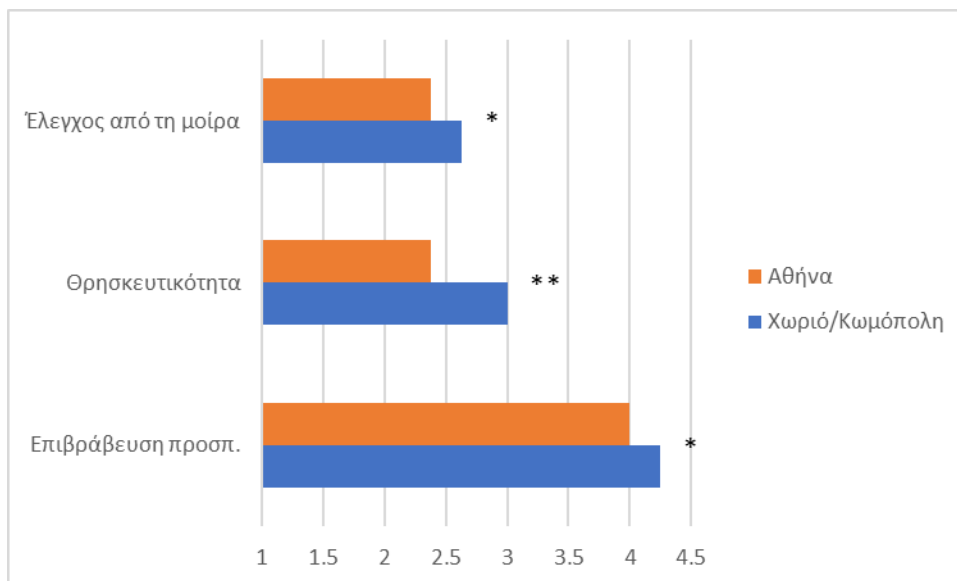
Πίνακας 23

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Αθήνα

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Χωριό/ κωμόπολη	Αθήνα	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
	Mdn	Mdn				
Επιβράβευση προσπ.	4.25	4.00	3578.5	-3.29	.001	-.23
Θρησκευτικότητα	3.00	2.38	3188.5	-4.24	.000	-.30
Έλεγχος από τη μοίρα	2.63	2.38	3949.5	-2.38	.017	-.17

Σχήμα 14

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Χωριό/Κωμόπολη και Κατοίκους από Αθήνα

Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

Ο Πίνακας 24 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Πρωτεύουσες νομών» και για τους κατοίκους «Πάτρα». Συγκεκριμένα, για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας ($U_{(260)}=6301.5$, $Z=-2.69$, $p<.05$, $r=-.17$) και της Θρησκευτικότητας ($U_{(260)}=6477.5$, $Z=-2.39$, $p<.05$, $r=-.15$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους «Πρωτεύουσες νομών» και στους κατοίκους «Πάτρα», με τους κατοίκους της Πάτρας να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους κατοίκους από πρωτεύουσες νομών.

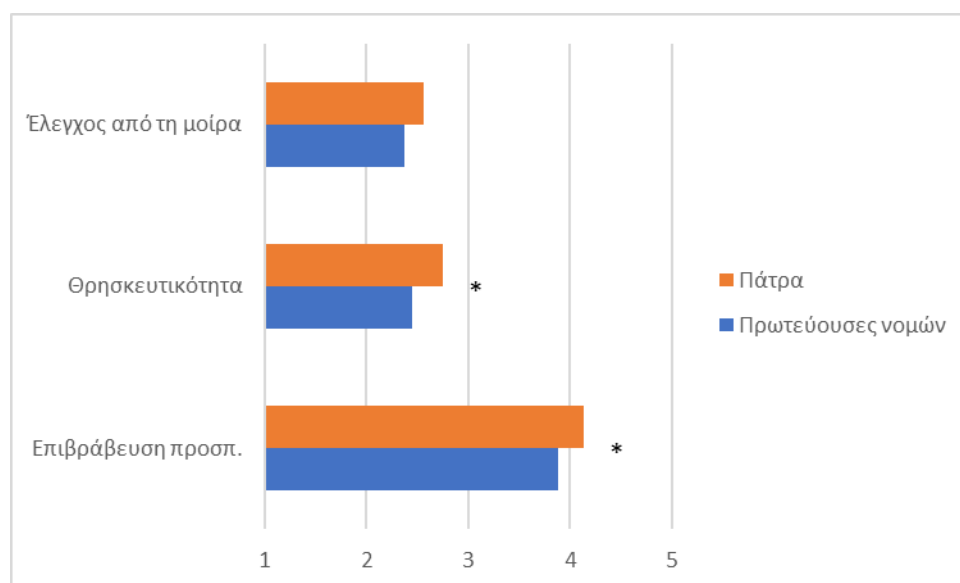
Πίνακας 24

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Πάτρα

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Πρωτεύουσες νομών	Πάτρα	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Επιβράβευση προσπ.	3.88	4.13	6301.5	-2.69	.007	-.17
Θρησκευτικότητα	2.45	2.75	6477.5	-2.39	.017	-.15
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.56	6767.0	-1.89	.059	-.12

Σχήμα 15

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Πάτρα

Σημείωση. * = $p < .05$

Ο Πίνακας 25 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Πρωτεύουσες νομών» και για τους κατοίκους «Αθήνα». Δεν αναδείχθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους από πρωτεύουσες νομών και στους κατοίκους της Αθήνας.

Πίνακας 25

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πρωτεύουσες Νομών και Κατοίκους από Αθήνα

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Πρωτεύουσες νομών	Αθήνα	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn			
Επιβράβευση προσπ.	3.88	4.00	5456.5	-.97	.335
Θρησκευτικότητα	2.45	2.38	5860.0	-.09	.925
Έλεγχος από τη μοίρα	2.38	2.38	5709.0	-.42	.675

Ο Πίνακας 26 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τους παράγοντες της Επιβράβευσης της προσπάθειας, της Θρησκευτικότητας και του Ελέγχου από τη μοίρα για τους κατοίκους «Πάτρα» και για τους κατοίκους «Αθήνα». Συγκεκριμένα, για τον παράγοντα της Θρησκευτικότητας ($U_{(287)}=8371$, $Z=-2.47$, $p<.05$, $r=-.15$), τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους κατοίκους «Πάτρα» και στους κατοίκους «Αθήνα», με τους κατοίκους της Πάτρας να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους κατοίκους της Αθήνας.

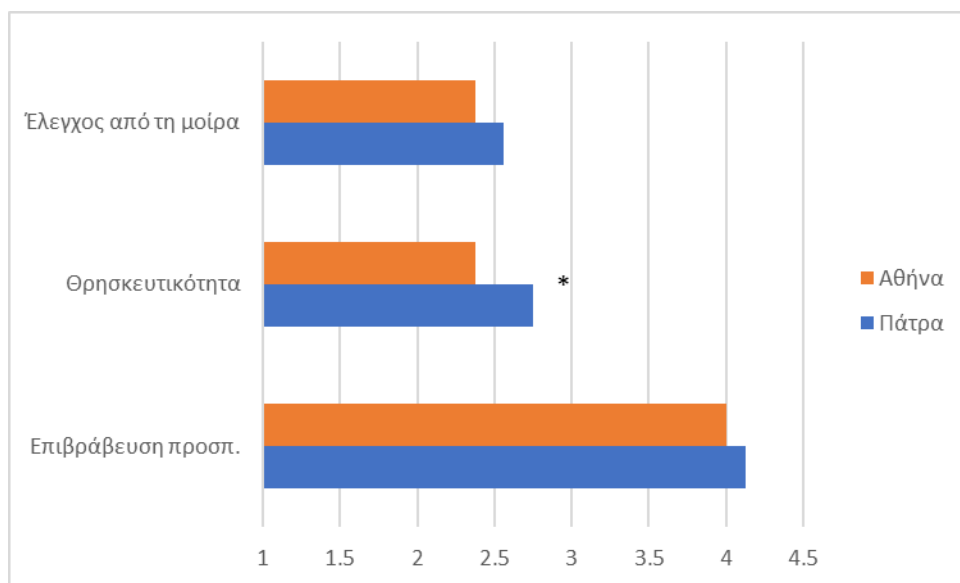
Πίνακας 26

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πάτρα και Κατοίκους από Αθήνα

Παράγοντες Κοινωνικών Αξιομάτων	Πάτρα	Αθήνα	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
	Mdn	Mdn				
Επιβράβευση προσπ.	4.13	4.00	8794.5	-1.86	.062	-.11
Θρησκευτικότητα	2.75	2.38	8371.0	-2.47	.014	-.15
Έλεγχος από τη μοίρα	2.56	2.38	8900.5	-1.71	.088	-.10

Σχήμα 16

Διαφορές Επιπέδων Επιβράβευσης της Προσπάθειας, Θρησκευτικότητας και Ελέγχου από τη Μοίρα ως προς τους Κατοίκους από Πάτρα και Κατοίκους από Αθήνα

Σημείωση. * = $p < .05$

3.3 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία

Προκειμένου να απαντηθεί το δεύτερο υποερώτημα του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος «Υπάρχουν διαφορές στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney U test για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο». Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές «ηλικία», «μορφωτικό επίπεδο» και «τόπος κατοικίας» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Kruskal-Wallis για τρία ή περισσότερα ανεξάρτητα δείγματα.

3.3.1 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Φύλο

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Mann-Whitney U Test) για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, συγκεκριμένα της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και ευημερίας και των σχέσεων ως προς το φύλο.

Ο Πίνακας 27 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για δύο ανεξάρτητα δείγματα για τη συνολική ευημερία και τις διαστάσεις της ως προς το φύλο. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για το συνολικό εργαλείο μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεών της ως προς την ηλικία. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά για τη συνολική κλίμακα της υποκειμενικής ευημερίας ($U_{(464)}=24249$, $Z=-.25$, $p>.05$), για τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας ($U_{(464)}=24471$, $Z=-.09$, $p>.05$), τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ($U_{(464)}=22866.5$, $Z=-1.26$, $p>.05$) και τη διάσταση των σχέσεων ($U_{(464)}=23559$, $Z=-.76$, $p>.05$) ως προς το φύλο.

Πίνακας 27

Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Φύλο

Υποκειμενική Ευημερία	Άνδρες Mdn	Γυναίκες Mdn	U	Z	p
Συνολική ευημερία	88.34	87.31	24249.0	-.25	.799
Ψυχολογική ευημερία	45.35	44.87	24471.0	-.09	.925
Φυσική κατάστ./ευημ.	24.15	23.41	22866.5	-1.26	.208
Σχέσεις	18.84	19.01	23559.0	-.76	.449

3.3.2 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς την Ηλικία

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τρία ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, συγκεκριμένα της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και ευημερίας και των σχέσεων, ως προς την ηλικία. Οι ηλικιακές ομάδες που διαμορφώθηκαν ήταν «18-25 έτη», «26-34 έτη» και «άνω των 35».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 28 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τρία ανεξάρτητα δείγματα για τη συνολική ευημερία και τις διαστάσεις της ως προς την ηλικία. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για το συνολικό εργαλείο μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεών της ως προς την ηλικία. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά για τη συνολική κλίμακα της υποκειμενικής ευημερίας ($H_{(2)}=.66, p>.05$), για τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας ($H_{(2)}=1.05, p>.05$), τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ($H_{(2)}=.58, p>.05$) και τη διάσταση των σχέσεων ($H_{(2)}=.57, p>.05$) ως προς τις ηλικιακές ομάδες.

Πίνακας 28

Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς την Ηλικία

Υποκειμενική ευημερία	18-25 έτη	26-34 έτη	άνω των 35	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn		
Συνολική ευημερία	88.27	86.69	88.52	.66	.720
Ψυχολογική ευημερία	45.39	44.48	45.48	1.05	.591
Φυσική κατάστ./ευημ.	24.03	23.40	23.75	.58	.750
Σχέσεις	18.84	18.80	19.27	.57	.753

3.3.3 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για πέντε ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, συγκεκριμένα της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και ευημερίας και των σχέσεων ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Οι ομάδες του μορφωτικού επιπέδου διαμορφώθηκαν ως εξής: «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου», «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ», «Απόφοιτοι ΑΕΙ», «Απόφοιτοι ΤΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 29 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για πέντε ανεξάρτητα δείγματα για τη συνολική ευημερία και τις διαστάσεις της. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για το συνολικό εργαλείο μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεών της ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά για τη συνολική κλίμακα της υποκειμενικής ευημερίας ($H(4)=2.05$, $p>.05$), τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας ($H(4)=2.3$, $p>.05$), τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ($H(4)=1.26$, $p>.05$) και τη διάσταση των σχέσεων ($H(4)=2.83$, $p>.05$) ως προς τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου.

Πίνακας 29

Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο

Υποκειμενική Ευημερία	Δ/Γ/Λ	ΑΕΙ/ΤΕΙ	ΑΕΙ	ΤΕΙ	ΜΔΕ/ΔΔ	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Συνολική ευημερία	87.15	87.30	86.81	89.40	88.69	2.05	.727
Ψυχολ. ευημερία	44.67	45.03	44.46	45.84	45.68	2.30	.680
Φυσική κατάστ.	23.19	23.68	23.53	23.96	23.99	1.26	.868
Σχέσεις	19.28	18.59	18.80	19.59	19.02	2.83	.587

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο, ΜΔΕ: Κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος, ΔΔ: Κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος

3.3.4 Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, συγκεκριμένα της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και ευημερίας και των σχέσεων ως προς τον τόπο κατοικίας. Οι ομάδες του τόπου κατοικίας διαμορφώθηκαν ως εξής: «Χωριό/κωμόπολη», «Πρωτεύουσες νομών», «Πάτρα» και «Αθήνα» με βάση τον αυξανόμενο πληθυσμό στους αναφερόμενους τόπους.

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 30 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα για τη συνολική ευημερία και τις διαστάσεις της. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για το συνολικό εργαλείο μέτρησης της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεών της ως προς τον τόπο κατοικίας. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά για τη συνολική κλίμακα της υποκειμενικής ευημερίας ($H_{(3)}=4.04$, $p>.05$), τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας ($H_{(3)}=5.68$, $p>.05$), τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ($H_{(3)}=4.33$, $p>.05$) και τη διάσταση των σχέσεων ($H_{(3)}=4.92$, $p>.05$) ως προς τις ομάδες του τόπου κατοικίας.

Πίνακας 30

Διαφορές στην Υποκειμενική Ευημερία και τις Διαστάσεις της ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Υποκειμενική Ευημερία	Χωριό/ κωμόπολη	Πρωτεύουσ ες νομών	Πάτρα	Αθήνα	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Συνολική ευημερία	90.21	86.96	88.24	85.83	4.04	.257
Ψυχολογική ευημερία	46.42	44.60	45.42	43.99	5.68	.128
Φυσική κατάστ./ευημ.	24.43	24.07	23.45	23.19	4.33	.228
Σχέσεις	19.35	18.29	19.36	18.65	4.92	.178

3.4 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία

Προκειμένου να απαντηθεί το τρίτο υποερώτημα του πρώτου ερευνητικού ερωτήματος «Υπάρχουν διαφορές στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση και στη συναισθηματική ασφάλεια ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Mann-Whitney U test για την ανεξάρτητη μεταβλητή «φύλο». Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές «ηλικία», «μορφωτικό επίπεδο» και «τόπος κατοικίας» χρησιμοποιήθηκε το μη παραμετρικό κριτήριο Kruskal-Wallis για τρία ή περισσότερα ανεξάρτητα δείγματα.

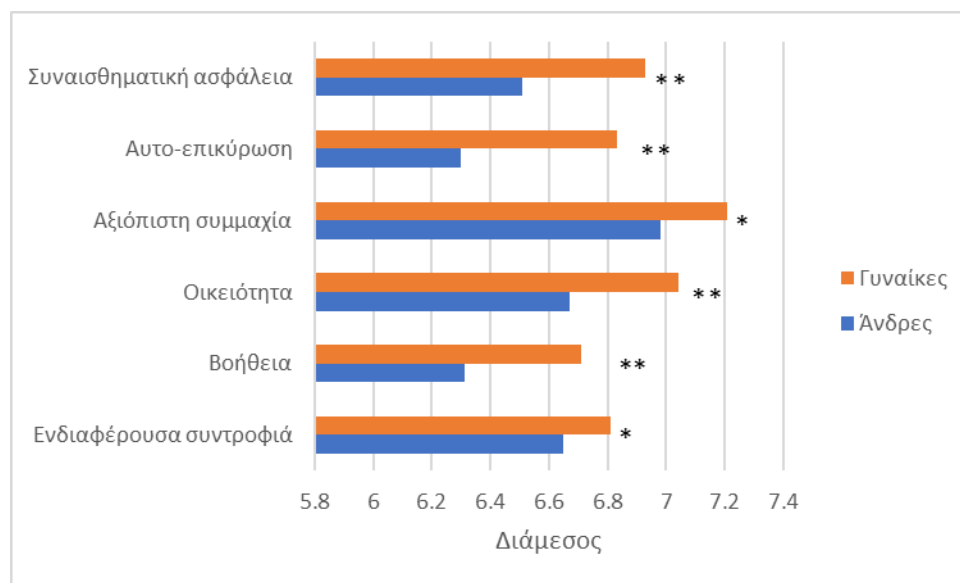
3.4.1 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για δύο ανεξάρτητα δείγματα (Mann-Whitney U Test) για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς το φύλο.

Ο Πίνακας 31 περιλαμβάνει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για δύο ανεξάρτητα δείγματα για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς το φύλο. Οι αναλύσεις έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς το φύλο. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στο λειτουργικό συστατικό της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ($U_{(464)}=21216.5$, $Z=-2.46$, $p<.05$, $r=-.11$), στο λειτουργικό συστατικό της βοήθειας ($U_{(464)}=18945$, $Z=-4.11$, $p<.05$, $r=-.19$), στο λειτουργικό συστατικό της οικειότητας ($U_{(464)}=19069.5$, $Z=-4.03$, $p<.05$, $r=-.19$), στο λειτουργικό συστατικό της αξιόπιστης συμμαχίας ($U_{(464)}=20605.5$, $Z=-2.95$, $p<.05$, $r=-.14$), στο λειτουργικό συστατικό της αυτο-επικύρωσης ($U_{(464)}=18042$, $Z=-4.77$, $p<.05$, $r=-.22$) και στο λειτουργικό συστατικό της συναισθηματικής ασφάλειας ($U_{(464)}=17603$, $Z=-5.09$, $p<.05$, $r=-.24$), με τις γυναίκες να εμφανίζουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία σε σύγκριση με τους άνδρες σε όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων.

Πίνακας 31*Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο*

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	Άνδρες	Γυναίκες	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	6.65	6.81	21216.5	-2.46	.014	-.11
Βοήθεια	6.31	6.71	18945.0	-4.11	.000	-.19
Οικειότητα	6.67	7.04	19069.5	-4.03	.000	-.19
Αξιόπιστη συμμαχία	6.98	7.21	20605.5	-2.95	.003	-.14
Αυτο-επικύρωση	6.30	6.83	18042.0	-4.77	.000	-.22
Συναισθηματική ασφάλεια	6.51	6.93	17603.0	-5.09	.000	-.24

Σχήμα 17*Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο*Σημείωση. * = $p < .05$, ** = $p < .001$

3.4.2 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τρία ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς την ηλικία. Οι ηλικιακές ομάδες που διαμορφώθηκαν ήταν «18-25 έτη», «26-34 έτη» και «άνω των 35».

Ο Πίνακας 32 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τρία ανεξάρτητα δείγματα για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς την ηλικία. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για τα λειτουργικά συστατικά της βοήθειας ($H(2)=5.03$, $p>.05$), της οικειότητας ($H(2)=3.36$, $p>.05$) και της αυτο-επικύρωσης ($H(2)=4.72$, $p>.05$) ως προς την ηλικία. Για τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ($H(2)=16.51$, $p<.05$), της αξιόπιστης συμμαχίας ($H(2)=12.01$, $p<.05$) και της συναισθηματικής ασφάλειας ($H(2)=8.17$, $p<.05$) βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς την ηλικία.

Πίνακας 32

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	18-25 έτη	26-34 έτη	άνω των 35	H	p
	Mdn	Mdn	Mdn		
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	7.00	6.75	6.51	16.51	.000
Βοήθεια	6.69	6.64	6.38	5.03	.081
Οικειότητα	7.01	6.98	6.74	3.36	.186
Αξιόπιστη συμμαχία	7.22	7.28	6.84	12.01	.002
Αυτο-επικύρωση	6.83	6.61	6.52	4.72	.095
Συναισθηματική ασφάλεια	6.94	6.84	6.55	8.17	.017

Ο Πίνακας 33 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της αξιόπιστης συμμαχίας και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς τις ηλικιακές ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν μόνον μία στατιστικά σημαντική διαφορά στο λειτουργικό συστατικό της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ($U_{(328)}=11370.5$, $Z=-1.97$, $p<.05$, $r=-$

.11), με τους συμμετέχοντες 18-25 έτη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες 26-34 έτη.

Πίνακας 33

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιοπίστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και 26-34 έτη

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	18-25 έτη	26-34 έτη	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	7.00	6.75	11370.5	-1.97	.049	-.11
Αξιοπίστη συμμαχία	7.22	7.28	12693.5	-.41	.685	-.02
Συναισθηματική ασφάλεια	6.94	6.84	12203.0	-.98	.327	-.05

Ο Πίνακας 34 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της αξιοπίστης συμμαχίας και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς τις ηλικιακές ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για την ενδιαφέρουσα συντροφιά ($U_{(271)}=6535.5$, $Z=-4.12$, $p<.05$, $r=-.25$), την αξιοπίστη συμμαχία ($U_{(271)}=7488$, $Z=-2.66$, $p<.05$, $r=-.16$) και τη συναισθηματική ασφάλεια ($U_{(271)}=7392$, $Z=-2.79$, $p<.05$, $r=-.17$), με τους συμμετέχοντες 18-25 έτη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες άνω των 35.

Πίνακας 34

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιοπίστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 18-25 έτη και άνω των 35

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	18-25 έτη	άνω των 35	U	Z	p	r
	Mdn	Mdn				
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	7.00	6.51	6535.5	-4.12	.000	-.25
Αξιοπίστη συμμαχία	7.22	6.84	7488.0	-2.66	.008	-.16
Συναισθηματική ασφάλεια	6.94	6.55	7392.0	-2.79	.005	-.17

Ο Πίνακας 35 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της post hoc ανάλυσης με το κριτήριο Mann-Whitney για τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της αξιοπίστης

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

συμμαχίας και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς τις ηλικιακές ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35. Συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για την ενδιαφέρουσα συντροφιά ($U_{(329)}=11143.5$, $Z=-2.34$, $p<.05$, $r=-.13$), την αξιόπιστη συμμαχία ($U_{(329)}=10375$, $Z=-3.29$, $p<.05$, $r=-.18$) και τη συναισθηματική ασφάλεια ($U_{(329)}=11397$, $Z=-2.04$, $p<.05$, $r=-.11$), με τους συμμετέχοντες 26-34 έτη να έχουν στατιστικώς σημαντική υψηλότερη βαθμολογία από τους συμμετέχοντες άνω των 35.

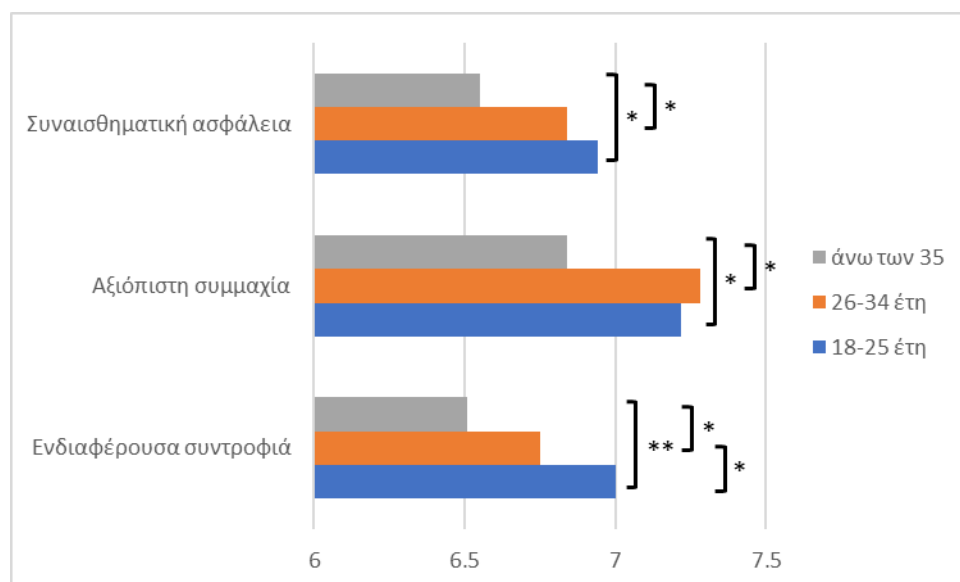
Πίνακας 35

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς, της Αξιόπιστης Συμμαχίας και της Συναισθηματικής Ασφάλειας ως προς τις Ηλικιακές Ομάδες 26-34 έτη και άνω των 35

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	26-34 έτη	άνω των 35	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>	<i>r</i>
	Mdn	Mdn				
Ενδιαφέρουσα συντρ.	6.75	6.51	11143.5	-2.34	.019	-.13
Αξιόπιστη συμμαχία	7.28	6.84	10375.0	-3.29	.001	-.18
Συναισθ. ασφάλεια	6.84	6.55	11397.0	-2.04	.041	-.11

Σχήμα 18

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς την Ηλικία

Σημείωση. * = $p<.05$, ** = $p<.001$

3.4.3 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για πέντε ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Οι ομάδες του μορφωτικού επιπέδου διαμορφώθηκαν ως εξής: «Απόφοιτοι δημοτικού/γυμνασίου/λυκείου», «Φοιτητές ΑΕΙ/ΤΕΙ», «Απόφοιτοι ΑΕΙ», «Απόφοιτοι ΤΕΙ» και «Κάτοχοι μεταπτυχιακού/διδακτορικού διπλώματος».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 36 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για πέντε ανεξάρτητα δείγματα για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς το μορφωτικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ($H_{(4)}=2.51$, $p>.05$), της βοήθειας ($H_{(4)}=5.07$, $p>.05$), της οικειότητας ($H_{(4)}=2.6$, $p>.05$), της αξιόπιστης συμμαχίας ($H_{(4)}=3.29$, $p>.05$), της αυτο-επικύρωσης ($H_{(4)}=2.59$, $p>.05$) και της συναισθηματικής ασφάλειας ($H_{(4)}=1.27$, $p>.05$) ως προς τις ομάδες του μορφωτικού επιπέδου.

Πίνακας 36

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Μορφωτικό Επίπεδο

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	Δ/Γ/Λ	ΑΕΙ/ΤΕΙ	ΑΕΙ	ΤΕΙ	ΜΔΕ/ΔΔ	H	p
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Ενδιαφέρουσα συντρ.	6.55	6.78	6.77	6.80	6.78	2.51	.642
Βοήθεια	6.44	6.46	6.58	6.82	6.59	5.07	.280
Οικειότητα	6.63	6.88	6.95	7.04	6.96	2.60	.627
Αξιόπιστη συμμαχία	6.96	7.09	7.09	7.36	7.19	3.29	.511
Αυτο-επικύρωση	6.53	6.61	6.60	6.82	6.70	2.59	.629
Συναισθ. ασφάλεια	6.61	6.73	6.79	6.85	6.85	1.27	.867

Σημείωση. Δ/Γ/Λ: Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο, ΜΔΕ: Κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος, ΔΔ: Κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος

3.4.4 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Πραγματοποιήθηκε μη παραμετρικός έλεγχος για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα (Kruskal-Wallis one-way ANOVA) για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας ως προς τον τόπο κατοικίας. Οι ομάδες του τόπου κατοικίας διαμορφώθηκαν ως εξής: «Χωριό/κωμόπολη», «Πρωτεύουσες νομών», «Πάτρα» και «Αθήνα».

Πιο συγκεκριμένα, ο Πίνακας 37 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του μη παραμετρικού ελέγχου για τέσσερα ανεξάρτητα δείγματα για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Οι αναλύσεις δεν έδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς τον τόπο κατοικίας. Συγκεκριμένα, δεν βρέθηκε στατιστικώς σημαντική διαφορά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς ($H_{(3)}=4.56$, $p>.05$), της βοήθειας ($H_{(3)}=6.55$, $p>.05$), της οικειότητας ($H_{(3)}=3.33$, $p>.05$), της αξιόπιστης συμμαχίας ($H_{(3)}=2.49$, $p>.05$), της αυτο-επικύρωσης ($H_{(3)}=2.1$, $p>.05$) και της συναισθηματικής ασφάλειας ($H_{(3)}=.52$, $p>.05$).

Πίνακας 37

Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τον Τόπο Κατοικίας

Συστατικά Φιλικών Σχέσεων	Χωριό/ κωμόπολη	Πρωτεύουσες νομών	Πάτρα	Αθήνα	<i>H</i>	<i>p</i>
	Mdn	Mdn	Mdn	Mdn		
Ενδιαφέρουσα συντρ.	6.66	6.89	6.79	6.66	4.56	.207
Βοήθεια	6.59	6.66	6.64	6.41	6.55	.088
Οικειότητα	6.93	7.04	6.86	6.89	3.33	.344
Αξιόπιστη συμμαχία	7.04	7.26	7.13	7.10	2.49	.477
Αυτο-επικύρωση	6.62	6.70	6.70	6.54	2.10	.553
Συναισθ. ασφάλεια	6.69	6.81	6.79	6.80	.52	.915

3.5 Συσχετίσεις Μεταξύ των Μεταβλητών της Έρευνας

Στην παρούσα ενότητα των ευρημάτων θα απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα «Υπάρχει σχέση ανάμεσα στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, στην υποκειμενική ευημερία και στις διαστάσεις της, δηλαδή στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση, στις σχέσεις, και στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση, στη συναισθηματική ασφάλεια και στα δημογραφικά στοιχεία: ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;».

Πραγματοποιήθηκε ανάλυση συσχετίσεων με συντελεστή συσχέτισης ρ ή r_s του Spearman (Spearman's rank correlation coefficient) λόγω μη ομαλής κατανομής των δεδομένων της έρευνας. Ο συντελεστής συσχέτισης του Spearman μπορεί να πάρει τιμές από -1 έως +1 (Schober et al., 2018). Τιμές μεγαλύτερες του 0 υποδεικνύουν θετική συσχέτιση, τιμές στο 0 δεν υποδεικνύουν κάποια συσχέτιση και τιμές μικρότερες του 0 υποδεικνύουν αρνητική συσχέτιση. Οι τιμές του συντελεστή συσχέτισης ερμηνεύονται ως εξής: .00 έως .10 δείχνει ασήμαντη συσχέτιση, .10 έως .39 δείχνει αδύναμη συσχέτιση, .40 έως .69 δείχνει μέτρια συσχέτιση, .70 έως .89 δείχνει υψηλή συσχέτιση και .90 έως 1 δείχνει πολύ υψηλή συσχέτιση.

Ο Πίνακας 38 παρουσιάζει τις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της παρούσας έρευνας, δηλαδή των παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων, της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεων της και των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων, και των δημογραφικών στοιχείων της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου, του εισοδήματος, της διάρκειας της φιλίας, της συχνότητας της φυσικής παρουσίας, της διαδικτυακής και της τηλεφωνικής επικοινωνίας. Η ένδειξη «**» δηλώνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p < .01$ και η ένδειξη «*» δηλώνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας $p < .05$.

Πίνακας 38

Συσχετίσεις Μεταβλητών

[illegible]

Οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της παρούσας έρευνας ήταν στην πλειοψηφία τους αδύναμες θετικές συσχετίσεις. Οι μεταξύ των παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων συσχετίσεις ήταν κυρίως αδύναμες προς μέτριες θετικές συσχετίσεις (.21 έως .49). Οι συσχετίσεις μεταξύ του συνόλου του εργαλείου της υποκειμενικής ευημερίας και των υποκλιμάκων του ήταν θετικές υψηλές προς πολύ υψηλές (.78 έως .92), ενώ οι συσχετίσεις μεταξύ των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων ήταν θετικές μέτριες προς υψηλές (.58 έως .82). Παρακάτω αναφέρονται οι πιο σημαντικές συσχετίσεις όπως προκύπτουν από τον Πίνακα 38.

Αναφορικά με τις συσχετίσεις μεταξύ των υπό διερεύνηση μεταβλητών της έρευνας, αξίζει να σημειωθεί ότι οι συσχετίσεις του παράγοντα της επιβράβευσης της προσπάθειας με τη συνολική υποκειμενική ευημερία $r_{(463)}=.34, p<.01$ και συγκεκριμένα με τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας $r_{(463)}=.36, p<.01$ ήταν στατιστικώς σημαντικές αδύναμες προς μέτριες θετικές, ενώ με τις διαστάσεις της φυσικής κατάστασης και ευημερίας $r_{(463)}=.25, p<.01$ και των σχέσεων $r_{(463)}=.27, p<.01$ ήταν κάπως χαμηλότερες, δείχνοντας ότι άτομα με υψηλότερη επιβράβευση της προσπάθειας τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερη συνολική υποκειμενική ευημερία. Μάλιστα, ο παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας συσχετίζεται περισσότερο από τους άλλους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων με την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της. Επίσης, από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, η επιβράβευση της προσπάθειας και η κοινωνική πολυπλοκότητα, είχαν στατιστικώς σημαντικές αδύναμες θετικές συσχετίσεις με όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων (.13 έως .22). Αυτό δείχνει ότι τα άτομα με υψηλότερη επιβράβευση της προσπάθειας και υψηλότερη κοινωνική πολυπλοκότητα τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερη ενδιαφέρουσα συντροφιά, βοήθεια, οικειότητα, αξιοπιστη συμμαχία, αυτο-επικύρωση και συναισθηματική ασφάλεια στις φιλικές τους σχέσεις. Αντίθετα, ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού εμφάνισε στατιστικώς σημαντικές αδύναμες αρνητικές συσχετίσεις με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων (-.13 έως -.15). Αυτό δείχνει ότι τα άτομα με υψηλότερο κοινωνικό κυνισμό τείνουν να εμφανίζουν χαμηλότερη ενδιαφέρουσα συντροφιά, βοήθεια, οικειότητα, αυτο-επικύρωση και συναισθηματική ασφάλεια στις φιλικές τους σχέσεις.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η συνολική υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της παρουσίασαν αδύναμες προς μέτριες θετικές συσχετίσεις με όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, η διάσταση των σχέσεων είχε τις υψηλότερες

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

στατιστικώς σημαντικές αδύναμες προς μέτριες θετικές συσχετίσεις με όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Αναλυτικά, με την ενδιαφέρουσα συντροφιά $r_{(463)}=.33$, $p<.01$, τη βοήθεια $r_{(463)}=.36$, $p<.01$, την οικειότητα $r_{(463)}=.33$, $p<.01$, την αξιόπιστη συμμαχία $r_{(463)}=.21$, $p<.01$, την αυτο-επικύρωση $r_{(463)}=.34$, $p<.01$ και τη συναισθηματική ασφάλεια $r_{(463)}=.34$, $p<.01$. Αυτό δείχνει ότι τα άτομα με υψηλότερη ευημερία στις σχέσεις τους τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερη ενδιαφέρουσα συντροφιά, βοήθεια, οικειότητα, αξιόπιστη συμμαχία, αυτο-επικύρωση και συναισθηματική ασφάλεια στις φιλικές τους σχέσεις.

Οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας και των δημογραφικών στοιχείων ήταν στην πλειοψηφία τους αδύναμες συσχετίσεις (.10 έως .25). Αξίζει να αναφερθεί ότι η διαδικτυακή επικοινωνία σχετίζεται στατιστικώς σημαντικά αδύναμα θετικά με όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων (.14 έως .25), ενώ η τηλεφωνική επικοινωνία σχετίζεται στατιστικώς σημαντικά αδύναμα θετικά με την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της (.13 έως .17) και με την πλειοψηφία των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων (.13 έως .23). Συγκεκριμένα, η συχνότητα της διαδικτυακής επικοινωνίας είχε στατιστικώς σημαντική αδύναμη θετική συσχέτιση με το λειτουργικό συστατικό της ενδιαφέρουσας συντροφιάς $r_{(461)}=.22$, $p<.01$, της βοήθειας $r_{(461)}=.25$, $p<.01$, της οικειότητας $r_{(461)}=.20$, $p<.01$, της αξιόπιστης συμμαχίας $r_{(461)}=.14$, $p<.01$, της αυτο-επικύρωσης $r_{(461)}=.22$, $p<.01$ και της συναισθηματικής ασφάλειας $r_{(461)}=.25$, $p<.01$. Αυτά τα ευρήματα δείχνουν ότι τα άτομα με υψηλότερη ενδιαφέρουσα συντροφιά, βοήθεια, οικειότητα, αξιόπιστη συμμαχία, αυτο-επικύρωση και συναισθηματική ασφάλεια στις φιλικές τους σχέσεις τείνουν να έχουν κάπως συχνότερη επικοινωνία μέσω διαδικτύου με τους φίλους τους. Επίσης, η συχνότητα της τηλεφωνικής επικοινωνίας είχε στατιστικώς σημαντική αδύναμη θετική συσχέτιση με τη συνολική υποκειμενική ευημερία $r_{(461)}=.16$, $p<.01$, με τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας $r_{(461)}=.13$, $p<.01$, τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας $r_{(461)}=.13$, $p<.01$ και τη διάσταση των σχέσεων $r_{(461)}=.17$, $p<.01$, δείχνοντας ότι τα άτομα με υψηλότερη ευημερία τείνουν να έχουν κάπως συχνότερη επικοινωνία μέσω τηλεφώνου με τους φίλους τους. Τέλος, η συχνότητα της τηλεφωνικής επικοινωνίας είχε στατιστικώς σημαντική αδύναμη θετική συσχέτιση με το λειτουργικό συστατικό της ενδιαφέρουσας συντροφιάς $r_{(461)}=.13$, $p<.01$, της βοήθειας $r_{(461)}=.23$, $p<.01$, της οικειότητας $r_{(461)}=.19$, $p<.01$, της αυτο-επικύρωσης $r_{(461)}=.20$, $p<.01$ και της συναισθηματικής ασφάλειας $r_{(461)}=.17$, $p<.01$. Αυτά τα ευρήματα δείχνουν ότι τα άτομα με υψηλότερη ενδιαφέρουσα συντροφιά, βοήθεια, οικειότητα,

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

αυτο-επικύρωση και συναισθηματική ασφάλεια στις φιλικές τους σχέσεις τείνουν να έχουν κάπως συχνότερη επικοινωνία μέσω τηλεφώνου με τους φίλους τους.

3.6 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων, στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της, και στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων

Στην παρούσα ενότητα των ευρημάτων θα απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα: «Προβλέπεται η κάθε μία από τις υπό διερεύνηση μεταβλητές από τις υπόλοιπες μεταβλητές της παρούσας έρευνας; Συγκεκριμένα: α) Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων προβλέπονται από την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα; β) Η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα; γ) Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, τη διάρκεια φιλίας, τη συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;».

Προς απάντηση των παραπάνω ερευνητικών ερωτημάτων εφαρμόστηκε η ανάλυση της πολλαπλής παλινδρόμησης (Multiple linear regression). Η πολλαπλή παλινδρόμηση επιτρέπει την πρόβλεψη της σχέσης και τον βαθμό επίδρασης μεταξύ δύο ή περισσότερων ανεξάρτητων μεταβλητών και μιας εξαρτημένης μεταβλητής (Cohen et al., 2007). Στις πολλαπλές παλινδρομήσεις που πραγματοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν ως εξαρτημένες μεταβλητές οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ως ανεξάρτητες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν οι μεταβλητές της παρούσας έρευνας και τα δημογραφικά στοιχεία του φύλου, της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου, του εισοδήματος, της διάρκειας της φιλίας, της συχνότητας της φυσικής παρουσίας, της διαδικτυακής και της τηλεφωνικής επικοινωνίας. Επιλέχθηκε η μέθοδος αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection), η οποία χρησιμοποιείται σε διερευνητικές έρευνες (Cohen et al., 2007). Σε αυτή τη μέθοδο τοποθετούνται όλοι οι προβλεπτικοί παράγοντες στο μοντέλο της παλινδρόμησης από το στατιστικό λογισμικό και υπολογίζεται η στατιστικώς σημαντική συμβολή του καθενός (Field, 2013). Ένας προβλεπτικός παράγοντας αφαιρείται από το μοντέλο όταν δεν

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

παρουσιάζει στατιστικώς σημαντική συμβολή και το μοντέλο επανεκτιμάται με τους εναπομείναντες προβλεπτικούς παράγοντες.

Πριν την εφαρμογή των πολλαπλών παλινδρομήσεων, απαραίτητος ήταν ο έλεγχος της πολυσυγγραμμικότητας. Η πολυσυγγραμμικότητα παρατηρείται όταν υπάρχει υψηλή συσχέτιση (.70 και άνω) μεταξύ δύο ή περισσότερων ανεξάρτητων μεταβλητών και για αυτό το λόγο όταν προκύπτει δεν συμπεριλαμβάνονται οι ανεξάρτητες μεταβλητές στο ίδιο μοντέλο παλινδρόμησης (Field, 2013). Επιπλέον, σημαντική προϋπόθεση για την εφαρμογή των πολλαπλών παλινδρομήσεων ήταν η αφαίρεση των έκτοπων τιμών (outliers) κατά το αρχικό καθάρισμα των δεδομένων της έρευνας (Pallant, 2010).

3.6.1 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων

Για να απαντηθεί το πρώτο υποερώτημα «Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων προβλέπονται από την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα;» χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο του αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection) ως προς τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων: κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, θρησκευτικότητα, κοινωνική πολυπλοκότητα και έλεγχος από τη μοίρα. Για όλες τις ανεξάρτητες μεταβλητές των μοντέλων τηρήθηκε το κριτήριο της πολυσυγγραμμικότητας, καθώς καμία δεν παρουσίασε υψηλή συσχέτιση (άνω του .70) με την εξαρτημένη μεταβλητή του εκάστοτε μοντέλου.

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τον παράγοντα του κοινωνικού κυνισμού ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν η θρησκευτικότητα, η κοινωνική πολυπλοκότητα, η επιβράβευση της προσπάθειας, ο έλεγχος από τη μοίρα, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, δηλαδή η ψυχολογική ευημερία, η φυσική κατάσταση και η ευημερία, και οι σχέσεις, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή η ενδιαφέρουσα συντροφιά, η βοήθεια, η οικειότητα, η αξιόπιστη συμμαχία, η αυτο-επικύρωση και η συναισθηματική ασφάλεια. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Δημιουργήθηκαν συνολικά έντεκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: ηλικία, εισόδημα, συνολική υποκειμενική ευημερία, ψυχολογική ευημερία, σχέσεις, αξιόπιστη συμμαχία, συναισθηματική ασφάλεια, αυτο-επικύρωση, ενδιαφέρουσα συντροφιά, οικειότητα και επιβράβευση της προσπάθειας, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο.

Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: φύλο, μορφωτικό επίπεδο, θρησκευτικότητα, κοινωνική πολυπλοκότητα, έλεγχος από τη μοίρα, φυσική κατάσταση και βοήθεια. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 24.3% της διασποράς ($R^2=.243$, $F_{(7,455)}=20.863$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 39, το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, οι παράγοντες της θρησκευτικότητας, της κοινωνικής πολυπλοκότητας και του ελέγχου από τη μοίρα, το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας και η διάσταση της φυσικής κατάστασης προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=-.18$, $p<.001$, για το μορφωτικό επίπεδο $\beta=-.13$, $p<.05$, για τη θρησκευτικότητα $\beta=.14$, $p<.05$, για τη κοινωνική πολυπλοκότητα $\beta=.14$, $p<.05$, για τον έλεγχο από τη μοίρα $\beta=.27$, $p<.001$, για τη φυσική κατάσταση/ευημερία $\beta=-.11$, $p<.05$ και για τη βοήθεια $\beta=-.15$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο οι άνδρες, το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, τα υψηλότερα επίπεδα θρησκευτικότητας, κοινωνικής πολυπλοκότητας και ελέγχου από τη μοίρα, τα χαμηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και τα χαμηλότερα επίπεδα βοήθειας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση του κοινωνικού κυνισμού.

Πίνακας 39

Επιδράσεις στον Παράγοντα του Κοινωνικού Κυνισμού

Επιδράσεις	β	R^2	$R^2_{Adjusted}$	p
Φύλο	-.18	.037	.035	.000
Μορφωτικό επίπεδο	-.13	.046	.044	.003
Θρησκευτικότητα	.14	.073	.071	.004
Κοινωνική πολυπλοκότητα	.14	.014	.012	.001
Έλεγχος από τη μοίρα	.27	.127	.125	.000
Φυσική κατάσταση/ευημερία	-.11	.006	.004	.011
Βοήθεια	-.15	.031	.028	.001

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τον παράγοντα της επιβράβευσης της προσπάθειας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν ο κοινωνικός κυνισμός, η θρησκευτικότητα, η κοινωνική πολυπλοκότητα, ο έλεγχος από τη μοίρα, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Δημιουργήθηκαν συνολικά δώδεκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: φύλο, εισόδημα, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνικός κυνισμός, συνολική υποκειμενική ευημερία, φυσική κατάσταση/ευημερία, σχέσεις,

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

οικειότητα, αυτο-επικύρωση, ενδιαφέρουσα συντροφιά, συναισθηματική ασφάλεια και αξιόπιστη συμμαχία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: ηλικία, θρησκευτικότητα, κοινωνική πολυπλοκότητα, έλεγχος από τη μοίρα, ψυχολογική ευημερία και βοήθεια. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 27.6% της διασποράς ($R^2=.276$, $F_{(6,456)}=28.991$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 40, το μορφωτικό επίπεδο, οι παράγοντες της θρησκευτικότητας, της κοινωνικής πολυπλοκότητας και του ελέγχου από τη μοίρα, η διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας και το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Η ηλικία δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για τη θρησκευτικότητα $\beta=.17$, $p<.001$, για την κοινωνική πολυπλοκότητα $\beta=.26$, $p<.001$, για τον έλεγχο από τη μοίρα $\beta=.15$, $p<.05$, για τη ψυχολογική ευημερία $\beta=.23$, $p<.001$ και για τη βοήθεια $\beta=.11$, $p<.05$. Δηλαδή τα υψηλότερα επίπεδα θρησκευτικότητας, κοινωνικής πολυπλοκότητας και ελέγχου από τη μοίρα, τα υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ευημερίας και τα υψηλότερα επίπεδα βοήθειας στις φιλικές σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση της επιβράβευσης της προσπάθειας.

Πίνακας 40

Επιδράσεις στον Παράγοντα της Επιβράβευσης της Προσπάθειας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Θρησκευτικότητα	.17	.089	.087	.000
Κοινωνική πολυπλοκότητα	.26	.108	.106	.000
Έλεγχος από τη μοίρα	.15	.061	.059	.001
Ψυχολογική ευημερία	.23	.109	.107	.000
Βοήθεια	.11	.041	.038	.010

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τον παράγοντα της θρησκευτικότητας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν ο κοινωνικός κυνισμός, η επιβράβευση της προσπάθειας, η κοινωνική πολυπλοκότητα, ο έλεγχος από τη μοίρα, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Δημιουργήθηκαν συνολικά δεκατέσσερα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: φύλο, ηλικία, εισόδημα, μορφωτικό επίπεδο, κοινωνική πολυπλοκότητα, συνολική υποκειμενική ευημερία, φυσική κατάσταση/ευημερία, ψυχολογική ευημερία, οικειότητα, αυτο-επικύρωση, βοήθεια, ενδιαφέρουσα συντροφιά,

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

συναισθηματική ασφάλεια και αξιόπιστη συμμαχία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, έλεγχος από τη μοίρα και σχέσεις. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 29.6% της διασποράς ($R^2=.296$, $F_{(4,458)}=48.087$, $p<.001$). Από τις μεταβλητές αυτές, όπως φαίνεται στον Πίνακα 41, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού, της επιβράβευσης της προσπάθειας και του ελέγχου από τη μοίρα, και η διάσταση των σχέσεων προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=.14$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.16$, $p<.001$, για τον έλεγχο από τη μοίρα $\beta=.39$, $p<.001$ και για τις σχέσεις $\beta=.15$, $p<.001$. Δηλαδή τα υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, επιβράβευσης της προσπάθειας και ελέγχου από τη μοίρα και τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση της θρησκευτικότητας.

Πίνακας 41

Επιδράσεις στον Παράγοντα της Θρησκευτικότητας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Κοινωνικός κυνισμός	.14	.073	.071	.001
Επιβράβευση προσπάθειας	.16	.089	.087	.000
Έλεγχος από τη μοίρα	.39	.225	.223	.000
Σχέσεις	.15	.038	.036	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τον παράγοντα της κοινωνικής πολυπλοκότητας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν ο κοινωνικός κυνισμός, η θρησκευτικότητα, η επιβράβευση της προσπάθειας, ο έλεγχος από τη μοίρα, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Δημιουργήθηκαν συνολικά δεκατρία μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, έλεγχος από τη μοίρα, θρησκευτικότητα, συνολική υποκειμενική ευημερία, σχέσεις, φυσική κατάσταση/ευημερία, ψυχολογική ευημερία, οικειότητα, συναισθηματική ασφάλεια, αυτο-επικύρωση, ενδιαφέρουσα συντροφιά και βοήθεια, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: φύλο, ηλικία, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας και αξιόπιστη συμμαχία. Οι προβλεπτικές

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

μεταβλητές εξηγούν το 16.9% της διασποράς ($R^2=.169$, $F_{(5,457)}=18.578$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 42, το φύλο, η ηλικία, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού και της επιβράβευσης της προσπάθειας και το λειτουργικό συστατικό της αξιόπιστης συμμαχίας προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=.16$, $p<.001$, για την ηλικία $\beta=-.10$, $p<.05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=.15$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.30$, $p<.001$ και για την αξιόπιστη συμμαχία $\beta=.11$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο οι γυναίκες, η μικρότερη ηλικία, τα υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού και επιβράβευσης της προσπάθειας και τα υψηλότερα επίπεδα αξιόπιστης συμμαχίας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της κοινωνικής πολυπλοκότητας.

Πίνακας 42

Επιδράσεις στον Παράγοντα της Κοινωνικής Πολυπλοκότητας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	.16	.025	.022	.000
Ηλικία	-.10	.013	.010	.026
Κοινωνικός κυνισμός	.15	.014	.012	.001
Επιβράβευση προσπάθειας	.30	.108	.106	.000
Αξιόπιστη συμμαχία	.11	.022	.020	.014

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τον παράγοντα του ελέγχου από τη μοίρα ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν ο κοινωνικός κυνισμός, η θρησκευτικότητα, η επιβράβευση της προσπάθειας, η κοινωνική πολυπλοκότητα, η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Δημιουργήθηκαν συνολικά έντεκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: φύλο, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, κοινωνική πολυπλοκότητα, συνολική υποκειμενική ευημερία, ψυχολογική ευημερία, φυσική κατάσταση/ευημερία, αυτο-επικύρωση, ενδιαφέρουσα συντροφιά, αξιόπιστη συμμαχία και οικειότητα, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: ηλικία, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, θρησκευτικότητα, σχέσεις, βοήθεια και συναισθηματική ασφάλεια. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 34.5% της διασποράς ($R^2=.345$, $F_{(7,455)}=34.305$, $p<.001$). Επομένως,

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

όπως φαίνεται στον Πίνακα 43, η ηλικία, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού, της επιβράβευσης της προσπάθειας και της θρησκευτικότητας και το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Η διάσταση των σχέσεων και το λειτουργικό συστατικό της συναισθηματικής ασφάλειας δεν προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p > .05$). Συγκεκριμένα, για την ηλικία $\beta = .21$, $p < .001$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta = .23$, $p < .001$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta = .14$, $p < .05$, για τη θρησκευτικότητα $\beta = .35$, $p < .001$, για τη βοήθεια $\beta = .16$, $p < .05$ και για τη συναισθηματική ασφάλεια $\beta = -.14$, $p < .05$. Δηλαδή η μεγαλύτερη ηλικία, τα υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, επιβράβευσης της προσπάθειας και θρησκευτικότητας, τα υψηλότερα επίπεδα βοήθειας και χαμηλότερα επίπεδα συναισθηματικής ασφάλειας στις φιλικές σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση του ελέγχου από τη μοίρα.

Πίνακας 43

Επιδράσεις στον Παράγοντα του Ελέγχου από τη Μοίρα

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Ηλικία	.21	.074	.072	.000
Κοινωνικός κυνισμός	.23	.127	.125	.000
Επιβράβευση προσπάθειας	.14	.061	.059	.001
Θρησκευτικότητα	.35	.225	.223	.000
Βοήθεια	.16	.000	-.002	.024

3.6.2 Επιδράσεις στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της

Για να απαντηθεί το δεύτερο υποερώτημα «Η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα;» χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο του αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection) ως προς τη συνολική υποκειμενική ευημερία και ως προς τις τρεις διαστάσεις της, τη ψυχολογική ευημερία, τη φυσική κατάσταση και ευημερία, και τις σχέσεις.

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τη συνολική υποκειμενική ευημερία ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές οι διαστάσεις της υποκειμενικής ευημερίας, καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (υψηλή συσχέτιση άνω του .70) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: έλεγχος από τη μοίρα, αξιοπιστη συμπαχία, οικειότητα, βοήθεια, συναισθηματική ασφάλεια, κοινωνική πολυπλοκότητα, ηλικία, ενδιαφέρουσα συντροφιά και μορφωτικό επίπεδο, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: φύλο, εισόδημα, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, θρησκευτικότητα και αυτο-επικύρωση. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 19.5% της διασποράς ($R^2=.195$, $F_{(6,456)}=18.432$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 44, το φύλο, το εισόδημα, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού, της επιβράβευσης της προσπάθειας, της θρησκευτικότητας και το λειτουργικό συστατικό της αυτο-επικύρωσης προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=-.11$, $p<.05$, για το εισόδημα $\beta=.09$, $p<.05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.13$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.27$, $p<.001$, για την θρησκευτικότητα $\beta=.14$, $p<.05$ και για την αυτο-επικύρωση $\beta=.22$, $p<.001$. Δηλαδή περισσότερο οι άνδρες, το υψηλότερο εισόδημα, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας και θρησκευτικότητας και τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-επικύρωσης στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της υποκειμενικής ευημερίας.

Πίνακας 44*Επιδράσεις στη Συνολική Υποκειμενική Ευημερία*

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	-.11	.001	-.001	.010
Εισόδημα	.09	.007	.005	.038
Κοινωνικός κυνισμός	-.13	.007	.005	.003
Επιβράβευση προσπάθειας	.27	.112	.110	.000
Θρησκευτικότητα	.14	.035	.033	.003
Αυτο-επικύρωση	.22	.069	.067	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τη διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν η συνολική υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της φυσικής κατάστασης και ευημερίας, και των σχέσεων ως ανεξάρτητες μεταβλητές, καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: αξιόπιστη συμμαχία, οικειότητα, ενδιαφέρουσα συντροφιά, έλεγχος από τη μοίρα, συναισθηματική ασφάλεια, βοήθεια, εισόδημα, κοινωνική πολυπλοκότητα και ηλικία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, θρησκευτικότητα, αυτο-επικύρωση, φύλο και μορφωτικό επίπεδο. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 16.7% της διασποράς ($R^2=.167$, $F_{(6,456)}=15.185$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 45, το φύλο, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού, της επιβράβευσης της προσπάθειας και της θρησκευτικότητας, και το λειτουργικό συστατικό της αυτο-επικύρωσης προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Το μορφωτικό επίπεδο δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=-.11$, $p<.05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.10$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.28$, $p<.001$, για την θρησκευτικότητα $\beta=.12$, $p<.05$ και για την αυτο-επικύρωση $\beta=.17$, $p<.001$. Δηλαδή περισσότερο οι άνδρες, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας και θρησκευτικότητας και τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-επικύρωσης στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της ψυχολογικής ευημερίας.

Πίνακας 45*Επιδράσεις στη Διάσταση της Ψυχολογικής Ευημερίας*

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	-.11	.001	-.001	.019
Κοινωνικός κυνισμός	-.10	.004	.002	.034
Επιβράβευση προσπάθειας	.28	.109	.107	.000
Θρησκευτικότητα	.12	.031	.029	.011
Αυτο-επικύρωση	.17	.050	.048	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τη διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν η διάσταση των σχέσεων, οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν η συνολική υποκειμενική ευημερία και η διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: βοήθεια, κοινωνική πολυπλοκότητα, αξιοπιστη συμμαχία, θρησκευτικότητα, οικειότητα, ηλικία, έλεγχος από τη μοίρα, μορφωτικό επίπεδο, αυτο-επικύρωση, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: σχέσεις, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, ενδιαφέρουσα συντροφιά, συναισθηματική ασφάλεια, φύλο και εισόδημα. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 27.1% της διασποράς ($R^2=.271$, $F_{(7,455)}=24.181$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 46, το υψηλότερο εισόδημα, η διάσταση των σχέσεων, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού και της επιβράβευσης της προσπάθειας, και τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς και της συναισθηματικής ασφάλειας προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για το εισόδημα $\beta=.09$, $p<.05$, για τις σχέσεις $\beta=.43$, $p<.001$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.09$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.14$, $p<.05$, για την ενδιαφέρουσα συντροφιά $\beta=.13$, $p<.05$ και για τη συναισθηματική ασφάλεια $\beta=-.15$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο το εισόδημα, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας, τα υψηλότερα επίπεδα ενδιαφέρουσας συντροφιάς και τα χαμηλότερα επίπεδα συναισθηματικής ασφάλειας στις φιλικές σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας.

Πίνακας 46*Επιδράσεις στη Διάσταση της Φυσικής Κατάστασης και Ευημερίας*

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Εισόδημα	.09	.015	.013	.025
Σχέσεις	.43	.222	.221	.000
Κοινωνικός κυνισμός	-.09	.006	.004	.034
Επιβράβευση προσπάθειας	.14	.063	.061	.001
Ενδιαφέρουσα συντροφιά	.13	.028	.026	.045
Συναισθ. ασφάλεια	-.15	.009	.007	.023

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή τη διάσταση των σχέσεων και ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν η διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας, οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και εισόδημα. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν η συνολική υποκειμενική ευημερία και η διάσταση της ψυχολογικής ευημερίας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: εισόδημα, μορφωτικό επίπεδο, φύλο, οικειότητα, κοινωνικός κυνισμός, ενδιαφέρουσα συντροφιά, κοινωνική πολυπλοκότητα, αξιόπιστη συμμαχία και αυτο-επικύρωση, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: ηλικία, φυσική κατάσταση/ευημερία, επιβράβευση της προσπάθειας, θρησκευτικότητα, έλεγχος από τη μοίρα, βοήθεια και συναισθηματική ασφάλεια. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 33.6% της διασποράς ($R^2=.336$, $F_{(7,455)}=32.890$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 47, η ηλικία, η διάσταση της φυσικής κατάστασης και ευημερίας, οι παράγοντες της επιβράβευσης της προσπάθειας, της θρησκευτικότητας και του ελέγχου από τη μοίρα, και το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Η συναισθηματική ασφάλεια δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για την ηλικία $\beta=.13$, $p<.05$, για τη φυσική κατάσταση/ευημερία $\beta=.40$, $p<.001$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.10$, $p<.05$, για τη θρησκευτικότητα $\beta=.13$, $p<.05$, για τον έλεγχο από τη μοίρα $\beta=-.09$, $p<.05$ και για τη βοήθεια $\beta=.15$, $p<.05$. Δηλαδή η μεγαλύτερη ηλικία, τα υψηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και ευημερίας, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας και θρησκευτικότητας, τα χαμηλότερα επίπεδα ελέγχου από τη μοίρα και τα

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

υψηλότερα επίπεδα βοήθειας στις φιλικές σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση της ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων.

Πίνακας 47

Επιδράσεις στη Διάσταση των Σχέσεων

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Ηλικία	.13	.009	.006	.001
Φυσική κατάσταση/ευημερία	.40	.222	.221	.000
Επιβράβευση προσπάθειας	.10	.067	.065	.017
Θρησκευτικότητα	.13	.038	.036	.003
Έλεγχος από τη μοίρα	-.09	.002	.000	.038
Βοήθεια	.15	.109	.107	.040

3.6.3 Επιδράσεις στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων

Για να απαντηθεί το τρίτο υποερώτημα «Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, τη διάρκεια φιλίας, τη συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;» χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο του αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection) ως προς τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή την ενδιαφέρουσα συντροφιά, τη βοήθεια, την οικειότητα, την αξιόπιστη συμμαχία, την αυτο-επικύρωση και τη συναισθηματική ασφάλεια.

Στο μοντέλο εξαρτημένη μεταβλητή ήταν το λειτουργικό συστατικό της ενδιαφέρουσας συντροφιάς και ανεξάρτητες μεταβλητές: οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας στο μοντέλο παλινδρόμησης καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά έντεκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, εισόδημα, φύλο, έλεγχος από τη μοίρα, διάρκεια φιλίας, μορφωτικό επίπεδο, φυσική κατάσταση/ευημερία, ψυχολογική ευημερία, κοινωνική πολυπλοκότητα, θρησκευτικότητα και τηλεφωνική επικοινωνία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: ηλικία, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, σχέσεις, φυσική παρουσία και διαδικτυακή επικοινωνία. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 17.1% της διασποράς ($R^2=.171$, $F_{(6,444)}=15.309$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 48, η ηλικία, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού και της επιβράβευσης της προσπάθειας, η διάσταση των σχέσεων και η διαδικτυακή επικοινωνία προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Η φυσική παρουσία δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για την ηλικία $\beta=-.12$, $p<.05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.11$, $p<.05$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.09$, $p<.05$, για τις σχέσεις $\beta=.28$, $p<.001$ και για τη διαδικτυακή επικοινωνία $\beta=.18$, $p<.001$. Δηλαδή η μικρότερη ηλικία, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων και τα υψηλότερα επίπεδα διαδικτυακής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις προβλέπουν την εμφάνιση της ενδιαφέρουσας συντροφιάς.

Πίνακας 48

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Ενδιαφέρουσας Συντροφιάς

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Ηλικία	-.12	.032	.030	.010
Κοινωνικός κυνισμός	-.11	.018	.016	.017
Επιβράβευση προσπάθειας	.09	.025	.023	.041
Σχέσεις	.28	.087	.085	.000
Διαδικτυακή επικοινωνία	.18	.042	.040	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή το λειτουργικό συστατικό της βοήθειας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, θρησκευτικότητα, κοινωνική πολυπλοκότητα, φυσική κατάσταση/ευημερία, φυσική παρουσία, εισόδημα, ψυχολογική ευημερία, μορφωτικό επίπεδο, διάρκεια φιλίας και έλεγχος από τη μοίρα, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικά σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικά σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: φύλο, ηλικία, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, σχέσεις, διαδικτυακή επικοινωνία και τηλεφωνική επικοινωνία. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 22.4% της διασποράς ($R^2=.224$, $F_{(7,443)}=18.289$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 49, το φύλο, η ηλικία, οι παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού και της επιβράβευσης της προσπάθειας, η διάσταση των σχέσεων και η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπουν στατιστικά σημαντικά το μοντέλο. Η διαδικτυακή επικοινωνία δεν προβλέπει στατιστικά σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=.12$, $p<.05$, για την ηλικία $\beta=-$

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

.09, $p<.05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.15$, $p<.001$, για την επιβράβευση της προσπάθειας $\beta=.11$, $p<.05$, για τις σχέσεις $\beta=.27$, $p<.001$ και τη τηλεφωνική επικοινωνία $\beta=.14$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο οι γυναίκες, η μικρότερη ηλικία, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων και τα υψηλότερα επίπεδα τηλεφωνικής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της βοήθειας.

Πίνακας 49

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Βοήθειας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	.12	.027	.025	.006
Ηλικία	-.09	.013	.011	.044
Κοινωνικός κυνισμός	-.15	.031	.028	.000
Επιβράβευση προσπάθειας	.11	.041	.038	.011
Σχέσεις	.27	.109	.107	.000
Τηλεφωνική επικοινωνία	.14	.049	.047	.003

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή το λειτουργικό συστατικό της οικειότητας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά έντεκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, φυσική κατάσταση/ευημερία, έλεγχος από τη μοίρα, φυσική παρουσία, θρησκευτικότητα, επιβράβευση της προσπάθειας, ψυχολογική ευημερία, μορφωτικό επίπεδο, διάρκεια φιλίας, εισόδημα και διαδικτυακή επικοινωνία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: κοινωνικός κυνισμός, κοινωνική πολυπλοκότητα, σχέσεις, φύλο, ηλικία και τηλεφωνική επικοινωνία. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 17.8% της διασποράς ($R^2=.178$, $F_{(6,444)}=16.041$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 50, το φύλο, η

ηλικία, ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού, η διάσταση των σχέσεων και η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Ο παράγοντας της κοινωνικής πολυπλοκότητας δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p > .05$). Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta = .12$, $p < .05$, για την ηλικία $\beta = -.15$, $p < .05$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta = -.17$, $p < .001$, για τις σχέσεις $\beta = .23$, $p < .001$ και για τη τηλεφωνική επικοινωνία $\beta = .17$, $p < .001$. Δηλαδή περισσότερο οι γυναίκες, η μικρότερη ηλικία, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων και τα υψηλότερα επίπεδα τηλεφωνικής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της οικειότητας.

Πίνακας 50

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Οικειότητας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	.12	.028	.026	.006
Ηλικία	-.15	.021	.019	.001
Κοινωνικός κυνισμός	-.17	.037	.035	.000
Σχέσεις	.23	.069	.067	.000
Τηλεφωνική επικοινωνία	.17	.032	.030	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή το λειτουργικό συστατικό της αξιόπιστης συμμαχίας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: το λειτουργικό συστατικό της αυτο-επικύρωσης, οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας και της συναισθηματικής ασφάλειας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δεκατρία μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, έλεγχος από τη μοίρα, σχέσεις, ψυχολογική ευημερία, εισόδημα, φυσική κατάσταση/ευημερία, διαδικτυακή επικοινωνία, τηλεφωνική επικοινωνία, φύλο, κοινωνικός κυνισμός, επιβράβευση της προσπάθειας, μορφωτικό επίπεδο, φυσική παρουσία, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές:

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

θρησκευτικότητα, κοινωνική πολυπλοκότητα, ηλικία, διάρκεια φιλίας και αυτο-επικύρωση. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 37.8% της διασποράς ($R^2=.378$, $F_{(5,447)}=53.982$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται στον Πίνακα 51, η ηλικία, ο παράγοντας της κοινωνικής πολυπλοκότητας, η διάρκεια φιλίας και η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπουν στατιστικά σημαντικά το μοντέλο. Ο παράγοντας της θρησκευτικότητας δεν προβλέπει στατιστικά σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για την ηλικία $\beta=-.21$, $p<.001$, για την αυτο-επικύρωση $\beta=.55$, $p<.001$, για την κοινωνική πολυπλοκότητα $\beta=.08$, $p<.05$ και για τη διάρκεια φιλίας $\beta=.22$, $p<.001$. Δηλαδή η μικρότερη ηλικία, τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-επικύρωσης στις φιλικές σχέσεις, τα υψηλότερα επίπεδα κοινωνικής πολυπλοκότητας και τα περισσότερα χρόνια διάρκειας της φιλίας προβλέπουν την εμφάνιση της αξιόπιστης συμμαχίας.

Πίνακας 51

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Αξιόπιστης Συμμαχίας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Ηλικία	-.21	.029	.027	.000
Αυτο-επικύρωση	.55	.322	.320	.000
Κοινωνική πολυπλοκότητα	.08	.022	.020	.037
Διάρκεια φιλίας	.22	.008	.005	.000

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή το λειτουργικό συστατικό της συναισθηματικής ασφάλειας ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας και της αυτο-επικύρωσης καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δέκα μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, έλεγχος από τη μοίρα, θρησκευτικότητα, εισόδημα, ψυχολογική ευημερία, διάρκεια φιλίας, μορφωτικό επίπεδο, επιβράβευση της προσπάθειας, φυσική κατάσταση/ευημερία και κοινωνική πολυπλοκότητα, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικά σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικά σημαντικό μοντέλο παρέμειναν

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

οι μεταβλητές: κοινωνικός κυνισμός, σχέσεις, φύλο, ηλικία, φυσική παρουσία, διαδικτυακή επικοινωνία και τηλεφωνική επικοινωνία. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 19.4% της διασποράς ($R^2=.194$, $F_{(7,443)}=15.248$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 52, το φύλο, η ηλικία, η διάσταση των σχέσεων, ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού, η διαδικτυακή επικοινωνία και η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Η φυσική παρουσία δεν προβλέπει στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο ($p>.05$). Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=.14$, $p<.05$, για την ηλικία $\beta=-.13$, $p<.05$, για τις σχέσεις $\beta=.28$, $p<.001$, για τον κοινωνικό κυνισμό $\beta=-.13$, $p<.05$, για τη διαδικτυακή επικοινωνία $\beta=.11$, $p<.05$ και για τη τηλεφωνική επικοινωνία $\beta=.13$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο οι γυναίκες, η μικρότερη ηλικία, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων, τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, και τα υψηλότερα επίπεδα διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της συναισθηματικής ασφάλειας.

Πίνακας 52

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Συναισθηματικής Ασφάλειας

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	.14	.032	.030	.002
Ηλικία	-.13	.021	.018	.006
Σχέσεις	.28	.087	.085	.000
Κοινωνικός κυνισμός	-.13	.030	.028	.003
Διαδικτυακή επικοινωνία	.11	.043	.041	.037
Τηλεφωνική επικοινωνία	.13	.029	.027	.010

Στο μοντέλο με εξαρτημένη μεταβλητή το λειτουργικό συστατικό της αυτο-επικύρωσης ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν το λειτουργικό συστατικό της αξιόπιστης συμμαχίας, οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, καθώς και η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της. Ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν, επίσης, τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, συχνότητα διαδικτυακής επικοινωνίας και συχνότητα τηλεφωνικής επικοινωνίας. Στο μοντέλο δεν συμπεριελήφθησαν τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας και της συναισθηματικής ασφάλειας καθώς παρουσίασαν πολυσυγγραμμικότητα (μέτρια προς υψηλή συσχέτιση άνω του .60) με την εξαρτημένη μεταβλητή. Δημιουργήθηκαν συνολικά δεκατρία μοντέλα παλινδρόμησης. Αφαιρέθηκαν

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

σταδιακά από τα μοντέλα οι μεταβλητές: συνολική ευημερία, μορφωτικό επίπεδο, φυσική κατάσταση/ευημερία, ψυχολογική ευημερία, θρησκευτικότητα, φυσική παρουσία, έλεγχος από τη μοίρα, κοινωνική πολυπλοκότητα, εισόδημα, διαδικτυακή επικοινωνία, ηλικία, επιβράβευση της προσπάθειας, κοινωνικός κυνισμός, οι οποίες δεν προέβλεπαν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Στο τελικό στατιστικώς σημαντικό μοντέλο παρέμειναν οι μεταβλητές: σχέσεις, φύλο, διάρκεια φιλίας, τηλεφωνική επικοινωνία και αξιόπιστη συμμαχία. Οι προβλεπτικές μεταβλητές εξηγούν το 42.1% της διασποράς ($R^2=.421$, $F_{(5,445)}=64.600$, $p<.001$). Επομένως, όπως φαίνεται από τον Πίνακα 53, το φύλο, η διάσταση των σχέσεων, το λειτουργικό συστατικό της αξιόπιστης συμμαχίας, η διάρκεια φιλίας και η τηλεφωνική επικοινωνία προβλέπουν στατιστικώς σημαντικά το μοντέλο. Συγκεκριμένα, για το φύλο $\beta=.15$, $p<.001$, για τις σχέσεις $\beta=.22$, $p<.001$, για την αξιόπιστη συμμαχία $\beta=.51$, $p<.001$, για τη διάρκεια φιλίας $\beta=-.08$, $p<.05$ και για τη τηλεφωνική επικοινωνία $\beta=.13$, $p<.05$. Δηλαδή περισσότερο οι γυναίκες, τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων, τα υψηλότερα επίπεδα αξιόπιστης συμμαχίας, η μικρότερη διάρκεια φιλίας και τα υψηλότερα επίπεδα τηλεφωνικής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την εμφάνιση της αυτο-επικύρωσης.

Πίνακας 53

Επιδράσεις στο Λειτουργικό Συστατικό της Αυτο-επικύρωσης

Επιδράσεις	β	R^2	R^2 Adjusted	p
Φύλο	.15	.042	.040	.000
Σχέσεις	.22	.104	.102	.000
Αξιόπιστη συμμαχία	.51	.322	.320	.000
Διάρκεια φιλίας	-.08	.000	-.002	.021
Τηλεφωνική επικοινωνία	.13	.038	.036	.044

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση των παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας των ατόμων στο πλαίσιο της ποιότητας των φιλικών τους σχέσεων. Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων είναι ο κοινωνικός κυνισμός, η επιβράβευση της προσπάθειας, η θρησκευτικότητα, η κοινωνική πολυπλοκότητα και ο έλεγχος από τη μοίρα. Η υποκειμενική ευημερία των ατόμων απαρτίζεται από τις διαστάσεις της ψυχολογικής ευημερίας, της φυσικής κατάστασης και ευημερίας, και των σχέσεων. Η ποιότητα των φιλικών σχέσεων των ατόμων διερευνήθηκε ως προς τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας. Τα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία επιχείρησε να απαντήσει η παρούσα έρευνα ήταν:

Υπάρχουν διαφορές: (α) στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας; (β) στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας; (γ) στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση και στη συναισθηματική ασφάλεια ως προς τα δημογραφικά στοιχεία: φύλο, ηλικία, μορφωτικό επίπεδο και τόπος κατοικίας;

Υπάρχει σχέση ανάμεσα στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, στην υποκειμενική ευημερία και συγκεκριμένα στην ψυχολογική ευημερία, στη φυσική κατάσταση και στις σχέσεις, και στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή στην ενδιαφέρουσα συντροφιά, στη βοήθεια, στην οικειότητα, στην αξιόπιστη συμμαχία, στην αυτο-επικύρωση, στη συναισθηματική ασφάλεια και στα δημογραφικά στοιχεία: ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, εισόδημα, διάρκεια φιλίας, συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;

Προβλέπεται η κάθε μία από τις υπό διερεύνηση μεταβλητές από τις υπόλοιπες μεταβλητές της παρούσας έρευνας; Συγκεκριμένα: (α) Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων προβλέπονται από την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

το εισόδημα; (β) Η υποκειμενική ευημερία και οι διαστάσεις της προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα; (γ) Τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων προβλέπονται από τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της, το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το εισόδημα, τη διάρκεια φιλίας, τη συχνότητα φυσικής παρουσίας, διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας;

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάστηκαν αναλυτικά στο κεφάλαιο Ευρήματα. Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα φάνηκε ότι οι άνδρες, συγκριτικά με τις γυναίκες, και τα άτομα με δωδεκάχρονη εκπαίδευση, συγκριτικά με τα άτομα με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, σημειώνουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού, δηλαδή εκφράζουν περισσότερο αρνητικές και μεροληπτικές αντιλήψεις για την ανθρώπινη φύση. Οι γυναίκες και οι νεότεροι ηλικιακά συμμετέχοντες σημειώνουν υψηλότερη επίδοση στην κοινωνική πολυπλοκότητα, δηλαδή παρατηρήθηκε ότι δεν πιστεύουν στην ύπαρξη αυστηρών κανόνων, αλλά αποδέχονται περισσότερο ότι υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι για την επίτευξη ενός στόχου. Οι φιλικές τους σχέσεις χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα ποιότητας, δηλαδή αφοσίωσης, εμπιστοσύνης και επιλέγουν κοινές δραστηριότητες με τους φίλους που τους προκαλούν χαρά. Επιπρόσθετα, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, οι συμμετέχοντες με δωδεκάχρονη εκπαίδευση και οι κάτοικοι της επαρχίας, συγκριτικά με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες, φάνηκε ότι επικεντρώνονται περισσότερο στις θετικές λειτουργίες της θρησκείας και πιστεύουν ότι τα σημαντικά γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα εμφανίζοντας υψηλότερα επίπεδα θρησκευτικότητας και ελέγχου της μοίρας.

Προς απάντηση του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, παρουσιάστηκαν οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της παρούσας έρευνας, δηλαδή των παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων, της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεών της, των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων, και των δημογραφικών στοιχείων της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου, του εισοδήματος, της διάρκειας της φιλίας, της συχνότητας της φυσικής παρουσίας, της διαδικτυακής και της τηλεφωνικής επικοινωνίας. Οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας ήταν στο σύνολό τους αδύναμες προς μέτριες. Βασικά ευρήματα ήταν η θετική συσχέτιση της υποκειμενικής ευημερίας και των παραγόντων της επιβράβευσης της προσπάθειας και της κοινωνικής πολυπλοκότητας με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Η ευημερία, δηλαδή, που νιώθουν τα άτομα και η αποδοχή

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

ότι η προσπάθεια και οι πολλαπλές εναλλακτικές για την επίτευξη στόχων οδηγούν σε θετικές εκβάσεις σχετίζονται θετικά με την ποιότητα των φιλικών τους σχέσεων. Επίσης, εντοπίστηκε η αρνητική συσχέτιση του παράγοντα του κοινωνικού κυνισμού, δηλαδή των αρνητικών απόψεων για την ανθρώπινη φύση με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Ακόμα, ο παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας παρουσίασε θετική συσχέτιση με την υποκειμενική ευημερία, δηλαδή η αποδοχή πεποιθήσεων ότι η γνώση και η προσπάθεια οδηγούν σε θετικά αποτελέσματα εμφανίζει μεγαλύτερη συνολική υποκειμενική ευημερία. Τέλος, τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων σχετίζονται θετικά με τη διαδικτυακή και τηλεφωνική επικοινωνία, ενώ η τηλεφωνική επικοινωνία σχετίζεται θετικά και με την υποκειμενική ευημερία.

Για το τρίτο ερευνητικό ερώτημα παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα των αναλύσεων της πολλαπλής παλινδρόμησης με τη μέθοδο του αποκλεισμού μεταβλητών (backward elimination selection) σχετικά με το αν η κάθε μία από τις υπό διερεύνηση μεταβλητές προβλέπονται από τις υπόλοιπες μεταβλητές της παρούσας έρευνας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού προβλέπεται περισσότερο από το αντρικό φύλο, το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και τα χαμηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και ευημερίας. Ο παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπεται περισσότερο από την ψυχολογική ευημερία και τον παράγοντα του ελέγχου από τη μοίρα. Ο παράγοντας της θρησκευτικότητας προβλέπεται περισσότερο από την ευημερία στις σχέσεις των ατόμων. Κοινός προβλεπτικός παράγοντας για την υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της αναδείχθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα της επιβράβευσης της προσπάθειας, ενώ σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες ήταν τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού και τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-επικύρωσης και ενδιαφέρουσας συντροφιάς. Κοινοί προβλεπτικοί παράγοντες των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων αναδείχθηκαν η ευημερία στις σχέσεις των ατόμων και η επικοινωνία είτε διαδικτυακή είτε τηλεφωνική μεταξύ των φίλων.

4.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων και στα Λειτουργικά Χαρακτηριστικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ανέδειξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές για τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς τα δημογραφικά στοιχεία του φύλου, της ηλικίας, του μορφωτικού επιπέδου και του τόπου κατοικίας. Για τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων υπήρξαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς τα δημογραφικά στοιχεία του φύλου και της ηλικίας. Συγκεκριμένα, από τα ευρήματα φάνηκε ότι οι άνδρες και τα άτομα με δωδεκάχρονη εκπαίδευση, συγκριτικά με τα άτομα με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, εκφράζουν περισσότερο αρνητικές και μεροληπτικές αντιλήψεις για την ανθρώπινη φύση, δείχνουν έλλειψη εμπιστοσύνης στους κοινωνικούς θεσμούς και περιφρονούν ηθικά μέσα για την επίτευξη σκοπών. Οι γυναίκες και οι νεότεροι συμμετέχοντες παρατηρήθηκε ότι πιστεύουν λιγότερο στην ύπαρξη αυστηρών κανόνων, αλλά αποδέχονται περισσότερο ότι υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι για την επίτευξη ενός στόχου. Οι φιλικές τους σχέσεις χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα αφοσίωσης, εμπιστοσύνης και καθοδήγησης και επιλέγουν κοινές δραστηριότητες με τους φίλους που τους προκαλούν χαρά. Επιπρόσθετα, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συγκριτικά με τους νεότερους συμμετέχοντες, οι συμμετέχοντες με δωδεκάχρονη εκπαίδευση συγκριτικά με τους συμμετέχοντες με πανεπιστημιακή εκπαίδευση, και οι κάτοικοι της επαρχίας συγκριτικά με τους κατοίκους των πόλεων, φάνηκε ότι επικεντρώνονται περισσότερο στις θετικές λειτουργίες της θρησκείας, καθώς πιστεύουν στην ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος και ότι τα σημαντικά γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα.

4.1.1 Διαφορές στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιωμάτων ως προς τα Δημογραφικά Στοιχεία

Αρχικά, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων ως προς το φύλο. Συγκεκριμένα, βρέθηκαν διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών στους παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού και της κοινωνικής πολυπλοκότητας με τους άνδρες να αποδέχονται περισσότερο κοινωνικά αξιώματα του κοινωνικού κυνισμού, ενώ οι γυναίκες να αποδέχονται περισσότερο κοινωνικά αξιώματα που αφορούν στην κοινωνική πολυπλοκότητα. Οι άνδρες φαίνεται να χαρακτηρίζονται περισσότερο από τον κοινωνικό κυνισμό σε σχέση με τις γυναίκες, δηλαδή ακολουθούν έναν γρήγορο ρυθμό ζωής, είναι περισσότερο εγωκεντρικοί και τείνουν να μην χρησιμοποιούν ηθικούς τρόπους για την επίτευξη των στόχων τους. Επιπρόσθετα, οι γυναίκες

φαίνεται να έχουν περισσότερα χαρακτηριστικά από την κοινωνική πολυπλοκότητα, δηλαδή πιστεύουν στην ύπαρξη πολλαπλών εναλλακτικών για την επίλυση ενός προβλήματος και στο ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι μεταβλητή σε διάφορες συνθήκες. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας φαίνεται να βρίσκονται σε συμφωνία με άλλες σχετικές έρευνες της βιβλιογραφίας με δείγμα ενήλικες. Συγκεκριμένα, βάσει των ευρημάτων ερευνών των Leung, Li & Zhou (2012) σε δείγμα φοιτητών από 40 χώρες και ενηλίκων από 17 χώρες και των Singelis et al. (2009) σε δείγμα 2.164 φοιτητών της Αμερικής προκύπτει ότι οι άνδρες έχουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού από τις γυναίκες. Ακόμα, οι γυναίκες τείνουν να έχουν υψηλότερη βαθμολογία στην κοινωνική πολυπλοκότητα σε σχέση με τους άνδρες. Η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι οι γυναίκες, με εξαίρεση τον κοινωνικό κυνισμό, υποστηρίζουν περισσότερο τα χαρακτηριστικά των υπόλοιπων παραγόντων των κοινωνικών αξιωμάτων (Singelis et al., 2009· Stankov και Saucier, 2014). Συγκεκριμένα, είναι περισσότερο αισιόδοξες και πιστεύουν ότι η προσπάθεια, η γνώση και ο προσεκτικός προγραμματισμός μπορούν να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα. Ακόμα, πιστεύουν περισσότερο στην ύπαρξη υπερφυσικών δυνάμεων και στις θετικές λειτουργίες της θρησκευτικής πίστης. Τέλος, χαρακτηρίζονται περισσότερο από πεποιθήσεις που αντιπροσωπεύουν ότι τα γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα και ότι υπάρχουν διάφοροι τρόποι να επηρεάσουν οι άνθρωποι τα γεγονότα αυτά.

Όσον αφορά τις διαφορές ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες άνω των 35 ετών συγκριτικά με τους νεότερους συμμετέχοντες αποδέχονται περισσότερο κοινωνικά αξιώματα που αφορούν τους παράγοντες της θρησκευτικότητας και του ελέγχου από τη μοίρα, ενώ οι νεότεροι συμμετέχοντες 18-25 ετών φαίνεται να διαφοροποιούνται συγκριτικά με τους μεγαλύτερους υπέρ των κοινωνικών αξιωμάτων της κοινωνικής πολυπλοκότητας. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες άνω των 35 εμφανίζουν περισσότερο χαρακτηριστικά του παράγοντα της θρησκευτικότητας, δηλαδή αναφέρονται στην ύπαρξη ενός υπέρτατου όντος και επικεντρώνονται περισσότερο στις θετικές λειτουργίες της θρησκείας, η οποία επιδρά περισσότερο στη ζωή τους. Τα άτομα αυτά, επίσης, τείνουν να αποδέχονται περισσότερο χαρακτηριστικά του παράγοντα του ελέγχου από τη μοίρα, καθώς πιστεύουν περισσότερο ότι τα σημαντικά γεγονότα της ζωής είναι προκαθορισμένα και υπό τον έλεγχο απρόσωπων δυνάμεων και, συνήθως, υιοθετούν ένα παθητικό στυλ στην αντιμετώπιση όσων συμβαίνουν στη ζωή τους. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναφορικά με την αποδοχή της θρησκευτικότητας από συμμετέχοντες άνω των 35 ετών φαίνεται να βρίσκονται σε συμφωνία

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

με άλλες έρευνες της βιβλιογραφίας. Διεθνείς έρευνες αναφέρουν ότι τα άτομα, όσο μεγαλώνουν σε ηλικία και κυρίως κατά τη μέση ενήλικη ζωή, παρουσιάζουν περισσότερη θρησκευτικότητα, εξασκούν θρησκευτικές πρακτικές, όπως να προσεύχονται ή να πηγαίνουν στην εκκλησία, και ζητούν συγχώρεση από ένα υπέρτατο ον (Levin & Taylor, 1997, Toussaint et al. 2001). Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του παράγοντα του ελέγχου από τη μοίρα, τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών της βιβλιογραφίας σχετικά με τις διαφορές ως προς την ηλικία των συμμετεχόντων είναι αντιφατικά. Η ασυμφωνία στα ευρήματα των διεθνών ερευνών, σύμφωνα με τη Lachman (1986), πιθανώς να οφείλεται σε διαφορές του δείγματος, στον ερευνητικό σχεδιασμό και στα εργαλεία μέτρησης της εκάστοτε έρευνας. Ύστερα από τη διεξαγωγή τριών ερευνών σε δείγμα φοιτητών και ενηλίκων άνω των 60 ετών η ερευνήτρια κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας αποδέχονταν περισσότερο την εξωτερική έδρα ελέγχου από τους νεότερους συμμετέχοντες. Ο παράγοντας του ελέγχου από τη μοίρα είναι εννοιολογικά κοντά στην εξωτερική έδρα ελέγχου (Leung, Li & Zhou, 2012). Επιπρόσθετα, βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες 18-25 έτη, συγκριτικά με τους συμμετέχοντες άνω των 35, εμφανίζουν περισσότερο χαρακτηριστικά του παράγοντα της κοινωνικής πολυπλοκότητας. Τα άτομα αυτά παρατηρείται ότι πιστεύουν περισσότερο ότι δεν υπάρχουν αυστηροί κανόνες, αλλά πολλαπλές λύσεις για ένα ενδεχόμενο πρόβλημα και ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από ασυνέπεια. Το εύρημα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με τη διεθνή βιβλιογραφία. Σύμφωνα με την έρευνα του Boehnke (2009), η οποία πραγματοποιήθηκε σε 149 οικογένειες φοιτητών πανεπιστημίου της Γερμανίας (μητέρα, πατέρα και παιδί), βρέθηκε ότι η νέα γενιά αποδέχεται περισσότερο πεποιθήσεις της κοινωνικής πολυπλοκότητας συγκριτικά με τη γενιά των γονέων. Η αποδοχή αυτών φανερώνει ότι ο κοινωνικός κόσμος για τη νέα γενιά είναι πλέον περισσότερο πολύπλοκος.

Αναφορικά με τις διαφορές ως προς το μορφωτικό επίπεδο, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες με δωδεκάχρονη εκπαίδευση συγκριτικά με συμμετέχοντες των άλλων βαθμίδων εκπαίδευσης, φαίνεται να υιοθετούν περισσότερο στις συμπεριφορικές επιλογές τους και στην ερμηνεία του κόσμου κοινωνικά αξιώματα από τους παράγοντες του κοινωνικού κυνισμού, της θρησκευτικότητας και του ελέγχου από τη μοίρα. Τα άτομα με δωδεκάχρονη εκπαίδευση φαίνεται ότι έχουν περισσότερο αρνητική αντίληψη για την ανθρώπινη φύση, είναι περισσότερο προκατειλημμένοι απέναντι σε ορισμένες ομάδες ατόμων, δεν εμπιστεύονται τόσο τους κοινωνικούς θεσμούς και τείνουν να περιφρονούν τα ηθικά μέσα για την επίτευξη ενός στόχου. Επιπρόσθετα, αποδέχονται περισσότερο τις θετικές λειτουργίες της θρησκείας, τον προκαθορισμό των γεγονότων της ζωής, αλλά και τη

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

δυνατότητα των ατόμων να επηρεάσουν αυτά τα γεγονότα. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας βρίσκονται σε συμφωνία με τη διεθνή βιβλιογραφία. Η έρευνα του Bernardo (2004) σε δείγμα 284 Φιλιππίνων φοιτητών έδειξε ότι τα άτομα που εκφράζουν πεποιθήσεις σχετικές με την κοινωνική σύγκριση, τον ανταγωνισμό, την χαμηλή αυτο-αξία και τη θετική επίδραση των υπερφυσικών δυνάμεων στα κοινωνικά δρώμενα περνούν λιγότερο χρόνο για την επίτευξη και την ολοκλήρωση εργασιών, δεν αναλαμβάνουν απαιτητικές γνωστικές εργασίες και έχουν γενικότερη χαμηλή επίδοση. Αντίθετα, τα άτομα που συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους σε υψηλότερες βαθμίδες είναι λιγότερο κυνικά και έχουν χαμηλότερα επίπεδα θρησκευτικότητας συγκριτικά με άτομα με δωδεκάχρονη εκπαίδευση (Boush et al., 1993· Guan et al. 2010· Stavrova & Ehlebracht, 2018). Η πανεπιστημιακή και δια βίου εκπαίδευση προσφέρει αμέτρητα εφόδια στο άτομο, καθώς δίνεται η ευκαιρία να βιώσει διαφορετικές κοινωνικές εμπειρίες, να εμπλουτίσει τις γνώσεις του, να μην πέσει θύμα εκμετάλλευσης, να διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και να έρθει σε επαφή με νέα άτομα με διαφορετικές πεποιθήσεις και ενδιαφέροντα (Stavrova & Ehlebracht, 2018).

Τέλος, τα ευρήματα έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των συμμετεχόντων ως προς τον τόπο κατοικίας. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι κάτοικοι των χωριών και των κωμοπόλεων, συγκριτικά με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες που προέρχονται από μεγαλύτερες πόλεις, φαίνεται ότι αποδέχονται περισσότερο κοινωνικά αξιώματα των παραγόντων της επιβράβευσης της προσπάθειας, της θρησκευτικότητας και του ελέγχου από τη μοίρα. Οι κάτοικοι των χωριών και των κωμοπόλεων τείνουν να πιστεύουν περισσότερο ότι η προσπάθεια, η γνώση και ο προσεκτικός σχεδιασμός μπορούν να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα. Επίσης, θεωρούν ότι η θρησκεία χαρακτηρίζεται από θετικές λειτουργίες, ότι τα γεγονότα της ζωής προκαθορίζονται, αλλά και ότι τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν αυτά τα γεγονότα. Τα ευρήματα της έρευνας βρίσκονται σε συμφωνία με σχετικές έρευνες της βιβλιογραφίας που έχουν πραγματοποιηθεί στον ελληνικό χώρο. Σύμφωνα με τους Gari, Panagiotopoulou και Mylonas (2009) και Gari, Mylonas και Panagiotopoulou (2009), η ελληνική πολιτισμική προσέγγιση των κοινωνικών αξιωμάτων αναδεικνύει μια νέα διάσταση, αυτή του «Ανταγωνιστικού κοινωνικού κυνισμού». Τα ευρήματα των ερευνών αντανακλούν τα υψηλά ποσοστά θρησκευτικότητας της ελληνικής κοινωνίας και τις πεποιθήσεις για δικαιοσύνη, επιτυχία και έναν «δίκαιο κόσμο».

4.1.2 Διαφορές στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων ως προς το Φύλο και την Ηλικία

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι υπάρχουν στατιστικές σημαντικές διαφορές στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων ως προς το φύλο και την ηλικία των συμμετεχόντων. Τα ευρήματα δεν παρουσίασαν διαφορές ως προς το μορφωτικό επίπεδο και τον τόπο κατοικίας των συμμετεχόντων. Ως προς το φύλο οι γυναίκες φάνηκε ότι έχουν υψηλότερα επίπεδα, συγκριτικά με τους άνδρες, σε όλα τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της αξιόπιστης συμμαχίας, της αυτο-επικύρωσης και της συναισθηματικής ασφάλειας. Αυτό σημαίνει ότι οι γυναίκες, σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τους άνδρες, φαίνεται να επιλέγουν από κοινού δραστηριότητες με φίλες/ους, να παρέχουν καθοδήγηση, αφοσίωση και παρηγοριά, να δείχνουν ευαισθησία, να δημιουργούν ένα ασφαλές περιβάλλον έκφρασης συναισθημάτων και να βοηθούν στη διατήρηση της αυτο-εικόνας του/της φίλου/ης. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συμφωνούν με τη διεθνή βιβλιογραφία, η οποία αναφέρει ότι οι φιλικές σχέσεις των γυναικών χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ποιότητα από αυτές των ανδρών, καθώς εμφανίζουν περισσότερη οικειότητα, υποστήριξη και λιγότερες συγκρούσεις (Demir & Orthel, 2011· Fehr, 1996). Στις φιλικές σχέσεις που συνάπτουν οι γυναίκες εκφράζουν περισσότερο τα συναισθήματά τους, επικεντρώνονται στις κοινωνικο-συναισθηματικές πτυχές μιας σχέσης και περιλαμβάνουν περισσότερη αυτο-αποκάλυψη μέσω συζήτησης (Caldwell & Peplau, 1982· Winstead et al., 1997). Οι γυναίκες τείνουν να είναι άτομα περισσότερο συναισθηματικά στη φύση τους και αυτό εκδηλώνεται και στις φιλικές σχέσεις που συνάπτουν, καθώς έχουν τη τάση να συζητούν για προσωπικά και μη θέματα στο ίδιο κλίμα εμπιστοσύνης. Ταυτόχρονα, όμως, επιλέγουν τις φιλικές τους σχέσεις για να περνούν χρόνο μαζί απολαμβάνοντας συζητήσεις και κοινές δραστηριότητες (Bank & Hansford, 2000).

Τα ευρήματα της έρευνας, αναφορικά με την ηλικία των συμμετεχόντων, έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες νεαρότερης ηλικίας συγκριτικά με τους μεγαλύτερους ηλικιακά παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ως προς τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της αξιόπιστης συμμαχίας και της συναισθηματικής ασφάλειας. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες 18-25 έτη και 26-34 έτη εμφανίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό, συγκριτικά με τους υπόλοιπους ενήλικες συμμετέχοντες της έρευνας, χαρακτηριστικά όπως της αφοσίωσης και της επιλογής από κοινού δραστηριότητες με φίλους που προκαλούν χαρά. Τα άτομα αυτά επιθυμούν να είναι διαρκώς διαθέσιμοι για τους φίλους τους και να παρέχουν παρηγοριά και

εμπιστοσύνη σε καινούριες ή απειλητικές καταστάσεις. Το εύρημα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με την έρευνα των Goldman et al. (1981, όπως αναφέρονται στη Fehr, 1996), οι οποίοι σε δείγμα έξι ηλικιακών ομάδων από 12 ετών έως άνω των 65 ετών βρήκαν ότι τα χαρακτηριστικά της επιλογής κοινών διασκεδαστικών δραστηριοτήτων και της ενίσχυσης της αυτοπεποίθησης του φίλου εμφανίζονταν σε υψηλότερα επίπεδα στους νεότερους συμμετέχοντες. Ωστόσο, στην ίδια έρευνα βρήκαν ότι η κοινή συντροφιά και η αντίληψη του φίλου ως βοηθού και έμπιστου ατόμου υπήρχαν σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Έρευνες, επίσης, αναφέρουν ότι οι ενήλικες μεγαλύτερης ηλικίας έχουν φιλικές σχέσεις χαρακτηριζόμενες από περισσότερο θετικό θυμικό, είναι συναισθηματικά κοντά ο ένας στον άλλον και είναι οικεία και υποστηρικτικά πρόσωπα συγκριτικά με τις φιλικές σχέσεις των ενήλικων νεότερης ηλικίας (Candy et al., 1981· Schlosnagle & Strough, 2016). Αυτό οφείλεται στις διαφορετικές καταστάσεις ζωής που αντιμετωπίζουν τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, για παράδειγμα ο έγγαμος βίος, προβλήματα της καθημερινότητας και οικογενειακή ζωή (Schlosnagle & Strough, 2016). Οι Weiss και Lowenthal (1975, όπως αναφέρονται στη Fehr, 1996), μελέτησαν τις λειτουργίες των φιλικών σχέσεων σε τέσσερις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες (μαθητές λυκείου, νιόπαντροι, μεσήλικες και ενήλικες πριν τη σύνταξη) και συμπέραναν ότι αυτές καθιερώνονται στα πρώτα στάδια ζωής του ατόμου και παραμένουν με το πέρασμα του χρόνου σχεδόν αμετάβλητες.

4.2 Συσχετίσεις των Μεταβλητών

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν χαμηλές συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών της έρευνας. Οι αδύναμες προς μέτριες θετικές συσχετίσεις μεταξύ της υποκειμενικής ευημερίας και των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων, αλλά και των παραγόντων της επιβράβευσης της προσπάθειας και της κοινωνικής πολυπλοκότητας με την υποκειμενική ευημερία είναι από τις υψηλότερες. Ακόμα, σύμφωνα με τα ευρήματα των συσχετίσεων, εντοπίστηκε αδύναμη θετική συσχέτιση μεταξύ της διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας και των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων, ενώ η τηλεφωνική επικοινωνία συσχετίστηκε αδύναμα θετικά και με την υποκειμενική ευημερία.

Αναφορικά με την υποκειμενική ευημερία φάνηκε ότι έχει θετική αδύναμη προς μέτρια σχέση με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, η διάσταση των σχέσεων είχε τις υψηλότερες συσχετίσεις με τα λειτουργικά συστατικά, δείχνοντας ότι τα άτομα με υψηλότερη ευημερία στις σχέσεις τους παρουσιάζουν υψηλότερη ποιότητα στις φιλικές τους σχέσεις. Το εύρημα αυτό συμφωνεί με άλλες έρευνες της βιβλιογραφίας, όπως

αυτή των Demir et al. (2007), οι οποίοι αναφέρουν ότι η ποιότητα της καλύτερης φιλικής σχέσης του ατόμου σχετίζεται με την υποκειμενική ευημερία. Φαίνεται ότι ο καλύτερος φίλος του ατόμου, δηλαδή αυτός που είναι διαρκώς στο πλευρό του, είναι άτομο εμπιστοσύνης και υποστηρικτικός, προσφέρει μεγαλύτερη ικανοποίηση κατά τις συναναστροφές τους και είναι πιθανό να βιώσουν μαζί θετικές και αρνητικές εμπειρίες (Demir et al., 2007· Demir & Weitekamp, 2007).

Σχετικά με τους παράγοντες των κοινωνικών αξιωμάτων, φάνηκε ότι ο παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας έχει αδύναμη προς μέτρια θετική σχέση με τη συνολική υποκειμενική ευημερία και τις διαστάσεις της. Αυτό δείχνει ότι τα άτομα με υψηλότερη επιβράβευση της προσπάθειας, δηλαδή άτομα που αποδέχονται περισσότερο ότι η προσπάθεια, η γνώση και ο προσεκτικός προγραμματισμός μπορούν να οδηγήσουν σε θετικά αποτελέσματα, τείνουν να εμφανίζουν μεγαλύτερη συνολική υποκειμενική ευημερία. Το εύρημα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με τη διεθνή βιβλιογραφία, η οποία εντοπίζει την αδύναμη σχέση του παράγοντα με την ικανοποίηση του ατόμου από τη ζωή (Chen et al., 2006· Lai et al., 2007). Η έρευνα των Dincă και Iliescu (2009) σε δείγμα 796 ενήλικων αναφέρει ότι οι άνθρωποι με περισσότερες πεποιθήσεις του παράγοντα της επιβράβευσης της προσπάθειας τείνουν να είναι αισιόδοξοι, να νιώθουν ικανοποιημένοι με τον/την σύντροφό τους, την εργασία τους, την οικογενειακή τους κατάσταση και την επαγγελματική τους πορεία. Η θετική αυτή στάση των ατόμων απέναντι στην καθημερινότητα και στη ζωή τους προάγει συναισθηματική σταθερότητα και υψηλότερα επίπεδα ευημερίας (Dincă & Iliescu, 2009). Ακόμα, οι παράγοντες της επιβράβευσης της προσπάθειας και της κοινωνικής πολυπλοκότητας φάνηκε να συσχετίζονται σε αδύναμο θετικό βαθμό με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Τα άτομα δηλαδή που εκφράζουν πεποιθήσεις ότι οι δυσκολίες της ζωής μπορούν να αντιμετωπιστούν με προσπάθεια και ότι υπάρχουν πολλαπλοί τρόποι για να επιτευχθεί ένας στόχος εμφανίζουν υψηλότερη ποιότητα στις φιλικές τους σχέσεις. Αυτό το εύρημα βρίσκεται σε συμφωνία με τη βιβλιογραφία, η οποία αναφέρει ότι τα άτομα που χαρακτηρίζονται από τους παράγοντες αυτούς τείνουν να έχουν καλύτερες σχέσεις με άλλα άτομα (Dincă & Iliescu, 2009). Είναι άτομα περισσότερο κοινωνικά, υπεύθυνα και συμπονετικά, άρα επιθυμούν να περνούν χρόνο με τους φίλους, να απολαμβάνουν κοινές δραστηριότητες και μπορούν να προσφέρουν βοήθεια σε περίπτωση ανάγκης (Dincă & Iliescu, 2009). Αντίθετα, ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού βρέθηκε να παρουσιάζει αρνητική αδύναμη συσχέτιση με τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων. Τα άτομα δηλαδή που εκφράζουν πεποιθήσεις ότι η ανθρώπινη φύση διαφθείρεται εύκολα με την εξουσία και

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

αντιμετωπίζουν μεροληπτικά ορισμένες ομάδες ατόμων εμφανίζουν χαμηλότερη ποιότητα στις φιλικές τους σχέσεις. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, όπως αναφέρεται στη έρευνα των Lai et al. (2007) σε δείγμα 113 Κινέζων φοιτητών, εντοπίζεται αρνητική σχέση μεταξύ του κοινωνικού κυνισμού και της εννοιολογικής έννοιας της αρμονίας στις σχέσεις. Αυτό καταδεικνύει ότι άτομα που εκφράζουν κυνικές αντιλήψεις έχουν χαμηλής ποιότητας κοινωνικές σχέσεις με τους σημαντικούς άλλους της ζωής τους (οικογένεια, φίλους, σύντροφοι) (Lai et al., 2007).

Όσον αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά εντοπίστηκε αδύναμη θετική συσχέτιση ανάμεσα στα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων και της διαδικτυακής και της τηλεφωνικής επικοινωνίας, ενώ η τηλεφωνική επικοινωνία σχετίστηκε θετικά και με την υποκειμενική ευημερία. Τα ευρήματα έδειξαν ότι άτομα με υψηλότερα επίπεδα ποιότητας στις φιλικές τους σχέσεις συνήθως προτιμούν να επικοινωνούν πιο συχνά με τους φίλους τους μέσω διαδικτύου ή/και τηλεφώνου. Η επικοινωνία μέσω τηλεφώνου με φίλους, επίσης, προάγει την υποκειμενική ευημερία στις φιλικές σχέσεις των ατόμων. Τα ευρήματα αυτά βρίσκονται σε συμφωνία με έρευνες της βιβλιογραφίας. Έρευνες αναφέρουν ότι η επικοινωνία με φίλους μέσω τηλεφώνου ή διαδικτύου με ηλεκτρονικά μηνύματα και βιντεοκλήσεις σχετίζεται θετικά με την ποιότητα των φιλικών τους σχέσεων, καθώς προάγει την οικειότητα στις σχέσεις αυτές (Hu et al, 2004). Οι φίλοι επιλέγουν να επικοινωνούν πιο συχνά μεταξύ τους σε σύγκριση με τα υπόλοιπα άτομα του κοινωνικού τους κύκλο, μιλούν για πολλά και διαφορετικά θέματα που τους απασχολούν και εκφράζουν συναισθηματική υποστήριξη στις συνομιλίες τους (Haythornthwaite, 2005). Οι νέες μορφές επικοινωνίας μέσω διαδικτύου, αλλά και οι παραδοσιακές μορφές μέσω τηλεφώνου, δίνουν τη δυνατότητα στα άτομα να έρχονται σε επαφή με τους φίλους τους ανά πάσα στιγμή και να διατηρούν τις σχέσεις αυτές.

4.3 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων, στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της, και στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας σχετικά με τους προβλεπτικούς παράγοντες των κοινωνικών αξιομάτων έδειξαν ότι ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού προβλέπεται περισσότερο από το αντρικό φύλο, το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο και τα χαμηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και ευημερίας. Ο παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπεται περισσότερο από την ψυχολογική ευημερία και τον παράγοντα του ελέγχου από τη μοίρα. Ο παράγοντας της θρησκευτικότητας προβλέπεται περισσότερο από την ευημερία στις σχέσεις των ατόμων. Όσον αφορά τη μεταβλητή της υποκειμενικής ευημερίας και των διαστάσεων της κοινός προβλεπτικός παράγοντας αναδείχθηκε η επιβράβευση της προσπάθειας, ενώ σημαντικοί προβλεπτικοί παράγοντες ήταν τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού και τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-επικύρωσης και ενδιαφέρουσας συντροφιάς. Τέλος, κοινοί προβλεπτικοί παράγοντες των λειτουργικών συστατικών των φιλικών σχέσεων αναδείχθηκαν η ευημερία στις σχέσεις των ατόμων και η επικοινωνία είτε διαδικτυακή είτε τηλεφωνική μεταξύ των φίλων.

4.3.1 Επιδράσεις στους Παράγοντες των Κοινωνικών Αξιομάτων

Οι παράγοντες των κοινωνικών αξιομάτων, δηλαδή ο κοινωνικός κυνισμός, η επιβράβευση της προσπάθειας, η θρησκευτικότητα, η κοινωνική πολυπλοκότητα και ο έλεγχος από τη μοίρα, δεν φάνηκε να προβλέπονται από κάποιον κοινό προβλεπτικό παράγοντα σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας. Συγκεκριμένα, τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν τους παρακάτω σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες των κοινωνικών αξιομάτων.

Όσον αφορά τον παράγοντα του κοινωνικού κυνισμού, προβλεπτικοί παράγοντες αποτέλεσαν το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο και η φυσική κατάσταση και ευημερία. Φάνηκε από τα ευρήματα ότι το φύλο και περισσότερο οι άνδρες αποτελούν προβλεπτικό παράγοντα εμφάνισης του κοινωνικού κυνισμού, δηλαδή πεποιθήσεων ότι η ανθρώπινη φύση είναι αρνητική. Αναφορικά με την επίδραση του αντρικού φύλου τα ευρήματα της έρευνας συμφωνούν με τη διεθνή βιβλιογραφία. Η έρευνα των Leung, Li & Zhou (2012) σε δείγμα φοιτητών από 40 χώρες και ενήλικων από 17 χώρες εντόπισε ότι οι άνδρες αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού και ότι η επίδραση του φύλου διαφέρει από χώρα σε χώρα. Οι άνδρες εμφανίζουν περισσότερα χαρακτηριστικά ανταγωνισμού και επιθετικότητας τα οποία συμβάλλουν στα υψηλότερα επίπεδα κυνικών αντιλήψεων για τον κοινωνικό κόσμο.

Άλλος ένας προβλεπτικός παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού αναδείχθηκε το χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Τα ευρήματα της έρευνας αναφορικά με την επίδραση του χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου στις κυνικές αντιλήψεις του ατόμου βρίσκονται σε συμφωνία με άλλες έρευνες της βιβλιογραφίας. Τα αποτελέσματα δύο διαχρονικών ερευνών των Stavrou και Ehlebracht (2018) σε αμερικανικό πληθυσμό έδειξαν ότι η απόκτηση υψηλού μορφωτικού επιπέδου προέβλεπε χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού. Οι δύο διαχρονικές έρευνες πραγματοποιήθηκαν σε ενήλικες κατά τη διάρκεια 9 και 4 χρόνων αντίστοιχα και φάνηκε ότι τα άτομα αποκτώντας υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο μείωναν τις κυνικές πεποιθήσεις τους για την ανθρώπινη φύση. Σύμφωνα με τους ερευνητές, η απόκτηση υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου βοηθά το άτομο να είναι λιγότερο επιρρεπές σε απάτες και εκμετάλλευση από τρίτους με αποτέλεσμα η αντίληψή του για τον κοινωνικό κόσμο να μην είναι αρνητική. Επιπλέον, προβλεπτικός παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού φάνηκε ότι είναι τα χαμηλότερα επίπεδα φυσικής κατάστασης και ευημερίας. Σύμφωνα με την έρευνα των Hui και Bond (2010) σε δείγμα 111 Κινέζων φοιτητών, τα άτομα με χαρακτηριστικά κοινωνικού κυνισμού τείνουν να έχουν κακή ψυχολογική υγεία. Ο κοινωνικός κυνισμός μειώνει την ευημερία του ατόμου μέσω της έλλειψης αισιοδοξίας και αυξάνει το αρνητικό θυμικό μέσω της έλλειψης ενσυνειδητότητας (Hui & Bond, 2010).

Αναφορικά με τον παράγοντα της επιβράβευσης της προσπάθειας, προβλεπτικοί παράγοντες φάνηκαν ότι είναι η ψυχολογική ευημερία και ο παράγοντας του ελέγχου από τη μοίρα. Σημαντική προβλεπτική μεταβλητή της επιβράβευσης της προσπάθειας είναι τα υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ευημερίας των ατόμων. Συγκεκριμένα, τα υψηλότερα επίπεδα ψυχολογικής ευημερίας προβλέπουν μια αισιοδοξία ότι οι δυσκολίες της ζωής μπορούν να επιλυθούν με προσπάθεια. Οι μηχανισμοί αυτορρύθμισης διαμεσολαβούν στην επίδραση της επιβράβευσης της προσπάθειας στην ψυχολογική ευημερία του ατόμου (Hui & Bond, 2010). Άλλος ένας προβλεπτικός παράγοντας της επιβράβευσης της προσπάθειας αναδείχθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα ελέγχου από τη μοίρα. Δηλαδή, οι πεποιθήσεις ότι τα γεγονότα της ζωής προκαθορίζονται επιδρά στην αισιοδοξία του ατόμου για την επίλυση δυσκολιών μέσω προσπάθειας, γνώσης και προγραμματισμού. Το εύρημα αυτό βρίσκεται σε συμφωνία με την έρευνα των Chen et al. (2006), η οποία βρήκε ότι σε δείγμα 359 Κινέζων φοιτητών τα άτομα που αποδίδουν αίτια στην εξωτερική έδρα ελέγχου πιστεύουν ότι η προσπάθεια και τα γεγονότα της ζωής ελέγχονται περισσότερο από τη μοίρα και έχουν αρνητική αντίληψη για την ανθρώπινη φύση και τον κόσμο γύρω τους. Σύμφωνα με τους ερευνητές, όταν εξωτερικές δυνάμεις όπως η τύχη και η μοίρα είναι πιο ευκρινή στις αιτιακές

αποδόσεις του ατόμου, τότε το άτομο είναι πιο πιθανό να πιστεύει ότι τα αποτελέσματα των ενεργειών του δεν είναι στο δικό του έλεγχο και οδηγείται σε προκατειλημμένες απόψεις και έλλειψη εμπιστοσύνης στα κοινωνικά συστήματα.

Για τη μεταβλητή της θρησκευτικότητας, προβλεπτικός παράγοντας βρέθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις των ατόμων. Το εύρημα αυτό της παρούσας έρευνας βρίσκεται σε συμφωνία με προηγούμενες έρευνες της βιβλιογραφίας. Η έρευνα των Bergan και McConatha (2001), η οποία εξετάζει τη θρησκευτικότητα και την ικανοποίηση από τη ζωή σε δείγμα 320 ενήλικων κατοίκων της Αμερικής, αναφέρει ότι τα άτομα που ενασχολούνται περισσότερο με τη θρησκευτική πίστη βιώνουν λιγότερες αγχωτικές καταστάσεις και περισσότερη ικανοποίηση από τη ζωή. Σύμφωνα με τους ερευνητές, η ενασχόληση με θρησκευτικές πρακτικές οδηγεί σε επιλογές υγιών τρόπων ζωής, καθώς αυξάνεται η αυτο-πεποίθηση και η αυτο-αποτελεσματικότητα του ατόμου.

4.3.2 Επιδράσεις στην Υποκειμενική Ευημερία και στις Διαστάσεις της

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ανέδειξαν για τη μεταβλητή της υποκειμενικής ευημερίας και τις διαστάσεις της, δηλαδή τη ψυχολογική ευημερία, τη φυσική κατάσταση και ευημερία, και τις σχέσεις, κοινό προβλεπτικό παράγοντα την επιβράβευση της προσπάθειας. Οι πεποιθήσεις των ατόμων, δηλαδή, ότι ο κόσμος ανταποκρίνεται θετικά σε καταβολές ανθρώπινης προσπάθειας αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες για την ψυχολογική ευημερία, τη φυσική κατάσταση και την ευημερία στις σχέσεις των ατόμων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας αποτελούν προβλεπτικό παράγοντα της ικανοποίησης από τη ζωή, ειδικά σε δύσκολες ή απαιτητικές καταστάσεις, αλλά σε μικρότερο βαθμό από τον παράγοντα του κοινωνικού κυνισμού (Lai et al., 2007). Η έρευνα των Hui και Bond (2010) σε δείγμα 111 Κινέζων φοιτητών βρήκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα επιβράβευσης της προσπάθειας προβλέπουν συγκεκριμένα την ικανοποίηση από τη ζωή και το θετικό θυμικό. Σύμφωνα με τους ερευνητές, αυτή η επίδραση της επιβράβευσης της προσπάθειας στην υποκειμενική ευημερία πραγματοποιείται μέσω της αυτο-ρύθμισης. Τα άτομα με πεποιθήσεις σχετικές με την επιβράβευση της προσπάθειας είναι περισσότερο αισιόδοξα και με θέληση να επιτύχουν τους στόχους τους (Hui & Bond, 2010).

Σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της συνολικής υποκειμενικής ευημερίας, αλλά και των διαστάσεων της ψυχολογικής ευημερίας και της φυσικής κατάστασης και ευημερίας αναδείχθηκαν τα χαμηλότερα επίπεδα κοινωνικού κυνισμού. Στη βιβλιογραφία εντοπίζονται παρόμοια ευρήματα σχετικά με την επίδραση των χαμηλότερων επιπέδων κοινωνικού

κυνισμού στην ικανοποίηση από τη ζωή (Lai et al., 2007· Li et al., 2010· Mak et al., 2011). Στην διαχρονική έρευνα των Lai et al. (2007) σε δείγμα 113 Κινέζων φοιτητών βρέθηκε ότι ο παράγοντας του κοινωνικού κυνισμού επηρεάζει την ικανοποίηση από τη ζωή με μεσολαβητικό παράγοντα το σύστημα του εαυτού (self-system). Η έρευνα υποδεικνύει ότι η αρνητική στάση απέναντι στην ανθρώπινη φύση και στην κοινωνική ζωή θα επιφέρει λιγότερη κοινωνική συμμετοχή και αρνητικές κοινωνικές εκβάσεις. Οι ερευνητές αναφέρουν ότι αυτά με τη σειρά τους προκαλούν χαμηλή αυτοπεποίθηση στο άτομο με αποτέλεσμα χαμηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή.

Αναφορικά με την επίδραση της ποιότητας των φιλικών σχέσεων στην υποκειμενική ευημερία και της διαστάσεις της, φάνηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα των λειτουργικών συστατικών της αυτο-επικύρωσης και της ενδιαφέρουσας συντροφιάς αποτελούν προβλεπτικούς παράγοντες τόσο της συνολικής υποκειμενικής ευημερίας όσο και των διαστάσεων της ψυχολογικής ευημερίας και της φυσικής κατάστασης και ευημερίας. Συγκεκριμένα, η έρευνα των Demir & Weitekamp (2007) σε δείγμα 423 φοιτητών αμερικάνικου πανεπιστημίου έδειξε ότι η ποιότητα της φιλικής σχέσης αποτελεί προβλεπτικό παράγοντα της υποκειμενικής ευημερίας. Συγκεκριμένα, φάνηκε ότι τα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς και της αυτο-επικύρωσης στην ποιότητα των φιλικών σχέσεων των ατόμων ήταν από τους πιο σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες της ευημερίας του ατόμου. Ακόμη, η έρευνα των Demir et al. (2007) σε δείγμα 280 φοιτητών αμερικάνικου πανεπιστημίου βρήκε ότι η ενδιαφέρουσα συντροφιά αναδεικνύεται ο πιο σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της υποκειμενικής ευημερίας τόσο για τις καλύτερες όσο και για τις στενές φιλικές σχέσεις των ατόμων. Η συντροφιά ενός φίλου είναι σημαντική πηγή κοινωνικής στήριξης, κυρίως κατά την περίοδο αγχογόνων συνθηκών, καθώς οι φίλοι απολαμβάνουν κοινές δραστηριότητες (Demir et al, 2007· Demir & Weitekamp, 2007).

4.3.3 Επίδρασεις στα Λειτουργικά Συστατικά των Φιλικών Σχέσεων

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης πολλαπλών παραγόντων που πραγματοποιήθηκε στα δεδομένα της έρευνας έδειξαν ότι τα λειτουργικά συστατικά των φιλικών σχέσεων, δηλαδή η ενδιαφέρουσα συντροφιά, η βοήθεια, η οικειότητα, η αξιόπιστη συμμαχία, η συναισθηματική ασφάλεια και η αυτο-επικύρωση, έχουν κοινούς προβλεπτικούς παράγοντες την ευημερία στις σχέσεις των ατόμων και την επικοινωνία είτε διαδικτυακή είτε τηλεφωνική μεταξύ των φίλων. Η ευημερία που νιώθουν τα άτομα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις, δηλαδή το πόσο

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

χαρούμενοι αισθάνονται στον τομέα αυτόν, αλλά και η επικοινωνία που έχουν με τους φίλους τους επηρεάζει την ποιότητα των φιλικών τους σχέσεων.

Όσον αφορά την επίδραση της ευημερίας στις φιλικές σχέσεις των ατόμων, φάνηκε ότι τα υψηλότερα επίπεδα ευημερίας στις σχέσεις αποτελούν προβλεπτικό παράγοντα στην ποιότητα των φιλικών σχέσεων και συγκεκριμένα στα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς, της βοήθειας, της οικειότητας, της συναισθηματικής ασφάλειας και της αυτο-επικύρωσης. Το εύρημα αυτό αναφέρεται και σε άλλες σχετικές έρευνες της βιβλιογραφίας, οι οποίες έχουν αποδείξει ότι η ποιότητα των φιλικών σχέσεων προβλέπει την υποκειμενική ευημερία που νιώθουν τα άτομα στις φιλικές τους σχέσεις. Σε έρευνα των Gladow και Ray (1986) σε δείγμα 63 γυναικών από μονογονεϊκές οικογένειες βρέθηκε ότι η βοήθεια από τους φίλους και η οικειότητα που νιώθουν μαζί τους έχουν μεγάλη επίδραση στην υποκειμενική τους ευημερία, καθώς οι φίλοι παρέχουν τη δυνατότητα για συζήτηση και υποστήριξη, ακόμα και σε δύσκολες καταστάσεις. Μάλιστα, η έρευνα των Demir et al. (2007) σε δείγμα 280 φοιτητών αμερικάνικου πανεπιστημίου βρήκε ότι οι καλύτεροι φίλοι των ατόμων είναι αυτοί που συμβάλλουν περισσότερο στην υποκειμενική ευημερία, αφού συντροφεύουν διαρκώς το άτομο και είναι έμπιστα και υποστηρικτικά γι' αυτόν άτομα.

Σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας της ποιότητας των φιλικών σχέσεων ήταν τα υψηλότερα επίπεδα διαδικτυακής και τηλεφωνικής επικοινωνίας στις φιλικές σχέσεις. Συγκεκριμένα, στα λειτουργικά συστατικά της ενδιαφέρουσας συντροφιάς και της συναισθηματικής ασφάλειας αναδείχθηκε προβλεπτικός παράγοντας τα υψηλότερα επίπεδα διαδικτυακής επικοινωνίας μεταξύ των φίλων. Στα λειτουργικά συστατικά της βοήθειας, της οικειότητας και της αυτο-επικύρωσης προβλεπτικός παράγοντας αναδείχθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα τηλεφωνικής επικοινωνίας μεταξύ των φίλων. Τα ευρήματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με άλλες έρευνες της βιβλιογραφίας, οι οποίες επισημαίνουν ότι τα άτομα αναφέρουν υψηλή ποιότητα τόσο στις φιλικές σχέσεις με διαδικτυακή ή τηλεφωνική επικοινωνία με τους φίλους τους όσο και σε εκείνες που έχουν πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία (Buote et al., 2009· Chan & Cheung, 2004). Σε έρευνα των McKenna et al. (2002), η οποία πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 567 ενήλικων, βρέθηκε ότι οι φίλοι που χρησιμοποιούν διαδικτυακούς τρόπους επικοινωνίας μεταξύ τους αναφέρουν ότι οι φίλίες τους είναι σημαντικές, ωφέλιμες και χαρακτηρίζονται από οικειότητα.

4.4 Περιορισμοί της Έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα, παρόλο που αποτελεί μια από τις ελάχιστες ερευνητικές προσπάθειες διερεύνησης των κοινωνικών αξιωμάτων και της υποκειμενικής ευημερίας ενήλικων στις φιλικές τους σχέσεις στην Ελλάδα, παρουσιάζει ορισμένους περιορισμούς ως προς τη μεθοδολογία της έρευνας.

Καταρχάς, ανασταλτικός παράγοντας της έρευνας ήταν η απροθυμία των ατόμων να συμμετάσχουν στην έρευνα. Η πλειοψηφία των ατόμων του δεύτερου «κύματος» δεν ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της έρευνας μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναμορφωθεί αντίστοιχα η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας και η ερευνήτρια να προχωρήσει στην επιλογή αποστολής της πρόσκλησης σε νέα άτομα για τη δημιουργία νέων «κυμάτων». Κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας υπήρχαν συνθήκες εγκλεισμού εξαιτίας της πανδημίας του ιού COVID-19. Η απροθυμία των ατόμων και η έλλειψη εμπιστοσύνης στη διαδικτυακή έρευνα, χωρίς να αποδίδεται απόλυτα στις συνθήκες αυτές, πιθανόν να συσχετίζεται. Η έρευνα διεξήχθη απρόσωπα χωρίς τη φυσική παρουσία της ερευνήτριας με τους συμμετέχοντες.

Ένας ακόμη περιορισμός της έρευνας ήταν το μεγάλο ποσοστό ανταπόκρισης του γυναικείου φύλου στην πρόσκληση της έρευνας. Κατά το πρώτο «κύμα», οι συμμετέχοντες πληρούσαν τα κριτήρια/χαρακτηριστικά συμμετοχής στην έρευνα, δηλαδή ήταν ενήλικες και υπήρξε ισότιμη εκπροσώπηση των δύο φύλων από όλη την Ελλάδα. Ωστόσο, για τα επόμενα «κύματα» συμμετεχόντων δεν ήταν πάντα εφικτή η διατήρηση των χαρακτηριστικών αυτών, καθώς η έρευνα μέσω διαδικτύου δεν επιτρέπει τη διασφάλιση της ταυτότητας των συμμετεχόντων.

Τέλος, η άνιση εκπροσώπηση των δύο φύλων στην έρευνα και το μέγεθος του δείγματος συγκριτικά με τους ενήλικες κατοίκους της Ελλάδας, δεν επιτρέπουν την γενίκευση των ευρημάτων.

4.5 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας προκύπτουν ορισμένες προτάσεις για μελλοντική έρευνα. Αρχικά, προτείνεται η περαιτέρω μελέτη των φιλικών σχέσεων ενήλικων ατόμων στην Ελλάδα σε σχέση με την υποκειμενική τους ευημερία, καθώς όπως έχει προαναφερθεί η ελληνική βιβλιογραφία είναι ελλιπής ως προς τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν διαχρονικές μελέτες και να διερευνήσουν την πορεία της ποιότητας των φιλικών σχέσεων των ατόμων. Οι μελέτες αυτές έρευνες θα μπορούσαν να επικεντρωθούν περαιτέρω στις φιλικές σχέσεις που επισυνάπτουν οι άνδρες και οι γυναίκες αντίστοιχα, αν είναι με άτομα του ίδιου ή διαφορετικού φύλου. Προτείνεται, επίσης, η επέκταση της έρευνας σχετικά με την υποκειμενική ευημερία των Ελλήνων και τη διερεύνηση της συχνότητας της τηλεφωνικής και διαδικτυακής επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων ως προβλεπτικοί παράγοντες. Τέλος, θα μπορούσε να μελετηθεί η επιρροή της έλλειψης φυσικών επαφών μεταξύ ατόμων στην ποιότητα των φιλικών τους σχέσεων εξαιτίας των συνθηκών εγκλεισμού κατά την περίοδο έξαρσης της πανδημίας του ιού Covid-19.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adams, R. G., & Blieszner, R. (1994). An integrative conceptual framework for friendship research. *Journal of Social and Personal Relationships*, 11(2), 163-184.
<https://doi.org/10.1177/0265407594112001>
- Ainsworth, M. D. S. (1991). Attachment and other affectional bonds across the life cycle. In C. M. Parkes, J. Stevenson-Hinde, & P. Marris (Eds.), *Attachment across the life cycle* (pp. 33-51). Routledge.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1972). Attitudes and normative beliefs as factors influencing behavioral intentions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 21(1), 1-9.
<https://doi.org/10.1037/h0031930>
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1975). *Understanding attitudes and predicting social behaviour*. Prentice-Hall, Inc.
- Albert, R. S., & Brigante, T. R. (1962). The psychology of friendship relations: Social factors. *The Journal of Social Psychology*, 56(1), 33-47.
<https://doi.org/10.1080/00224545.1962.9919371>
- Alpert, M., & Rosen, A. (1990). A semantic analysis of the various ways that the terms “affect,” “emotion,” and “mood” are used. *Journal of Communication Disorders*, 23(4-5), 237-246. [https://doi.org/10.1016/0021-9924\(90\)90002-G](https://doi.org/10.1016/0021-9924(90)90002-G)
- Altman, I., & Taylor, D. A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart & Winston, Inc.
- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being: Americans' perceptions of life quality*. Plenum Press.
- Argyle, M. (2001). *The psychology of happiness* (2nd ed.). Routledge.
- Argyle, M., & Furnham, A. (1982). The ecology of relationships: Choice of situations as a function of relationship. *British Journal of Social Psychology*. 21(3), 259–262.
<https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1982.tb00547.x>
- Aries, E. J., & Johnson, F. L. (1983). Close friendship in adulthood: Conversational content between same-sex friends. *Sex Roles*, 9(12), 1183-1196.

- Bank, B. J., & Hansford, S. L. (2000). Gender and friendship: Why are men's best same-sex friendships less intimate and supportive? *Personal Relationships*, 7(1), 63–78. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2000.tb00004.x>
- Bar-Tal, D. (2000). *Shared beliefs in a society: Social psychological analysis*. SAGE Publications.
- Bergan, A., & McConatha, J. T. (2001). Religiosity and life satisfaction. *Activities, Adaptation & Aging*, 24(3), 23–34. https://doi.org/10.1300/J016v24n03_02
- Bernardo, A. B. (2004). Culturally-rooted beliefs and learning: Exploring the relationships among social axioms, achievement goals, and learning strategies of Filipino college students. *Philippine Journal of Psychology*, 37(2), 79-100.
- Berndt, T. J. (2002). Friendship quality and social development. *Current Directions in Psychological Science*, 11(1), 7-10. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00157>
- Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. *Sociological Methods & Research*, 10(2), 141-163. <https://doi.org/10.1177/004912418101000205>
- Bradburn, N. M. (1969). *The structure of psychological well-being*. Aldine Publishing Company.
- Brickman, P., Coates, D., & Janoff-Bulman, R. (1978). Lottery winners and accident victims: Is happiness relative? *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(8), 917–927. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.36.8.917>
- Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M., & Link, K. E. (1993). Integrating bottom-up and top-down theories of subjective well-being: The case of health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 646–653. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.4.646>
- Brislin, R. W. (1970). Back-translation for cross-cultural research. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 1(3), 185-216. <https://doi.org/10.1177/135910457000100301>
- Boehnke, K. (2009). Are parents decisive? The intergenerational transmission of social axioms under conditions of rapid social change. In K. Leung, & M. H. Bond (Eds.), *Psychological aspects of social axioms*, (pp. 109-127). Springer.

- Bond, M. H., Leung, K., Au, A., Tong, K. K., De Carrasquel, S. R., Murakami, F., ... & Lewis, J. R. (2004). Culture-level dimensions of social axioms and their correlates across 41 cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(5), 548-570.
<https://doi.org/10.1177/0022022104268388>
- Boush, D. M., Kim, C. H., Kahle, L. R., & Batra, R. (1993). Cynicism and conformity as correlates of trust in product information sources. *Journal of current issues & research in advertising*, 15(2), 71-79.
<https://doi.org/10.1080/10641734.1993.10505004>
- Buote, V. M., Pancer, S. M., Pratt, M. W., Adams, G., Birnie-Lefcovitch, S., Polivy, J., & Wintre, M. G. (2007). The importance of friends: Friendship and adjustment among 1st-year university students. *Journal of Adolescent Research*, 22(6), 665-689.
<https://doi.org/10.1177/0743558407306344>
- Buote, V. M., Wood, E., & Pratt, M. (2009). Exploring similarities and differences between online and offline friendships: The role of attachment style. *Computers in human Behavior*, 25(2), 560-567. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2008.12.022>
- Byrne, D. (1971). *The attraction paradigm*. Academic Press.
- Cacioppo, J. T., & Gardner, W. L. (1999). Emotion. *Annual Review of Psychology*, 50, 191-214. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.50.1.191>
- Caldwell, M. A., & Peplau, L. A. (1982). Sex differences in same-sex friendship. *Sex roles*, 8(7), 721-732.
- Cantril, H. (1965). *The pattern of human concern*. Rutgers University Press
- Chamberlain, K. (1988). On the structure of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 20(6), 581-604. <https://doi.org/10.1007/BF03359559>
- Chan, D. K. S., & Cheng, G. H. L. (2004). A comparison of offline and online friendship qualities at different stages of relationship development. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(3), 305-320. <https://doi.org/10.1177/0265407504042834>
- Chen, S. X., Bond, M. H., & Cheung, F. M. (2006). Personality correlates of social axioms: Are beliefs nested within personality?. *Personality and Individual Differences*, 40(3), 509-519. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.04.016>

- Chinese Culture Connection. (1987). Chinese values and the search for culture-free dimensions of culture. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 18(2), 143-164. <https://doi.org/10.1177/0022002187018002002>
- Clark, A. E. (2010). Work, jobs, and well-being across the millennium. In E. Diener, J. F. Helliwell, & D. Kahneman (Eds.), *International differences in well-being* (pp. 436-468). Oxford University Press.
- Clark, A. E., & Oswald, A. J. (1994). Unhappiness and unemployment. *The Economic Journal*, 104(424), 648-659. <https://doi.org/10.2307/2234639>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Routledge.
- Coleman, J. (1958). Relational analysis: The study of social organizations with survey methods. *Human Organization*, 17(4), 28-36. <https://doi.org/10.17730/humo.17.4.q5604m676260q8n7>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 668-678. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.38.4.668>
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334. <https://doi.org/10.1007/BF02310555>
- Demir, M., & Davidson, I. (2013). Toward a better understanding of the relationship between friendship and happiness: Perceived responses to capitalization attempts, feelings of mattering, and satisfaction of basic psychological needs in same-sex best friendships as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 14(2), 525-550.
- Demir, M., & Orthel, H. (2011). Friendship, real-ideal discrepancies, and well-being: Gender differences in college students. *The Journal of Psychology*, 145(3), 173-193.
- Demir, M., Orthel-Clark, H., Özdemir, M., & Özdemir, S. B. (2015). Friendship and happiness among young adults. In M. Demir (Ed.), *Friendship and happiness* (pp. 117-135). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9603-3_7

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

- Demir, M., Özen, A., Doğan, A., Bilyk, N. A., & Tyrell, F. A. (2011). I matter to my friend, therefore I am happy: Friendship, mattering, and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 12(6), 983-1005.
- Demir, M., & Özdemir, M. (2010). Friendship, need satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 11(2), 243-259.
- Demir, M., Özdemir, M., & Weitekamp, L. A. (2007). Looking to happy tomorrows with friends: Best and close friendships as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 243-271. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9025-2>
- Demir, M., Şimşek, Ö. F., & Procsal, A. D. (2013). I am so happy 'cause my best friend makes me feel unique: Friendship, personal sense of uniqueness and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 14(4), 1201-1224.
- Demir, M., & Weitekamp, L. A. (2007). I am so happy cause today I found my friend: Friendship and personality as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 181-211.
- DeSouza, E. R., Pierce, T., Zanelli, J. C., & Hutz, C. (1992). Perceived sexual intent in the US and Brazil as a function of nature of encounter, subjects' nationality, and gender. *The Journal of Sex Research*, 29(2), 251-260. <https://doi.org/10.1080/00224499209551645>
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34>
- Diener, E. (2013). The remarkable changes in the science of subjective well-being. *Perspectives on Psychological Science*, 8(6), 663-666. <https://doi.org/10.1177/1745691613507583>
- Diener, E., & Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth*. Blackwell Publishing.

- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder, & S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology*, (pp. 63-73). Oxford University Press.
- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2018). Advances and open questions in the science of subjective well-being. *Collabra: Psychology*, 4(1).
<https://doi.org/10.1525/collabra.115>
- Diener, E., & Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406. <https://hdl.handle.net/10520/EJC98561>
- Diener, E., Sapyta, J. J., & Suh, E. (1998). Subjective well-being is essential to well-being. *Psychological Inquiry*, 9(1), 33-37.
https://doi.org/10.1207/s15327965pli0901_3
- Diener, E., Scollon, C. N., & Lucas, R. E. (2009). The evolving concept of subjective well-being: The multifaceted nature of happiness. In E. Diener (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (pp. 67–100). Springer. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4_4
- Diener, E., & Suh, M. E. (1998). Subjective well-being and age: An international analysis. In K. W. Schaie & M. P. Lawton (Eds.), *Annual review of gerontology and geriatrics*, Vol. 17. *Focus on Emotion and Adult Development* (pp. 304–324). Springer.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Diener, E., Suh, E., & Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25-41.
- Diener, E., Tay, L., & Myers, D. G. (2011). The religion paradox: If religion makes people happy, why are so many dropping out?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(6), 1278–1290. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0024402>

- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E (2009). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In S. J. Lopez, & C. R. Snyder (Eds.), *The Oxford handbook of positive psychology*, (2nd ed., pp. 187-194). Oxford University Press.
- Diener, E., Oishi, S., & Tay, L. (2018). Advances in subjective well-being research. *Nature Human Behaviour*, 2(4), 253-260. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0307-6>
- Dincă, M., & Iliescu, D. (2009). Linking social axioms with behavioral indicators and personality in Romania. In K. Leung, & M. H. Bond (Eds.), *Psychological aspects of social axioms*, (pp. 145-162). Springer.
- Drakopoulos, S. A. (2008). The paradox of happiness: towards an alternative explanation. *Journal of Happiness Studies*, 9(2), 303-315. <https://doi.org/10.1007/s10902-007-9054-5>
- Ekkekakis, P. (2012). Affect, mood, and emotion. In G. Tenenbaum, R. C. Eklund, & A. Kamata (Eds.), *Measurement in sport and exercise psychology*, (pp. 321-332). Human Kinetics.
- Ekman, P. (1984). Expression and the nature of emotion. In K. R. Scherer, & P. Ekman (Eds.), *Approaches to emotion*, (pp. 319-343). Psychology Press.
- Ekman, P. (1993). Facial expression and emotion. *American Psychologist*, 48(4), 384–392. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.48.4.384>
- Ekman, P. (2003). *Emotions revealed: Recognizing faces and feelings to improve communication and emotional life*. Time Books.
- Ekman, P., Levenson, R. W., & Friesen, W. V. (1983). Autonomic nervous system activity distinguishes among emotions. *Science*, 221(4616), 1208-1210.
- Elsesser, K., & Peplau, L. A. (2006). The glass partition: Obstacles to cross-sex friendships at work. *Human Relations*, 59(8), 1077-1100. <https://doi.org/10.1177/0018726706068783>
- Evans, J. R., & Mathur, A. (2005). The value of online surveys. *Internet Research*, 15(2), 195-219. <https://doi.org/10.1108/10662240510590360>

- Feather, N. T. (1994). Attitudes toward high achievers and reactions to their fall: Theory and research concerning tall poppies. *Advances in Experimental Social Psychology*, 26, 1-73. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60151-3](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60151-3)
- Fehr, B. (1996). *Friendship processes*. SAGE Publications, Inc.
- Festa, C. C., Barry, C. M., Sherman, M. F., & Grover, R. L. (2012). Quality of college students' same-sex friendships as a function of personality and interpersonal competence. *Psychological Reports*, 110(1), 283-296. <https://doi.org/10.2466/04.09.10.21.PR0.110.1.283-296>
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4th ed.). SAGE Publications, Inc.
- Fiori, K. L., & Denckla, C. A. (2015). Friendship and happiness among middle-aged adults. In M. Demir (Ed.), *Friendship and happiness* (pp. 137-154). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9603-3_8
- Forgas, J. P., & Smith, C. A. (2003). Affect and emotion. In M. A. Hogg & J. Cooper (Eds.), *The SAGE handbook of social psychology: Concise student edition* (pp. 146-175). SAGE Publications Ltd.
- Fowler Jr, F. J. (2014). *Survey research methods* (5th ed.). SAGE Publications, Inc.
- Frijda, N. H. (1986). *The emotions*. Cambridge University Press.
- Frijda, N. H., & Mesquita, B. (2000). Beliefs through emotions. In N. H. Frijda, A. S. R. Manstead & S. Bem (Eds.), *Emotions and beliefs: How feelings influence thoughts* (pp. 45-77). Cambridge University Press.
- Fujita, F., Diener, E., & Sandvik, E. (1991). Gender differences in negative affect and well-being: The case for emotional intensity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(3), 427-434. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.3.427>
- Gari, A., Mylonas, K., & Panagiotopoulou, P. (2009). Dimensions of social axioms and alternative country-clustering methods. In A. Gari & K. Mylonas (Eds.), *Quod erat demonstrandum: From Herodotus' ethnographic journeys to cross-cultural research: Proceedings from the 18th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*. https://scholarworks.gvsu.edu/iaccp_papers/43/

- Gari, A., Panagiotopoulou, P., & Mylonas, K. (2009). Social axioms in Greece: Etic and emic dimensions and their relationships with locus of control. In K. Leung & M. H. Bond (Eds.), *Psychological aspects of social axioms* (pp. 197-216). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-0-387-09810-4_12
- Gladow, N. W., & Ray, M. P. (1986). The impact of informal support systems on the well being of low income single parents. *Family Relations*, 113-123.
<https://doi.org/10.2307/584290>
- Goodman, L. A. (1961). Snowball sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148-170. <https://www.jstor.org/stable/2237615>
- Guan, Y., Bond, M. H., Dincă, M., & Iliescu, D. (2010). Social axioms among Romanians: Structure and demographic differences. *Romanian Journal of Applied Psychology*, 12(2), 48-53.
- Hartup, W. W. (1975). The origins of friendship. In M. Lewis, & L. A. Rosenblum (Eds.), *Friendship and peer relations* (pp. 11-26). John Wiley.
- Hartup, W. W., & Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121(3), 355-370.
- Hartup, W. W., & Stevens, N. (1999). Friendships and adaptation across the life span. *Current Directions in Psychological Science*, 8(3), 76-79.
<https://doi.org/10.1111/1467-8721.00018>
- Hays, R. B. (1985). A longitudinal study of friendship development. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(4), 909-924.
- Hays, R. B. (1988). Friendship. In S. W. Duck (Ed.), *Handbook of Personal Relationships* (pp. 391-408). John Wiley & Sons Ltd.
- Haythornthwaite, C. (2005). Social networks and Internet connectivity effects. *Information, Communication & Society*, 8(2), 125-147.
- Hess, B. (1972). Friendship. In M. W. Riley, M. Johnson, & A. Foner (Eds.), *Aging and society, Volume three: A sociology of age stratification* (pp. 357-393). Russell Sage Foundation.

- Hofstede, G. (1991). *Cultures and organizations. Software of the mind*. McGraw-Hill Book Company.
- Hofstede, G., & Bond, M. H. (1984). Hofstede's culture dimensions: An independent validation using Rokeach's Value Survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 15(4), 417-433. <https://doi.org/10.1177/0022002184015004003>
- Hojjat, M., & Moyer, A. (2017). Psychological aspects of friendship across the life span, settings, and relationships. In M. Hojjat, & A. Moyer (Eds.), *The psychology of friendship* (pp. xix-xxi). Oxford University Press.
- Hu, Y., Wood, J. F., Smith, V., & Westbrook, N. (2004). Friendships through IM: Examining the relationship between instant messaging and intimacy. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(1). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2004.tb00231.x>
- Hughes J.W. (2011) Affect. In J. S. Kreutzer, J. DeLuca, & B. Caplan (Eds.), *Encyclopedia of Clinical Neuropsychology*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-79948-3_2111
- Hui, C. M., & Bond, M. H. (2010). Relationship between social axioms and subjective well-being: The role of self-regulation. *Journal of Psychology in Chinese Societies*, 11(1), 1-24.
- Hui, C. M., & Hui, H. H. N. (2009). The mileage from social axioms: Learning from the past and looking forward. In K. Leung & M. H. Bond (Eds.), *Psychological aspects of social axioms* (pp. 13-30). Springer.
- James, W. (1884). What is an emotion? *Mind*, 9(34), 188–205. <http://www.jstor.org/stable/2246769>
- Katz, D. (1960). The functional approach to the study of attitudes. *Public Opinion Quarterly*, 24(2), 163-204. <https://doi.org/10.1086/266945>
- Keltner, D., & Lerner, J. S. (2010). Emotion. In S. T. Fiske, D. T. Gilbert, & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of social psychology* (pp. 317–352). John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy001009>
- Keyes, C. L., & Magyar-Moe, J. L. (2003). The measurement and utility of adult subjective well-being. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive psychological assessment:*

- A handbook of models and measures* (pp. 411–425). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10612-026>
- Kinderman, P., Schwannauer, M., Pontin, E., & Tai, S. (2011). The development and validation of a general measure of well-being: The BBC well-being scale. *Quality of Life Research*, 20(7), 1035-1042. <https://doi.org/10.1007/s11136-010-9841-z>
- Koesten, J. (2004). Family communication patterns, sex of subject, and communication competence. *Communication Monographs*, 71(2), 226–244. <https://doi.org/10.1080/0363775052000343417>
- Kuo, B. C., Kwantes, C. T., Towson, S., & Nanson, K. M. (2006). Social beliefs as determinants of attitudes toward seeking professional psychological help among ethnically diverse university students. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 40(4). <https://cjc-rcc.ucalgary.ca/article/view/58785>
- Lachman, M. E. (1986). Locus of control in aging research: A case for multidimensional and domain-specific assessment. *Psychology and Aging*, 1(1), 34-40. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.1.1.34>
- Lai, J. H. W., Bond, M. H., & Hui, N. H. H. (2007). The role of social axioms in predicting life satisfaction: A longitudinal study in Hong Kong. *Journal of Happiness Studies*, 8(4), 517-535. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9029-y>
- Larsen, R. J., & Eid, M. (2008). Ed Diener and the science of subjective well-being. In M. Eid, & R. J. Larsen (Eds.), *The science of subjective well-being*, (pp. 1-13). The Guilford Press.
- Leung, K., Au, A., Huang, X., Kurman, J., Niit, T., & Niit, K. K. (2007). Social axioms and values: A cross-cultural examination. *European Journal of Personality*, 21(2), 91-111. <https://doi.org/10.1002/per.615>
- Leung, K., & Bond, M. H. (2004). Social axioms: A model for social beliefs in multicultural perspective. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (vol. 36, pp. 119–197). Elsevier Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(04\)36003-X](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(04)36003-X)
- Leung, K., Bond, M. H., de Carrasquel, S. R., Muñoz, C., Hernández, M., Murakami, F., ... & Singelis, T. M. (2002). Social axioms: The search for universal dimensions of general

- beliefs about how the world functions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(3), 286-302. <https://doi.org/10.1177/0022022102033003005>
- Leung, K., Lam, B. C., Bond, M. H., Conway III, L. G., Gornick, L. J., Amponsah, B., ... & Zhou, F. (2012). Developing and evaluating the social axioms survey in eleven countries: Its relationship with the five-factor model of personality. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(5), 833-857. <https://doi.org/10.1177/0022022111416361>
- Leung, K., Li, F., & Zhou, F. (2012). Sex differences in social cynicism across societies: The role of men's higher competitiveness and male dominance. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(7), 1152-1166. <https://doi.org/10.1177/0022022111422259>
- Levin, J. S., & Taylor, R. J. (1997). Age differences in patterns and correlates of the frequency of prayer. *The Gerontologist*, 37(1), 75-88.
- Lewis, D. M., Al-Shawaf, L., Russell, E. M., & Buss, D. M. (2015). Friends and happiness: An evolutionary perspective on friendship. In M. Demir (Ed.), *Friendship and happiness* (pp. 37-57). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9603-3_3
- Linton, M. J., Dieppe, P., & Medina-Lara, A. (2016). Review of 99 self-report measures for assessing well-being in adults: Exploring dimensions of well-being and developments over time. *BMJ Open*, 6(7). <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2015-010641>
- Li, F., Zhou, F., & Leung, K. (2011). Expecting the worst: Moderating effects of social cynicism on the relationships between relationship conflict and negative affective reactions. *Journal of Business and Psychology*, 26(3), 339-345. <https://doi.org/10.1007/s10869-010-9192-3>
- Lucas, R. E. (2005). Time does not heal all wounds: A longitudinal study of reaction and adaptation to divorce. *Psychological Science*, 16(12), 945-950. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2005.01642.x>
- Lucas, R. E., Diener, E., & Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(3), 616-628.
- Mak, M. C. K., Han, Y. M. Y., You, J., Jin, M., & Bond, M. H. (2011). Building life satisfaction through attachment to mother and beliefs about the world: Social axioms as mediators in two cultural groups. *Mental Health, Religion & Culture*, 14(3), 223-239. <https://doi.org/10.1080/13674670903456455>

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

- McKenna, K. Y., Green, A. S., & Gleason, M. E. (2002). Relationship formation on the Internet: What's the big attraction?. *Journal of social issues*, 58(1), 9-31.
<https://doi.org/10.1111/1540-4560.00246>
- Mendelson, M. J., & Aboud, F. (1997). *Measuring friendship quality in late adolescents and young adults: McGill friendship questionnaires* [Unpublished manuscript]. McGill University.
- Mendelson, M. J., & Aboud, F. E. (1999). Measuring friendship quality in late adolescents and young adults: McGill Friendship Questionnaires. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 31(2), 130-132. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0087080>
- Nolen-Hoeksema, S. (2001). Gender differences in depression. *Current directions in psychological science*, 10(5), 173-176. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.00142>
- Noy, C. (2008). Sampling knowledge: The hermeneutics of snowball sampling in qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 327-344.
<https://doi.org/10.1080/13645570701401305>
- Oatley, K., & Jenkins, J. M. (2004). *Συγκινήσεις. Ερμηνείες και κατανόηση* (Μ. Ντάβου, Επιμ.). Εκδόσεις Παπαζήση. (Πρωτότυπη έκδοση δημοσιευμένη 1996)
- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. (2006). *Constitution of the World Health Organization* (44th ed.) World Health Assembly.
https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf
- Παναγιωτοπούλου, Π., Γκαρή, Α., & Παυλόπουλος, Β. (2006). Διαστάσεις των κοινωνικών αξιωμάτων: Διαπολιτισμική προσέγγιση. Στο Π. Σ. Κορδούτης & Β. Γ. Παυλόπουλος (Επιμ.), *Πεδία έρευνας στην κοινωνική ψυχολογία: Πολιτισμός, μετανάστευση, οργανισμοί, υγεία-πρόληψη, στενές διαπροσωπικές σχέσεις* (σελ. 27-45). Άτραπος
- Παναγιωτοπούλου, Π., Καούρη, Χ., & Καραγιάννη, Ν. (2014). Κοινωνικά αξιώματα στην Ελλάδα: Ποιοτική έρευνα. *Ψυχολογία*, 21(1), 89-108.
https://doi.org/10.12681/psy_hps.23263
- Πεζηρκιανίδης, Χ. (2020). *Δημιουργία ενός θεωρητικού μοντέλου για τις φιλικές σχέσεις ενηλίκων υπό το πρίσμα της θετικής ψυχολογίας* [Διδακτορική διατριβή, Πάντειον

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών]. Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών. <http://hdl.handle.net/10442/hedi/48037>

Pallant, J. (2010). *SPSS Survival Manual: A step by step guide to data analysis using SPSS* (4th ed.). McGraw Hill.

Pavot, W. (2018). The cornerstone of research on subjective well-being: Valid assessment methodology. In E. Diener, S. Oishi, & L. Tay (Eds.), *Handbook of well-being*. DEF Publishers. <https://www.nobascholar.com/chapters/15>

Pontin, E., Schwannauer, M., Tai, S., & Kinderman, P. (2013). A UK validation of a general measure of subjective well-being: The modified BBC subjective well-being scale (BBC-SWB). *Health and Quality of Life Outcomes*, 11(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-11-150>

Procsal, A. D., Demir, M., Doğan, A., Özen, A., & Sümer, N. (2015). Cross-sex friendship and happiness. In M. Demir (Ed.), *Friendship and happiness* (pp. 171-185). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9603-3_10

Reisman, J. M. (1979). *Anatomy of friendship*. Irvington Publishers, Inc.

Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου* (Κ. Μιχαλοπούλου, Επιμ.). Gutenberg. (Πρωτότυπη έκδοση δημοσιευμένη 1993)

Rodin, M. J. (1982). Non-engagement, failure to engage, and disengagement. In S. Duck (Ed.), *Personal relationships. 4: Dissolving personal relationships* (pp. 31-49). Academic Press.

Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values. A theory of organization and change*. Jossey-Bas Inc., Publishers.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press.

Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and applied*, 80(1), 1-28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>

Rook, K. S. (1987). Social support versus companionship: effects on life stress, loneliness, and evaluations by others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(6), 1132-1147. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.52.6.1132>

- Russell, J. A. (2003). Core affect and the psychological construction of emotion. *Psychological Review*, 110(1), 145-172. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.110.1.145>
- Russell, J. A., & Barrett, L. F. (1999). Core affect, prototypical emotional episodes, and other things called emotion: Dissecting the elephant. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 805–819. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.5.805>
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Στρατουδάκη, Χ. (2011). Υποκειμενική ευημερία: Ευτυχία και ικανοποίηση των Ελλήνων από τη ζωή τους. Στο Β. Παπλιάκου, Θ. Σταθοπούλου, & Χ. Στρατουδάκη (Επιμ.), *Θεσμοί αξίες συμπεριφορές: Μελέτη των ευρημάτων της ευρωπαϊκής κοινωνικής έρευνας (2008-2009)* (σελ. 99-120). Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Sackeim H. A., Gur R. C., & Saucy M. C. (1978). Emotions are expressed more intensely on the left side of the face. *Science*, 202, 434-436. <https://doi.org/10.1126/science.705335>
- Scherer, K. R. (1999). Appraisal theory. In T. Dalgleish & M. J. Power (Eds.), *Handbook of cognition and emotion* (pp. 637–663). John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/0470013494.ch30>
- Schlosnagle, L., & Strough, J. (2017). Understanding adult age differences in the frequency of problems with friends. *The International Journal of Aging and Human Development*, 84(2), 159-179. <https://doi.org/10.1177/0091415016657558>
- Schober, P., Boer, C., & Schwarte, L. A. (2018). Correlation coefficients: Appropriate use and interpretation. *Anesthesia & Analgesia*, 126(5), 1763-1768. <https://doi.org/10.1213/ANE.0000000000002864>
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1–65). Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)

- Schwartz, S. H. (1994). Beyond individualism/collectivism: New cultural dimensions of values. In U. Kim, H. C. Triandis, Ç. Kagitçibasi, S.-C. Choi, & G. Yoon (Eds.), *Individualism and collectivism: Theory, method, and applications* (pp. 85–119). Sage Publications, Inc.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>
- Schwartz G. E., Davidson R. J., & Maer F. (1975). Right hemisphere lateralization for emotion in the human brain: interactions with cognition. *Science*, 190, 286-288. <https://doi.org/10.1126/science.1179210>
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (2007). Feelings and phenomenal experiences. In A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles* (2nd ed., pp. 385–407). The Guilford Press.
- Sherman, A. M., De Vries, B., & Lansford, J. E. (2000). Friendship in childhood and adulthood: Lessons across the life span. *The International Journal of Aging and Human Development*, 51(1), 31-51. <https://doi.org/10.2190/4QFV-D52D-TPYP-RLM6>
- Şimşek, Ö. F., & Yalinçetin, B. (2010). I feel unique, therefore I am: The development and preliminary validation of the personal sense of uniqueness (PSU) scale. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 576-581. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.006>
- Singelis, T. M., Bhawuk, D. P., Gabrenya, W. K., Gelfand, M., Harwood, J., Her, P., ... & Vandello, J. (2009). Exploring ethnic group and geographic differences in social axioms in the USA. In K. Leung, & M. H. Bond (Eds.), *Psychological aspects of social axioms*, (pp. 81-93). Springer.
- Smith, P. B., & Bond, M. H. (2011). *Διαπολιτισμική κοινωνική ψυχολογία* (Α. Παπαστυλιανού, Επιμ.). Εκδόσεις Gutenberg. (Πρωτότυπη έκδοση δημοσιευμένη 1997)
- Smith, P. B., Dugan, S., & Trompenaars, F. (1996). National culture and the values of organizational employees: A dimensional analysis across 43 nations. *Journal of*

Ελένη Καλλιμαβάκου – Διπλωματική Εργασία

Cross-Cultural Psychology, 27(2), 231-264.

<https://doi.org/10.1177/0022022196272006>

Stankov, L., & Saucier, G. (2015). Social axioms in 33 countries: Good replicability at the individual but less so at the country level. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(2), 296-315.

Stavrova, O., & Ehlebracht, D. (2018). Education as an antidote to cynicism: A longitudinal investigation. *Social Psychological and Personality Science*, 9(1), 59-69.

<https://doi.org/10.1177/1948550617699255>

Stets, J. E. (2006). Emotions and sentiments. In J. Delamater (Ed.) *Handbook of social psychology* (pp. 309-335). Springer.

Stones, M. J., & Kozma, A. (1986). "Happy are they who are happy..." A test between two causal models of relationships between happiness and its correlates. *Experimental Aging Research*, 12(1), 23-29. <https://doi.org/10.1080/03610738608259431>

Tesch, S. A. (1983). Review of friendship development across the life span. *Human development*, 26(5), 266-276. <https://doi.org/10.1159/000272888>

Tokuno, K. A. (1986). The early adult transition and friendships: Mechanisms of support. *Adolescence*, 21(83), 593-606.

Toussaint, L. L., Williams, D. R., Musick, M. A., & Everson, S. A. (2001). Forgiveness and health: Age differences in a US probability sample. *Journal of adult development*, 8(4), 249-257. <https://doi.org/10.1023/A:1011394629736>

Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative?. *Social Indicators Research*, 24(1), 1-34. <https://doi.org/10.1007/BF00292648>

Visser, P. S., Krosnick, J. A., Lavrakas, P. J., & Kim, N. (2014). Survey research. In H. T. Reis, & C. M. Judd (Eds.), *Handbook of research methods in social and personality psychology* (2nd ed., pp. 402-440). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511996481>

Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070.

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

- Watson, D., & Tellegen, A. (1985). Toward a consensual structure of mood. *Psychological Bulletin*, 98(2), 219–235. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.219>
- Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294–306. <https://doi.org/10.1037/h0024431>
- Winstead, B. A., Derlega, V. J., & Rose, S. (1997) *Gender and close relationships*. SAGE Publications, Inc.
- Wright, P. H. (1984). Self-referent motivation and the intrinsic quality of friendship. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1(1), 115-130. <https://doi.org/10.1177%2F0265407584011007>
- Wrzus, C., Zimmermann, J., Mund, M., & Neyer, F. J. (2017). Friendships in young and middle adulthood: Normative patterns and personality differences. In M. Hojjat, & A. Moyer (Eds.), *The psychology of friendship* (pp. 21-38). Oxford University Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ**Ερωτηματολόγιο έρευνας**Φύλο: ☐ Άντρας ☐ Γυναίκα

Πόσο χρονών είστε; _____

Οικογενειακή κατάσταση: ☐ Άγαμος/η ☐ Έγγαμος/η ή Σύμφωνο συμβίωσης ☐ Σε σχέση
☐ Σε διάσταση ☐ Διαζευγμένος/η ☐ Χήρος/α

Ποια είναι η εθνικότητά σας; _____

Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

- ☐ Απόφοιτος/η Δημοτικού σχολείου
☐ Απόφοιτος/η Γυμνασίου
☐ Απόφοιτος/η Γενικού/Τεχνικού Λυκείου
☐ Φοιτητής/τρια ΑΕΙ
☐ Φοιτητής/τρια ΤΕΙ/Επαγγελματικής
 Σχολής/Ινστιτούτου

- ☐ Απόφοιτος/η ΑΕΙ
☐ Απόφοιτος/η ΤΕΙ/Επαγγελματικής Σχολής/Ινστιτούτου
☐ Κάτοχος Μεταπτυχιακού διπλώματος
☐ Κάτοχος Διδακτορικού διπλώματος

Πού κατοικείτε (σημειώστε); Πόλη/Χωριό: _____ Δήμος: _____ Νομός: _____

Ποια είναι η κατάσταση διαβίωσής σας;

- ☐ Ζω μόνος/η ☐ Ζω με τον/την σύντροφό μου και το παιδί/τα παιδιά
 μας
☐ Ζω με τους γονείς μου ☐ Ζω με το παιδί/τα παιδιά μου
☐ Ζω με τον/την σύντροφό μου

Ποια είναι η εργασιακή σας κατάσταση; ☐ Φοιτητής/τρια ☐ Οικιακά

- ☐ Εργαζόμενος/η πλήρους απασχόλησης ☐ Εργαζόμενος/η μερικής απασχόλησης
☐ Αυτοαπασχολούμενος/η ή Ελεύθερος επαγγελματίας ☐ Άνεργος/η ☐ Συνταξιούχος

- Σε ποια κλίμακα εισοδήματος ανήκετε (σε ευρώ); ☐ 0 έως 10.000
☐ 10.001 έως 20.000
☐ 20.001 έως 30.000
☐ 30.001 έως 40.000
☐ άνω 40.001
☐ Δεν επιθυμώ να απαντήσω

Θεωρείτε ότι ανήκετε σε κάποια θρησκεία ή σε κάποιο θρησκευτικό δόγμα; ☐ Όχι ☐ Ναι

Αν η απάντησή σας είναι «ναι», σημειώστε παρακάτω ποια είναι η θρησκεία σας:

- ☐ Ορθόδοξος χριστιανός/ή ☐ Ρωμαιοκαθολικός χριστιανός/ή ☐ Προτεστάντης ☐ Μουσουλμάνος
☐ Ισλαμιστής ☐ Βουδιστής ☐ Άλλο (αναφέρετε) _____

Ανεξάρτητα από το αν ανήκετε σε κάποια συγκεκριμένη θρησκεία, πόσο θρησκευόμενος/η θα λέγατε ότι είστε από το μηδέν έως το δέκα, όπου το 0 σημαίνει «Καθόλου θρησκευόμενος/η» και το 10 «Πολύ θρησκευόμενος/η»; Κυκλώστε τον αριθμό που ταιριάζει σε σας.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Καθόλου θρησκευόμενος/η **Πολύ θρησκευόμενος/η**

Μέρος α'

Οι παρακάτω προτάσεις είναι δηλώσεις που αφορούν κάποιες πεποιθήσεις μας. Παρακαλώ διαβάστε κάθε μία πρόταση προσεκτικά, και βάλτε σε κύκλο τον αριθμό που αντανακλά περισσότερο τη δική σας άποψη. Παρακαλώ απαντήστε σε όλες τις ερωτήσεις.

	Δεν το πιστεύω καθόλου	Δεν το πιστεύω	Δεν έχω άποψη	Το πιστεύω	Το πιστεύω απόλυτα
1. Ο καθένας μπορεί να επιτύχει εάν προσπαθήσει πραγματικά.	1	2	3	4	5
2. Υπάρχουν συγκεκριμένοι τρόποι να βελτιώσει κανείς το πεπρωμένο του/της.	1	2	3	4	5
3. Η πίστη σε μια θρησκεία βοηθάει στην κατανόηση του νοήματος της ζωής.	1	2	3	4	5
4. Η μοίρα καθορίζει την επιτυχία ενός ατόμου στη ζωή.	1	2	3	4	5
5. Η επιτυχία απαιτεί έντονη θέληση.	1	2	3	4	5
6. Ζητήματα ζωής και θανάτου καθορίζονται από τη μοίρα.	1	2	3	4	5
7. Οι άνθρωποι δημιουργούν εμπόδια για να ανακόψουν την επιτυχία των άλλων.	1	2	3	4	5
8. Η διαμόρφωση μιας πορείας ενεργειών βήμα-προς-βήμα οδηγεί στην επιτυχία.	1	2	3	4	5
9. Οι άνθρωποι αντιπαθούν τους επιτυχημένους ανθρώπους.	1	2	3	4	5
10. Υπάρχουν τρόποι να ανακαλύψουν οι άνθρωποι το πεπρωμένο τους.	1	2	3	4	5
11. Οι ισχυροί έχουν την τάση να εκμεταλλεύονται τους άλλους.	1	2	3	4	5
12. Συνήθως υπάρχουν περισσότεροι από ένας σωστοί τρόποι να χειριστεί κανείς μια κατάσταση.	1	2	3	4	5
13. Η θρησκευτική πίστη συμβάλλει στην καλή πνευματική κατάσταση.	1	2	3	4	5
14. Η συμπεριφορά ενός ατόμου επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες.	1	2	3	4	5
15. Οι άνθρωποι μπορεί ξαφνικά να χάσουν όλα όσα έχουν.	1	2	3	4	5
16. Οι άνθρωποι που θα αγαπήσει κάποιος/α στη ζωή προκαθορίζονται από τη μοίρα.	1	2	3	4	5
17. Προσωπικά στοιχεία, όπως η εμφάνιση και η ημερομηνία γέννησης αποκαλύπτουν τη μοίρα ενός ατόμου.	1	2	3	4	5
18. Οι αντιξοότητες μπορούν να ξεπεραστούν με την προσπάθεια.	1	2	3	4	5
19. Η τύχη μπορεί να ενισχυθεί με συγκεκριμένες τακτικές.	1	2	3	4	5
20. Πολλά ζητήματα φαίνονται πολύ πιο περίπλοκα απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα.	1	2	3	4	5
21. Η θρησκεία επιβραδύνει την επιτυχία του ανθρώπου.	1	2	3	4	5
22. Η θρησκεία κάνει τους ανθρώπους πιο υγιείς.	1	2	3	4	5

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

23. Υπάρχει ένα υπέρτατο ον που ελέγχει το σύμπαν.	1	2	3	4	5
24. Οι άνθρωποι που γίνονται πλούσιοι και επιτυχημένοι ξεχνούν όσους ανθρώπους τους βοήθησαν στην πορεία τους.	1	2	3	4	5
25. Οι δυσκολίες μπορούν να ξεπεραστούν με σκληρή δουλειά και επιμονή.	1	2	3	4	5
26. Τα καλόκαρδα άτομα συνήθως υφίστανται απώλειες.	1	2	3	4	5
27. Όταν οι άνθρωποι έχουν ευκαιρίες να πλουτίσουν επιλέγουν ανέντιμα μέσα.	1	2	3	4	5
28. Η θρησκεία κάνει τους ανθρώπους πιο χαρούμενους.	1	2	3	4	5
29. Οι σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι πετυχαίνουν περισσότερα επιτεύγματα στο τέλος.	1	2	3	4	5
30. Η πίστη σε μία θρησκεία κάνει τους ανθρώπους καλούς πολίτες.	1	2	3	4	5
31. Όλες οι διαφορετικές γνώμες μπορούν να είναι το ίδιο σωστές.	1	2	3	4	5
32. Η τύχη καθορίζει τις επιτυχίες και τις αποτυχίες ενός ατόμου.	1	2	3	4	5
33. Οι καλοσυνάτοι άνθρωποι εκφοβίζονται εύκολα.	1	2	3	4	5
34. Οι άνθρωποι είναι πιθανό να έχουν αντίθετες συμπεριφορές σε διαφορετικές συνθήκες.	1	2	3	4	5
35. Η επιμονή και η αποφασιστικότητα είναι το κλειδί για την επίτευξη στόχων.	1	2	3	4	5
36. Οι σκληρά εργαζόμενοι άνθρωποι αμείβονται καλά.	1	2	3	4	5
37. Η θρησκεία βοηθάει τους ανθρώπους να κάνουν καλές επιλογές στις ζωές τους.	1	2	3	4	5
38. Μία αρνητική κατάσταση μπορεί ξαφνικά να αλλάξει προς το καλύτερο.	1	2	3	4	5
39. Ο μόνος τρόπος να πάει κανείς μπροστά είναι να εκμεταλλευτεί τους άλλους.	1	2	3	4	5
40. Πρέπει κανείς να αντιμετωπίζει τα πράγματα ανάλογα με τις συγκεκριμένες συνθήκες.	1	2	3	4	5

Μέρος β'

Οι παρακάτω προτάσεις προσδιορίζουν το είδος της φιλίας που έχεις με έναν/μία στενό/ή φίλο/η σου. Φαντάσου ότι στο κενό, που υπάρχει σε κάθε πρόταση, βρίσκεται το όνομα του/της φίλου/ης σου. Έχοντάς τον/την στο μυαλό σου επίλεξε έναν αριθμό από το 0 έως το 8, που θα δηλώνει πόσο συχνά κάνει ο/η φίλος/η σου αυτό που αναφέρει η κάθε πρόταση με βάση την παρακάτω κλίμακα:

0	1	2	3	4	5	6	7	8
ποτέ	πολύ σπάνια	αρκετά	σπάνια φορές	κάποιες φορές	συχνά συχνά	αρκετά συχνά	πολύ	πάντα

Ελένη Καλλιμαβάκου – Διπλωματική Εργασία

	Ποτέ	Πολύ σπάνια	Αρκετά σπάνια	Σπάνια	Κάποιες φορές	Συχνά	Αρκετά συχνά	Πολύ συχνά	Πάντα
1. Ο/Η ____ με βοηθάει, όταν το χρειάζομαι.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
2. Ο/Η ____ θα με έκανε να νιώσω άνετα σε μια νέα κατάσταση.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
3. Ο/Η ____ είναι κάποιος/α, στον/ην οποίο/α μπορώ να πω προσωπικά πράγματα.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
4. Ο/Η ____ έχει καλές ιδέες, για να κάνουμε διασκεδαστικά πράγματα.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
5. Ο/Η ____ θα ήθελε να παραμείνει φίλος/η μου, αν δε βλέπαμε ο ένας τον άλλον για μερικούς μήνες.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
6. Ο/Η ____ με κάνει να νιώθω έξυπνος/η.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
7. Ο/Η ____ με κάνει να γελάω.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
8. Ο/Η ____ καταλαβαίνει, πότε είμαι αναστατωμένος/η.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
9. Ο/Η ____ με βοηθάει να κάνω πράγματα.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
10. Ο/Η ____ επισημαίνει πράγματα, στα οποία είμαι καλός/ή.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
11. Θα ήταν καλό να έχω τον/την ____ κοντά μου, εάν ήμουν φοβισμένος/η.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
12. Ο/Η ____ θα ήθελε ακόμη να είναι φίλος/η μου, έστω κι αν είχαμε έναν καβγά.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
13. Ο/Η ____ μου δανείζει πράγματα, που χρειάζομαι.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
14. Ο/Η ____ θα με έκανε να νιώσω καλύτερα, εάν ήμουν ανήσυχος/η.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
15. Ο/Η ____ είναι κάποιος/α, στον/ην οποίο/α μπορώ να πω μυστικά.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
16. Ο/Η ____ θα παρέμενε φίλος/η μου, ακόμα κι αν άλλοι άνθρωποι με κατέκριναν.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
17. Ο/Η ____ μου κάνει κομπλιμέντο, όταν κάνω κάτι καλά.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
18. Είναι συναρπαστικό να μιλάς με τον/την ____.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
19. Ο/Η ____ με κάνει να νιώθω ξεχωριστός/ή.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
20. Ο/Η ____ θα παρέμενε φίλος/η μου, ακόμη κι αν άλλοι άνθρωποι δε με συμπαθούσαν.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
21. Ο/Η ____ καταλαβαίνει πότε με απασχολεί κάτι.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
22. Είναι συναρπαστικό να είσαι με τον/την ____.	0	1	2	3	4	5	6	7	8

Ελένη Καλλιαμβάκου – Διπλωματική Εργασία

23. Ο/Η ____ θα με έκανε να νιώσω πιο ήρεμος/η, εάν ήμουν νευρικός/ή.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
24. Ο/Η ____ με βοηθάει, όταν προσπαθώ σκληρά να τελειώσω κάτι.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
25. Ο/Η ____ με κάνει να νιώθω ότι μπορώ να κάνω τα πράγματα καλά.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
26. Ο/Η ____ θα ήθελε ακόμη να παραμείνει φίλος/η μου, έστω κι αν καβγαδίζαμε.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
27. Ο/Η ____ μου δείχνει, πώς να κάνω τα πράγματα καλύτερα.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
28. Είναι διασκεδαστικό να κάθεται και να μιλάς με τον/την ____.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
29. Είναι εύκολο να μιλάς με τον/την ____ για προσωπικά θέματα.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
30. Ο/Η ____ με κάνει να νιώθω καλύτερα, όταν είμαι αναστατωμένος/η.	0	1	2	3	4	5	6	7	8

Ο/Η φίλος/η που φέρατε στο μυαλό σας τι φύλο έχει; ☐ Άντρας ☐ Γυναίκα

Πόσα χρόνια διατηρείτε φιλία με το συγκεκριμένο άτομο; _____

Με τον/την φίλο/η σας:

Πόσο συχνά συναντιέστε με φυσική παρουσία;

Πόσο συχνά επικοινωνείτε διαδικτυακά (π.χ. μέσω βιντεοκλήσης, μέσω γραπτών μηνυμάτων);

Πόσο συχνά επικοινωνείτε μέσω τηλεφωνικής κλήσης;

☐ Λιγότερο από 1 φορά το μήνα

☐ Λιγότερο από 1 φορά το μήνα

☐ Λιγότερο από 1 φορά το μήνα

☐ 1 φορά το μήνα

☐ 1 φορά το μήνα

☐ 1 φορά το μήνα

☐ Αρκετές φορές το μήνα

☐ Αρκετές φορές το μήνα

☐ Αρκετές φορές το μήνα

☐ 1 φορά την εβδομάδα

☐ 1 φορά την εβδομάδα

☐ 1 φορά την εβδομάδα

☐ Αρκετές φορές την εβδομάδα

☐ Αρκετές φορές την εβδομάδα

☐ Αρκετές φορές την εβδομάδα

☐ Κάθε μέρα

☐ Κάθε μέρα

☐ Κάθε μέρα

Μέρος γ'

Αυτό το ερωτηματολόγιο επιχειρεί να μετρήσει το πόσο ικανοποιημένος/η νιώθεις γενικώς στους περισσότερους τομείς της ζωής σου. Επίλεξε την απάντηση που περιγράφει καλύτερα την εμπειρία σου σημειώνοντας Χ στο αντίστοιχο κουτάκι.

	Καθόλου	Λίγο	Αρκετά	Πολύ	Πάρα πολύ
1. Είσαι ικανοποιημένος/η με την φυσική σου κατάσταση;					
2. Είσαι ικανοποιημένος/η με την ποιότητα του ύπνου σου;					
3. Είσαι ικανοποιημένος/η με την ικανότητά σου να εκτελείς καθημερινές δραστηριότητες;					
4. Αισθάνεσαι κατάθλιψη ή άγχος;					
5. Αισθάνεσαι ικανός/ή να απολαμβάνεις τη ζωή;					
6. Αισθάνεσαι ότι έχεις ένα σκοπό στη ζωή σου;					
7. Αισθάνεσαι αισιόδοξος/η για το μέλλον;					
8. Αισθάνεσαι ότι έχεις τον έλεγχο της ζωής σου;					
9. Αισθάνεσαι ικανοποιημένος/η με τον εαυτό σου ως άτομο;					
10. Είσαι ικανοποιημένος/η με την ομορφιά και την εμφάνισή σου;					
11. Αισθάνεσαι ότι είσαι ικανός/ή να ζεις τη ζωή σου με τον τρόπο που θέλεις;					
12. Έχεις αυτοπεποίθηση στη γνώμη και στα πιστεύω σου;					
13. Αισθάνεσαι ότι είσαι ικανός/ή να κάνεις πράγματα που επιλέγεις να κάνεις;					
14. Αισθάνεσαι ότι είσαι ικανός/ή να εξελίσσεσαι ως άτομο και να τα πηγαίνεις καλά στη ζωή;					
15. Είσαι ικανοποιημένος/η με τον εαυτό σου και τα επιτεύγματά σου;					
16. Είσαι ικανοποιημένος/η με την προσωπική και οικογενειακή σου ζωή;					
17. Είσαι ικανοποιημένος/η με τις φιλίες και τις προσωπικές σου σχέσεις;					
18. Νιώθεις άνετα με τον τρόπο που επικοινωνείς και έρχεσαι σε επαφή με τους άλλους;					
19. Είσαι ικανοποιημένος/η με τη σεξουαλική σου ζωή;					
20. Είσαι ικανός/ή να ζητήσεις βοήθεια από κάποιον για κάποιο πρόβλημα;					
21. Είσαι ικανοποιημένος/η ότι έχεις αρκετά χρήματα για τις ανάγκες σου;					
22. Είσαι ικανοποιημένος/η με τις ευκαιρίες που έχεις για άθληση/ελεύθερο χρόνο;					
23. Είσαι ικανοποιημένος/η με την πρόσβαση που έχεις σε υπηρεσίες υγείας;					
24. Είσαι ικανοποιημένος/η με την ικανότητα που έχεις για δουλειά;					